



**TAŞINMAZ KÜLTÜR MİRASININ SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNDE ALAN
TANIMI VE FARKINDALIĞIN ÖNEMİ, TAŞKALE KAYA OYMA
AMBARLARI ÖRNEĞİ**

Mehmet UYSAL

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANA BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

MART 2019

Mehmet UYSAL tarafından hazırlanan “TAŞINMAZ KÜLTÜR MİRASININ SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNDE ALAN TANIMI VE FARKINDALIĞIN ÖNEMİ, TAŞKALE KAYA OYMA AMBARLARI ÖRNEĞİ” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Nevin TURGUT GÜLTEKİN

Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

.....

Başkan: Prof. Dr. Özlem GÜZEY KOCATAŞ

Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

.....

Üye: Prof. Dr. Zühal ÖZCAN

Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü, Çankaya Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

.....

Tez Savunma Tarihi: 08/03/2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....

Prof. Dr. Sena YAŞYERLİ

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Mehmet UYSAL

08/03/2019

TAŞINMAZ KÜLTÜR MİRASININ SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNDE ALAN TANIMI VE FARKINDALIĞIN ÖNEMİ, TAŞKALE KAYA OYMA AMBARLARI ÖRNEĞİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Mehmet UYSAL

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Mart 2019

ÖZET

20. yüzyıl itibarıyla kültürel değerleri koruma politikalarında; sürdürülebilir, bütünleşik ve akılcı yaklaşımlarla miras yönetimi gündemdedir. Miras yönetimi geniş kapsamlılık, katılım, şeffaflık ve eşitlik ilkelerine dayalıdır. Bu koruma anlayışı uygulamada kültürel mirasın özgün değerlerine, var olduğu coğrafyanın kültürel, toplumsal, ekonomik ve doğal koşullarına, yönetim biçimine ve paydaşların ilgi ve bilincine göre farklılıklar göstermektedir. Ancak, uluslararası ortak bir dil ya da sistem oluşturmak üzere 2002 yılı sonrasında Dünya Miras Komitesinin belirlediği yönetim süreci kültürel değerleri korumada esastır. Taşınmaz kültürel mirasın özgün değerleri ile yönetim alan sınırının tanımı ve tanıtımı bu sürecin ilk aşamasıdır. Farkındalık, algı oluşturma ve paydaş katılımı ise sürecin her aşamasında öncelikli olup başarının önkoşuludur. Son onlu yıllarla UNESCO'nun belirlediği tematik çalışmalar ve elitist yaklaşımlarla; yadsınan ya da kaybedilmek üzere olan kültürel değerler hakkında farkındalık yaratma konularında kaya sanatı ve kaya oyma mekânlar öncelikli alanlardandır. Bu tez çalışmasında, kültürel ve doğal dünya mirası Kapadokya'nın sınırdaş konumunda ve bölgesinde yer alan kaya oyma mekânlara eşdeğer nitelikteki taşınmaz kültür mirasına sahip olan "Taşkale-Karaman Kaya Oyma Tahıl Ambarları" bu çerçevede ele alınarak, miras yönetiminde, "alan tanımı, tanıtımı ve farkındalık" konularını belirleme yöntem ve ilkelerine yönelik öneriler geliştirilmektedir. Taşınmaz kültür mirasının sadece fiziksel-mekânsal (somut) değerleriyle birlikte somut olmayan kültürel değerleriyle (Taşkale Köyünün geçmişte Anadolu'nun çok kültürlülüğüne, Anadolu ve Rumeli'nin Türkleştirilmesine tanıklık etmesi ve Atatürk'ün ata yurdu olması gibi) sürdürülebilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Bilim Kodu : 80205

Anahtar Kelimeler : Miras yönetimi, kentsel arkeoloji, alan tanımı, farkındalık, kaya oyma sanatı, Taşkale kaya oyma tahıl ambarları

Sayfa Adedi : 153

Danışman : Doç. Dr. Nevin TURGUT GÜLTEKİN

THE IMPORTANCE OF SITE DEFINITION AND AWARENESS WITHIN THE
SUSTAINABILITY OF IMMOVEABLE CULTURAL HERITAGE, EXAMPLE OF
TAŞKALE ROCK CARVING GRANARIES

(M. Sc. Thesis)

Mehmet UYSAL

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

March 2019

ABSTRACT

As of the 20th century, "heritage management" is envisaged for the preservation and survival of immovable cultural assets as acceptable, effective and sustainable by all stakeholders. This conception of protection differs according to the nature and authenticity of the cultural heritage, the cultural, social, economic and natural conditions of the geography where it exists, the way of administration and the interests and consciousness of the stakeholders. However, the process set by the World Heritage Committee after 2002 was adopted to form an international common language or system. The definition and introduction of the original values of the immovable cultural heritage and the administrative boundaries is the first step of this process. Awareness and perception are priorities at every stage of the process and are prerequisites for success in protection. Rock art is one of the important thematic topics and works that UNESCO has set out to create awareness and sustainability in order to consider natural and cultural heritage values to be ignored or about to be lost by elitist approaches in the last decades. In this thesis, "Taşkale-Karaman Rock Carving Granaries" located in the urban archeological site area in Cappadocia which is the cultural and natural world heritage status are handled in this frame and the methods and principles of determining the site definition, introduction and awareness in heritage management suggestions are being developed. Thus, with the current conservation approaches, the importance of these issues in conservation planning is emphasized. Furthermore, it is hoped that Taşkale Village will contribute to the sustainability of this intangible cultural heritage and to the recognition of the village, as it witnessed Anatolia's multiculturalism, Anatolian and Rumelia Turkification, and Atatürk's ancestral homeland.

Science Code : 80205

Key Words : Heritage management, urban archeology, site definition, awareness, cave rock carving art, Taşkale rock carving granaries

Page Number : 153

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Nevin TURGUT GÜLTEKİN

TEŞEKKÜR

Çalışma boyunca tecrübelerinden faydalandığım, bilgi birikimi ile beni yönlendiren saygıdeğer danışmanım Doç. Dr. Nevin TURGUT GÜLTEKİN' e, bu süreçte desteğiyle beni yalnız bırakmayan eşim Esra ÜNLÜ UYSAL' a, bugünlere gelmemde büyük emekleri olan; annem Rukiye UYSAL, babam Atilla UYSAL ve UYSAL ailesi ile birlikte dayım Nazif KOÇAK ve ailesine teşekkürü borç bilirim. Bu çalışmayı, çalışma sürecinin son zamanlarında aramıza katılan; neşe kaynağım, minik kızım Ayçıl Ece'ye armağan eder, tüm çocukların sevgi ve barış dolu bir dünyada yaşamalarını dilerim.



İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ŞEKİLLERİN LİSTESİ.....	x
RESİMLERİN LİSTESİ.....	xii
HARİTALARIN LİSTESİ.....	xiv
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	xv
1.GİRİŞ.....	1
2. KORUMA POLİTİKALARINDA YENİ (LENEN) AÇILIMLAR, KAYA SANATI VE KENTSEL ARKEOLOJİ.....	19
2.1. Koruma Politikalarında Güncel Yaklaşımlar, Yeni Açılımlar ve Kavramlar.....	20
2.1.1. Çok katmanlı kent ve kentsel arkeoloji.....	30
2.1.2. Kaya oyma sanatı ve kaya oyma mekânlar.....	34
2.1.3. Kültürel miras değerlerinin yönetiminde alan tanımı ve farkındalık.....	40
2.2. Türkiye’de Güncel Koruma Yaklaşımları.....	54
3. TAŞINMAZ KÜLTÜR MİRASI OLARAK KAYA SANATI-KAYA OYMA MEKÂNLAR.....	59
3.1. Dünya Kültür Mirası Olan Kaya Oyma Mekân ve Alanları.....	59
3.2. Türkiye’de Kaya Oyma Mekânlar ve Kapadokya’ ya Yeni(den) Bakış.....	61
4. KARAMAN TAŞKALE (KIZILLAR) KÖYÜ VE KAYA OYMA MEKÂNLARI.....	71
4.1. Kentsel Sit Alanı Taşkale (Kızıllar) Köyü.....	72
4.2. Arkeolojik Sit Alanı; Kaya Oyma Tahıl Ambarları.....	77
4.3. Anıtsal Taşınmaz Kültür Varlığı; Kaya Oyma Mabet (Camii).....	83

5. PAYDAŞLARIN TAŞINMAZ KÜLTÜR MİRASI KONUSUNDAKİ FARKINDALIĞI VE KORUMA SÜRECİNE KATILMA EĞİLİMİ.....	87
5.1. Taşkale Köyü Halkının Farkındalığı ve Katılım Eğilimi.....	88
5.1.1. Köy halkının kültür mirası farkındalık düzeyi.....	89
5.1.2. Köy halkının miras değerlerini koruma sürecine katılım eğilimi ve davranışları.....	92
5.2. Koruma ile İlgili Kurum ve Kuruluşlarda Çalışanların Farkındalığı ve Katılım Eğilimi.....	95
5.2.1. Koruma ile ilgili kurum ve kuruluşlarda çalışanların kültür miras farkındalık düzeyi.....	97
5.2.2. Koruma ile ilgili kurum ve kuruluşlarda çalışanların miras değerlerini koruma sürecine katılım eğilimi ve davranışları.....	100
5.3. Öğretmenlerin Farkındalığı ve Katılım Eğilimi.....	101
5.3.1. Öğretmenlerin kültür mirası farkındalık düzeyi.....	103
5.3.2. Öğretmenlerin miras değerlerini koruma sürecine katılım eğilimi ve davranışları.....	106
5.4. Kültür ve Turizm Bakanlığında Çalışanların Farkındalığı ve Katılım Eğilimi...	108
6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	111
6.1. Bulgular.....	111
6.2. Öneriler.....	114
KAYNAKLAR.....	119
EKLER.....	131
EK-1. Dünya mirası listesine girebilme kriterleri.....	132
EK-2. Taşkale Köyü yöre halkının kaya oyma tahıl ambarlarının kültürel değeri konusundaki farkındalığını belirlemeye ilişkin soru kâğıdı.....	133
EK-3. Koruma ile ilgili kurum kuruluşlarda ve sivil toplum örgütlerinde çalışanların kaya oyma tahıl ambarlarının kültürel değeri konusundaki farkındalığını belirlemeye ilişkin soru kâğıdı.....	138

Sayfa

EK-4. Eğitim kurumlarında çalışanların kaya oyma tahıl ambarlarının kültürel değeri konusundaki farkındalığını belirlemeye ilişkin soru kâğıdı.....	143
EK-5. T.C. KTB yetkililerinin, Taşkale Köyü muhtarının ve yöre halkının, ambarları depo olarak kullananların ve turistlerin kaya oyma tahıl ambarlarının kültürel değeri konusundaki farkındalığını belirlemeye ilişkin soru kâğıdı.....	148
EK-6. 1995 yılında onaylanan Taşkale Köyü 1/1.000 ölçekli koruma amaçlı uygulama imar planı örneği.....	151
EK-7. Taşkale kaya oyma tahıl ambarları ve bulunduğu alanın I. derece arkeolojik sit alanı ilan edilmesine ilişkin ilan föyü.....	152
ÖZGEÇMİŞ.....	153

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1.1. Koruma yaklaşımlarının bileşenleri.....	2
Şekil 1.2. Tezin kapsamı.....	8
Şekil 1.3. Araştırma yöntemi.....	9
Şekil 1.4. Verilerin analizi.....	13
Şekil 2.1. Koruma politikalarının gelişim süreci.....	21
Şekil 2.2. Koruma politikalarında 20. yy. ve sonrasında yaşanan gelişmeler.....	22
Şekil 2.3. Miras kavramı ve oluşum süreci.....	27
Şekil 2.4. Taşınmaz miras değerleri kapsamında kentsel arkeolojik alanların yeri.....	32
Şekil 2.5. Kentsel arkeoloji kavramının gelişimi.....	33
Şekil 2.6. Kaya oyma yerleşim alanları ve/veya mekânları oluşturma etkenleri.....	37
Şekil 2.7. Taşınmaz kültür mirasının ve miras yönetiminin karmaşık bileşenleri.....	41
Şekil 2.8. Etkin farkındalığın oluşması süreci.....	47
Şekil 2.9. Türkiye'de koruma politikalarının gelişimi.....	55
Şekil 3.1. Dünya Miras Listesindeki kaya sanatı örnekleri.....	59
Şekil 3.2. Tarihçilerin Karamanlılara ilişkin değerlendirmesi.....	63
Şekil 5.1. Köyün tanımlanan kimlik öğeleri.....	89
Şekil 5.2. Köy halkının Köyde yaşama nedenleri.....	89
Şekil 5.3. Köy halkının Köyün geçmişteki yerleşikleri hakkında bilgisi.....	90
Şekil 5.4. Taş ambarları önemseyen Köy halkının öğrenim düzeyine göre dağılımı.....	91
Şekil 5.5. Taş ambarları önemseyen Köy halkının yaş aralıklarına göre dağılımı.....	91
Şekil 5.6. Köy halkının Taş Ambarların Sürdürülebilirliğine yönelik gerekçeleri.....	92
Şekil 5.7. Köy halkının sürdürülebilirlik önerileri.....	92
Şekil 5.8. Köy halkının yaş gruplarına ve öğrenim düzeyine göre koruma-yaşatma sürecine katılım isteği.....	93

Şekil	Sayfa
Şekil 5.9. Köy halkının taş ambarların korunmasına katılım niyeti.....	94
Şekil 5.10. Köy halkının yaş gruplarına ve öğrenim düzeyine göre taş ambarların korunmasına katılım niyeti.....	95
Şekil 5.11. Karaman İli tanımlanan kimlik öğeleri.....	97
Şekil 5.12. Koruma ile ilgili kurumlarda çalışanların Taşkale Köyünün geçmişteki yerleşikleri hakkında bilgisi.....	97
Şekil 5.13. Taş ambarları önemseyen çalışanların öğrenim düzeyine göre dağılımı.....	98
Şekil 5.14. Taş ambarları önemseyen çalışanların yaş aralıklarına göre dağılımı.....	99
Şekil 5.15. Çalışanların sürdürülebilirlik önerileri.....	99
Şekil 5.16. Çalışanların yaş gruplarına ve öğrenim düzeyine göre taş ambarların korunmasına katılım niyeti.....	101
Şekil 5.17. Karaman İli tanımlanan kimlik öğeleri.....	103
Şekil 5.18. Öğretmenlerin Taşkale Köyünün geçmişteki yerleşikleri hakkında bilgisi.....	103
Şekil 5.19. Taş ambarları önemseyen öğretmenlerin yaş aralıklarına göre dağılımı.....	104
Şekil 5.20. Taş ambarları önemseyen öğretmenlerin branşlarına göre dağılımı.....	104
Şekil 5.21. Öğretmenlerin Taş Ambarların sürdürülebilirliğine yönelik gerekçeleri.....	105
Şekil 5.22. Öğretmenlerin sürdürülebilirlik önerileri.....	105
Şekil 5.23. Öğretmenlerin kültür bilinci artırma faaliyetlerini yetersiz görme nedenleri.....	106
Şekil 5.24. Taş ambarlara farkındalık oluşturmaya yönelik yapılan çalışmalar.....	107
Şekil 5.25. Öğretmenlerin yaş gruplarına ve öğrenim düzeyine göre taş ambarları korunmasına katılım niyeti.....	108
Şekil 6.1. Taşınmaz kültür mirasının ve taş ambarların sürdürülebilirliğine yönelik öneriler.....	116

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 2.1. Mesa Verde Milli parkı kaya oyma yerleşim alanı.....	39
Resim 2.2. Lalibela kaya oyma kiliseleri.....	39
Resim 3.1. Dünya Miras Listesinde bulunan bazı kaya oyma mekanları örnekleri.....	61
Resim 3.2. Türkiye’de Orta Anadolu’ da kaya oyma yerleşim alanları ve/veya mekân örnekleri.....	67
Resim 3.3. Göreme-Kapadokya'da farklı işlevi olan kaya oyma mekânlar.....	68
Resim 4.1. Kapadokya ve Taşkale'nin coğrafi konumu.....	71
Resim 4.2. Taşkale Köyü ve kaya oyma tahıl ambarları.....	72
Resim 4.3. Taşkale köyü yerleşimi.....	72
Resim 4.4. Taşkale Köy yerleşimi ve kaya oyma tahıl ambarları, kaya ev ve kaya oyma barınak.....	75
Resim 4.5. Taşkale Tahıl Ambarlarının bulunduğu alandaki kale ve kaya evler.....	76
Resim 4.6. Taşkale Köyü ve yakın çevresinde taşınmaz kültürel miras sit alanları.....	77
Resim 4.7. Taşkale Köyünün Karaman istikametinden girişi.....	78
Resim 4.8. Taşkale Köyünde atıl durumdaki kaya oyma yerleşim alanları.....	79
Resim 4.9. Taşkale Köyü yerleşim merkezi ve Taşkale Tahıl Ambarları.....	79
Resim 4.10. Taş ambarlar, tutamak, sekemek, kapı ve makara örnekleri.....	80
Resim 4.11. Taşkale Tahıl Ambarlarında iki odalı ambar.....	81
Resim 4.12. Taşkale Tahıl Ambarlarında iki odalı ambar.....	81
Resim 4.13. Taşkale Tahıl Ambarlarında üç odalı ambar.....	82
Resim 4.14. Taşkale Tahıl Ambarlarında Taş Camii’nin planı.....	83
Resim 4.15. Taş Camiinin dış cephesi, taş çeşme, cami ve misafir evi girişi.....	84
Resim 4.16. Taş Camii ana koridor, oyuk ve katlara çıkış merdivenleri.....	84
Resim 4.17. Taş Camii zemin katı, minber ve mihrabı.....	85

Resim**Sayfa**

Resim 4.18. Taş Camii asma kat, asma katın zemin kattan görünüşü, minbere çıkış..... 85



HARİTALARIN LİSTESİ

Harita	Sayfa
Harita 3.1. Kapadokya Bölgesi, Karamanoğulları Beyliğinin hüküm sürdüğü alan ve Karamanlı Ortodoks Hristiyanların yaşadığı alanlar.....	62
Harita 3.2. Karaman İlinde bulunan Karadağ bölgesinin konum.....	66



SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Simgeler

cm.

santimetre

km.

kilometre

m.

metre

%

yüzde

Kısaltmalar

Açıklamalar

DML

Dünya Miras Listesi

GEEAYK

Gayri Menkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu

ICCROM

International Centre for Study of Preservation and Restoration of Cultural Property (Uluslararası Korunma ve Restorasyon Çalışma Merkezi)

ICOM

International Council of Museums (Uluslararası Müzeler Konseyi)

ICOMOS

International Council on Monuments and Sites (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi)

IUCN

International Union for the Conservation of Nature (Uluslararası Doğayı Koruma Birliği)

KMY

Kültür Mirası Yönetimi

MÖ

Milattan Önce

MS

Milattan Sonra,

MYP

Miras Yönetim Planı (Heritage Management Plan)

T.C. KTB

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı

T.C. MEB

Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı

Kısaltmalar**Açıklamalar****TÜİK**

Türkiye İstatistik Kurumu

UNESCO

United Nations Education, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)

ÜED

Üstün Evrensel Değer (Outstanding Universal Value)

vb.

ve benzer

yy.

yüzyıl



1. GİRİŞ

Problemin durumu/Konunun tanımı

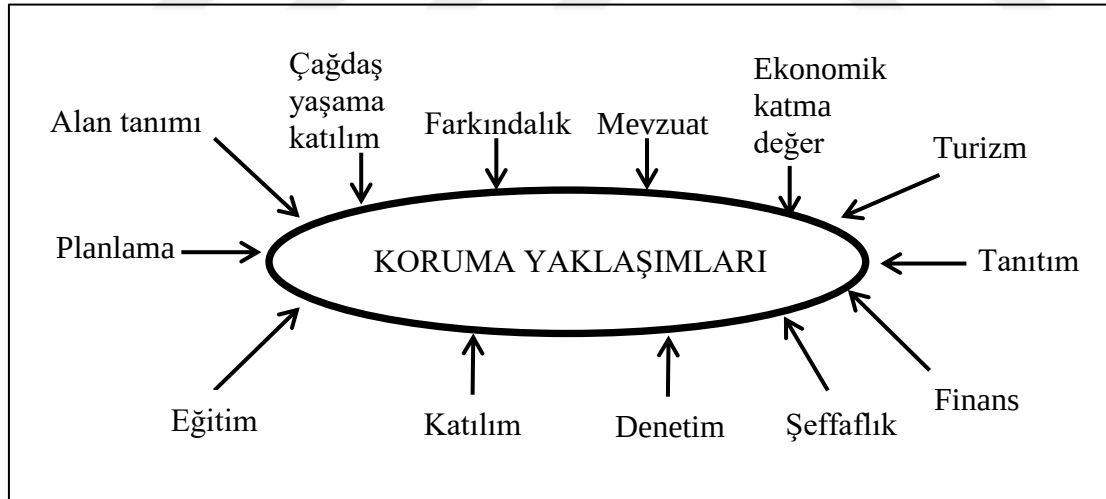
Koruma politikalarındaki güncel yaklaşımlar kapsamında; insanlığın gelişiminin ve/veya yarattığı medeniyetlerin kanıtları olan –soyut ve somut- değerler, barındırdıkları tarihi ve kültürel özellikleriyle “miras değer(ler)i” olarak kabul edilmektedir. Miras değerleri siyasal güç, saygınlık, tarihi ve kültürel zenginlik kaynağıdır. Bu değerler, kültürel kimliğin oluşması, geleneklerin ve yerel kültürün sürdürülebilirlik bağlamında gelecek nesillere aktarılması, yaşanılan coğrafyanın sahiplenmesi ve aidiyet bağının kurulması, kullanım biçimine bağlı ekonomik getirinin oluşturulması, dünya barışının sağlanması, tarihi gelişimin anlaşılması ve tarih bilincinin arttırılması gibi insan yaşamının biçimlenmesinde etkin araçlardır. Günümüzde, miras değerlerinin yok olması yoksulluk kadar büyük bir problem olarak görülmektedir (Tankut, 2005).

Anadolu, Asya ile Avrupa’daki geçiş konumuyla, tarih öncesinden bugüne sürekli yerleşim alanı olarak farklı etnik kökene mensup, çeşitli dini inanca ve kültüre sahip zengin doğal ve kültürel miras değerlerini barındırmaktadır. Bu değerler, Anadolu kültür mozaığının yapı taşlarından olup (Sevin, 2012:1-50), tarih bilincinin arttırılması ve geleceğin inşa edilmesinde temel dayanaklardır (Ortaylı, 2017:32). Ancak, yaygın ve yeterli bilgi birikimi, bilinç ve/veya farkındalık olmaması nedeniyle bu değerleri sahiplenme göz ardı edilmektedir.

Avrupa kültür kimliğinin, Türkiye’de yeterli düzeyde sahiplenilmeyen Eski Yunan ve Antik Roma miras değerleri üzerine temellendiği bilinmektedir. Türkiye’de entelektüel ya da akademik çevrelerin dışında önemsenmeyen, Anadolu kültürüyle yetişmiş (Karyalı, Lidyalı, Frigyalı vb.), edebiyat, tarih, coğrafya, mimarlık, matematik gibi çeşitli alanlardaki Homeros, Hippodamos, Strabon gibi bilim adamları da Batılı ülkeler tarafından özümsemekte, hatta batılı bazı ülkelerle özdeşleştirilmekte ve farklı toplumlara mal edilmektedir. Bu ortamda hem Batı, hem de Doğu tarihi ile bütünleşen Türkiye; Hitit, Asur, Urartu, Frig, Lidya, Roma, Bizans gibi daha birçok Anadolu medeniyetine ait izler/eserler barınmasına rağmen, Türkiye’de genelde yakın tarih dışındaki değerler dikkate alınmamaktadır (Şahin, 2008). Sonuçta, bu değerler bu coğrafyanın tarihi ile

bütünleştirilmediği için miras değerlerinin etkin korunması sağlanamamakta ve öneminin anlaşılabilmesine yönelik politikalar üretilmemektedir.

“Taşınmaz miras değerlerini koruma” çabaları ve bu değerlerin korunmasına yönelik ilgi 14. yy. dan (yüzyıl) itibaren artmaya başlamıştır. Ancak, korumanın günümüzdeki şekline evrilmesi, modern koruma dönemi olarak adlandırılan “20. yy.” da yaşanan gelişmeler sonucu gerçekleşmiştir. 20. yy. da miras kavramı ortaya çıkmış, koruma anlayışı alan boyutuna ulaşmış, koruma politikalarında; miras değerlerinin korunmasının yanında, geliştirilebilmesini sürdürülebilir, bütünlük ve akılcı bir yaklaşımla sağlamayı amaçlayan yönetim modeline geçilmiştir. Miras yönetimi, 2002 yılı sonrasında Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü’nün-United Nations Education, Scientific and Cultural Organization (UNESCO) belirlediği çerçevede, 1975’de yürürlüğe giren Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesine (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage)¹ taraf olan devletlerin kendi yönetim sistemlerine göre uygulanmaya çalışılmaktadır. Güncel koruma yaklaşımlarının planlama, programlama, finansman sağlama gibi birçok faktör ve bileşeni bulunmaktadır (Şekil 1.1).



Şekil 1.1. Koruma yaklaşımlarının bileşenleri

Yönetim modeli de miras değerlerinin özelliklerinin tanımlanması, açıklanması ve belgelenmesi, sürdürülebilirliğine yönelik uzun ve kısa dönemli planların hazırlanması, uygulanması ve denetlenmesi, katılımın sağlanması, halkın bilgilendirilmesi ve

¹ Bundan sonra Dünya Mirası Sözleşmesi olarak anılacaktır.

farkındalığın arttırılması gibi güncel koruma yaklaşımlarının bütün özelliklerini içermektedir (Feilden ve Jokilehto, 1998; Gültekin, 2012).

Günümüzde, miras değerlerinin yönetimi süreci 20. yy. da gelişen koruma anlayışı doğrultusunda ortaya çıkan; miras değerlerinin gelecek nesiller için korunmasını içeren ve sadece, koruma konusundaki uzmanların çalışmalarını esas alan “geleneksel yaklaşımdan”, mirasa, tüm paydaşlarca atfedilen değeri (estetik, tarihi, bilimsel, ruhsal, doku, düzen vb.) temel alan “değer odaklı yaklaşıma” dönüşmüştür (Kültür Varlıklarının Korunması ve Restorasyonu Uluslararası Çalışma Merkezi-International Centre for Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property [ICCROM], Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi-International Council on Monuments and Sites [ICOMOS], Uluslararası Doğa Koruma Birliği-International Union for the Conservation of Nature [IUCN], UNESCO, 2013). Bu yaklaşımla 2010 yılında, değerinin kaybedilmesi endişesiyle “Kaya Sanatı Eserleri” üzerine UNESCO tarafından tematik çalışmalar başlatılmıştır. Miras değerlerinin etkin şekilde korunması, sürdürülebilirliği, yönetilmesi ve toplum tarafından benimsenmesi için stratejiler geliştirilmiştir. Bunlar:

- Öncelikle, miras değerlerinin miras adı içinde var olan önemlerinin anlaşılabilmesine yönelik olarak yapılacak araştırmalarla tarihi, kültürel, doğal, yapısal vb. özelliklerinin tanımlanması ve tanıtımının yapılması,
- Miras değerlerine ve koruma politikalarına yönelik toplumda bilinç ve farkındalık oluşturularak/arttırılarak katılımın sağlanmasıdır.

Türkiye’de miras yönetimi, 23.05.1982 tarih ve 8/4788 sayılı Bakanlar Kurulu (mülga) Kararıyla 2004 yılında 2863 sayılı Kanuna 5226 sayılı Kanun ile eklenen Ek madde-2’de “alan yönetimi” tanımıyla koruma mevzuatında yer almakta ve 2005 tarihli Yönetmelik doğrultusunda uygulanmaktadır. Ancak, miras yönetimi benimsenmediği için; bu tezde çalışma alanı olarak seçilen ve UNESCO’nun başlattığı tematik çalışmalar kapsamında olan; kaya sanatı ve kaya oyma mekânlardan “Taşkale Köyü kaya oyma tahlıl ambarlarında” olduğu gibi, taşınmaz miras değerlerinin değer odaklı yaklaşımla tanımı ve somut olmayan değerlerle birlikte tanımlanması ve tanıtımının yapılması ile farkındalık, bilinç ve algı oluşturulması konuları koruma politikalarında yadsınmaktadır. Böylece, koruma politikalarına ve/veya tarihi ve kültürel bilgi, bilinç ve hafızanın kaynağı olan miras değerlerine sahip çıkmada, başarının güvencesi olan tüm paydaşların bu değerleri koruyup-kollaması ve/veya sürece katılımı yeterince sağlanamamaktadır.

Çalışma alanını belirlemenin dayanağı, 1985’de Üstün Evrensel Değer-Outstanding Universal Value (ÜED)² ile Dünya Miras Listesine-World Heritage List (DML) alınan Dünya Mirası Göreme ve Kapadokya’nın Kayalık Bölgelerindeki³ kaya oyma mekânlarla bu köydeki kaya oyma tahıl ambarlarının benzerlikler göstermesidir. Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarları, Karaman Merkez İlçe sınırları içerisinde, çok kültürlü-katmanlı yapıya sahip, kentsel sit alanı olan Taşkale Köyünde ve yerleşim alanını kuzeyde sınırlayan 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı statüsündeki kaya kütlesi üzerine insan eliyle oyularak inşa edilmiştir. Ambarlar, kültürel miras niteliğindeki kaya sanatı eserlerinden kaya oyma yerleşim alanları ve/veya mekânları olarak Dünyadaki ender örneklerden biridir. Ambarlar ve bulundukları alanın özellikleri:

- Çok katmanlı-kültürlü yerleşim özelliklerini taşıyan kentsel arkeolojik alanda yer almaktadır.
- Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelere göre taşınmaz miras (arkeolojik, kültürel, mimari miras) niteliği taşımaktadır.
- Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarları korunması-yaşatılması gereken miras değerleri arasında bulunmasına, kaya sanatının ender örneklerinden olmasına, kent kimliği, tarihi ve kültürü açısından önem taşımasına ve turizm potansiyeli oluşturmaya karşın bu değerlerin detaylı tanımının yapılmaması, kapsamlı olarak herhangi bir bilimsel çalışmaya konu edilmemesi, değerinin farkına varılamaması ve alana ilişkin sürdürülebilir ve etkin politika üretmedeki yetersizlikler nedeniyle bu tezde çalışma alanı olarak belirlenmiştir.

Bu yönelme ile araştırmanın problemi, Türkiye’de taşınmaz miras değerlerinin önemini anlayabilmek ve bu değerlere yönelik etkin koruma politikalarının oluşturulabilmesi için;

- Miras değerlerinin alan tanımı ve tanıtımının yapılması,
- Miras değerlerine ve koruma politikalarına farkındalık, bilinç ve algı oluşturulması/arttırması ve koruma sürecine katılım sağlanması konularının yeterince önemsenmemesi olarak tanımlanabilir.

² Üstün Evrensel Değer (Outstanding Universal Value), ulusal sınırları aşacak derecede olağanüstü ve tüm insanlığın şimdiki ve gelecekteki nesilleri için ortak öneme sahip geçmişe ait kültürel ve/veya doğal değerdir. Bu kavram, DMK’nin Sevilla-İspanya’da 22-30 Haziran 2009’daki 33. Toplantısında Geçmişin Önem Beyanı (Statements of Significance) kavramı ile birlikte benimsenmiştir.

³ Bundan sonra ulusal ve uluslararası tanındığı biçimde Kapadokya olarak anılacaktır.

Araştırmanın amacı

Yukarıda belirlenen problem doğrultusunda;

- Miras değerlerinin tanımı ve tanıtımının yapılması ile bu değerlerin öneminin anlaşılması arasında ilişki olduğu,
- Miras değerlerinin tanımını ve tanıtımını yaparak, bu değerlere ve korumaya olan algı, bilinç ve farkındalığın oluşturulması/arttırılması ve etkin katılımın sağlanması sonucunda koruma politikalarının etkinliğinin arttığı bu çalışmanın hipotezleri olarak belirlenmiştir.

Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarları üzerinde bu hipotezlere koşut koruma politikalarındaki güncel yaklaşımlar, yeni açılımlar ve kavramlar çerçevesinde alanın tanımının ve tanıtımının yapılmasının ve alana farkındalık oluşturulmasının koruma-miras değerlerinin yönetimi sürecindeki etkinliğinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Amaca varmada yanıtlanması gereken ve çalışmayı yönlendiren sorular şunlardır:

- Dünyada ve Türkiye’ de koruma politikalarında “miras” kavramı nasıl ve hangi etkenlerle geliştirilmiştir?
- Taşınmaz kültür mirası bağlamında kent arkeolojisi/kentsel arkeoloji nasıl ve neden ortaya konmuştur?
- Kaya sanatı kapsamındaki eserlerin miras değeri nedir?
- Dünyada ve Türkiye’de kaya sanatı örneklerinden kaya oyma yerleşim alanları ve/veya mekânlara ilişkin koruma politikaları nelerdir?
- Taşkale Köyünün ve kaya oyma tahıl ambarlarının miras değeri (doğal, kültürel, tarihi vb.) nedir?
- Taşkale Köyünün ve kaya oyma tahıl ambarlarının Kapadokya ve etkileşim-tampon bölgesindeki diğer kaya oyma yerleşim alanları ve/veya mekânları ile bağlantısı nedir?
- Koruma politikalarında alan tanımı ve farkındalık kavramların önemi nedir?
- Algının, bilincin, farkındalığın ve alan tanımının; miras değerlerinin öneminin anlaşılmasına ve koruma politikalarına ve/veya miras değerlerinin yönetimi sürecine etkisi nedir?
- Taşkale Köyüne, Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarlarının özelliklerine ve bu alanın miras değerine yönelik algı, bilinç, bilgi ve farkındalık düzeyi nasıldır?

- Koruma politikalarının ve miras değerlerinin yönetimi sürecinin ilk ve en önemli aşaması olan alan tanımı ve alanın tanıtımının yapılması ve alana yönelik algı, bilinç ve farkındalık oluşturulması/arttırılması konularında yapılması gereken faaliyetler nelerdir? Bu faaliyetleri de içerecek şekilde Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarlarının bütünleşik ve etkin olarak korunması için, günümüz koruma anlayışı çerçevesinde neler yapılmalıdır?

Bu sorulara yanıt bulmak üzere;

- Uluslararası ve ulusal ölçekte koruma politikalarının gelişimi araştırılmış (Bölüm 2.1),
- Koruma politikalarındaki güncel yaklaşımlar kapsamında miras kavramının ve yönetiminin (taşınmaz miras değerlerine odaklı olarak) ortaya çıkışı ve gelişimi incelenmiş (Bölüm 2.1),
- Koruma politikalarında yeni açılımlar kapsamında alan tanımının ve farkındalığın önemi sorgulanmış (Bölüm 2.1.3),
- Kent arkeoloji/kentsel arkeolojik kavramının gelişimi ve miras değerlerinden kentsel arkeolojik alanlar ile ilgili değerlendirme yapılmış (Bölüm 2.1.1),
- Taşınmaz miras değerleri kapsamında kaya sanatı ve kaya sanatı kapsamında yer alan eserler belirlenmiş (Bölüm 2.1.2),
- Dünyada ve Türkiye’de (Orta Anadolu) bulunan, farklı kültür ve inançların yaşamlarını yansıtan, coğrafik ve jeolojik yapının etkisiyle insanlar tarafından çeşitli amaçlarla kaya yüzeylerine oyularak inşa edilen kaya sanatı örneklerinden kaya oyma yerleşim alanları ve/veya mekânları örnekleri incelenmiş (Bölüm 3.1, Bölüm 3.2),
- Türkiye’de; Orta Anadolu’da -özellikle Kapadokya ve Karamanoğulları Beyliğinin yönetimi altındaki alanlarda- yoğun olarak bulunan kaya oyma yerleşim alanları ve/veya mekânların örneklerinin kimler tarafından, ne amaçlarla yapıldıkları sorgulanmış (Bölüm 3.1),
- Karaman İli, Taşkale Köyü’nde bulunan, ancak günümüze değin detaylı ve bilimsel araştırmaya konu olmayan ve miras kapsamında değeri anlaşılamayan; arkeolojik sit alanı olarak tescil edilmiş, kaya oyma yerleşim alanları ve/veya mekânların ender örneklerinden Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarları ile ambarların bulunduğu Taşkale Köyü yerleşiminin özellikleri ve bu alana ilişkin koruma politikaları kapsamında gerçekleştirilen çalışmalar araştırılmış (Bölüm 4.1, Bölüm 4.2, Bölüm 4.3),

- Yöre halkı ile eğitim kurumlarında ve koruma ile ilgili kurum ve kuruluşlar ve sivil toplum örgütlerinde çalışanların kaya oyma tahıl ambarlarına ve koruma politikalarına yönelik algı, bilinç ve farkındalıklarının nasıl olduğu incelenmiştir (Bölüm 5).

Araştırma ve incelemeler sürecinde elde edilen veriler analiz edilerek, Taşkale Köyü ve Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarlarının alan tanımı yapılmış, alanın kültürel miras değeri ile önemi vurgulanmış, alana ve koruma politikalarına ilişkin algı, bilinç ve farkındalık düzeyi belirlenmiş, alan algısı ve farkındalığın, alan tanımı ile tutarlı olup olmadığı tartışılmıştır (Bölüm 6.1). Böylece hipotezler sorgulanarak;

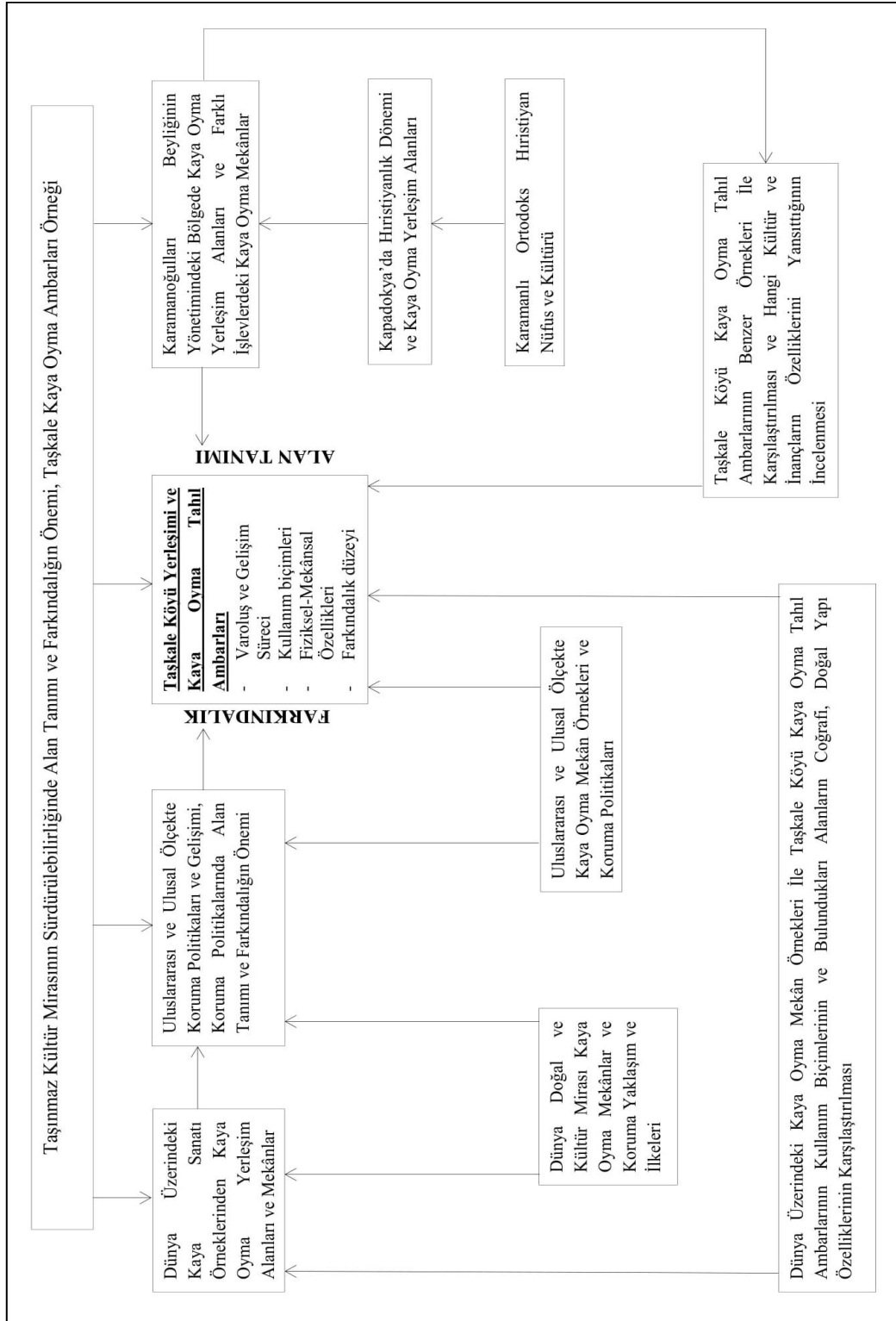
- Türkiye’deki koruma politikalarında ve/veya miras değerlerinin yönetimi sürecinde; alan tanımı ve tanıtımı, algı, bilinç, farkındalık ve katılım konularının etkinliğinin artırılabilmesine,
- Taşkale Köyü ile Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarlarının koruma politikalarında güncel yaklaşımlar, yeni açılımlar ve kavramlar çerçevesinde korunabilmesine yönelik bütüncül öneriler sunulmuştur (Bölüm 6.2).

Tez çalışmasının kapsamı aşağıda gösterilmektedir (Şekil 1.2). Tez kapsamında; 2. Bölümde: koruma politikalarında yeni açılımlar ve örneklem alanın statüsü dikkate alınarak kaya sanatı eserleri ile kentsel arkeoloji kavramları, 3. Bölümde: dünyadaki ve Türkiye’deki ve özellikle Kapadokya Bölgesindeki kaya oyma mekân ve alanlarla bu miras değerlerinin oluşumunda etkisi bulunan Karamanlılar ve 4. Bölümde: örneklem alan Taşkale Köyü ve kaya oyma tahıl ambarları incelenmiş, 5. Bölümde: paydaşların alana olan farkındalığı ve koruma sürecine katılım eğilimleri değerlendirilerek, 6. Bölümde: bulgular ve öneriler sunulmuştur.

Araştırmanın yöntemi

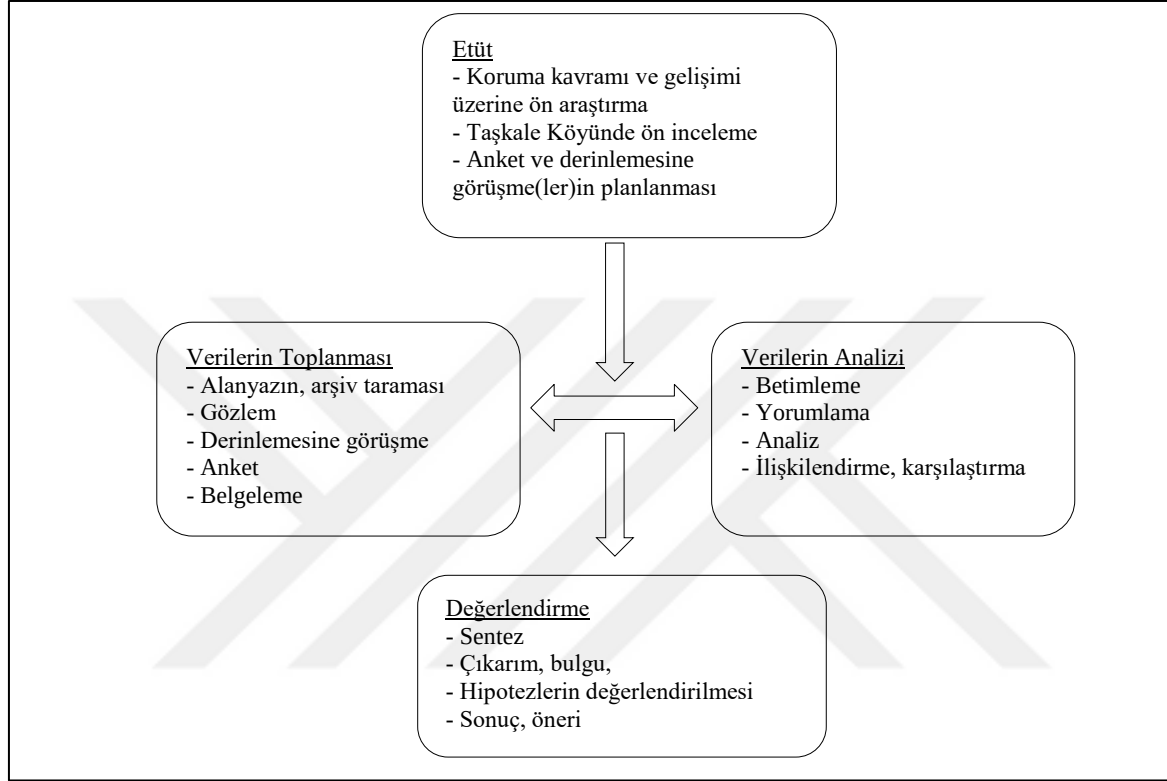
Yukarıda açıklanan problemlere odaklı bu tez çalışması nitel araştırma modeli kapsamında durum araştırması (örnek olay tarama) türündedir. İlgili alanyazına göre nitel araştırmanın belli bir düzende veya sıralamada sabit bir modeli olmadığı, araştırma kurgusu amaca, kapsama ve örnekleme göre değiştiği için araştırmada farklı veri toplama ve analiz yöntemlerinin kullanıldığı bilinmektedir. Nitel araştırma, insan ve insanlık bağlamındaki kavramların, olayların, algıların ve olguların incelenmesiyle, araştırma kapsamına özgü bilgi üretimine olanak sağlanmaktadır (Akbulut, Ataizi, Balaban, Doğanay ve Şimşek,

2012; Coşkun, Altunışık, Bayraktaroğlu ve Yıldırım, 2015:303-350; Özdemir, 2011). Bu çalışma kapsamında olduğu gibi, taşınmaz kültür mirasının öznitelikleri ve paydaş profili nitel araştırmanın konusu iken araştırma sonuçları nicel verileri de içerebilmektedir.



Şekil 1.2. Tezin kapsamı

Bu model ile tezde; çeşitli yöntemlerle veriler toplanarak, algı ve olaylar, doğal ortamda, gerçekçi ve bütüncül biçimde ortaya konulmaya, durum araştırması ile sınırlı bir sistemin derinlemesine incelenmesi ve betimlenmesi birbirine ve sürecin tamamına girdi sağlayan 3 aşamada sağlanmaya çalışılmıştır (Şekil 1.3).



Şekil 1.3. Araştırma yöntemi

Etüt aşaması

Kuramsal çerçeve belirlenmiş (koruma politikaları ve gelişimi, kültürel miras yönetiminde paydaş katılımı ve farkındalık), Taşkale Köyü ve Taş Ambarların öznitelikleri ve miras değerlerini tanımaya yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiş ve yerindeki ön incelemeyle; yerel halk ile tanışılmış, pilot anket uygulaması, gözlem ve araştırma araçlarının (anket, derin görüşme) hazırlığı yapılmıştır.

Verilerin toplanması-Verilerin analizi aşaması

Nitel araştırma modelinde “verilerin analizi” çalışma bütününde devam ettiğinden, verilerin toplanması ve verilerin analizi eşgüdüm içerisinde gerçekleştirilmiştir. Bu aşamada:

- Alanyazın ve arşiv taramaya ve mekânsal ve sosyal incelemelere devam edilmiştir. Alan çalışmalarında doğrudan gözlemlerle taşınmaz kültür mirasının fiziksel-mekânsal öznitelikleri ile kullanıcı profili ve mekân kullanım biçimi belirlenmeye çalışılmıştır. Yarı-yapılandırılmış çoktan seçmeli ve ucu açık sorularla tasarlanan anket çalışması yapılmış, katılımcıların ek bilgi verme, sorun tespit etme ve önerilerde bulunmasına yönelik olarak yarı-yapılandırılmış odak küme görüşmeleri ile belgeleme ve kayıt tutma (fotoğraf, mekân ölçümleri vb.) işleri gerçekleştirilmiştir,
- Kuramsal çerçeve ve mekân-paydaş etkileşimi betimlenerek korumaya yönelik yorumlanmış, mekân-paydaş etkileşimi kuramsal çerçeve ve uluslararası koruma yaklaşım ve ilkeleriyle karşılaştırılmıştır.

Verilerin toplanması

Verilerin toplanması; alanyazın ve arşiv taraması, mekânsal ve sosyal inceleme, derinlemesine görüşmeler ile anket ve belgeleme çalışması yöntem ve teknikleri ile gerçekleştirilmiştir.

Alanyazın ve arşiv taraması çalışmaları ile:

- Dünyada ve Türkiye’deki koruma politikaları ve taşınmaz kültür mirası koruma anlayışının gelişimi,
- Taşınmaz miras değerlerinden kaya sanatı ve kaya sanatı kapsamında yer alan eserler,
- Koruma politikalarında güncel yaklaşımlar çerçevesinde; kent arkeoloji/kentsel arkeoloji kavramının ortaya çıkışı ve kentsel arkeolojik alanlar,
- Miras yönetimi kapsamında alan tanımı, kültürel bilinç, farkındalık ve paydaş katılımının önemi,
- Dünyada ve Türkiye’de-Orta Anadolu’da -özellikle Kapadokya’da ve Karamanoğulları Beyliğinin yönetimi altındaki alanlarda- yoğun olarak bulunan kaya oyma yerleşim

alanları ve/veya mekân örneklerinin ve Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarlarının kimler tarafından ne amaçlarla yapıldıkları konularında veriler toplanmıştır.

Mekânsal ve Sosyal İnceleme çalışmaları ile:

Taşkale Köyü ve Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarlarında yapılan detaylı gözlemler aracılığıyla:

- Taşkale Köyü'nün geçmişten bugüne yerleşme kurgusu ve Taşkale Köyünde bulunan kaya oyma mekânların kullanım sürekliliği,
- Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarlarının özellikleri (yapısal özellikleri, boyutları, kapı pencere genişlikleri vb.) ile ilgili bilgiler edinilmiş, ölçümler yapılmış ve belgeleme gerçekleştirilmiştir.

Derinlemesine Görüşme çalışmaları ile:

Derinlemesine görüşmelerde yöre halkı, muhtar, kaya oyma tahıl ambarlarını depo olarak kullananlar, turistler ve Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı'nda (T.C. KTB) çalışan kişiler ile yarı-yapılandırılmış odak küme formları üzerinden görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler farklı yaş grubundaki erkeklerle köy kahvesinde ve muhtarlıkta, kadınlarla evlerde ve öğrencilerle okul bahçesinde yapılmıştır.

- Muhtar ve yöre halkı ile yapılan görüşmelerle; Taşkale Köyü ve Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarlarının özellikleri (tarihi, fiziki, kültürel vb.) ve kullanım amaçları,
- Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarlarını depo olarak kullanan kişilerle yapılan görüşmeler ile ambarların mülkiyeti, ambarlarda neyin hangi sürelerde ne zamandan beri depolandığı, depolamaya yönelik herhangi bir izin alınıp alınmadığı ve tercih nedenleri,
- Turistler ile yapılan görüşmeler ile Taşkale Köyü ve Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarlarına ziyaret nedeni, alanın dikkat çeken özelliğinin ne olduğu ve bu alanın varlığından nasıl haberdar olduğu,
- T.C. KTB çalışanları ile gerçekleştirilen görüşmeler ile Taşkale Köyü ve Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarlarının tanıtımı, korunması ve alana ve koruma politikalarına farkındalık oluşturulması için hangi faaliyetlerin gerçekleştirildiği ve gerçekleştirilen faaliyetlerin yeterli olup olmadığı hakkında bilgiler edinilmiştir.

Belgeleme çalışmaları ile: Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarlarında yapılan ölçümler aracılığıyla ambar örnekleri incelenmiş ve ambarlarla yan yana konumlanan, anıtsal yapı olarak tescil edilen ve günümüzde de cami olarak kullanılan “Taş Mescit-Cami”nin röleve çizimleri gerçekleştirilmiştir.

Anket çalışmaları ile: çalışma gruplarıyla (örneklem) -Taşkale Köyü halkı, Karaman İli ile Taşkale Köyü ve çevresinde bulunan eğitim kurumlarında çalışan öğretmenler ve Karaman İlinde bulunan koruma ile ilgili kurum ve kuruluş ile sivil toplum örgütlerinde görevli kişiler- Ocak 2017’de başlatılan çalışmalar, Temmuz 2017’ye kadar aralıklı sürdürülmüştür. Soru kağıtları:

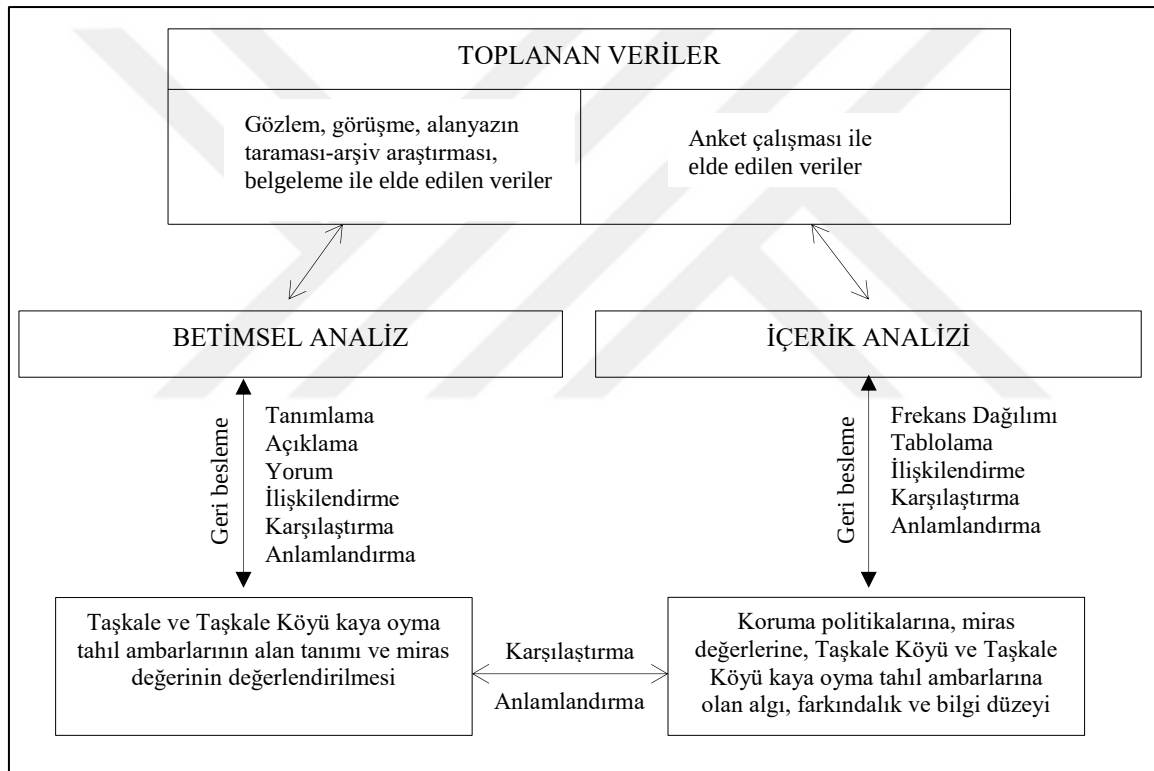
- Yöre halkına yönelik olarak; 6 adet demografik (4 adet açık uçlu, 2 adet çoktan seçmeli), 21 adet (2 adet açık uçlu, 19 adet çoktan seçmeli) koruma, miras değerleri, farkındalık, Taşkale Köyü ve Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarları konularında olmak üzere toplam 27 soruyu (Ek-2),
- Koruma ile ilgili kurum ve kuruluş ile sivil toplum örgütlerine yönelik olarak; 6 adet demografik (4 adet açık uçlu, 2 adet çoktan seçmeli), 20 adet (3adet açık uçlu, 17 adet çoktan seçmeli) koruma, miras değerleri, farkındalık, Taşkale Köyü ve Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarları konularında olmak üzere toplam 26 adet soruyu (Ek-3),
- Eğitim kurumlarına yönelik olarak; 6 adet demografik (4 adet açık uçlu, 2 adet çoktan seçmeli), 22 adet (1 adet açık uçlu, 21 adet çoktan seçmeli) koruma, miras değerleri, farkındalık, Taşkale Köyü ve Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarları ile eğitim kurumlarında miras değerleri ve koruma konusunda gerçekleştirilen çalışmalar hakkında bilgi edinme ile ilgili konularda olmak üzere toplam 28 adet soruyu (Ek-4) içermektedir.

Soru kâğıtları kapsamında örneklem üzerinde gerçekleştirilen anket uygulamaları ile:

- Koruma ve miras kavramı hakkında bilgi sahibi olunup olunmadığı,
- Taşkale Köyü ve Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarlarının özellikleri (tarihi, kültürel, doğal) ve önemi hakkında bilgi ve farkındalık düzeyi ve koruma sürecine katılım eğilimi,
- Koruma politikaları, Taşkale Köyü ve Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarlarına yönelik algıyı, bilinci ve farkındalığı arttırmak için bilgilendirici faaliyetler gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği konularında bilgiler edinilmiştir.

Verilerin analizi

Nitel araştırma modelinin genel çerçevesinde olduğu gibi, veri analiz aşamasında da standartlaşmış bir kurgu bulunmamaktadır. Verilerin analizi ile ilgili belli bir sınıflandırma yapmak doğru bir yaklaşım olmayıp, verilerin analizi açıklama, özetleme, yorumlama, karşılaştırma, ilişkilendirme ve anlamlandırma yapmaya dayanmaktadır (Akbulut ve diğerleri, 2012; Özdemir, 2011). Bu tez çalışmasında veri analiz tekniklerinden; betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleri kullanılmış olup, analiz sürecine yönelik izleniş Şekil 1.4’de verilmektedir.



Şekil 1.4. Verilerin analizi

Betimsel analiz yardımıyla; Dünya üzerinde ve Türkiye’deki koruma politikalarının ve taşınmaz kültür mirası koruma anlayışının gelişimine, koruma politikaları kapsamında kentsel arkeoloji kavramının, kaya sanatı örneklerinden kaya oyma mekânları ve/veya yerleşim alanlarının ve alan tanımı ve farkındalık konularının önemine, Türkiye’deki koruma politikalarının -algı, bilinç ve farkındalık konularını odak alan-etkinliğine, Taşkale Köyü ve Taşkale Köyü kaya oyma tahlil ambarlarının; Türkiye koruma politikalarındaki statüsüne, miras kavramı kapsamındaki önemine ve alan tanımına yönelik mekânsal ve

sosyal inceleme, derinlemesine görüşmeler, alanyazın taraması ve arşiv araştırması ve belgeleme sonucu elde edilen verilerin hangi sonuçları ortaya koyduğu tanımlanmış, yapılan açıklama ve yorumlarla verilerin ilişkilendirilmesi ve karşılaştırılması gerçekleştirilerek, veriler anlamlandırılmıştır (Bölüm 2, Bölüm 3, Bölüm 4, Bölüm 6.1).

İçerik analizi; ağırlıklı olarak yazılı ve görsel verilerin analiz edilmesinde kullanılan bir yöntemdir. Bu yöntemde tümden gelimci bir yol takip edilmektedir. İçerik analizinde araştırmacı öncelikli olarak araştırma konusu ile ilgili kategoriler geliştirmektedir. Daha sonra, incelemiş olduğu veri setinde bu kategoriler içerisine giren kelime, cümle ya da resimleri saymaktadır. Analiz sürecinde benzer veriler belirli kavramlar ve temalar etrafında bir araya getirilmekte ve düzene sokulmaktadır (Akbulut ve diğerleri, 2012; Özdemir, 2011). Çalışma kapsamında, içerik analizi sürecinde yapılması gereken benzer verilerin belirli kavramlar ve temalar altında bir araya getirilmesi işlemi, anket çalışmaları kapsamında yarı-yapılandırılmış çoktan seçmeli ve açık uçlu anket sorularına verilen cevaplar doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Aynı sorulara verilen cevaplar belirli kavram veya temalar altında toplanan benzer veri niteliği taşımaktadır. Bu doğrultuda içerik analizi yardımıyla veri toplamak amacıyla:

1. Yöre halkına, eğitim kurumlarında çalışanlara ve koruma ile ilgili kurum kuruluşlar ve sivil toplum örgütlerinde görevlilere aşağıdaki ortak sorular yöneltilmiştir.
 - Taşkale Köyü denince ilk akla gelen olgunun ne olduğu,
 - Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarlarının nasıl algılandığı,
 - Taşkale Köyü tarihinde ve Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarlarının inşasında rolü bulunma ihtimali olan Karamanlılar diye adlandırılan topluluğun nasıl algılandığı,
2. Eğitim kurumlarında ve koruma ile ilgili kurum kuruluşlar ve sivil toplum örgütlerinde görevlilere ayrıca aşağıdaki sorular yöneltilmiştir.
 - Dünya mirası alanlarının nasıl algılandığı,
 - Tarihi ve kültürel değerlere yönelik bilinç artırma amaçlı öğrenci, veli ve okul çalışanlarına yönelik okullarda ve kurum kuruluşlarda hangi faaliyetlerin gerçekleştirildiği ve bu faaliyetlerin yeterli görülüp görülmediği,
 - Karaman İli genelinde önemli görülen tarihi ve kültürel değer ne olduğu,
 - Taşkale Köyünün Kapadokya'ya benzer özelliklerinin neler olduğu,
 - Köyü kaya oyma tahıl ambarlarının korunması ve yaşatılması için neler yapılması gerektiği,

3. Yöre halkına ayrıca aşağıdaki sorular yöneltilmiştir.

- Taşkale Köyünde yaşamaktan memnun olup olunmadığı ve nedenleri,
- Taşkale Köyünün hangi özelliklerinin (doğal, tarihi, kültürel) ön planda tutulduğu,
- Taşkale Köyünün doğal veya tarihi özelliklerini konu alan bilgilendirme toplantılarının düzenlenip düzenlenmediği,
- Taşkale Köyünü gezip görmeye gelen turistlerin en çok hangi değere ilgi gösterdiği ve Köyde turizmin neden gelişmediği,
- Taşkale Köyü kaya oyma tahlıl ambarlarının korunması ve yaşatılması için neler yapılması gerektiği.

Yukarıdaki sorulara verilen cevaplar doğrultusunda ulaşılan verilerin (sorulara verilen cevaplar) -anket çalışmalarının uygulanması sonucu aynı kavram veya temalar (soru başlıkları) altındaki bulgular- SPSS paket programı yardımıyla frekans dağılımları yapılarak, yüzdesel oranları belirlenmiş ve bu veriler tablolama yardımıyla görselleştirilmiştir. Böylelikle, verilerin özetlenmesi ve belli ölçütlere göre sıralanması sağlanmıştır. Gerçekleştirilen işlemler sonrasında:

- Miras değerlerine ve koruma ile ilgili konulara farkındalık ve algı düzeyini belirlemek amacıyla; tablolar birbiriyle karşılaştırılmış, ilişkilendirilmiş ve yorumlanmış,
- Türkiye’de koruma politikalarındaki güncel yaklaşımlarda; alan tanımı ve tanıtımı ile farkındalık ve algı konularının yerini belirlemek amacıyla, tablolarda özetlenen veriler Taşkale Köyü ve Taşkale Köyü kaya oyma tahlıl ambarları özelinde değerlendirilmiştir. Sonuç olarak verilerin anlamlandırılması sağlanmıştır (Bölüm 5).

Değerlendirme Aşaması

Araştırma bütününde yapılan analizler sonucunda sentez (bireşim) ve çıkarımlara bağlı olarak hipotezler sınanmış (Bölüm 2, Bölüm 5, Bölüm 6.1) ve alanın günümüz koruma anlayışı çerçevesinde korunmasına yönelik tez konusunu odak alan bütüncül öneriler sunulmuştur (Bölüm 6.2).

Araştırmanın Önemi

Bu çalışmada, Karaman-Taşkale Köyü ve kaya oyma tahlıl (taş) ambarları, UNESCO'nun 2010 yılı itibariyle bu tür değerleri kaybetme endişesiyle başlattığı tematik konulardan “Kaya Sanatı” kapsamında incelenmektedir. Bu ele alışıta, Taşkale Köyü ve Taş Ambarları, Kapadokya ve dünya genelinde aynı statüdeki miras alanlarındaki⁴ yerleşme biçimlerine ve kaya oyma mekânlarına benzer hatta eşdeğer niteliklere sahip olmasına karşın, ulusal ve uluslararası ölçekte göz ardı edilmiş, bilimsel araştırmalarda yeterince yer almamış, uygulamada ise uluslararası koruma ilkelerine ve yeni(lenen) açılımlara göre değerlendirilmemiş olması nedenleriyle örneklem alan olarak seçilmiştir. Bu kapsamda Taşkale Köyü ve Taş Ambarları, “değer odaklı alan” yaklaşımı ile bu alanın çok katmanlı somut ve soyut olmayan değerleri tanımlanmaya çalışılarak, bu tür değerlerin tanımlanmasına ilişkin izlenceye dolayısıyla alan yazına katkı sağlanması, bu değerleri sürdürülebilmenin güvencesi olan yerel halkın katılımına ivme kazandırılması ve kamuoyunun, eğitim kurumlarının, akademik çevrenin ve yetkili kamu kuruluşlarının dikkatinin çekilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca, bu yaklaşımla korumada başarının önkoşulu olarak gündemde olan miras yönetimin öngördüğü bilinçlenme, farkındalık ve paydaş katılımının korumada başarının ön koşulu olduğu konusunda alanyazına katkı sağlamak da önemsenmiştir. Böylece, 2010'da UNESCO'nun belirlediği ve önemsendiği tematik çalışmalardan olan kaya sanatı ve kaya oyma mekânlara sahip olan Taşkale Köyünün, öncelikle kendi bölgesinde olmak üzere ulusal ve uluslararası ölçeklerde tanınırlığı desteklenmiş olacaktır. Çalışmada, miras değerlerinin sürdürülebilirliğine ilişkin kuramda ve kılıgıda farklı boyutları birlikte değerlendirilmesi bu çalışmanın önemini ve değerini ortaya koymaktadır.

Sınırlılıklar

Anket çalışması kapsamında paydaşlar ankete katılım konusunda genel olarak isteksiz davranmışlardır. Özellikle koruma ile ilgili kurum ve kuruluşlarda çalışanlar ve öğretmenler anket uygulanmasına katılmak istememişler, bazı kamu kurumları idarecileri

⁴ 1978'de DML'ne ilk kez alınan kaya oyma mekânlar Amerika Birleşik Devletlerindeki Mesa Verde Milli Parkı'nda kaya yüzeyine oyulmuş yerleşim alanları ve Etiyopya'da 13. yüzyıla tarihlenen Lalibela Kaya Oyma Kiliseleridir. Bu tarihten itibaren eşdeğer birçok mekân (1988'de Yunanistan'daki Meteora Manastırı, 1983'de Ürdün'deki Petra Kaya Yerleşimi gibi) DML'ne alınmıştır. 2017'de DML kayıtlı 1073 adet ÜED'den, 94 ülkede bulunan 215 adet ÜED (121 kültürel, 74 doğal, 20 karma) kaya sanatı kapsamındaki yapı ve alanlardır.

anket çalışmasının yapılmasına izin vermemiştir. Bu nedenle anket uygulamasında nicelik olarak fazla kişiye ulaşlamamıştır.





2. KORUMA POLİTİKALARINDA YENİ (LENEN) AÇILIMLAR, KAYA SANATI VE KENTSEL ARKEOLOJİ

Koruma anlayışının ortaya çıkması, bugünkü şekliyle olmasa da antik dönemlere kadar uzanmakla birlikte; günümüzde, koruma ile ilgili gerçekleştirilen uygulamalar 20 yy. politikaları ışığında gelişmiştir. Koruma politikaları kapsamında; insanların, kendileri için özel anlam ifade eden eserlere gösterdikleri ilgi; dini veya ideolojik nitelikli anıtsal yapılar ve eserlerin korunması ve koleksiyonculuk olarak da ifade edilen; tarihi eserlerin toplanması çabaları doğrultusunda yalın olarak başlamıştır (Altınöz, 2012a). Başlangıçta, anıtsal yapılar ve insanlar için önem arz eden eserler; korunması gerekli varlıklar olarak görülürken, değişen ve gelişen dünyanın meydana getirdiği etkilerle (sosyal, ekonomik, teknolojik, kültürel vb.) koruma anlayışı ve politikalarının içerik ve uygulama bağlamında değişime uğraması sonucu; mimari, kültürel veya arkeolojik niteliklere sahip olan ve geçmişe ait izleri barındıran veya doğal özellik içeren değerlerin tamamı, korunması gerekli varlıklar kapsamına dâhil olmuş ve II. Dünya Savaşı'nın ardından, 1970'li yıllarla birlikte korunması gereken varlıklar "miras" kavramı kapsamında değerlendirilmeye başlanmıştır (Gültekin, 2012). Aynı dönem içerisinde, II Dünya Savaşı'nın yıkıcı etkilerinden dolayı, kentlerin yenilenmesi çalışmalarının artmasıyla, çok katmanlı-kültürlü kentlerin korunması sürecinde problemler meydana gelmiş ve bu doğrultuda; kent arkeolojisi/kentsel arkeoloji kavramı ortaya çıkmıştır.

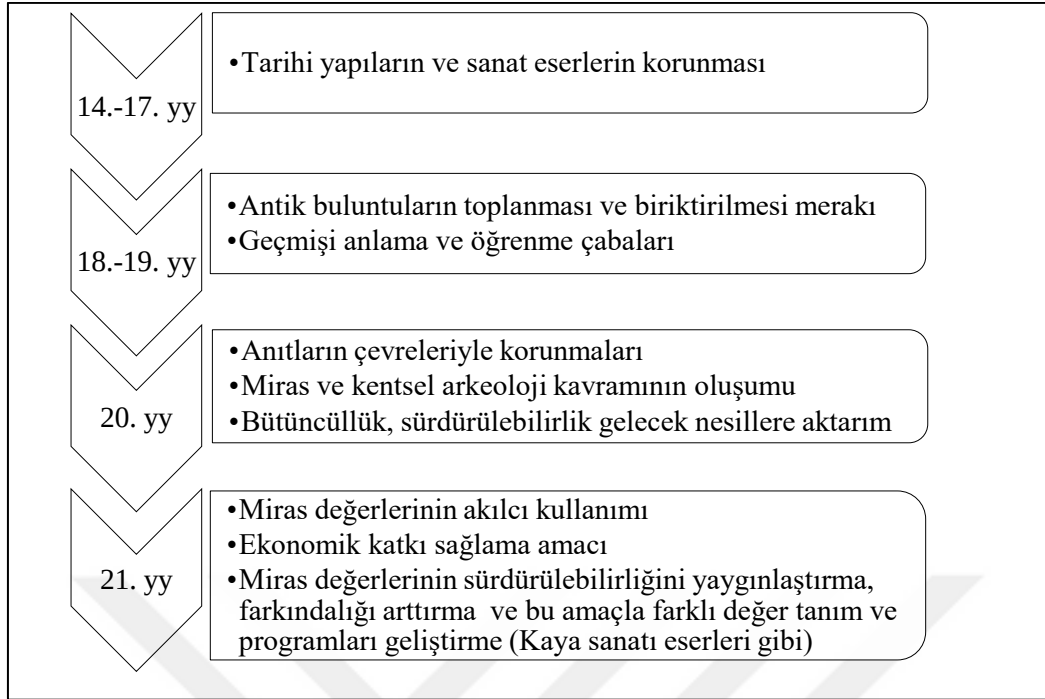
2000'li yıllar itibariyle de, güncel koruma yaklaşımları kapsamında miras değerleri arasında bulunan; "kaya sanatı eserlerine" ilgi artmış, UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü-United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization), Dünya Mirası Sözleşmesine göre kurulan Dünya Miras Komitesi-World Heritage Committee (DMK), ICOMOS ve ICCROM tarafından bu alanlarla ilgili tematik çalışmalar gerçekleştirilmiştir (ICOMOS, 2010, 2011a). Miras değerlerinden kaya sanatı eserleri kapsamındaki; kaya oyma mekânlar insanoğlunun ve insanoğlunun oluşturduğu medeniyetlerin izlerini yansıtmalarıyla, "tarihi gelişimi anlama" ve "tarih bilincini arttırma" noktasında farkında olunması gereken, önemli taşınmaz miras değerleri arasında bulunmaktadır. Bu bölümde:

- Dünyada ve Türkiye'de; koruma politikalarının gelişimi, güncel koruma yaklaşımları ve "miras kavramının" ortaya çıkışı (taşınmaz miras değerlerine odaklı olarak) ile kapsamı,

- Çalışma alanı Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarları ve ambarların iç içe bulunduğu Taşkale Köyü hem kentsel, hem de arkeolojik mirasa sahip olduğu için güncel koruma yaklaşımları doğrultusunda kentsel arkeoloji kavramı,
- Miras değerleri arasında bulunan kaya sanatı eserlerinden kaya oyma mekânların oluşum süreci ve farklı tipleri,
- Miras yönetimi bileşenlerinden “alan tanımı”, “algı”, “bilinçlenme”, “farkındalık” ve “katılım” konularının güncel koruma yaklaşımındaki önemi incelenmiştir.

2.1. Koruma Politikalarında Güncel Yaklaşımlar, Yeni Açılımlar ve Kavramlar

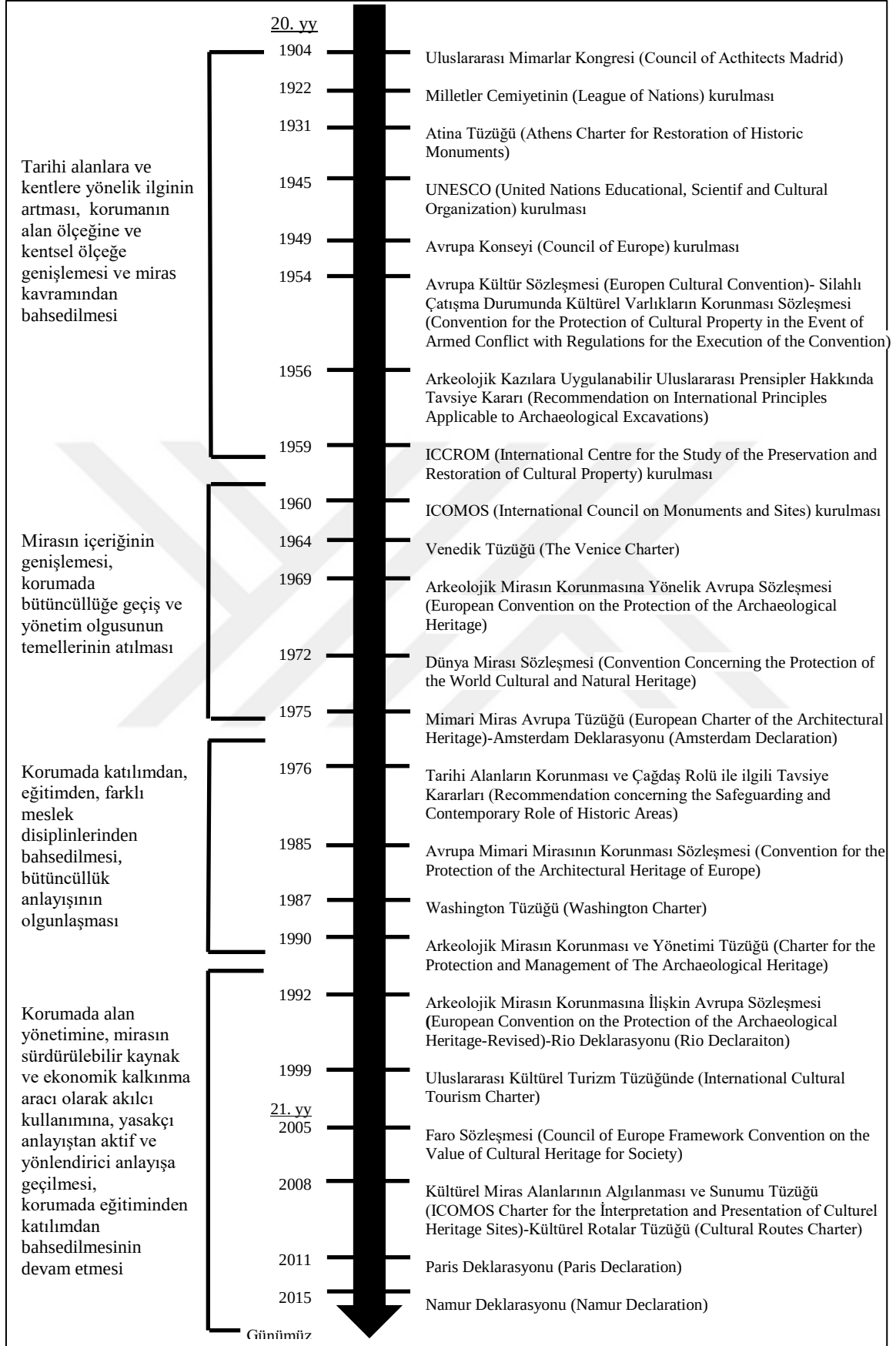
Antik dönemlerden itibaren ortaya çıkan koruma olgusu, Dünyada meydana gelen savaşlar, devrimler, sosyo-ekonomik gelişmeler, teknolojiye ileri adımlar ve uluslararası-ulusal akımlar gibi vb. etkilere bugünkü kapsam ve içeriğine ulaşmıştır (Altınöz, 2012a), (Şekil 2.1). Dünya üzerinde, eski devirlere ait anıtlara olan ilgi 14. yy. itibari ile artmaya başlamış, 16. yy. da gelişen modern tarih kavramı, beraberinde; tarihi yapıların ve sanat eserlerinin korunması gerektiği düşüncesini getirmiştir. 18. yy. da kentli seçkinler ve aristokratların, antik buluntuları biriktirme ve toplama hevesleri ile arkeoloji bilimi ortaya çıkmıştır. 18. ve 19. yy. lardaki koruma anlayışı, gerçekleştirilen arkeolojik çalışmalar aracılığıyla elde edilen eserlerin toplanması yanında incelenerek, geçmiş dönemlerin anlaşılması amacına dönüşmüştür (Altınöz, 2012a; Tuna, 2001). Bu dönem, koruma anlayışının kavranması biçimiyle ilgilidir (Dinçer, 2012a). 20. yy. koruma anlayışı, güncel koruma yaklaşımını hazırlayan geçiş dönemi olarak tanımlanabilir (Şekil 2.1). Bu dönemle birlikte modern koruma olarak adlandırılan döneme geçilmiştir. Bu yy. ın başlarından itibaren “koruma kavramı” uluslararası platformlarda tartışılarak I. ve II. Dünya savaşlarının ardından, endüstrileşmenin, kentleşmenin ve kent merkezlerinde meydana gelen yıkımların artması sonucu yok olma süreci hızlanan miras değerlerinin korunması gündeme taşınmıştır. 1922’de Milletler Cemiyeti (League of Nations), 1945’de UNESCO, 1949’da Avrupa Konseyi (Council of Europe), 1959’da ICCROM, 1960’da ICOMOS, 1990’da DMK kurulmuş ve kültürel mirası korumada etkin olmuşlardır.



Şekil 2.1. Koruma politikalarının gelişim süreci

Bu kuruluşların öncülüğündeki gelişmeler (Şekil 2.2):

- 1930’lu yıllarla anıt eserlerin çevreleriyle birlikte ele alınmasıyla koruma anlayışı alan boyutuna ulaşmış,
- 1950’li yıllarla doğal, kültürel, mimari veya arkeolojik nitelikleriyle istisnai özelliklere sahip olan ve geçmişi barındıran varlıklar bütün olarak “miras” olarak değerlendirilmiş ve bu yıllarla birlikte miras değerleri dünya barışına katkı sağlayan bütün toplumların zenginliği (kültürel, sosyo ekonomik vb.) olarak görülmeye başlanmış,
- 1960’lı yıllarla korunması gerekli varlıklar sivil yapıları da kapsamaya başlamış, arkeolojik-tarihi alanlara ve kentlere ilgi artmış, kentsel arkeoloji kavramı geliştirilmiş,
- 1990’ lı yıllar itibariyle, miras kavramı kapsamında bulunan değerlerin bütünleşik koruma yaklaşımı çerçevesinde, sürdürülebilir şekilde korunması ve gelecek nesillere özgün nitelikleriyle ulaştırılması temel amaç olmuş, bu doğrultuda alan yönetimi kavramı ve miras değerlerinin yönetimi süreci ortaya çıkmış,
- 2000’ li yıllar itibariyle, miras değerlerinin sürdürülebilirliğini yaygınlaştırma, farkındalığı artırma ve bu amaçla farklı değer tanım ve programları geliştirilmiştir (Kaya sanatı eserleri gibi) (Altınöz, 2012b; Günay, 2012; ICOMOS, 2010,2011).



Şekil 2.2. Koruma politikalarında 20. yy. ve sonrasında yaşanan gelişmeler

21. yy. da, koruma uygulamaları 20. yy. koruma politikaları çerçevesinde yürütülmüşse de, miras değerlerinin sürdürülebilirlik çerçevesinde akılcı kullanımları ve bu değerlerden ekonomik katkı sağlanması öngörülmüştür (Altınöz, 2012a). 20. yy. itibariyle arkeolojik miras, kaya oyma sanatı ve mekânlarının kültür mirası olarak değerlendirilmesi ve miras yönetimi ve yönetim sürecinde alan tanımı ve farkındalık konularının önemine ilişkin gelişmeler bu tez çalışmasının kapsamı doğrultusunda incelendiğinde;

- 1956 yılında UNESCO tarafından düzenlenen Yeni Delhi toplantısında Arkeolojik Kazılara Uygulanabilir Uluslararası Prensipler Hakkında Tavsiye Kararı (Recommendation on International Principles Applicable to Archaeological Excavations) yayımlanmıştır. Tavsiye kararında, insanlık tarihinin bilgisini taşıyan arkeolojik mirasın korunmasından ulusal yetkililerin sorumlu olduğu ve arkeolojik mirasın korunmasında yaygın prensiplerden faydalanılması gerektiği belirtilerek, devletler tarafından yapılması gerekli öneriler belirlenmiştir (UNESCO, 1956). Tavsiye Kararı, gelecek dönem koruma politikalarında arkeolojik alanlara ilginin artacağına işaret etmektedir. Ayrıca, Tavsiye Kararında; arkeolojik değerlerden miras olarak bahsedilmesi, bu değerlerin miras kavramı kapsamında görülmeye başlandığının göstergesidir.
- 1964 yılında UNESCO tarafından düzenlenen II. Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresinin (IInd International Congress of Architects and Tecnicians of Historic Monuments) ardından Anıtlar ve Sitlerin Korunmasında ve Restorasyonunda Uluslararası Tüzük-Venedik Tüzüğü (International Charter for Conservation and Restoration of Monuments and Sites- The Venice Charter) kabul edilmiştir. Bu Tüzükte, koruma politikalarının gelişiminde önemli rol oynayan ilkeler ve uluslararası standartlar ortaya koyulmakta, tarihi eserlerin sadece anıtsal mimarileri kapsamadığı, geçmişe ait kanıt niteliğindeki önemli medeniyet ve tarihi olayların izlerini yansıtan kentsel ve kırsal yerleşimler ile sade ve gösterişsiz değerleri de içine aldığı belirtilmektedir. Ayrıca, tarihi belge niteliğindeki miras değerlerinin, bütünleşik koruma yaklaşımı çerçevesinde özgün nitelikleriyle ve tüm bilim dallarından faydalanılarak korunması gerekliliği vurgulanmaktadır. Bu tüzük korumada planlama ve bütüncüllük sorunlarının çözümüne olanak sağlamış ve arkeolojik alanlara ilginin artmasına yol açmıştır (Altınöz, 2012a; Altınöz, 2012c; Aydeniz, 2009; Dinçer 2012a; ICOMOS, 1964;).
- 1969 yılında, Avrupa Konseyi (Council of Europe) tarafından 1954 yılındaki Avrupa Kültür Sözleşmesine referansla Arkeolojik Mirasın Korunmasına Yönelik Avrupa

Sözleşmesi (European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage) imzalanmıştır. Sözleşmede “miras” kavramı kapsamında “arkeolojik mirasın” tanımı yapılmıştır. Avrupa tarihinin en eski kaynaklarının, meydana gelen yıkımlarla yok olma tehlikesi altında olduğu belirtilerek, arkeolojik mirasın bütün tarihi değerleriyle korunabilmesi için arkeolojik kazıların bilimsel yöntemlerle ve uzmanlaşmış kişilerce yapılması, arkeolojik potansiyeli olan rezerv alanlar oluşturulması, kazılardan elde edilen bilginin yayılması, izinsiz kazıların engellenmesi, ulusal envanterlerin hazırlanması konularında üye ülkelerin sorumlulukları tanımlanmıştır (Avrupa Konseyi, 1969). Fakat bütünleşik koruma yaklaşımı kapsamında arkeolojik kazı ve araştırmalarının, planlama çalışmaları veya farklı bilim dalları ile birlikte ele alınması düşüncesine yer verilmemiştir (Aydeniz, 2009). Sözleşme, günümüz koruma politikalarındaki güncel yaklaşımların temelinde yer alan ve 1960’ lı yıllar öncesinde bazı çalışmalarda bahsedilen “miras” kavramının arkeolojik değerler bakımından detaylandırılmasında önemli olup, konuyla ilgili bundan sonra gerçekleştirilecek Sözleşmelere yol gösterici niteliktedir.

- 1972 yılında, UNESCO’nun Paris’ te düzenlediği Kongrede, miras değerlerinin değişen sosyo-ekonomik etmenlerle yok olma tehdidi altında olduğu, dünyada herhangi bir miras değerinin yok olmasıyla dünya bütünündeki mirasın fakirleşeceği, miras değerlerinin korunması için gerekli ekonomik, teknolojik ve bilimsel kaynakların yetersiz kaldığı tartışılarak Dünya Mirası Sözleşmesi kabul edilmiştir. Sözleşmede “miras” kavramı yeniden tanımlanarak, bu değerlerin saptanması, korunması ve teşhiri için gerekli yasal, bilimsel, teknik, idari ve mali önlemlerin alınması ve mirasın gelecek kuşaklara ulaşması gerektiği vurgulanmıştır (UNESCO, 1972). Sözleşmedeki miras kavramı mimari, arkeolojik, kültürel ve doğal değerleri kapsamakta ve Sözleşme, koruma sürecinde farklı boyutları dikkate alarak, bütünleşik koruma yaklaşımını ve yönetim olgusunu önemseyerek, ilk kez kültür mirasının kent yaşamıyla bütünleşmesinin önemi vurgulamaktadır (Aydeniz, 2009).
- 1975 yılında Avrupa Konseyinin çabalarıyla, Avrupa ülkelerinde sosyal, kültürel ve ekonomik değerleri oluşturan yeri doldurulamaz anıtsal yapılara, yapı gruplarına ve ilginç alanlara yönelik farkındalığı arttırmak amacıyla Avrupa Mimari Yılı Miras yılı ilan edilmiştir (Altınöz, 2012a). Miras yılı kutlamaları kapsamında Oxford’da toplanan Kongrede, kentlerdeki arkeolojik çalışmalar, ortak platformda tartışılmıştır (Tuna, 2000). Sonuçta, “kentsel arkeoloji” kavramı gündeme taşınmıştır.

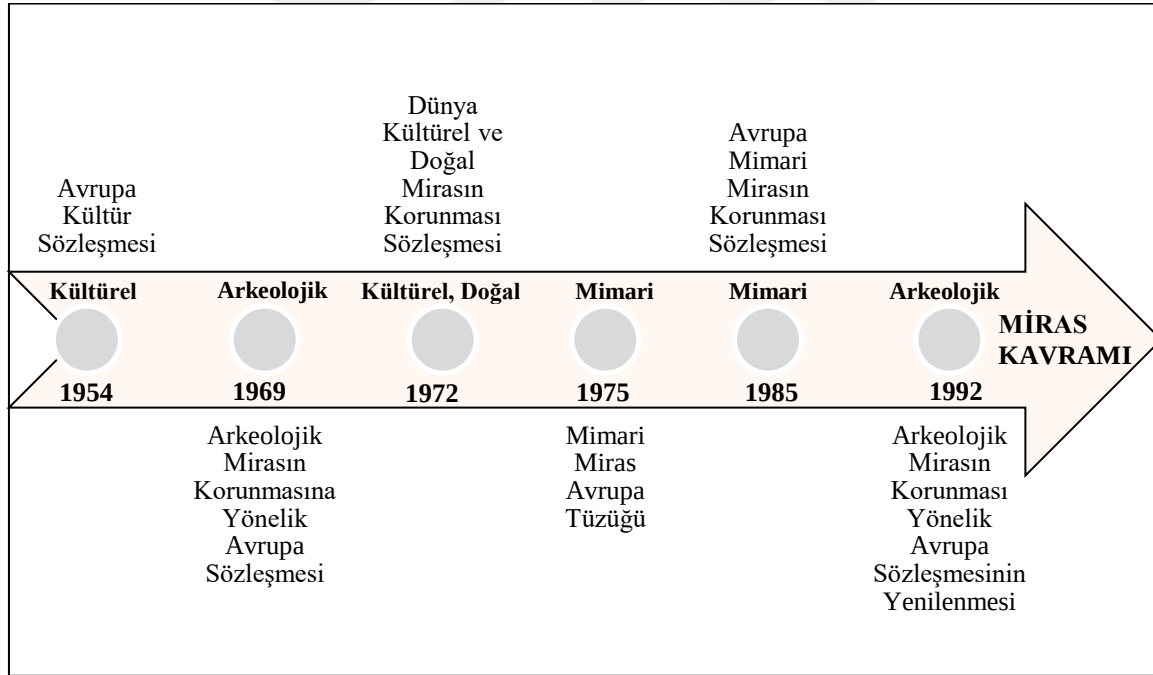
- Aynı yıl Mimari Miras Avrupa Tüzüğü (European Charter of the Architectural Heritage) kabul edilmiş ve Amsterdam Deklarasyonu (The Declaration of Amsterdam) yayınlanmıştır. Bu Tüzük ve Deklarasyonda mimari mirasın yalnız üstün nitelikli tek yapıları ve çevrelerini değil, tarihsel ve kültürel özelliği olan tüm kentsel ve kırsal alanları içerdiği, bu alanların korunmasının daha etkin yasalarla, bütünleşik planlama ile sağlanabileceği, bölge planlarının mirası gözetmesi, korumanın merkezden yerele sorumlu kişilerce yürütülmesi, halkın sürece katılımının sağlanması, yerel yönetimlerin kendilerini bu bağlamda geliştirmesi gereklilikleri vurgulanarak bütünleşik korumanın sağlanabilmesi için teknik, ekonomik, kanuni ve yönetsel boyutların dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir (Avrupa Konseyi, 1975; ICOMOS, 1975).
- 1975-1990 yıllarını kapsayan süreçte kentsel yenileme, kentlerin değişimi ve gelişimi, arkeolojik alanların korunması, arkeoloji ve planlama, kırsal mimari, korumada çok disiplinli yaklaşım gibi konularda, kültürel kimlik ve özgünlük kavramları doğrultusunda uluslararası belgeleri tamamlayıcı ve yönlendirici ulusal ve yerel belgeler oluşturulmaya başlanmıştır (Altınöz, 2012a; Altınöz, 2012c). Ayrıca, 1975 yılı itibarıyla miras değerlerinin etkin şekilde korunması için alan tanımı ve tanımı, halkın katılımı, farkındalığı, bilinçlenmesi ve eğitimi gibi faktörler koruma politikalarında önemsenmeye başlanmış ve bu önem günümüze kadar devam eden süreçte giderek artarak bu yönde gelişmeler yaşanmıştır (Bölüm 2.1.3).
- 1990 yılı ile birlikte miras değerlerinden olan arkeolojik alanların korunmasında bütünleşik korumaya olanak tanıyan “yönetim” ve “sürdürülebilirlik” kavramları odak haline gelmiş (Altınöz 2012c, Dinçer, 2012a) ve korumada eğitim, katılım, bilinçlenme ve farkındalığın önemi üst seviyelere taşınmıştır. Bu çerçevede, 1990 yılında 1985 yılında, ICOMOS bünyesinde kurulan Uluslararası Arkeolojik Mirasın Yönetimi Komitesi (International Committee on Archaeological Heritage Management-ICAHM) tarafından hazırlanan Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü (Charter for the Protection and Management of The Archaeological Heritage) yayımlanmıştır. Tüzükte arkeolojik mirasın tanımı yapılmış, mirasın korunması için farklı disiplinler arasında etkin işbirliğinin, kültürel, çevresel ve eğitim politikalarında bütünleşmenin ve koruma sürecine halkın etkin katılımının sağlanması gereklilikleri vurgulanarak, koruma ve yönetim için yönlendirici ilkeler ortaya koyulmuş ve koruma alanında önceki sözleşmelerin içeriğinde gelişen “yönetim” kavramı ilk kez kullanılmıştır (Altınöz, 2012c; Gültekin, 2012; ICOMOS, 1990).

- Aynı yıl, DMK dünya kültür mirasının genel çerçevesini ve DML adayları için referans rehber oluşturmak amacıyla Küresel Çalışmalar “Global Study” projesini başlatmıştır.
- 1992 yılında; 1969 yılında daha önce de imzalanmış olan Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesinin gözden geçirilmiş hali (European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage-Revised) imzalanmıştır. Sözleşme, Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü’nün devamı niteliğinde olup, Tüzükte bulunan hususlar Sözleşmede de yer almıştır. Sözleşmede, arkeolojik mirasın insanlık tarihi hakkında bilgi sahibi olmak için gerekli olduğu, artan planlama faaliyetleri, doğal etkenler ve yetersiz kamusal bilinç gibi vb. nedenlerden dolayı yok olma tehdidi altında bulunduğu ve mirasın korunması ihtiyacının planlama ve kalkınma politikalarına yansımaları gerektiği vurgulanarak, miras ile ilgili bilimsel bilginin yayımı, kamuoyunun bilinçlendirilmesi ve mirasın bütünlüğü korunması için ülkelere sorumluluklar yüklenmiştir (Avrupa Konseyi, 1992).
- Aynı yıl ilerleyen yıllarda koruma anlayışının yönünü belirleyecek olan, gelişmelerden bir tanesi daha gerçekleşmiş ve Birleşmiş Milletler tarafından; Çevre ve Gelişim Hakkında Rio Deklarasyonu (Rio Declaration on Environment and Development) kabul edilmiştir. Deklarasyonda sürdürülebilir kalkınma ile çevrenin korunması sürecinin ayrılmaz olduğu belirtilerek, bu yönde öneriler sunulmuştur (UNESCO, 1992). Rio Deklarasyonu ile ortaya çıkan “sürdürülebilirlik” kavramı ve “sürdürülebilir kalkınma” olgusunun, 20 yy. sonlarından itibaren miras değerlerinin korunması sürecine ve koruma anlayışına önemli yansımaları meydana gelmiştir.
- 1994 yılında, Küresel Çalışmalar “Global Study” projesi DML’nin temsil ve güvenilirliğini artıracak ve daha sonra doğal mirası da kapsayacak biçimde genişletilen Küresel Strateji “Global Strategy” olarak yenilenmiştir. Bu strateji paketi ile ÜED ilişkin bölgesel ve tematik toplantılar düzenlenerek miras yönetimi yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır (ICOMOS, 1994). Günümüzde de devam eden bu proje, Taraf Devletler, ICOMOS ve ICCROM yetkilileri ve uzmanların işbirliğiyle yürütülmektedir.
- 2000’li yıllara doğru UNESCO geleneksel, sıradan/sıra dışı taşınmaz kültür varlıklarına dikkat çekmek ve farkındalığı artırmak için farklı alanlarda çalışmalar başlatmıştır. Bu çalışmalar kapsamında UNESCO ve ICOMOS tarafından kaya sanatı eserlerine farkındalık artırıcı tematik projeler geliştirilmiştir (Bölüm 2.1.2).

Koruma politikalarının yukarıdaki gelişim sürecinden, bu sürecin çok uzun zamana yayıldığı sonucuna varılmaktadır. Geline nokta, güncel koruma yaklaşımları:

- Dünyada gelişen koruma anlayışı doğrultusunda ortaya çıkan “miras kavramı”, bütünleşik korumaya olanak tanıyan “yönetim kavramı” ve miras değerinin gününün ve var olduğu süredeki kullanım biçiminin sürekliliğinin sağlanmasına fırsat veren “sürdürülebilirlik kavramı” doğrultusunda yürütülmekte,
- Miras değerlerinin öneminin anlaşılmasını, sahiplenilmesini, kültürel kimlik oluşumunda değerlendirilmesini, akılcı kullanılmasını ve gelecek nesillere aktarılmasını amaç edinmektedir.

Koruma politikalarındaki güncel yaklaşımlar kapsamında, “miras kavramının” gelişimi incelendiğinde Şekil 2.3’de gösterilen Sözleşme ve Tüzüklerde, “miras” kavramının farklı bileşenlerine odaklanıldığı gözlemlenmektedir.



Şekil 2.3. Miras kavramı ve oluşum süreci

Sözleşmelerin içeriğinde “mirasın” farklı bileşenlerine yönelik yapılan tanımlar aşağıda verilmektedir:

- 1- 1969 yılında Avrupa Konseyi tarafından kabul edilerek, üye ülkeler için imzaya açılan Arkeolojik Mirasın Korunmasına Yönelik Avrupa Sözleşmesinin 1. Maddesinde

sözleşmenin amaçları bakımından, “arkeolojik miras” kapsamında yer alan değerler; “kazı ve bilimsel çalışmaların ana kaynağı olan, kültür ve medeniyetlerin kanıt niteliğindeki tüm kalıntılar, objeler ve insanlığı varoluşunu sergileyen izler” olarak belirtilmektedir (Avrupa Konseyi, 1969).

- 2- 1972 yılında UNESCO’nun 17. Oturumunda kabul edilen Dünya Mirası Sözleşmesinin 1. Maddesinde “kültürel miras” tanımı yapılmıştır:

Madde 1- Bu sözleşmenin amaçları bakımından aşağıdakiler "kültürel miras" sayılacaktır:

Anıtlar: Tarih, sanat veya bilim açısından istisnâ evrensel değerdeki mimari eserler, heykel ve resim alanındaki şaheserler, arkeolojik nitelikte eleman veya yapılar, kitabeler, mağaralar ve eleman birleşimleri.

Yapı toplulukları: Mimarileri, uyumlulukları veya arazi üzerindeki yerleri nedeniyle tarih, sanat veya bilim açısından istisnâ evrensel değere sahip ayrı veya birleşik yapı toplulukları.

Sitler: Tarihsel, estetik, etnolojik veya antropolojik bakımlardan istisnâ evrensel değeri olan insan ürünü eserler veya doğa ve insanın ortak eserleri ve arkeolojik siteleri kapsayan alanlar (UNESCO, 1972).

- 3- 1992 yılında 1969 yılında kabul edilerek imzaya açılan Arkeolojik Mirasın Korunmasına Yönelik Avrupa Sözleşmesinde bulunan ilkeler yenilenerek, Sözleşme Avrupa Konseyi tarafından yeniden kabul edilmiştir. Sözleşmenin 1. Maddesine önceki sözleşmeye göre daha kapsamlı olan “arkeolojik mirasın” tanımı yapılmıştır:

Madde 1-

- İşbu Sözleşmenin (gözden geçirilmiş) amacı, Avrupa’nın ortak anı kaynağı olduğu kadar, bilimsel ve tarihi araştırma gerci olarak da arkeolojik mirası korumaktır.
- Bu amaçla tüm kalıntılar, nesneler ve geçmiş çağlardan gelen diğer insanlık izleri unsurları arkeolojik miras öğeleri olarak kabul edilecektir:
 - i. Korunması ve araştırılması insanlığın tarihini ve doğal çevresi ile olan ilişkisini izlemeye yardımcı olan,
 - ii. İnsanlığın soyunun ve insanoğlunun çevre ile olan ilişkisinin araştırılması aşamasında kazı, keşif ve diğer metotlar için ana bilgi kaynağı olan,
 - iii. Tarafların yetki alanı içinde her çeşit mekânda bulunan,
- Arkeolojik miras; yapıları, binaları, mimari eser gruplarını, açılmış sit alanlarını, taşınır varlıkları, su altında veya üstünde bulunan diğer tüm anıtları ve çevrelerini içerecektir.

“Miras” kavramı ile ilgili yapılan tanımların benzer ve aynı içerikte olduğu gözlemlenmektedir. Tanımlar, benzer veya aynı içerikte olmasına rağmen miras

değerlerinin farklı bileşenlerinin, koruma kapsamında bu şekilde farklı sözleşmelerde ele alınmasını, Sözleşmelerin kabul edildikleri dönem şartlarında değerlendirmek mantıklı olacaktır. Sözleşmelerin kabul edildiği dönemlerde, koruma politikalarının tam anlamda bütünleşik koruma yaklaşımını içermemesi, farklı disiplinler arasında işbirliğinin kurulamaması, yönetim olgusunun gelişmemesi ve miras bileşenlerinin farklı alanlarda uzmanlıklar gerektirmesi göz önünde bulundurulduğunda bu hususların, farklı sözleşmeler yapılmasında etken olduğu söylenebilir. Günümüzde, yukarıda belirtilen Sözleşmelerden Dünya Mirası Sözleşmesi, dünya çapında 193 ülkenin taraf olmasından kaynaklı olarak miras değerlerinin korunmasına yönelik çalışmaların, daha çok bu Sözleşme kapsamında UNESCO öncülüğünde yürütüldüğünü söylemek mümkündür. Ancak, bu Sözleşmenin, sadece dünya çapında fazla sayıda ülke tarafından imzalanması ve kabul görülmesi sebebiyle önemli konuma geldiğini düşünmek yanlış bir değerlendirme olacaktır. Çünkü Dünya Mirası Sözleşmesi:

- 1977 yılında ilk kez yayımlanmaya başlayan Uygulama Yönergeleri ile güncellenerek, güncel koruma yaklaşımlarının bütün boyutlarını (mevzuat, katılım, bütçe, farkındalık vb.) içermekte,
- Arkeolojik, kültürel ve mimari nitelikli bütün miras değerlerini kapsamakta,
- Miras değerlerinin bütünleşik koruma yaklaşımı çerçevesinde, sürdürülebilir olarak gelecek nesillere ulaştırmasını amaç edinmekte ve yönetim anlayışını benimsemekte,
- DML Uygulaması ile miras değerlerine farkındalığı arttırmayı amaçlamaktadır.

Ayrıca, tez konusu ile ilgili olarak bu Sözleşme kapsamında:

- Güncel koruma yaklaşımlarında ve mirasın değer odaklı yaklaşım çerçevesinde korunmasında odak haline gelen miras değerlerinin yönetimi sürecinin bileşenlerinden alan tanımı ve tanıtımı, eğitim, algı, bilinçlenme, farkındalık ve katılım konuları çok önemslenmekte,
- Arkeolojik, kültürel, mimari ve tarihi anlamda zengin özellikler barındıran çok katmanlı-kültürlü kentler ve kaybolmuş uygarlıkların izlerini yansıtan kaya sanatı eserleri farkındalığın artırılması gerekli miras değerleri olarak görülmektedir.

Aşağıdaki bölümlerde belirtilen konular detaylandırılmıştır.

2.1.1. Çok katmanlı kent ve kentsel arkeoloji

Bu bölüm içerisinde çalışma alanı Taşkale Köyü ve Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarları kentsel arkeolojik özellikler içerdiğinden, miras değerlerinden çok katmanlı-kültürlü kentlere ve kentsel arkeolojik alanlara yönelik değerlendirme yapılmıştır.

“Kent arkeolojisi/kentsel arkeoloji” kavramının oluşumu ve gelişimi sürecinde “kentler” temel hareket noktasıdır. Kavramın oluşumu ve gelişiminde temel olan kentleri (çok katmanlı-kültürlü) değerlendirmek gerekirse kentler birbiri içinde sayısız farklılıklar içerse de, kentlerin yerleşim yapısı uzun bir ortak geçmişe sahiptir (Tuna, 2000). Kentlerin oluşum süreci adeta bir restorasyona benzemekte, yeni kurulan kentlerin genelde eski yerleşimler üzerinde inşa edildiği görülmektedir (Ortaylı, 2015: 275). Böylelikle, kentler zengin miras değerlerine ve çok katmanlı-kültürlü bir yapıya sahip olmaktadır. Kentlerin çok katmanlı-kültürlü yapıda olması:

- Herhangi bir kentin, eski dönemlerden günümüze sürekli olarak yerleşim yeri olma özelliğini sürdürmesi ve bu doğrultuda, yer altında veya üstünde, bazen yan yana, bazen de üst üste, farklı dönemlerin izlerini tarihi katmanlaşma şekliyle yansıttığından kaynaklanmakta (Altınöz Bilgin, 2002; Ulusoy Binan, 2013),
- Kentte farklı kültürel katmanların bir arada bulunmasına, kentin geçirdiği evrelerin tanımlanmasına ve kentin tarihi gelişiminin çözümlenmesine olanak tanımakta (Aydeniz, 2009; Ulusoy Binan, 2013),
- Kentin, Dünya Mirası Sözleşmesi kapsamındaki önemini arttırmakta ve Sözleşmede belirlenen kriterler aracılığıyla (Ek-1, iv. kriter) DML’ye girmesini kolaylaştırmakta (Ulusoy Binan, 2013),
- Kentte yaşayan insanların toplumsal kültür ve bilincinin oluşmasına fırsat tanımakta (Aydeniz, 2009),
- Kentin özgünleşmesine katkıda bulunmaktadır (Aydeniz, 2009).

Çok katmanlı-kültürlü kentlerin arkeolojik, kültürel, mimari ve tarihi manada zengin miras değerlerini barındırdığı ve bu değerlerin de dünya, kent ve insanlık tarihini anlama açısından büyük arz ettiği sonuçlarına varılmaktadır. Çok katmanlı-kültürlü kentlerin önemini; - günümüz koruma anlayışında ön planda tutulan belge olan “Dünya Mirası Sözleşmesi” kapsamında- Türkiye’den, “Bergama Kentinin”, DML’ ye kayıt aşamasında “Bergama ve Çok Katmanlı Kültürel Peyzajı (Pergamon and its Multi-Layered Cultural

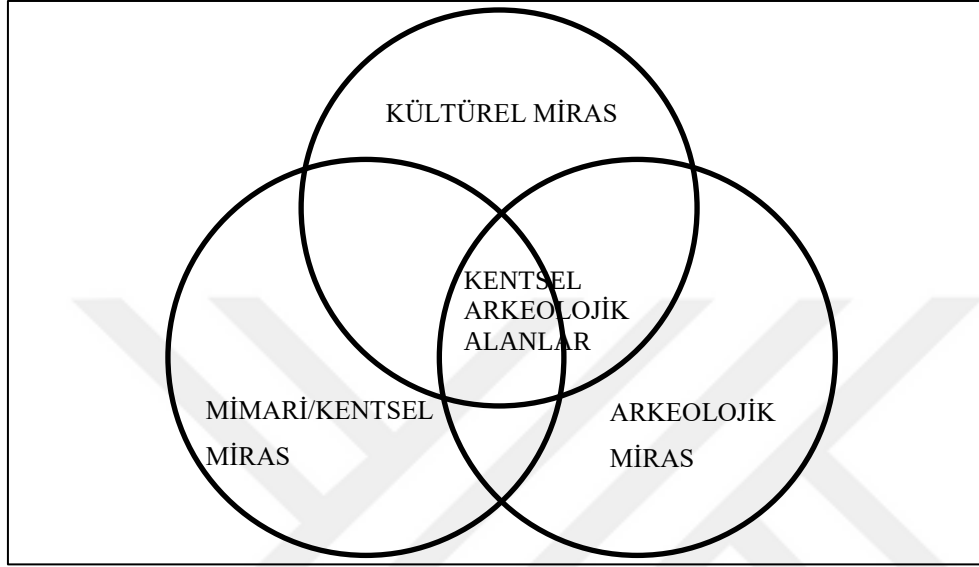
Landscape)” olarak isimlendirilmesi olgusu daha net olarak ortaya koymaktadır (Ulusoy Binan, 2013),

Çok katmanlı-kültürlü kentlerin miras değeri ve önemi çok yüksek olmasına rağmen, korunması süreci -arkeolojik miras değerlerinin korunmasında olduğu gibi- detaylı inceleme, üst düzey bilimsellik, bütünleşik koruma yaklaşımı ve farklı meslek disiplinlerinin bir arada çalışmasını gerektirmektedir. Bahsedilen gereklilikler “kent arkeolojisi/kentsel arkeoloji” kavramının koruma politikaları kapsamında yeni bir bilimsel çalışma alanı olarak ortaya çıkarak gelişmesine zemin oluşturmuştur. Bu gerekliliklerin yanı sıra kent arkeolojisi/kentsel arkeoloji kavramının gelişiminde:

- 1960’lı yıllar itibariyle kentlerde meydana gelen yıkımların ve yenileme çalışmalarının artması ve böylelikle çok katmanlı-kültürlü kentlerdeki katmanların yok olmaya ve geçmiş dönemlerin izlerinin silinmeye başlaması (Aydeniz, 2009),
- 18. yy. içerisinde antik buluntuları biriktirme hevesi ile ortaya çıkan, 18. ve 19. yy. koruma politikalarının önemli bir aracı olan ve 20. yy başlarında çok hızlı bir gelişme gösteren “arkeoloji biliminin” ilgi alanları ve araştırma yöntemlerinin, koruma politikalarının gelişiminin etkisiyle farklılaşması ve bu doğrultuda tarihi kentlerde arkeolojik araştırmalar yapılması (Tuna, 2000, 2001),
- Çok katmanlı kentlerin ve/veya kentsel arkeolojik alanların korunmasının zor bir süreç olması, kendi içinde üst düzey bilimsellik içermesi ve birçok farklı disiplini ilgilendirmesi konuları etkili olmuştur.

Özetle kent arkeolojisi/kentsel arkeoloji kavramının ortaya çıkmasında çok katmanlı-kültürlü kentlerin büyük bir etken olduğu ve kent arkeolojisi/kentsel arkeoloji kapsamındaki alanların, bir önceki bölüm içerisinde tanımlamaları yapılan; kültürel, mimari ve arkeolojik miras değerlerini bir arada bulundurduğu söylenebilir (Şekil 2.4). Bu noktada, kentsel arkeolojik alanların miras değeri çok büyük önem arz etmektedir. Kent arkeolojisi/kentsel arkeolojisi kavramının ve/veya biliminin ortaya çıkması ve gelişim sürecini detaylandırmak gerekirse; kavrama ilişkin alanyazın incelendiğinde; iki farklı adlandırılmaya rastlanmaktadır. Tuna, kentsel arkeoloji/kent arkeolojisi kavramının başlangıcı olarak, döneminde pek farkına varılmasa da, 1870 yılında, Oslo kentinde yapılan yoğun inşaat faaliyetleri sırasında çok sayıda tarihi kalıntının meydana çıkarılmasını göstermektedir (Tuna, 2000). 1870 yılında, Oslo kentinde bulunan kalıntılar kent arkeolojisi/kentsel arkeoloji kavramının oluşum sürecinde başlangıç olarak

görülebilmektedir. Ancak, kavramın gerçek anlamda gelişmesi ve koruma politikalarına yansımaları süreci, 2.1. bölüm içeriğinde bahsedildiği gibi II. Dünya Savaşı sonrası dönemde, miras değerlerinin korunması kapsamında oluşan ve geliştirilen kentsel koruma politikalarına dayanmaktadır.



Şekil 2.4. Taşınmaz miras değerleri kapsamında kentsel arkeolojik alanların yeri

Bu dönemlerde, kent tarihleri ile ilgili –tarihi- yazılı kaynakların kısıtlı olmasından dolayı kentlerdeki değişimin izlenebilmesi için kurtarma kazıları ve arkeolojik belgelemenin temel veri kaynağı olduğu anlaşılmış, özellikle birçok Avrupa ülkesinin kent merkezlerinde bulunan miras değerlerinin yıkım ve tahribatına yönelik belgeleme yapılması amacıyla arkeologlar tarafından kurtarma kazıları gerçekleştirilmiştir (Aydeniz, 2009; Tuna, 2000, 2003). Ancak, yapılan kurtarma kazıları ve belgeleme çalışmalarının plansız olduğu ve bu miras değerlerini korumada ve geliştirmede yetersiz kaldığı görülmüştür (Aydeniz, 2009; Tuna, 2000, 2003). Bu doğrultuda, kent içerisindeki tarihi kalıntıların değerlendirilme yöntemleri farklı boyutlara taşınmış ve 1960’lı yıllar itibarıyla kurtarma arkeolojisi kapsamı genişlemiştir. Bu genişlemenin etkisiyle kent içindeki arkeolojik alanlar ve kentteki bilgi parçacıkları anlamlı bir bütünlük kurgusu dâhilinde değerlendirilmeye başlanmış, kentin geçmişini anlamaya ve yorumlamaya çalışan “kent arkeolojisi/kentsel arkeoloji” kavramı/bilimi gerçek manada ortaya çıkmıştır (Aydeniz, 2009; Tuna, 2003), (Şekil 2.5).

Kent arkeolojisi/kentsel arkeoloji kavramının gelişim süreci dikkate alındığında miras değerlerinin korunmasına ilişkin yürütülen çalışmalar kapsamında kavramın, ilk zamanlarda sadece, kentsel alanlarda yürütülen arkeolojik çalışmaları içerdiği gözlemlenmektedir. Sonuç olarak kent arkeolojisi/kentsel arkeoloji kavramı kentlerin çok katmanlı kültürel yapısını anlamayı, tarihsel gelişimini ortaya koymayı, kentlerdeki yeraltı ve yerüstü değerlerinin bütüncül olarak farklı meslek disiplinlerinin birlikteliği ile plan şekilde korunmasını ve kentsel arkeolojik alanlardan elde edilen arkeolojik bilginin kent yaşamı ve bilgisi ile bütünleşmesini, kent kimliği için referans oluşturmasını amaçlayan bir bilimsel disiplin haline dönüşmüştür (Aydeniz, 2009; Belge, 2004; Can ve Doyduk, 2012; Tuna, 2003).



Şekil 2.5. Kentsel arkeoloji kavramının gelişimi

Bu bilimsel disiplinin amaçlarının etkin şekilde hayata geçirilebilmesi için çok katmanlı-kültürlü kentlerdeki (kentsel arkeolojik alanlardaki) geçmiş dönemlere ait bilgi kaynaklarının detaylı şekilde incelenerek belgelenmesi, yazılı verilerle, haritalarla veya grafiklerle desteklenerek değerlendirilmesi, kentin geleceğinin planlanmasında tarihsel değerler olarak vurgulanması ve bu yönde stratejiler üretilmesi gerekmektedir.

Taşkale Köyü ve Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarlarının da çok kültürlü-katmanlı bir yapıya sahip olduğu ve kent arkeolojisi/kentsel arkeoloji kavramı kapsamındaki özellikleri barındırdığı, ancak böyle bir değerlendirmenin yapılmamış olduğu saptanmıştır (Bölüm 4.2). Bu nedenle; tez kapsamında çalışma alanına odaklı biçimde kültürel miras

değerlerinden kaya oyma sanatı ve oyma mekânlar öncelikle –aşağıdaki bölümde- tanımlanmıştır.

2.1.2. Kaya oyma sanatı ve kaya oyma mekânlar

Dünya Mirası Sözleşmesinin amacı, insanlığın ortak mirası olan kültürel ve doğal mirası ve alanlarını ve onların ÜED tanımlamak, muhafaza etmek, korumak, tanıtmak ve geleceğe aktarmaktır. DMK'nin belirlediği kriterlerin en az birine sahip olan kültürel, doğal ve karma değerleri DML'ne kayıt edilmektedir. Kültürel değerlerle ICOMOS, doğal değerlerle IUCN, karma değerlerle her iki kurul, restorasyon çalışmaları ile ICCROM, DMK danışman kuruluşları olarak sorumluluk yüklenmektedir (UNESCO, 2004).

1990'da DMK, dünya kültür mirasının genel çerçevesini ve DML adayları için referans rehber oluşturmak amacıyla Küresel Çalışmalar “Global Study” projesini başlatmıştır. 1994'de bu proje, DML'nin temsil ve güvenilirliğini artıracak ve daha sonra doğal mirası da kapsayacak biçimde genişletilen Küresel Strateji “Global Strategy” olarak yenilenmiştir. Bu strateji paketi ile ÜED ilişkin bölgesel ve tematik toplantılar düzenlenerek miras yönetimi yaygınlaştırılmaya çalışılmaktadır (ICOMOS, 1994). Günümüzde de devam eden bu proje, Taraf Devletler, ICOMOS ve ICCROM yetkilileri ve uzmanların işbirliğiyle yürütülmektedir.

2000'li yıllara doğru gündeme gelen, elitist mimarinin aşırı önemszenmesine karşın geleneksel, sıradan/sıra dışı taşınmaz kültür varlıklarının yadsınması ve ÜED kaybı gibi endişelerle, UNESCO bu konulara dikkat çekmek, farkındalığı artırarak sürdürülebilir korumayı⁵ (sustainable conservation) garanti etmek için farklı alanlarda çalışmalar başlatmıştır. DMK'nin 28 Haziran-7 Temmuz 2004 tarihlerinde Suzhou Kenti-Çin'deki 28. Toplantısında, DML'de bazı ülkelerin en alt seviyede veya hiç temsil edilmediği ve benzer şekilde bazı temalar iyi temsil edilirken, bazılarının eksik veya neredeyse hiç

⁵ Sürdürülebilir koruma; kültürel ve doğal değerlerin sürekliliğini ve ekonomik gelişme, canlanma sağlanmasında, bu değerleri tüketmeden kullanarak geleceğe aktarılmasında, stratejik mekânsal planlama yaklaşımıyla geniş kapsamlı ve bütünlük korumayı ifade etmektedir. Bu yaklaşımla, yerel miras değerlerinin korunması-yaşatılmasında, fiziksel içeriğin ötesinde sosyo-kültürel, ekonomik ve yönetsel kurumsal sürdürülebilirliği de kapsayan mekânsal koruma geliştirme stratejilerini içermektedir (Özcan, 2009; Gültekin, 2010a).

önemsenmediği belirlenmiştir. Sonuçta DML'deki eksiklikler-boşluklar ve yetersiz temsiliyet nedenleri iki ana kategoride açıklanmıştır.

- Niteliksel-korunması gerekli değerlerin tanımlanması ve değerlendirilmesindeki boşluklar,
- Yapısal-koruma ve yönetim süreçlerinde belirsizlik, yetersizlik (UNESCO, 2004).

ICOMOS'un bu saptama üzerinden hazırladığı "Boşlukları Doldurma" Gelecek İçin Bir Eylem Planı" "Filling the Gaps", "an Action Plan for the Future" aynı toplantıda kabul edilmiştir. Bu plana göre, 1994 yılında DMK tarafından geliştirilen Küresel Stratejiyi uygulamaya koymak için daha fazla çaba göstermek gerekmektedir. Bu, tüm aktörler, Taraf Devletler, UNESCO ve Danışma Kuruluşları arasında işbirliği sorunu olarak görülmüştür. DML adaylarına, ÜED ve sınır tanımı, tampon bölgelerin belirlenmesi ve sürdürülebilir yönetim konularında rehberlik edilmesi bu eylem planının öncelikli amacıdır. Bu amaçla, yerel ortaklarla Sürdürülebilir Kalkınma Atölyeleri "Sustainable Development Workshops" düzenlenmesi ve en iyi uygulamanın bölgesel ölçekte ve bölgeler arasında paylaşılarak ÜED hakkında farkındalığın ve sürdürülebilirliğin yaygınlaştırılması beklenmektedir. Bu kapsamda oluşturulan tipolojik çerçevede on dört kategori ve her bir kategorinin atıfta bulunduğu türler özetlenmiştir. Bu kategorilerden olan Kaya Sanat Siteleri "Rock-Art Sites" mağaralar, kaya barınakları (sığınak, konut, liman, depo, vb.) ve açık/kapalı kaya yüzeylerindeki resimler, gravürler, oymalar, vb. içeren yerler olarak tanımlanmıştır (UNESCO, 2004; ICOMOS, 2017).

Kaya Sanatı Siteleri, 11-13 Ekim 1995'de Zimbabwe'nin Harare Kentinde düzenlenen, ilk Küresel Strateji toplantısında, Afrika kültür mirasının temsilcisi olan kültür varlıkları türleri arasında ilk kez tanınmıştır. Küresel Stratejinin uygulanmasını yönlendirmek için UNESCO'nun beş bölgesi (Afrika, Arap Devletleri, Asya-Pasifik, Avrupa- Kuzey Amerika, Latin Amerika-Karaip) ile örtüşen beş kategoride 1995- 2000 yılları arasında gerçekleştirilen toplantıların ilkinde Kaya Sanatı Sitelerinin ele alınmasıyla Kaya Sanat Sitelerinin önemi tüm dünyaya duyurulmuştur.

"Kaya sanatı" (Rock Art) en eski sanat türü olup, kaybolmuş uygarlıkların düşünce, inanç ve kültürlerinin karmaşık yapısının tek somut ifadesidir. Zaman ve mekân açısından en uzun ve en geniş gelişmeyi yaşamıştır (ICOMOS, 2006, 2007, 2010, 2011a). Kaya sanatı; tarih öncesi dönemlerden itibaren, insanların çeşitli tekniklerle kaya ve mağara yüzeylerine

boyama, kazıma, oyma ve yontma yöntemleriyle yarattığı estetik yaklaşımları ve/veya eserleri içermektedir. Bu bağlamda, kaya sanatı kapsamında mağaralardaki, kaya oyuklarındaki, kaya yüzeylerindeki veya mezarlardaki –boyama, kazıma, oyma ve yontma yoluyla elde edilen- değerler bulunmaktadır (Gilphin Hays, 2004; Searight, 2001; Paulsson, Dawson, Ling ve Mattioli, 2017). Bu sanatın en bilinen örnekleri diğer dünya sanat geleneklerinden daha uzun sürede “kırk bin yıl öncesinden bugüne” hayatta kalabilen petroglif (petroglyphs), adı verilen kaya resimleri, gravürleri ve yazılarıdır (Kıyar, 2008).

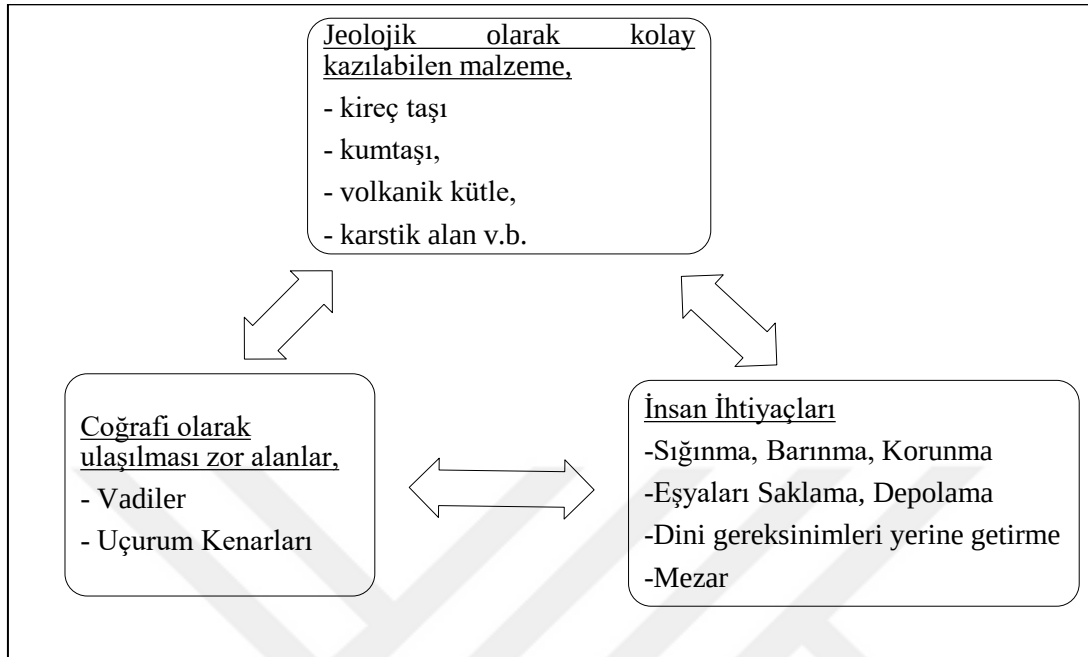
Kaya sanatına, -tarih öncesi devirlerden (en az 40.000 yıl öncesinden) günümüze kadar geçen süreç içerisinde- Dünyanın hemen hemen bütün bölgelerinde rastlanılmakta ve kaya sanatının, kaya sanatı eserleri ve kaya oyma alanlar olmak üzere birçok farklı örneği (sayıca 400.000 den fazla) bulunmaktadır (ICOMOS, 2010, 2011a). Kaya sanatını değerlendirirken, yalnızca sanatsal kalitesini ve kültürel önemini değil, bulunduğu yerin niteliğini ve özellikle doğal çevresini dikkate almak gerekmektedir (ICOMOS, 2006, 2007).

Kaya sanatı eserlerinden kaya oyma alan ve mekânlar insanlar tarafından; jeolojik olarak uygun yerlerde ve güvenlik nedeniyle ulaşılması zor coğrafyada; sığınma, barınma, korunma, eşya, gıda saklama, dini gereksinimler, vb. farklı amaçlarla kullanılmıştır (Şekil 2.6). Bu kullanım biçimiyle kaya oyma mekânlar, insanlık, medeniyet, kent ve dünya tarihini anlama özellikle kaybolmuş uygarlıkların düşünce, inanç ve kültürlerinin karmaşık yapısının tek somut ifadesi olması nedeniyle kaya sanatının ayrıcalıklı alanıdır (Fewkes, 2008; UNESCO-Rock Art Center). Kaya oyma alan ve mekânlar arkeolojik, kültürel, mimari ve tarihi nitelikleriyle geçmişin somut ifadesi olarak korunması gereken miras değerleridir. ÜED sahip örnekleri de DML’de yer almaktadır.

Dünya üzerinde, farklı bölgelerdeki kaya oyma yerleşim alanları ve/veya mekânların örneklerinin incelendiği çalışmalarda, bu alanların ilk olarak doğadan korunma amacıyla kullanıldığı, daha sonraki dönemlerde ise insanları, kaya oyma alanları oluşturmaya iten unsurun insanın soyunu koruma ve aile olarak barınma isteği olduğu belirtilmekte ve kaya oyma yerleşim alanları ve/veya mekânlar:

- Doğal karstik mağaralar,
- Vadiler ve uçurum kenarlarında; kayalara oyulmuş yerleşim amaçlı mekânlar,
- Dini amaçlara hizmet etmek amacıyla kayalara oyulmuş alanlar ve mezarlar,

olmak üzere üç formda sınıflandırılmaktadır (Buhagiar, 1997; Fewkes, 2008).



Şekil 2.6. Kaya oyma yerleşim alanları ve/veya mekânları oluşturma etkenleri

İnsanların, tarih öncesi ve sonrası devirlerde yaşadıkları çevrede bulunan, aramak için herhangi bir çaba sarf etmedikleri taş veya kaya malzemeli alanları amaçları doğrultusunda şekillendirerek kullanmaları ve zamanla nüfusun artmasına bağlı olarak bu alanların yetersiz kalması ile kaya yerleşimler önünde veya çevresinde oluşturulan evlerde yaşamaya başlamaları, kaya oyma mekânların farklılaştığını göstermektedir (Fewkes, 2008).

Türkiye'nin ve Dünyanın bütün bölgelerinde (Avrupa, Asya, Amerika ve Afrika kıtalarında; Çin, Hindistan, Meksika, Küba, Amerika Birleşik Devletleri, İran, Ermenistan, Almanya, Fransa, Tunus gibi birçok ülkede) farklı biçimlerde görülebilen kaya oyma alan veya mekânların ÜED'sini tanımlamada coğrafi konum yerine jeo-kültürel bağlam önemsenmektedir. Bunun yanında bu alan veya mekânların miras değerini belirlemede tarihi ve belge değeri kadar farklı parametreler de dikkate alınmalıdır. ICOMOS tarafından kaya sanatı eserlerinin DML'ye kayıt ettirilmesi için adaylık dosyalarının nasıl geliştirileceğine dair hazırlanan Rehberde bu parametreler; estetik, kalite (Fransa'da Vézère Vadisinin süslü mağaraları), nicel boyut (İtalya'da Brescia Kenti Val Camonica taş işlemleri), kullanılan tekniklere göre temalar, nadir tasvirler ve konum (Norveç'te Finnmark Eyaleti Alta Fiyordundaki kaya oyma resimler), içsel-gerçek özgünlük

(Meksika’da Sierra de San Francisco’da antik mağaralar), bulunduğu coğrafyaya ait uzun süreli sanat geleneği (Hindistan’da Bhimbetka kaya barınakları ve tarih öncesine ait dans resimleri) veya özel uygulamalar (Arjantin’de arkeolojik ve paleontolojik öneme sahip Cueva de las Manos Mağarası) olarak açıklanmaktadır (ICOMOS, 2010). DMK çok disiplinli araştırmalarla kaya sanatına ait arşiv, yazılı kaynak ve bilimsel kurumlar oluşturarak, ÜED’ye sahip kaya oyma mekânlarını DML’ye kayıt etmektedir.

Kaya sanatı eserleri, 2000’li yıllardan itibaren, UNESCO ve ICOMOS tarafından daha fazla önemsenmeye başlanmıştır. 2000’li yıllardan sonra, DMK tarafından, her yıl, en az bir tane kaya sanatı eseri DML’ye kaydedilmekte, ICOMOS tarafından da bu eserlere yönelik tematik çalışmalar gerçekleştirmektedir (ICOMOS, 2006, 2007, 2011a). Kaya sanatı eserlerinin DML’ye aday gösterilmesinde mirasın;

- Geçmişteki kültürlerin izlerini muhafaza ederken, günümüz toplumları tarafından yaşatılmasının,
- Doğal ortamında varlığını sürdürmesinin,
- İyi araştırılmış ve tanımlanmış olmasının,
- Bulunduğu ortam ile bağlantılı özelliklerinin, kültür ve inançlarla ilişkilerinin ne olduğunun betimlenmesinin,
- Koruma ve yönetim sorunlarının çözülmüş olmasının,
- DML’ ye girebilme kriterlerinden (i), (ii), (iii), (iv), (v) ve (vi) sahip olmasının (herhangi birisine),

önemli olduğu vurgulanmaktadır (ICOMOS, 2010).

DML incelendiğinde, 1978 yılında ilk kez başlanılan DML uygulaması ile kayıt altına alınan 12 adet miras alanı arasında (8 adet kültürel, 4 adet doğal); 450 yılına tarihlenen Amerika Birleşik Devletleri, Colorado Eyaleti, Mesa Verde Milli Parkı’ndaki kaya oyma yerleşim alanları (Resim 2.1) ve Etiyopya’da 13. yüzyıla tarihlenen Lalibela Kaya Oyma Kiliseleri (Resim 2.2) ilk kaya oyma mekânlarıdır. Bu mekânların ÜED, insanın yaratıcı dehasının üst düzey temsilcileri olarak açıklanmıştır (DML, 2018).



Resim 2.1.Mesa Verde Milli parkı kaya oyma yerleşim alanı (DML, 2018)



Resim 2.2. Lalibela kaya oyma kiliseleri (DML, 2018)

2000’li yıllardan sonra kaya sanatı ile ilgili olarak ICOMOS tarafından gerçekleştirilen tematik çalışmalarda; Afrika, Latin Amerika ve Karayipler ve Orta Asya’daki kaya sanat eserlerini belgelemek, bu eserlere yönelik tehditleri belirlemek, bu eserlerin birbiriyle olan bağlantısını anlamak ve etkin şekilde korunmalarını sağlamak ve bu eserler ile ilgili bilgiyi yaygınlaştırmak amaç edinilmiş ve bu yönde öneriler sunulmuştur. Sunulan öneriler arasında kaya sanatı eserlerine yerel halkın, sivil toplum örgütlerinin, tur operatörlerinin vb. farkındalıklarının artırılması, kaya sanatı araştırma programlarının gerçekleştirilmesi, etkin yönetim planlarının hazırlanması, DML’ye kayıt için bütünleşik alanlar belirlenmesi konuları yer almaktadır (ICOMOS, 2006, 2007, 2011a). Kaya sanatı ve kaya sanatı kapsamında kaya oyma mekânlarla ilgili UNESCO ve ICOMOS tarafından gerçekleştirilen çalışmalar dışında, bazı ülkeler tarafından da projeler geliştirilmektedir. Bu projelerden bir tanesi 2002 yılında ortaya koyulan Güney Afrika Kaya Sanatı Projesidir (Southern African Rock-Art Sites Project). Proje kapsamında, Güney Afrika’da bulunan ülkelere kaya sanatının temsili örneklerini belirlemek, DML’ye aday göstermek amacıyla işbirliği yapılmakta ve projenin parçası olan sorumlu miras kurumlarına; adaylık taslaklarını ve yönetim planları hazırlamak ve bu alanların yönetiminden sorumlu personeli eğitmek için eğitim kursları ve çalıştaylar düzenlenmektedir (Deacon, 2002).

Verilen bilgiler aracılığıyla, kaya oyma mekânların, geçmiş dönemlerin kanıtı niteliğindeki ender insanlık eserlerinden oldukları ve bu miras değerlerinin etkin şekilde korunması için yönetim anlayışını, bütünlük koruma yaklaşımını, sürdürülebilirliği içeren ve bu kapsamda farkındalığı ve katılımcılığı gözetilen eyleme dönük planların detaylı şekilde hazırlanması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

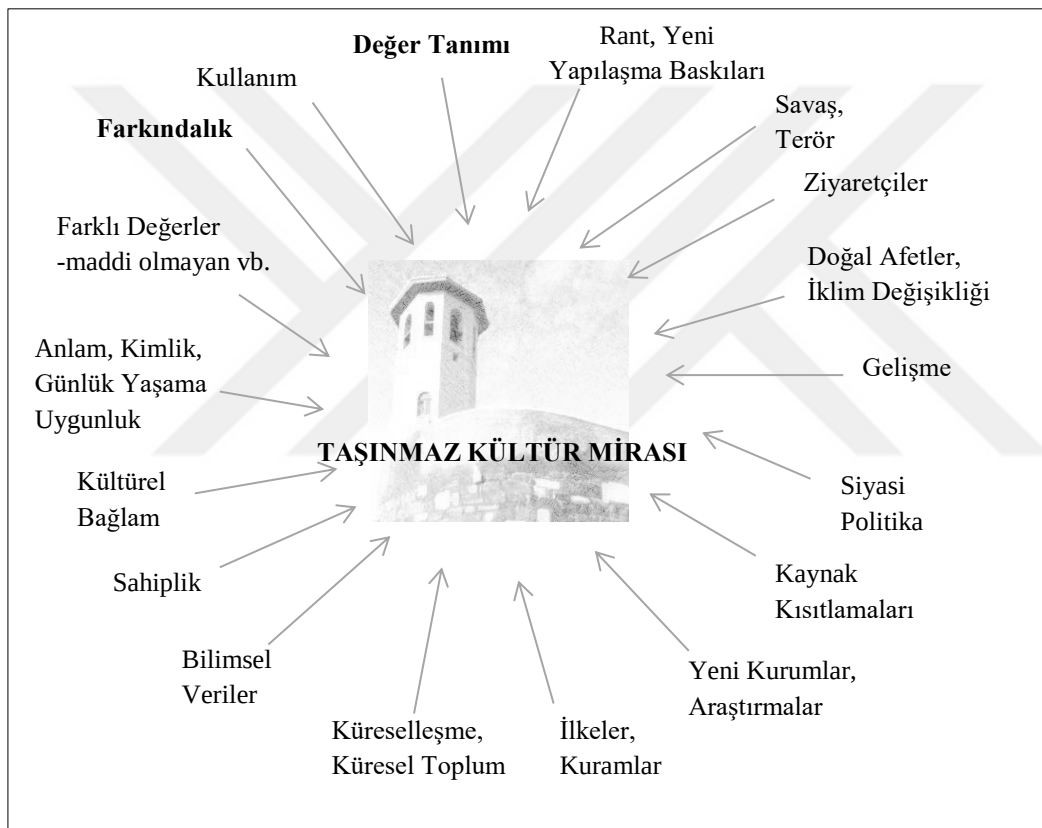
Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarlarının dünya üzerindeki ender kaya sanatı eserlerinden olduğu, yakın çevresindeki ve Kapadokya'daki diğer kaya oyma alan ve/veya mekânlarla benzer özellikler içerdiği ve bütüncülük oluşturduğu, Kapadokya'nın tampon bölgesinde yer aldığı ve DML'ye kayıt ettirilme kriterlerini barındırdığı ancak, böyle bir değerlendirmenin gerçekleştirilmediği, alanın tanımı ve tanıtımının da detaylı olarak yapılmadığı ve alana yönelik algı/farkındalık bulunmadığı saptanmıştır (Bölüm 3.2, Bölüm 4, Bölüm 5). Bu nedenle, güncel koruma yaklaşımlarında çok önemsenen taşınmaz miras değerlerinin yönetiminde alan tanımı ve farkındalığın önemi aşağıdaki bölümde ele alınmıştır.

2.1.3. Kültürel miras değerlerinin yönetiminde alan tanımı ve farkındalık

Mirasın niteliklerinin ve değerinin anlaşılmasında ve tüm paydaşlarca mirasa değer atfedilmesinde; alan tanımının yapılması, alana farkındalık/bilinç oluşturulması/arttırılması ve katılımın sağlanması elzem olan konulardır. Koruma politikalarının gelişimi sürecinde 1975' li yıllardan, günümüze kadar geçen dönem içerisinde gerçekleştirilen bütün çalışmalarda –toplantı, kongre, sözleşme, tüzük vb.- ve günümüz koruma politikalarındaki güncel yaklaşımlarda ön planda tutulan ve en önemli belge niteliğinde olan “Dünya Miras Sözleşmesinin” Uygulama Yönergesinde sürekli olarak, korumada alan tanımı ve tanıtımı, eğitim, algı, bilinçlenme, farkındalık, bilgi sahipliliği ve katılım konularından bahsedildiği görülmektedir. Kültürel Miras Yönetiminde de-Cultural Heritage Management (KMY); bütünlük bir yaklaşımla bu konular yönetim sürecinin temelini oluşturmaktadır.

Kültürel mirasın korunmasında uluslararası bağlamda en etkin kurum olan UNESCO, 1985 yılı sonrasında, tüm dünyada daha aktif konuma gelen yerel yönetimlerle çalışmayı tercih etmiş ve yerinden yönetim “subsidiarity” ilkesiyle miras yönetimini öngörmüştür (Thomas, Middleton, 2003:18-22; Gültekin, 2010b). Taşınmaz kültür miras alanları için yönetim sistemi, 1990'lı yılların sonunda, kültür mirasının sürdürülebilir kalkınma süreçlerindeki

rolünün artması ve yerel yönetimlerin güçlenmesiyle uygulanmaya başlamıştır. 1998 tarihli Dünya Miras Alanlarının Yönetim Rehberinin ardından Burra Tüzüğü'nün miras yönetimine "heritage management" rehberlik etmesi, bu süreçte öncü ve cesaretlendirici olmuştur (ICOMOS, 1999a). Yönetim sisteminin amacı, kültürel varlıkları mümkün olan yerlerde hatta kültürel varlığın sınırlarının ötesinde sosyal, ekonomik ve çevresel faydayı artıracak biçimde korunması ve yönetilmesidir. Bu sistemin bileşenleri, ülkelerin kültür ve koruma politikalarına ve miras değerlerinin özgün niteliklerine göre farklı ve çok boyutlu yapıdadır (Şekil 2.7). Korumada başarı da karmaşık bu sürecin yönetilmesine bağlıdır.



Şekil 2.7. Taşınmaz kültür mirasının ve miras yönetiminin karmaşık bileşenleri (Gültekin, Uysal, 2018a)

KMY koruma, kullanma, ayrıntılı inceleme ve koruma ile birlikte kültürel kaynakları etkileyen eylemlere ilişkin kapsamlı bir sistem olarak tanımlanabilir. Bu sistemin, kentsel ve bölgesel planlara ve diğer plan mekanizmalarına dâhil edilebilir olması için, merkezi yönetimle birlikte tüm paydaşların ve yerel yönetimlerin; koruma-kullanma dengesini ve gelişmeyi sağlayabilmesi, işbirliği ve denetimi kurgulaması gerekmektedir (Gültekin, 2010b). KMY’de geleneksel ve değer odaklı olarak tanımlanan iki ana yaklaşım söz konusudur.

- Geleneksel yaklaşım, Batı dünyasındaki modern koruma hareketiyle benimsenen metodolojiyi ifade eder. Ana odak, geçmişe ait yapılar ve alanların gelecek adına korunmasıdır. Böylece korunması gerekli varlıklar tanımlanarak, korumanın gerekçeleri açıklanmakta ve yasal düzenlemelerle desteklenmektedir. 20. yüzyılın ortalarında bu yaklaşım küreselleştirilmiş ve ICOMOS gibi kuruluşların aracılığıyla uygulamada ve doktrinde yaygınlaştırılmıştır.
- Değer odaklı yaklaşım, birçok yönden kültürel mirasın artan karmaşıklığının tanınmasına yanıt vermektedir (Şekil 2.7). Bu sistem, Burra Tüzüğü ile daha iyi anlaşılmıştır. Burra Tüzüğü, kültürel mirasın önemine atfedilen değerın sadece uzmanlar tarafından değil, tüm paydaşlar tarafından değerlendirilmesini teşvik etmiş, koruma ve yönetim stratejilerine temel olacak Önem Beyan Raporu (The Statement of Significance) kullanılmasını önermiştir. Böylece koruma ve yönetim planlarının, değer odaklı (rantı, prestiji, vb. dışlayan) geliştirilmesini ve topluma korunması gereken değerlerin kültürel açıdan önemini vurgulayan sistematik yaklaşım getirilmektedir. Bu yaklaşım son yıllarda “özellikle Dünya Miras alanlarında” uygulanabilirliği ve katılımı sağlama yeteneğiyle popüler olmaktadır (UNESCO-World Heritage Centre, 2013).

KMY sisteminin uygulama aracı olarak yönetim alanını tanımlamaya dayalı olan Miras Yönetim Planı-Heritage Management Plan (MYP) geleceği yönlendiren stratejik plan niteliğinde olduğu için tüm süreci etkiler. Bu plan, koruma-restorasyon, ziyaretçi-turizm, eğitim-farkındalık, tanıma ve bilinçlenme-tanıtıma yönelik paydaşlarla belirlenen vizyon, hedefler ve uygulanabilir yöntemlerle kurgulanmalıdır. MYP, alandaki sosyal ve ekonomik değişikliklere ya da periyodik denetimlere göre tekrar değerlendirilebilen eylem planlarını içermelidir. Dolayısıyla, MYP miras alanına özgü, yönetim takımının oluşturulması, kamunun katılımı, alanın değerinin belirlenmesi, alt yönetim bölgelerinin oluşturulması, kaynakların geliştirilmesi, idari yapılanma ve olanaklarının saptanması, alan yönetiminin kurgulanması, kullanım kararlarının ve stratejik gelişmenin tanımlanmasında yol göstericidir (Thomas, Middleton, 2003:112-124; Gültekin, 2010b).

KMY'nin dolayısıyla MYP'nin de öznesi durumundaki miras alanının tanımlanmasında, fiziksel alan sınırı birincil parametredir. Bu sınır, taşınmaz kültür mirasının bulunduğu alana ve yakın çevreye göre tampon bölge (buffer zone) veya daha geniş biçimde etki alanı içerecek şekilde tanımlanmalı, tanıtılmalıdır. Fiziksel alanın kontrol seviyesi, varış rotaları, vista noktaları, miras değerine özgü bilgi, birikim, bilişsel ve duyuşsal özellikler, yer'in

ruhu gibi farklı ve karmaşık etkenlere göre alansal olarak daralan ya da genişleyen sınır, yönetim politika ve stratejilerinin de belirleyicisidir (UNESCO-World Heritage Centre, 2013).

Koruma politikalarında ve KMY’de elzem olan alan tanımı, farkındalık, eğitim, bilinçlenme, tanıtım ve katılım konularının temelinde ise eğitim yer almakta ve bu konuların her biri birbiriyle ilişkili içerisindedir. Dünya Mirası Sözleşmesinin 27. Maddesi ile Kültürel ve Tabiat Varlıklarının Ulusal Düzeyde Korunmasına Dair Tavsiye Kararının (Recommendation concerning the Protection, at National Level, of the Cultural and Natural Heritage) 61. Maddesinde mirasın korunması ve mirasa farkındalık oluşturmak için eğitim kampanyaları ve bilgilendirme faaliyetleri düzenlenmesi gerekliliklerinden bahsedilmektedir (UNESCO, 1972; Kültürel ve Tabiat Varlıklarının Ulusal Düzeyde Korunmasına Dair Tavsiye Kararı 1972).

Bu kapsamda, günümüz koruma politikalarında (koruma politikalarının etkinliğinin artırılmasında ve kentsel arkeolojik alanları da içinde barındıran miras değerlerinin öneminin anlaşılacak, korunmasında ve sahiplenilmesinde):

- Yapılacak araştırmalar aracılığıyla miras değerlerinin detaylı tanımının yapılması (kültürel, tarihi, yapısal, doğal özelliklerini, sınırlarını vb. içeren) ve
- Koruma politikalarına ve alan tanımını takiben mirasın değerine yönelik algı, bilinç ve farkındalık oluşturulması/arttırılması konularının KMY kapsamında bütünlük olarak ele alınması gerekmektedir.

Türkiye’de taşınmaz kültür mirasını korumada, uluslararası anlaşmalara dayandırılan ve kamu müdahalesini ve kurumsallaşmayı düzenleyen koruma yasaları, ülke koşullarına göre yeterince içselleştirilememiş ve istenilen başarıya ulaşamamıştır. Bu durum 2004 yılında koruma mevzuatında yapılan düzenlemelerle öngörülen alan yönetimi ile aşılmaya çalışılmıştır. Uygulamada ise alan yönetiminin temelini oluşturan yönetim alanının; tarihi, sosyal, kültürel, coğrafi, doğal, sanatsal bir bütünlük içerisindeki etkileşim sahaları ve bağlantı noktaları ile birlikte korumada yeni(lenen) açılım ve yaklaşımlar kapsamında “yeniden tanımlanması gerektiği, Taşkale Köyü ve kaya oyma tahıl ambarları üzerinden değerlendirilmektedir.

Miras Yönetim Sistemi ve Değer Odaklı Alan Tanımı

Dünya Mirası Sözleşmesinin Uygulama Yönergesinin 2017 yılında güncellenen son halinde, 3. “dünya mirasına kayıt süreci” bölümü altında, 130. Paragrafta: DML’ ye aday gösterilen taşınmaz için hazırlanan başvuru belgesinde, ilk ve ikinci sıralarda bulunan “mirasın alan tanımının yapıldığı bölümlerin” en önemli bölüm olduğu vurgulanmaktadır. Miras değerlerinin korunması, yönetimi gibi hususlar ise bu bölümlerden sonra gelmektedir (UNESCO, 2017). Yönerge uyarınca, miras değerinin DML’ye kayıt ettirilebilmesi için hazırlanması gerekli olan yönetim planı kapsamında da, alan tanımı bölümü planların temelini oluşturmaktadır (UNESCO, 2018). ICOMOS tarafından kaya sanatı eserleri ile ilgili gerçekleştirilen çalışmalarda bu eserlerin miras değeri olarak önemlerinin anlaşılabilmesi için, eserlere yönelik detaylı araştırma yapılması, koruma sınırlarının ayrıntılı şekilde belirlenmesi, yani kısacası alan tanımının önemi vurgulanmaktadır (ICOMOS, 2006, 2007, 2011a). 1993’de ilk kez Feilden ve Jokilehto tarafından hazırlanan ve 1998’de revize edilerek ICCROM tarafından yayınlanan KMY Rehberi’nde (Guidelines for The Management of World Heritage Sites) konu edilen ve birçok farklı etken ve bileşenlerle geliştirilerek günümüzde uygulanmakta olan “miras yönetimi modelinde” de koruma politikalarının etkinliğini arttırmak, miras değerlerinin sürdürülebilirliğini ve toplum tarafından benimsenmesini sağlamak, koruma sürecinin başlangıcından itibaren her aşamanın temel ilkesidir (Feilden ve Jokilehto, 1998). Bu yaklaşımlarla, güncel koruma politikalarında miras değerlerinin önemlerinin anlaşılabilmesine yönelik araştırmalarla, tarihi, kültürel, doğal, yapısal ve diğer özelliklerinin tanımlanması ve tanıtlarının yapılması zorunluluk olarak değerlendirilmektedir.

Dünya Mirası Sözleşmesinin Uygulama Yönergesinde 133. Paragrafı altında belirtilen “alan tanımı” bölümünün içeriğinde (UNESCO, 2017):

- Mirasın coğrafi olarak nerede bulunduğunun gösterilmesi,
- Mülkiyet ve tampon bölge gibi sınırların belirtilmesi,
- Mirasın kültürel, tarihi, yapısal özellikleri dikkate alınarak, değerinin detaylı şekilde tanımlanması,
- Mirasın tanımını yaparken, mirasın niteliğine göre; anıtlar, kamu binaları gibi önemli yapıların ayrı ayrı açıklanması, yapıların; mimari tarzı, yapım tarihi, yapımında

kullanılan malzemelerden veya kentin sokak şekli, planlama düzeni gibi özelliklerinden bahsedilmesi,

- Mirasın tarihi gelişim sürecinde meydana gelen değişikliklere yer verilmesi hususları yer almaktadır.

Verilen bilgilerden, miras değerlerinin etkin korunmasında, öneminin anlaşılmasında, sahiplenilmesinde ve miras değerleri hakkında farkındalığın ve algının oluşturulmasına/arttırılmasında miras değerinin detaylı alan tanımının yapılmasının en önemli ve birincil adım olduğu ispatlanmaktadır.

Türkiye’de ise, koruma politikaları kapsamında detaylı alan tanımı yapılması konusunda koruma ile ilgili kurumların sorumlulukları bulunmasına rağmen, bu tezin çalışma alanı Taşkale Köyü ve kaya oyma tahıl ambarları özelinde olduğu gibi, “alan tanımının” politikalarda göz ardı edildiği, alan tanımı yapılmasına yönelik ayrıntılı araştırmalar gerçekleştirilmediği ve alanın Kapadokya Bölgesinin tampon bölgesi ya da etkileşim alanı olma durumunun da sorgulanmadığı elde edilen bilgiler aracılığıyla ilerleyen bölümlerde görülecektir (Bölüm 4, Bölüm 5).

Kültürel Miras Bilinci, Farkındalık ve Katılım

KMY’nin temel amaçlarından birisi geniş kapsamlı katılım, şeffaflık ve eşitlik ilkesinin gerçekleştirilmesidir. Uluslararası sözleşmeler, ilkeler, rehberler ve araştırmalarda da kültür mirasını koruma programlarının belirlenmesi, yönetilmesi ve izlenmesinde, yerinden yönetim (subsidiarity) ve/veya yönetim (governance)⁶ bağlamıyla paydaş⁷ katılımının önemi vurgulanmaktadır (Gültekin, 2010b).

⁶ Yerinden yönetim farklı disiplinlerde ve devlet sistemlerinde farklı tanımlandığı için kesin ve tümleşik yapıda değildir. Burada ifade edilen merkezi yönetimden yerele erk aktarımı bağlamıyla Türkçe alan-yazında yer aldığı içerikle yerel yönetim (local government) ve eşanlamlı olarak adem-i merkeziyet kavramıdır. Yönetişim ise merkezi anlayışın yerini katılımcılığa ve ortaklıklara dayalı yönetime bırakmayı amaçladığı için yerinden yönetimin somut yansımalarındandır. Yönetişim ilkeleri olarak şeffaflık, hesap ve yanıt verebilirlik, katılımcılık, hukukun üstünlüğü, etkinlik, eşitlik ve stratejik vizyon, vb. uygulamalar karar verme sürecini doğrudan etkilemektedir (Özer, 2015; Yaylı, Eroğlu, 2015). Bu kavramlarla desteklenen yerelleşme yerel demokrasi çerçevesinde katılım kavramını önemli hale getirmektedir. Burada, miras değerlerinin sürdürülebilirliği ya da yönetiminde, bu değerlerin gerçek sahiplerinin karar verme sürecine katılımı vurgulanmaktadır.

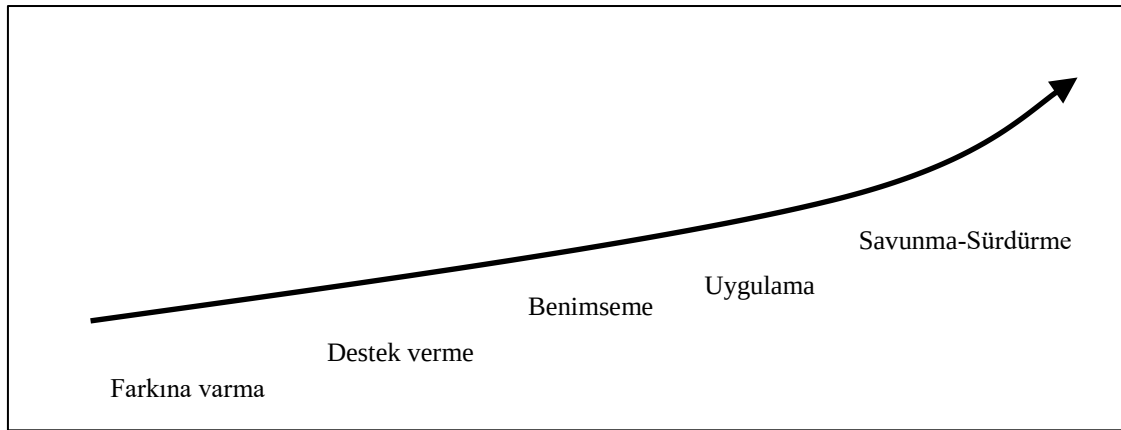
⁷ Paydaş, değerlendirme süreç ve sonuçlarından etkilenen kişiler, gruplar ya da organizasyonlar şeklinde tanımlanabilir. Bu değerlendirmenin arz/talebi ve kazanımlarına bağlı olarak paydaş profili değişken olmaktadır. Mekânla ilgili öncelikli paydaşlar, kullanıcılar, mülk sahipleri, aidiyeti olanlar gibi o’nu

Katılım, kuramsal ve pratik değeri ile yaşamı başkalarının iradesine bırakmak değil, yaşama her zaman sahip çıkmak ve biçimlendirmek için basit bir meraktan, yoğun bir eyleme kadar uzanan geniş bir faaliyet alanıdır. Katılımcılık; bilgilendirme, inceleme, müzakere ve bilinçlendirme aşamaları ve bu aşamaların bütünlük içermesiyle oluşur (Önder, 2013). Katılımın yerelleşme dinamiğinden bağımsız olmadan yerel karar verme sürecinin önemli bir parçası olarak ele alınması ve bu yönde halkın cesaretlendirilmesi katılımcılığı yaygınlaştırır. Yereldeki halkın duyarlılığı, gönüllü katılım faaliyetlerine ivme kazandırırken, gönüllülüğü merkeze alan sivil toplum kuruluşlarının örgütlü yapısı katılımı sağlamlaştırır ve etkin kılar. Kararlara, uygulamaya ve denetime katılma olmak üzere üç boyutlu olan katılım sürecine, yerel, ulusal, uluslararası kamu ve özel sektörün özellikle yerel halkın katıldığı politikalara ulaşılması, iletişim teknolojisinin sağladığı olanaklara rağmen uzun çabaları gerektirir.

Kültürel mirasın korunmasında bilinçlenme, farkındalık ve katılımın uluslararası bağlamda ilk ve/veya primitif sinyali olan, Dünya Miras Sözleşmesinin koruma sürecine “çok paydaşlı istişare sağlama” öngörüsü, kültür mirası koruma sürecine katılım(cılık)’ın dünyadaki gelişiminde önemli bir rol üstlenmiştir (Gültekin, Uysal, 2018b). Kültürel mirası koruma sürecine katılım(cılık), genellikle çevre bilincine ve/veya bilgisine sahipliliğe dayandırılrsa da bu sürecin estetik, tarihi, bilimsel, toplumsal değerlerini vb. tanıma yeteneği ve bilgi ile toplumun kendi kültürel kimliği ve yerele faydacılık gerekliliği üzerine kurulu “doğrudan katılımcılık” odaklı olmasıyla farklılaşmaktadır. Doğrudan katılım olmadan kültür mirasının korunmasıyla birlikte sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesi ve kentsel yaşam kalitesinin gözetilmesi zordur (Gültekin, Uysal, 2018a). Kültürel mirası koruma sürecine katılım(cılık)’ın etkinliği için tüm paydaşların taşınmaz kültür mirasının değerini bilmeleri, bu değer bir parçası olduklarını anlamaları ve bu değerler hakkında bilinç ve farkındalık sahibi olmaları gerekmektedir.

Farkındalık (awareness) geniş, muğlak, bilişsel, duygusal, sezgisel ve genellikle bireyin çevresinin hakkında sahip olduğu bilinç veya bilgi olarak tanımlandığı için değişken bir kavramdır. Genellikle, bilinçli olma, bilinç alanını genişletme veya bir konuyu, olayı, olguyu, eylemi, durumu, sorunu, insanın iç dünyasını ya da evreni fark etme ya da algılama

durumu olarak tanımlanır. Bilinç (consciousness) ile eşanlamlı olarak kullanılsa da her zaman ve her alanda aynı çağrışımları yapmaz (Marton, Booth, 2009: 1-14). Bilinç kavramı, insan zihninin kendi durumu, edimleri, sezgileri ile dünyayla ve kendisiyle ilişkisinin bir karması olarak açıklanabilir. Bilinçli olmak, daha önce farkında olmadığı şeylerin bilgi edinme sonrası farkına varmaktır (Loewenstein, Weber, Hsee ve Welch, 2001; Franklin, Baars, Ramamurthy ve Ventura, 2005). Bilinçlenme ile bireyin kişisel değerlendirmesine göre davranış değişikliği beklenir. Ancak, bilinçlenme ile otomatik davranış değişikliği olmayacağı, etkin farkındalık (effectual awareness) için olgunun farkına varma, olguya desteğini dile getirme, olguyu benimseme, olguyu uygulama ve olguyu savunma-sürdürme evrelerinin tamamlanması gerekir (Sayers, 2006: 43-46; Dökmen, 2007), (Şekil, 2.8). Dolayısıyla bilinç, bilginin esası olup, bireyin sosyal çevresi ile gelişen ya da denetlenen durum olduğuna göre, farkındalığı etkileyen-belirleyen faktördür. Ender olarak bu ilişki tersine işleyebilir. Kültürel mirası koruma ya da sahiplenme bilinci, bireyin ve toplumun sahip olduğu tarihi sürecin kendisine kazandırdığı bilgiyle gelişebilmektedir. Eşdeyişle belli hedeflere yönelik olarak tasarlanan davranışların, bilinç faktörünün bir fonksiyonu olduğu dikkate alındığında, farkındalığın oluşması için bilgi altyapısıyla desteklenecek bilinçlenme ile kültürel süreklilik ve bireyin/toplumun bu çabaya katılımı gerekmektedir (Nyaupane, Timothy, 2010).



Şekil 2.8. Etkin farkındalığın oluşması süreci (Oxfam International Youth Parliament 2005'ten aktaran Sayer, 2006)

Aktarılan bilgilerden, bir konuda farkındalık-bilinç oluşturulması/arttırılması süreci ile ilgili olarak:

- Bu sürecin sürekli ve etkili iletişim akışı gerektirdiği ve

- Farkındalık-bilinç oluşturma/arttırma faaliyetlerinin başarıya ulaşması için özenli ve planlı çalışmaların gerçekleştirilmesi ve ilgili paydaşların karşılıklı ihtiyaç ve çıkarlarının karşılanması ve sürdürülmesi gerekliliklerinin var olduğu anlaşılmaktadır (Sayers, 2006).

Farkındalık-bilinç oluşturmak/arttırmak için gerçekleştirilen faaliyetler arasında aşağıda belirtilen yaygın araç, yaklaşım ve teknikler bulunmaktadır (Sayers, 2006):

- Halka açık toplantılar, sunumlar, çalıştaylar ve etkinlikler yoluyla topluluk üyeleriyle kişisel iletişim,
- Okullar, kolejler, üniversiteler, yetişkin öğrenme merkezleri ve kütüphanelerdeki yapılandırılmış eğitim ve öğretim programları,
- Sergiler, web siteleri, basılı materyaller, broşürler, filmler, çizgi filmler, romanlar, reklam panoları, kaynak kitaplar, gazete, dergi, elektronik kaynaklar,
- Görsel, işitsel kaynaklar (kaset, video, CD vb.),
- Radyo, televizyon vb. kitle iletişim araçlarındaki röportajlar, haberler, kamu spotları,
- Şiirler, şarkılar, danslar, oyunlar vb.,
- Stratejik ortaklar (sivil toplum, okullar vb.)
- Siyasi destek, lobicilik vb.

Bu yaklaşım ve tekniklerin temelini de bilgilendirme ve eğitim faaliyetlerinin oluşturduğu ortaya çıkmaktadır.

Farkındalık-bilinç oluşturma/arttırma süreci zor bir süreç olsa da, farkında olmak ve/veya farkındalık, insanların dış dünyada daha etkin bir şekilde var olmalarına ve daha kaliteli bir yaşama sahip olmalarına olanak tanımakta ve toplumdaki tutum, davranış ve inançları olumlu yönde etkilemektedir. Bu bağlamda, farklı konu veya alanlarda bireylere, gruplara, organizasyonlara, topluluklara veya halka yönelik yukarıdaki yaklaşım ve teknikler aracılığıyla farkındalık-bilinç-algi oluşturma/arttırma çalışmaları gerçekleştirilmektedir (Sayers, 2006). Bu konu ve/veya alanlar arasında kültür, tarih ve koruma politikaları da yer almaktadır.

Koruma politikaları kapsamında kültür ve tarih bilinci ve/veya farkındalığı ile ilgili olarak alanyazında farklı boyutlarda vurgular yapılmaktadır:

- Ata, “bir milletin, geçmişten kalan en büyük zenginliğinin ve mirasının tarihi çevre olduğunu ve tarihi çevreyi koruyarak, geçmişin benimsenebileceğini ve insanlığın geleceğine sahip çıkılabileceğini” aktarmakta (Ata, 2002:),
- Demirkese, Özlüdemir ve Demir, “geçmişini bilmeyen bir toplumun, geleceğe doğru atacağı adımlarda büyük hatalar yapacağını ve birçok değerini kaybedeceğini” savunmakta (Demirkese, Özlüdemir ve Demir, 2005),
- Tekeli, “tarih bilincinin, geçmişi değerlendirerek bugünü anlayabilmek ve geleceğe dair beklentiler arasında bağlantı kurabilmek olduğunu” vurgulamakta (Tekeli, 2013:25),
- Ortaylı; “Kültürü itibariyle kökü mazide olmayan, mazisini bilmeyen veya mazisinin farkında olmayan bir toplumun, geleceği inşa etmesinin ve geleceği meydana getirecek kuşaklara gereken harcı ve malzemeyi sağlamasının mümkün olmayacağını” belirtmektedir (Ortaylı, 2017:37).

Tarih ve kültür bilincinin sağlanması noktasında kültürel miras değerleri en somut kaynaklardır (Ata, 2002:166). Koruma politikaları kapsamında, miras değerlerinin tanınması, korunması, sahiplenilmesi ve sürdürülebilirliği için farkındalık, bilinç ve algı konularının ne kadar önemli olduğu 1975’li yıllar ile birlikte anlaşılmaya başlanmış ve bu önem günümüze kadar olan süreçte giderek artmıştır (Bölüm 2.1). Miras değerlerine ve koruma politikalarına farkındalık oluşturmada/arttırmada birçok farklı kesimin (hükümetler, okul sistemleri, akademik araştırma merkezleri, kitle iletişim araçları, sosyal organizasyonlar, özel işletmeler, eğitim, kültür ve dini kurumlar) sorumlulukları bulunmakta olup, 1975 yılı ve sonrası dönemdeki, koruma politikaları kapsamında gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde farkındalık ile ilgili olarak:

- 1975 yılının Avrupa Konseyi tarafından Avrupa Mimari Miras yılı olarak ilan edilmesiyle aynı yıl ilan edilen Mimari Miras Avrupa Tüzüğü (European Charter of the Architectural Heritage) taşınmaz kültür mirasının değerleri konusunda bilinçlendirmeyi amaçlamaktadır.
- 1976 yılında UNESCO tarafından yayımlanan Tarihi Alanların Korunması ve Çağdaş Rolü ile ilgili Tavsiye Kararlarında (Recommendation concerning the Safeguarding and Contemporary Role of Historic Areas) miras değerlerinin önemsinmesi ve modern hayattaki yerinin anlaşılabilmesi için farkındalığın gerekli olduğu ve farkındalığın okul ve okul dışı eğitim, üniversite eğitimi, kitap, basın, sinema ve gezi tanıtımları

aracılığıyla arttırılabileceği belirtilerek, tarihi alanların incelenmesinin eğitimde her seviyeye dâhil edilmesi, görsel medya faaliyetlerinin ve tarihi alanlara gezilerin arttırılması önerilmektedir (UNESCO, 1976).

- 1985 yılında kabul edilen Avrupa Mimari Mirasın Korunması Sözleşmesinde (Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe), kültürel kimlik unsuru olan miras değerlerinin korunması ve öneminin anlaşılmasına yönelik farkındalığın arttırılmasının önemli olduğu belirtilerek, farkındalık ve bilincin arttırılması için okul çağından itibaren çalışmalar gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Avrupa Konseyi, 1985).
- 1987 tarihinde ICOMOS tarafından yazılan Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü -Washington Tüzüğü'nde (The Conservation of Historic Towns and Urban Areas, Washington Charter) koruma bilincinin geliştirilmesi, halk katılımı ve halkın süreçte görev alması koruma programlarında başarının ön koşulu olarak belirlenmiştir (ICOMOS, 1987).
- 1992 yılında Avrupa Konseyinin kabul ettiği Arkeolojik Mirasın Korunmasına Yönelik Avrupa Sözleşmesi (European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage) (6 Mayıs 1969 Londra, gözden geçirilmesi 16 Ocak 1992 Valetta-Malta) kültürel mirasın değeri konusunda kamuoyu oluşturulması için eğitici çalışmalar yapılması, bu alanların halka açılması gibi kararlarıyla 1990'lı yılların katılımı yaygınlaştırma çabalarına ivme kazandırmıştır.
- 1990'ların en önemli gelişmelerinden biri UNESCO'nun 1994'de özel proje olarak başlattığı Dünya Mirası Eğitim Programıyla (World Heritage Education Programme) yarının karar vericileri olan gençlerin bilgilendirilerek, miras değerlerini korumaya katılmaları teşvik edilmektedir (Gültekin, Uysal, 2018). Bu programlar kapsamındaki etkinlikler ile gençler ve çocuklar; koruma alanları, kültürlerin – kendilerine ait veya farklı- tarihi ve gelenekleri ile ekoloji ve biyoçeşitliliğin korunması ve korumaya katılımın önemi hakkında bilgi edinmektedirler.
- Aynı yıl gerçekleşen UNESCO'nun korumaya odaklı Küresel Strateji (Global Strategy) toplantılarının tamamında farkındalığı artırma öncelikli hedeftir (Gültekin, Uysal, 2018).
- 1999 yılında ICOMOS tarafından yayımlanan Uluslararası Kültürel Turizm Tüzüğünde (International Cultural Tourism Charter), miras değerlerinin uzun zaman varlığını

sürdürmesi için gerçekleştirilen tanıtım programlarının halkın farkındalığını ve bilincini arttırmaya yönelik olması gerektiği belirtilmektedir (ICOMOS, 1999).

- 2002 yılında, Dünya Mirası Sözleşmesinin 30. yıl kutlamaları sonucunda UNESCO tarafından yayımlanan Budapeşte Deklarasyonunda (Budapest Declaration on World Heritage) miras değerlerinin gelecek nesillere değerleri kaybedilmeden ulaştırılabilmesi için halkın bilgilendirilmesi, eğitilmesi ve farkındalık artırıcı stratejilerin geliştirilmesi gereklilikleri vurgulanmaktadır (UNESCO, 2002).
- 2005 yılında, Avrupa Konseyi bünyesinde imzalanan Kültürel Mirasın Toplum İçin Değeri Konulu Sözleşmede-Faro Sözleşmesinde (Council of Europe Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society), ekonomik kalkınmada mirasın potansiyelinden tam olarak faydalanılabilmesi ve etkin korumayı sağlayabilmek için farkındalığın artırılması gerektiği belirtilmektedir (Avrupa Konseyi, 2005).
- İlk olarak, 2002 Budapeşte Deklarasyonu ile ortaya atılan ve 2007 yılında DMK tarafından güncellenen ve güncel haliyle 5 Cs (Credibility, Conservation, Capacity-building, Communication, Communities) olarak adlandırılan 5 tane Stratejik Hedef arasında insanların Dünya Mirası Sözleşmesine olan farkındalığını, desteğini ve Sözleşme ile olan ilişkisini iletişim aracılığıyla artırma hedefi bulunmaktadır (Dünya Mirası Sözleşmesi 5 Stratejik Hedefi, 2007).
- 2008 yılında, ICOMOS tarafından yayımlanan Kültürel Miras Alanlarının Algılanması ve Sunumu Tüzüğünde (Charter on the Interpretation and Presentation of Cultural Heritage Sites), miras değerlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için halkın farkındalığını arttırmaya yönelik halka açık konferanslar, eğitim programları düzenlenebileceği, basılı ve elektronik yayınların kullanılabileceği önerilmektedir (ICOMOS, 2008a).
- 2008 yılında, ICOMOS tarafından yayımlanan Kültürel Rotalar Tüzüğünde (Cultural Routes Charter), kültür güzergâhının etkin şekilde korunması, geliştirilmesi ve yönetiminin sağlanmasının halkın farkındalığı ve katılımının artırılarak sağlanabileceği belirtilmektedir (ICOMOS, 2008b).
- 2011 yılında, ICOMOS tarafından yayımlanan Paris Deklarasyonunda (Paris Declaration) bilinçlendirme ve farkındalık artırma amaçlı bilgi kampanyaları düzenlenmesi ile toplumun mirası anlaması, farkına varması ve sahiplenmesinin sağlanabileceği, bu doğrultuda miras değerlerinin sürdürülebilir kalkınmada kullanılmasına olanak tanınabileceği vurgulanmaktadır (ICOMOS, 2011b).

- 2017 yılında güncellenen Dünya Mirası Sözleşmesinin Uygulama Yönergesinin 6. “dünya mirası sözleşmesine desteği teşvik etme” bölümü altında, 217. Paragrafta: halkın, koruma politikaları ve miras değerleri hakkında farkındalığının artması ve bilinçlenmesi konularında ülkelere doğrudan sorumluluklar yüklenmektedir (UNESCO, 2017).

Belirtilen Sözleşme, Tüzük, Deklarasyon gibi çalışmalar dışında, UNESCO bünyesinde miras değerlerine ve koruma politikalarına farkındalık oluşturma amaca yönelik birçok faaliyet gerçekleştirilmektedir. UNESCO, bu faaliyetler kapsamında (Dünya Mirası Eğitim Programı, 1994; DMK, 2001):

- Dünya miras alanlarının tanıtımının ve bilinirliğinin arttırılmasına yönelik dünya miras haritaları ve broşürleri tasarlamakta, görsel eğitim araçları (TV dizileri, slaytlar vb. içeren) ve sergiler düzenlemekte,
- Bilgilendirme kampanyaları adı altında yerel halkı, sivil toplum kuruluşlarını ve medyayı bilinçlendirmeye ve Dünya Mirası Sözleşmesine taraf olan ülkelerin ve çeşitli paydaşların kapasitesini arttırmaya yönelik dergi, makale vb. yazınlar yayımlamakta, konferanslar, yarışmalar, sergiler düzenlemekte ve televizyon programları ile diziler yayınlamakta,
- Üniversiteler ile işbirliği kurarak, gençler (miras değerleri hakkında bilgi sahipliliğini ve korumaya katılımı amaçlayan) ve öğretmenler –özellikle sınıf öğretmenleri- (dünya mirası eğitiminin nasıl sağlanacağını konu alan) için kapsamlı eğitim programları, çalıştaylar ve kurslar düzenlemektedir.

Bu faaliyetlerin yanı sıra, UNESCO, 2001 yılında gerçekleştirilen Dünya Mirası Gençlik Formu çalışmaları sonucunda Dünya Mirası Sözleşmesine taraf olan ülkelere;

- “Dünya miras eğitiminin” üye ülkelerin eğitim sistemi müfredatına dahil edilmesi,
- Öğretmenlerin ve öğrencilerin kapasitelerinin arttırılması için öğrenci ve öğretmenlere dünya mirası yöneticileri ile doğrudan çalışma olanağı sunulması,
- Dayanışmanın arttırılması ve öğrencilerin miras değerlerinin korunmasında gönüllü olarak faaliyet gösterebilmelerine olanak oluşturulması,
- Dünya mirası günü belirlenmesi ve okullarda kutlamalar yapılması gibi birçok konuda öneriler sunmaktadır (Dünya Mirası Gençlik Formu, 2001).

Bu program çerçevesinde 2008'den 2017'ye Gençleri ve gençlik örgütlerini yönlendirmek için kurulan Dünya Mirası Gönüllüleri Girişiminin (World Heritage Volunteers Initiative) 61 ülkede düzenlediği 359 gençlik kampına 3500'den fazla gönüllü katılmış, yaklaşık 1250 öğretmen ve eğitimci de, ulusal, bölgesel ve uluslararası 40 seminer ve çalıştay aracılığıyla eğitilmiştir (Dünya Mirası Eğitim Programı, 1994; WHV, 2017).

Bu çabalar aracılığıyla, miras alanlarına olan ziyaretlerde ve bu alanların korunmasını gerekli görenlerin sayısında artış gözlemlenmektedir. Ancak, toplum genelinde mirasın değeri veya önemi hakkında belirgin şekilde farkındalık eksikliği bulunmaktadır (Nyaupane, Timothy, 2010).

Türkiye’de miras değerlerine ve koruma politikalarına yönelik farkındalığın/bilincin/algının oluşturulması ve/veya artırılması konularında T.C. KTB ve Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı (T.C. MEB) görev ve yetkilileri kapsamında sorumludur. T.C. KTB miras değerlerini koruma, değerlendirme, yaşatma, tanıtmaya, yayma, benimsetme ve koruma kültürünü geliştirme ile ilgili bütün konularda görevlidir. Bakanlığın miras değerleri ile ilgili sorumlulukları belirtildiği şekilde çok kapsamlı olmasına rağmen, miras değerlerinin sahiplenilmesi ve benimsetilmesi bağlamında “farkındalık/bilinç/algı oluşturma/arttırma” ve “eğitim” faaliyetlerinin nasıl yapılacağına ilişkin konular Bakanlık mevzuatında detaylandırılmamıştır (T.C. KTB Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, 2003; T.C. MEB, 2017). T.C. MEB incelendiğinde ise, öğretim programlarının temel becerileri dâhilinde öğrenciler tarafından kazanılması gereken 8 yetkinliğin bulunduğu ve bu yetkinlikler arasında kültürel farkındalığın yer aldığı görülmektedir. Ancak, kültürel farkındalık ile ilgili MEB öğretim programında yer alan derslere bakıldığında, müfredatta kültürel mirasın kapsamının tam olarak, doğru şekilde tanımlanmadığı, Türkiye’deki bütün kültürel miras değerlerinin sahiplenilmesinin amaçlanmadığı, Dünya Miras Alanı kavramının müfredatta geçmediği ve derslerin kültürel miras değerlerinin önemini aktarmada yetersiz olduğu gözlemlenmektedir (T.C. MEB, 2017).

Sonuç olarak, Türkiye’de kültür mirasını koruma, uluslararası anlaşmalara dayandırılan ve kamu müdahalesini ve kurumsallaşmayı düzenleyen koruma yasaları ülke koşullarına göre yeterince içselleştirilememiş ve istenilen başarıya ulaşılamamıştır. Bu durum dünya kültür mirası alanlarında yerinden yönetimin ve paydaş katılımının öngörülmesiyle 2004 yılı ve

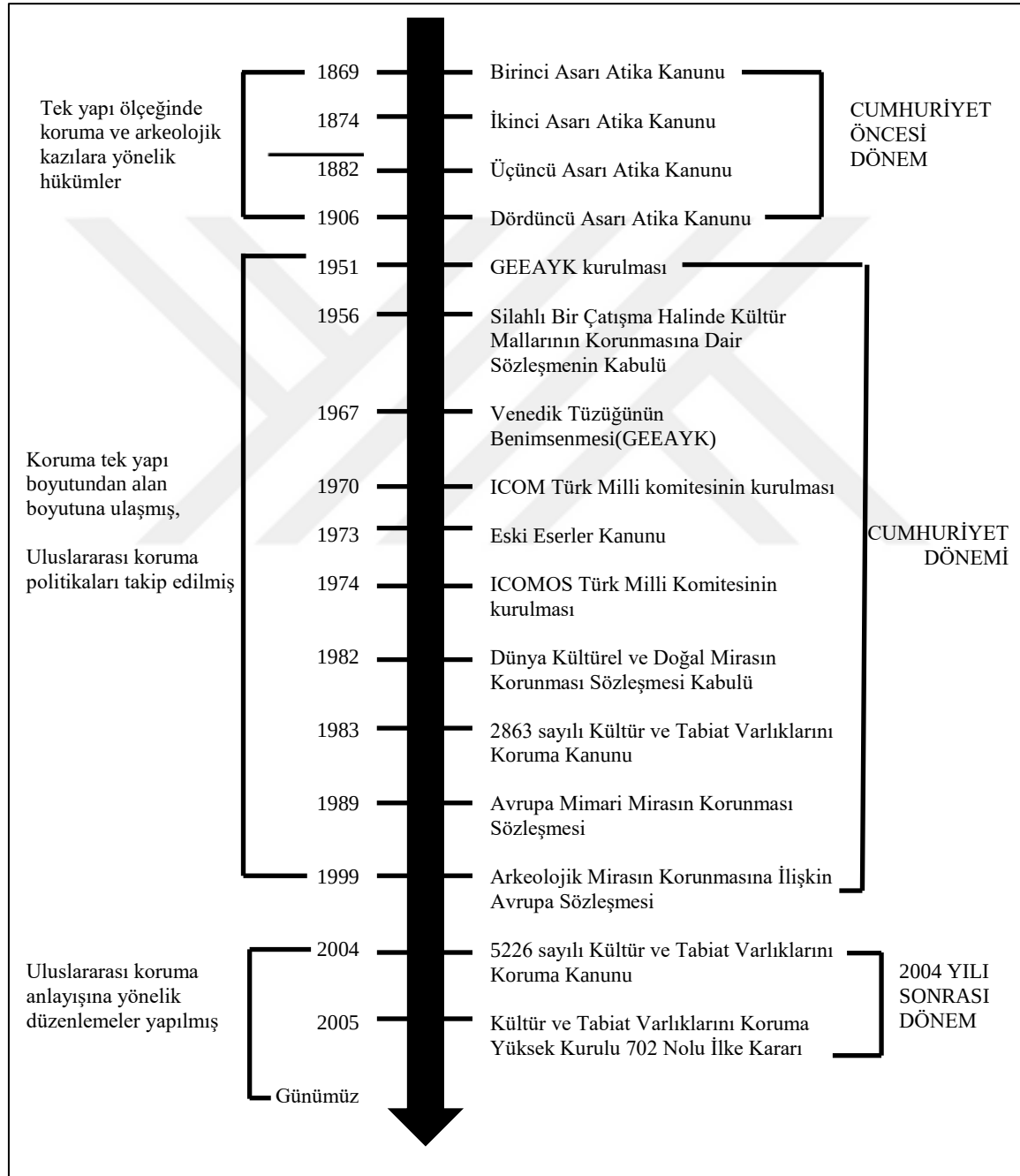
sonrasında koruma mevzuatında yapılan düzenlemelerle aşılmaya çalışılmaktadır. 2863 sayılı Kanun'a 14.07.2004 tarih ve 5226 sayılı Kanunla eklenen Ek Madde-2'de "alan yönetimi" ve Ek Madde-5'de alan yönetiminin hedeflerine ilişkin hükümlerle çözüm aranmaktadır. Alan yönetiminde, yönetim alanı, etkileşim sahaları ve bağlantı noktalarının doğru tespit edilmesinde ve yönetim planının hazırlanmasında, yerel halkın da zikredildiği paydaşlarla işbirliği sağlamanın öncelikli hedefler olması, bu çalışmanın dayanağını da açıklamaktadır.

2.2. Türkiye'de Güncel Koruma Yaklaşımları

Bu bölümde tez konusuna odaklı olarak Dünyada koruma politikalarındaki güncel yaklaşımlar ve yeni açılımlar çerçevesinde Türkiye' deki koruma politikalarının gelişimi ele alınmıştır. Türkiye'de eski eserlere karşı ilk ilgi, dünyaya nazaran çok sonra, 19 yy. ortaları itibariyle ortaya çıkmıştır (Akın, Kejanlı ve Yılmaz, 2007). Bu dönemden sonra, koruma konusunda Dünyadaki gelişmeleri izleyen bir anlayıştan söz etmek ve Türkiye'deki koruma politikalarının, Dünyada gelişen koruma anlayışı doğrultusunda şekillendiğini söylemek mümkündür. Ancak, Dünya üzerinde koruma ile ilgili gerçekleşen çalışmaların Türkiye'deki koruma mevzuatına yansması daima belli bir zaman geçtikten sonra gerçekleşmiş, mevzuatta koruma ile ilgili temel olan hususlar (farkındalık, algı, bilinçlenme, eğitim, alan tanımı, katılım vb.) detaylandırılmamıştır. Arkeolojik miras değerlerinden olan, tezin çalışma alanını da içeren kentsel arkeolojik alanların ve kaya sanatı eserlerinin korunması sürecinde olduğu gibi bir takım uygulamalarda ilerleme sağlanamamıştır. Türkiye'de 19 yy. sonralarına değin koruma ile doğrudan ilgili yasal bir düzenleme bulunmamakta ve Cumhuriyet öncesi dönemde planlı ve kapsamlı bir koruma anlayışından söz etmek mümkün değildir (Şekil 2.9). Dünyada 20. yy. başlarından itibaren, koruma konusunda önemli gelişmeler yaşanırken ve koruma politikaları günümüzdeki çağdaş yaklaşımlara (bütünleşik korumayı, sürdürülebilirliği ve yönetim anlayışını içeren) dönüşürken, Türkiye bu yaklaşımın çok gerisinde kalmış, yaşanan gelişmelerin Türkiye' ye yansması hızlı bir şekilde gerçekleşmemiştir (Akın ve Diğerleri, 2007).

Türkiye'nin koruma konusundaki uluslararası gelişmelere ayak uydurma çabaları 1970' li yıllar ve sonrasında başlamıştır. 1970 yılında Uluslararası Müzeler Konseyi-International Council of Museums (ICOM), 1974 yılında ICOMOS Türkiye Milli Komiteleri yapılandırılmış, 1973 yılında Eski Eserler Kanunu yürürlüğe sokularak, koruma konusunda

Cumhuriyet dönemi içerisinde ciddi bir adım atılmıştır (Madran, 2012; Dinçer, 2012b). 1982 yılında Türkiye’de yeni Anayasa kabul edilmiş, koruma ile ilgili hükümler bu Anayasada yer almıştır. Hükümlerde, devletin tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlayacağı ve bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirler alacağı belirtilmiştir (Akın ve Diğerleri, 2007; Madran, 2012).



Şekil 2.9. Türkiye'de koruma politikalarının gelişimi

Destekleyici ve teşvik edici tedbirlerin, aynı dönem içerisinde dünyadaki güncel koruma yaklaşımları kapsamında gelişmeye başlayan ve günümüz koruma politikalarında da önemli yer edinen katılım, bilinçlenme, eğitim ve farkındalık gibi kavramlarla ilişkili olduğu söylenebilir. Ancak, bu kavramların etkinliği Türkiye’deki koruma anlayışında halen sağlanamamıştır. Aynı yıl içerisinde, dünyadaki koruma politikalarında önemi çok büyük olan ve 1972 yılında yürürlüğe giren, Dünya Mirası Sözleşmesi Türkiye’de kabul edilmiş, Sözleşme kapsamında Türkiye, Sözleşmede tanımlanan kültürel ve doğal mirasın korunması, muhafazası, teşhiri ve gelecek nesillere ulaştırılması konularında görevler üstlenmiştir.

Yaşanan gelişmelerle, koruma konusunda yetersiz kalan Eski Eserler Kanunu, 1983 yılında yürürlükten kaldırılarak, yerine 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu yürürlüğe girmiştir. Kanun kapsamında ilke koyucu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu⁸ ile uygulamaya yönelik Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Bölge Kurulları⁹ oluşturulmuş, koruma konusunda yetki ve sorumluluk mülga Kültür Bakanlığına verilmiştir (Akın ve Diğerleri, 2007; Madran, 2012). Ancak, Kanun uluslararası gereksinimleri tümüyle karşılayamamış, dünya koruma politikalarında önemi artan, ancak Türkiye’deki politikalarda günümüzde bile tam anlamda etkinliği sağlanamayan bütünleşik koruma, katılım, halkın bilinçlenmesi ve farkındalık gibi kavramlar Kanunda göz ardı edilmiştir.

1993 yılında, dünyadaki koruma anlayışında 1960 ve özellikle 1990’lı yıllardan sonra, geçmiş dönemlerin kanıt niteliğindeki arkeolojik miras değerlerine ilginin artmasının Türkiye’ye yansımaları olmuş, arkeolojik miras değerlerinden “kentsel arkeoloji” kavramına yönelik İlke Kararı alınmıştır¹⁰. 1999 yılında da, 1992 yılında yürürlüğe giren

⁸ 08.08.2011 tarih ve 648 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’nin 41. Maddesinde yer alan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ibareleri Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu şeklinde değiştirilmiştir.

⁹ 08.08.2011 tarih ve 648 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’nin 41. Maddesinde yer alan Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu ibareleri Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu şeklinde değiştirilmiştir.

¹⁰ Kentsel arkeolojik sit kavramı tanımı 30.11.1993 tarih ve 338 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Yüksek Kurulu İlke Kararı ile ilk kez yapılmış, ancak söz konusu tanım 19.04.1996 tarih ve 415 sayılı ilke kararı ile iptal edilmiş, Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Yüksek Kurulu’nun 14.7.1998 tarih ve 594 sayılı İlke Kararı ile kentsel arkeolojik sit tanımı tekrar getirilmiş, söz konusu Karar Danıştay Kararları dikkate alınarak, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu’nun 05.11.1999 tarih ve 658 sayılı İlke Kararı ile düzenlenmiş, son olarak konuyla ilgili 15.04.2005 tarih ve 702 sayılı İlke Kararı yürürlüğe girmiştir.

“Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesinin gözden geçirilmiş hali” Türkiye’ de kabul edilmiştir. Gelişmelere rağmen, “arkeolojik miras” değerlerinin dönem içerisinde yürürlükte olan 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu uyarınca yönetim anlayışı çerçevesinde korunmasına yönelik stratejiler geliştirilememiştir. 2000’li yıllarla birlikte, Türkiye’de küreselleşmeye dâhil olma ve dışa açılma politikalarının güçlenmesi, Avrupa Birliği’ne uyum yasaları çerçevesinde birçok yasal düzenlemenin gerçekleştirilmesi, kültürel mirasın turizme konu edilmesi gibi etmenler korumayı odak haline getirmiştir (Gültekin, 2012). Bu doğrultuda, 2004 yılında, Dünya koruma politikalarındaki güncel yaklaşımlara uygun düzenlemeleri içeren 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir. Yapılan yasal düzenleme ile 2863 sayılı Kanuna 5226 sayılı Kanun ile eklenen Ek Madde- 2’de “alan yönetimi” kavramı tanımlanmış ve alan yönetiminin uygulanmasına ilişkin yönetmelik 2005 yılında yürürlüğe girmiştir. Ancak, günümüzde uygulama dünya miras listesindeki değerlere odaklı sürdürülmekte olup, alan yönetiminin etkinliği sağlanamamıştır (Gültekin, 2010b). Kanunun yayımlanmasından bir yıl geçtikten sonra, kentsel arkeolojik alanları konu alan, 05.11.1999 tarih ve 658 İlke Kararının 4. Maddesi iptal edilerek, Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Yüksek Kurulu’ nun 15.04.2005 tarih ve 702 sayılı İlke Kararı yürürlüğe girmiştir. İlke Kararında kentsel arkeolojik sit alanının tanımı “arkeolojik sit alanlarıyla birlikte korunması gerekli kentsel dokuları içeren ve bu özellikleri ile bütünlük arz eden korumaya yönelik özel planlama gerektiren alanlar” olarak yapılmıştır (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu 702 Nolu İlke Kararı, 2005). Ancak, kentsel arkeolojik alanlarda planlamanın nasıl olması gerektiğine ilişkin konular detaylandırılmamış, kentsel arkeolojik alanların kentlerin tarihi yapısını anlamada önemli oldukları ve bu yönde bilinç/farkındalık oluşturucu ve/veya arttırıcı çalışmalar gerçekleştirilmesi gereklilikleri dikkate alınmamıştır. Bu eksikliklere rağmen, günümüzde kentsel arkeolojik alanlar ile ilgili uygulamalar, halen bu Karar doğrultusunda yürütülmektedir.

Dünyadaki koruma politikalarındaki güncel yaklaşımlarda, 2000’li yıllardan sonra arkeolojik miras değerlerinden kaya sanatı eserleri çok önemli yer edinmeye başlamasına rağmen, Türkiye’de kaya sanatı eserleri ile ilgili özel bir çalışma gerçekleştirilmemiş ve Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarların örneğinde olduğu gibi kaya sanatı eserleri önemsenmemiştir.

Türkiye’de 2004 yılında Kanun’da yapılan değişiklik uluslararası koruma anlayışı kapsamında hükümler içermesine, koruma konusunda üretilen en kapsamlı ve uluslararası normlara uygun nitelikteki ilk Kanun olmasına, günümüzde de bu Kanun kapsamında miras değerlerinin korunması faaliyetlerine devam edilmesine rağmen, gelinen noktada Türkiye’deki güncel koruma yaklaşımları değerlendirildiğinde:

- Korunması gerekli varlıkların tamamının, dünyadaki güncel koruma yaklaşımları doğrultusunda gelişen “miras” kavramı kapsamında değerlendirilmediğini,
- Miras değerlerinin yönetimi, öneminin anlaşılması ve sahiplenilmesinde temel olan ve gerek Dünya Mirası Sözleşmesinde, gerekse 1975 ve sonrası dönemdeki güncel koruma yaklaşımında sürekli olarak bahsedilen bileşenlerden eğitim, katılım, algı, bilinçlenme ve farkındalık gibi konuların korumada yeteri kadar önemsenmediğini, bu konulardaki kurumsal yapılanmanın ve çalışmaların –Dünya üzerinde, UNESCO öncülüğünde gerçekleştirildiği şekliyle (Bölüm 2.1.3)- çok kısıtlı olduğunu ve göz ardı edildiğini,
- 1990’lı yıllardan sonra dünya koruma politikalarındaki güncel yaklaşımlarda ön planda tutulan “arkeolojik miras” değerlerinden “kentsel arkeolojik alanlar” ile doğrudan ilgili mevzuatın yetersiz olduğunu,
- Kentsel arkeolojik alanların öneminin anlaşılmasına yönelik etkin çalışmalar gerçekleştirilmediğini ve bu alanların bütünsel koruma yaklaşımı çerçevesinde değerlendirilmediğini,
- 2000’li yıllar ile güncel koruma yaklaşımlarında çok önemsenen kaya sanatı kapsamındaki eserlerinin sürdürülebilirliğine yönelik ICOMOS bünyesinde olduğu şekliyle özel proje veya programlar geliştirilmediğini,
- 2004 yılında mevzuat yenilenmesiyle koruma politikalarında atılan önemli adım kapsamında düzenlemelerin olgunlaşmadığını ve uygulama anlamında büyük eksiklikler olduğunu söylemek mümkündür.

3. TAŞINMAZ KÜLTÜR MİRASI OLARAK KAYA SANATI-KAYA OYMA MEKÂNLAR

2017 yılı itibari ile DML' ye kayıtlı 167 ülkedeki 1073 adet dünya mirasının 94 ülkede bulunan 215 adet (121 kültürel, 74 doğal, 20 karma) miras değeri, kaya sanatı örnekleridir. Bu tezin konusu kaya oyma mekânlar olduğu için bu bölüm içeriğinde;

- Dünya Kültür Mirası olan kaya oyma alan ve/veya mekân örnekleri,
- Tezin çalışma alanı Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarlarının bulunduğu alana sınırdaş olan Kapadokya'daki ve genel olarak Orta Anadolu'daki kaya oyma alanları ve/veya mekânları incelenmektedir.

3.1. Dünya Kültür Mirası Olan Kaya Oyma Mekân ve Alanları

DMK' nin belirlediği kriterlere (Ek-1) göre ÜED'ye sahip olan kaya oyma mekân ve alanlar DML' de yer almaktadır. Böylece bu değerlerin önemlerinin daha iyi anlaşılması, etkin şekilde korunmaları ve farkındalığın sağlanmasına olanak tanınmaktadır (Şekil 3.1).

Miras Alanı	Bulunduğu ülke	Yansıttığı kültür	Dönem	Kaya Mekân İşlevi	DML kayıt tarihi
Mesa Verde	ABD	Kızılderililer	Milattan Sonra (MS) 450	Yerleşim alanı	1978
Ajanta Mağaraları	Hindistan	Budist	Milattan Önce (MÖ) 1. ve 2. yy.	Tapınak	1983
Petra	Ürdün	Hristiyanlık	MÖ. 1. yy.	Kervan merkezi	1985
Meteora	Yunanistan	Hristiyanlık	MS 11 yy.	Manastır	1988
Maresha ve Bet-Gvurin	İsrail	Mezopotamya,	MÖ. 8. yy.	İbadet yeri, hamam, mezarlık	2014
Gorham Mağaraları	İrlanda	Neandertaller ¹¹	39.000 yıl önce	Yerleşim alanı	2016

Şekil 3.1. Dünya Miras Listesindeki kaya sanatı örnekleri (DML, 2018)

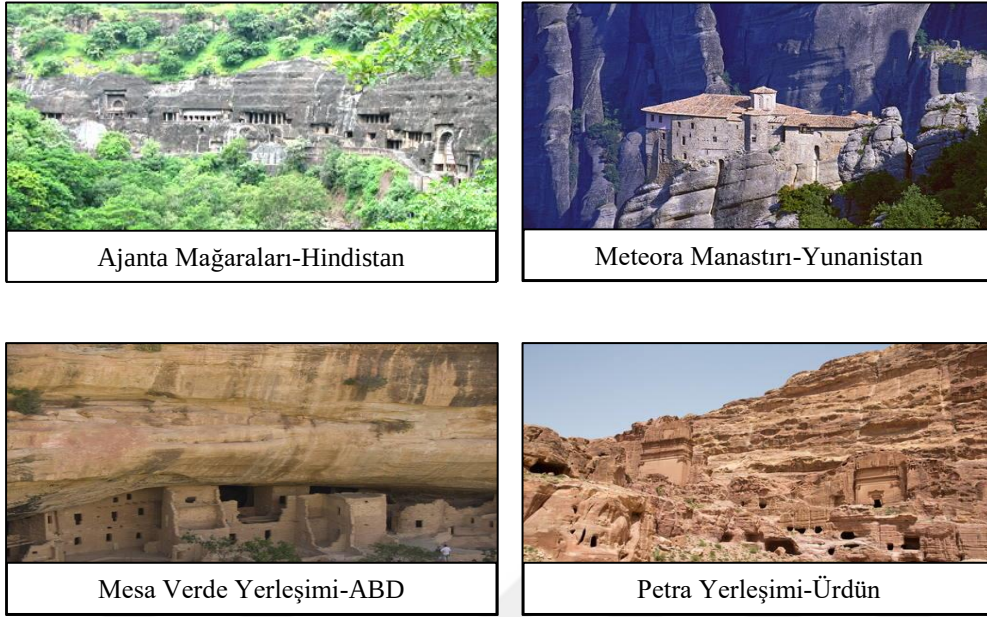
¹¹ Neandertal: Latince "homo" insan cinsidir. "Sapiens" ise Homo cinsinin sapiens (zeki) türüdür. Neandertaller Homo Neandertalensis (Neandertal Vadisi İnsanı) olarak adlandırılan insan türüdür. Evrim teorisine göre insanların 2,5 milyon yıl önce ilk olarak evrimleştiği öngörülen Doğu Afrika'daki maymun cinsinin (Australopithecus) anayurdunu terk ederek Kuzey Afrika, Avrupa ve Asya'nın çeşitli yerlerine göç etmesi sonucu ortaya çıkmış ve Avrupa ve Batı Asya'da yaşamıştır. Neandertaller sapienslerden daha güçlü ve kaslıdır. Genellikle kaba saba mağara insanı olarak tasvir edilmektedirler. Ancak, son yıllardaki araştırmalar modern insanın DNA'sının %1 ile 4'ünün Neandertal DNA'sı olduğunu ortaya çıkarmıştır. Neandertaller yaklaşık 30 bin yıl önce yok olmuşlardır (Harari, 2018:17-32).

Şekil 3.1’ de örnekleri verilen kaya oyma yerleşim alanlar ve/veya mekânlardan bazıları incelendiğinde (DML, 2018), (Resim 3.1);

- Yunanistan’ da bulunan, Meteora Manastırı deprem ve erozyon gibi etkenlerle vadide yükselen kumtaşı ve çakıldan oluşmuş kaya kütlesi üzerine MS 11. yy. dan itibaren Ortodoks rahipler tarafından inşa edilmeye başlanmış, dini amaçlarla ve konut olarak kullanılmıştır. Bölgede, günümüzde 4 manastır hala kullanılmaktadır.
- Hindistan’ daki Ajanta Mağaraları, nehir üzerinde yükselen uçurumda bulunan volkanik kaya kütlesi üzerine MÖ 1. ve 2. yy. lardan itibaren oyulmaya başlanmış, Budistler tarafından dini amaçlarla ve tapınak olarak kullanılmıştır.
- Amerika Birleşik Devletleri, Colorada Eyaleti, Mesa Verde Milli Parkındaki, köylülerin kullandıkları yerleşim alanları MS 450 yılından itibaren Kızılderililer (Pueblos) tarafından kireç taşı ve kum taşı malzemeden oluşan platodaki kaya yüzeyine oyularak inşa edilmiş ve konut olarak kullanılmıştır.
- Ürdün’de bulunan Petra yerleşiminin yarısı kayalara oyularak, yarısı da döneminin yapım teknikleri ile inşa edilmiştir. Yerleşim antik Doğu geleneklerinin, Helenistik mimarisi ile kaynaştığı tapınak, türbe ve su kanalları gibi eserleri içermektedir.

Bu örnekler üzerinden kaya ve kaya oyma mekânların jeolojik veya coğrafik açıdan uygun, kolay kazılabilir ve güvenlik nedeniyle ulaşılması zor alanlarda, insanların ihtiyaçları doğrultusunda inşa edildikleri anlaşılmaktadır. Az sayıdaki örnekler kaya oyma alan ve mekânların, insanlık tarihinin farklı dönemlerine ait izleri yansıtmada çok önemli olduklarını göstermektedir.

Karaman İli, Taşkale Köyünde bulunan, Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarları da benzer şekilde inşa edilmiş ve farklı kültür ve inançları yansıtmaya rağmen, ambarlar günümüzde bu değerleri yadsıyan biçimde kullanılmakta ve tahrip edilmektedir (Bölüm 4).



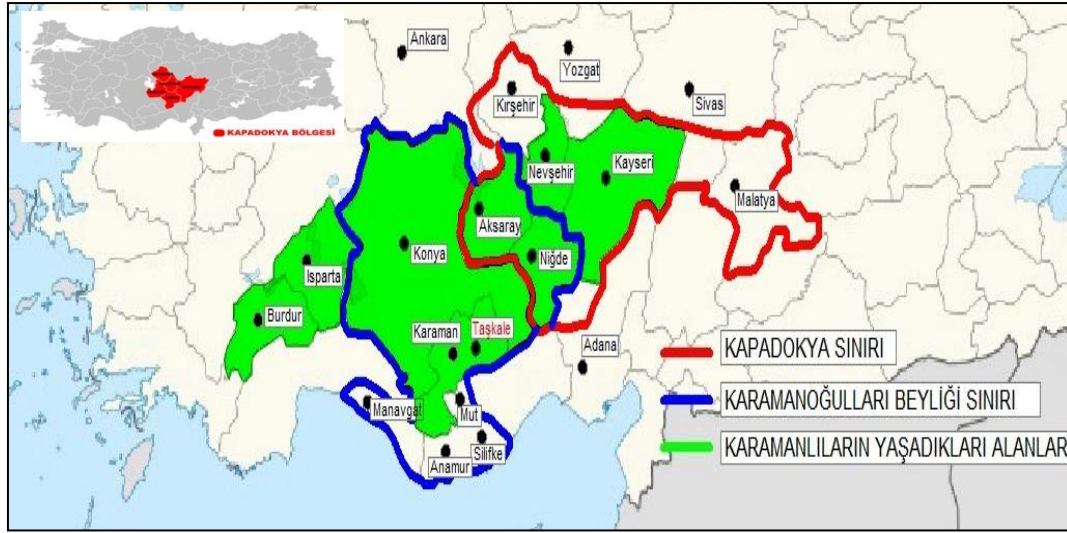
Resim 3.1. DML’de bulunan bazı kaya oyma mekânları örnekleri (DML, 2018)

3.2. Türkiye’de Kaya Oyma Mekânlar ve Kapadokya’ ya Yeni(den) Bakış

Anadolu 10 binlerce yıllık yerleşim geçmişi sürecinde, farklı etnik kökene mensup, çeşitli dini inanca ve kültüre sahip birçok insan, farklı yerleşim alanlarında çoğu zaman birbirinden habersiz yaşamlarını sürdürmüşler, özgün ve çok renkli uygarlıklar oluşturmuşlardır. Bu uygarlıklar, rengârenk Anadolu mozağinin yapı taşlarıdır. Anadolu’nun uygarlık tarihi açısından önemi bu çok renkliliğin sonucu olan özgün nitelikte birçok farklı kültüre ve miras değerine sahip olmasından kaynaklanmaktadır (Sevin, 2012:1,50). Bu miras değerlerinden olan kaya oyma yerleşim alanları ve/veya mekânlara, -Dünya üzerindeki örneklerine benzer biçimde- Türkiye’nin doğal koşullarına uygun bütün bölgelerinde rastlanılmaktadır. Türkiye’de yer alan Kapadokya Kaya Siteleri (Hattuşa, Xanthos-Letoon ve Bergama ve Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı ile Ani Arkeolojik Sit Alanı ile birlikte) bu kapsamdadır (UNESCO, 2017; UNESCO-Rock Art Center).

Türkiye’de kaya oyma yerleşim alanları ve/veya mekânlar özellikle Kapadokya olarak tanımlanan ve Kapadokya’nın etkileşim ve/veya tampon bölgesi olarak tanımlanabilecek coğrafyada (Karaman, Konya, Niğde, Aksaray, Kayseri ve Nevşehir) yoğunlaşmaktadır. Bu bölgelerde, yoğun olarak bulunan, kaya oyma yerleşim alanları ve/veya mekânların birbirleriyle ilişkilerinin ne olduğu ve bu alanların hangi kültürlerle ilgili olabileceği

anlamak için Orta Anadolu'nun coğrafi, tarihi ve kültürel özelliklerinin incelenmesi doğru olacaktır. Orta Anadolu binlerce yıllık insan yerleşimi olduğu ve birçok farklı medeniyeti barındırdığı için kaya oyma mekân ve alanların var edildiği dönemdeki tarihi ve kültürel özellikleri incelenmiştir. Bu tezin çalışma alanı kaya oyma tahıl ambarlarının bulunduğu Taşkale Köyü, Orta Anadolu'da 13. yy. dan 15. yy. a kadar Karamanoğulları Beyliğinin hüküm sürdüğü alanda bugünkü Karaman ilinde konumlanmaktadır. Taşkale Köyü, dolayısıyla Karaman İli, Kapadokya olarak tanımlanan dünya doğal ve kültürel miras alanı Kapadokya Bölgesine (bugünkü Nevşehir, Kırşehir, Aksaray, Niğde, Kayseri illeri) güneybatı yönünde sınırdaştır (Harita 3.1).

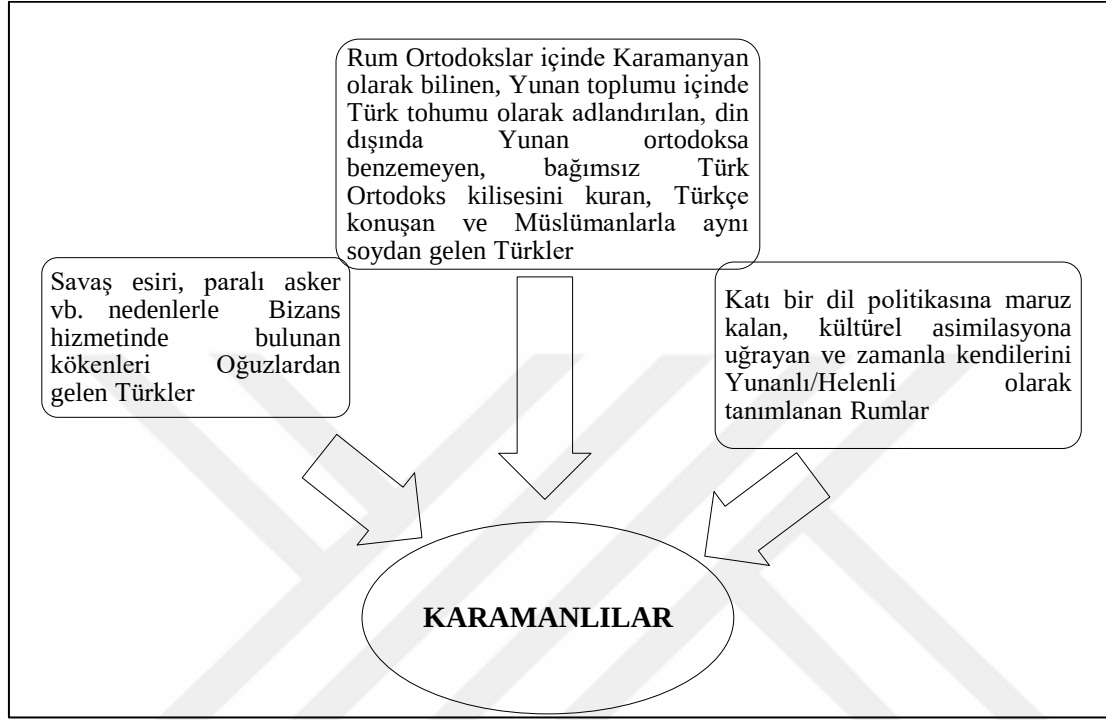


Harita 3.1. Kapadokya Bölgesi, Karamanoğulları Beyliğinin hüküm sürdüğü alan ve Karamanlı Ortodoks Hristiyanların yaşadığı alanlar (Olcay, 1998 ve Yüce, 2008'den yararlanılarak hazırlanmıştır)

Bu bölgede farklı birçok medeniyetleri oluşturan farklı etnik kökendeki, çeşitli dini inanç veya kültüre sahip insanlar, tarihsel olarak aynı dönemlerde bir arada barış içinde yaşamlarını sürdürmüşler, kendi kültür ve inançlarını yansıtan ve günümüze geçmişin tanığı niteliğindeki cami, han, hamam, medrese, kilise, şapel, manastır, köprü, çeşme, kaya oyma yerleşim alanlar ve/veya mekânlar gibi birçok eseri yaratmışlardır.

Bu coğrafyada 6. yy. dan itibaren, 1923 yılındaki nüfus mübadelesine kadar geçen yaklaşık 14 yy. lık süreçte yaşamış olan ve 14. yy. lardan sonra Karamanlılar olarak adlandırılmaya başlanan, Türkçe konuşup, Grek harfleriyle yazan Ortodoks Hristiyan nüfus ve bu nüfusun izlerini yansıtan değerler, Anadolu'nun çok renkliliğini oluşturan bileşenler arasındadır.

Tarihçiler tarafından, Karamanlı Ortodoks Hristiyanlar hakkında, birçok araştırma yapılmış ve araştırmacıların ideolojik fikirlerine göre Karamanlıların, Yunan veya Türk olduğu savunulmuştur (Balta, 1990), (Şekil 3.2).



Şekil 3.2. Tarihçilerin Karamanlılara ilişkin değerlendirmesi

İlgili yazında; Karamanlılar' a ilişkin farklı görüşler yer almaktadır.

- Anzerlioğlu; “Türklerin, tarih boyunca geniş bir coğrafyada hüküm süren Budizm, Maniheizm, Yahudilik, Hristiyanlık ve Müslümanlık gibi farklı inançların varlıklarını devam ettirdiklerini ifade ederek, Osmanlı idaresinde dinin esas alındığı millet sisteminde Ortodoks Milleti bünyesinde yer alan ve Türkçe konuşan Karamanlıların; Milli Mücadele Döneminde Fener Rum Patrikhanesinin Osmanlı ve daha sonra Ankara hükümeti aleyhine gerçekleştirdiği faaliyetlere karşı gelerek Kayseri’de bağımsız Türk Ortodoks kilisesi kurduklarını, Rum Ortodoksları içinde ayrı bir kimlikle “Zımmiyan-ı Karaman” veya “Karamanyan” olarak bilindiklerini, Mübadele sonrası Yunan toplumu içinde benimsenmeyen Türk tohumu olarak adlandırıldıklarını, din dışında Yunan Ortodokslara benzemediklerini, kendilerini Türk Ortodoks olarak nitelendirdiklerini, Müslüman olan Türkler ile aynı soydan geldiklerini ve Türk inanç coğrafyasının parçası olduklarını” belirtmiştir. “Karamanlıların, herhangi bir zorlama ile Türkçe konuşmadıklarını, bugün Yunanistan’da var olanların yaşama biçimlerinin, gelenek ve

göreneklerinin aynı dönem içerisinde beraber yaşadıkları Müslüman Türklere benzediğini ve Milli Mücadele döneminde Türklerin yanında olduklarını” vurgulamıştır (Anzerlioğlu, 2009).

- Yüce; “Karamanlıların, savaş esiri, paralı asker veya başka nedenlerle Bizans hizmetinde bulunan, kökenleri Oğuzlardan gelen Türkler olduğunu” söylemiştir. “Karamanlı isminin, Karamanlıların özellikle yoğun olarak yaşadıkları Orta Anadolu’ daki Konya, Karaman, Niğde, Nevşehir, Kayseri gibi illerin 14. yüzyılda Karamanoğulları Beyliğinin nüfuzu altında kaldığından kaynaklandığını” belirtmiştir (Yüce, 2010).
- Cami’ de Karamanlı Rum¹² olarak adlandırılan bu topluluğun Kayseri ve Karaman gibi eski zamanlarda nüfusları çok olan merkezlerden Anadolu’ nun her tarafına yayılmış olduklarını, Anadolu’nun ortasında Müslüman Türk kümesinin içinde yaşadıklarını, Yunan dilini hiç bilmediklerini, gayet saf Türkçe ile konuştuklarını, kendilerine has kiliselerinde Türkçe ibadet ettiklerini, Karaman alfabesi diye tanınmış yazıya sahip olduklarını, isimleri, yaşayışları, adetlerine bakınca Türklere benzediklerini vurgulayarak, bu akvamin 5. yy. itibarıyla hicret ve istila yolları ile Anadolu’ya geldiklerini, 6. yy. itibarıyla da mağlup olarak veya müttefik sıfatıyla Bizans İmparatorluğu sınırlarına yerleştirildiklerini, bazı yerlerde yalnız çiftçi, Toros, Fırat’ın yukarı havzası, Kapadokya gibi hudutlar arkasında çiftçi-asker olarak (Tem-Tema-Thema)¹³ oturduklarını ve Türk olduklarını belirtmiştir. Ancak, bu Türklerin hangi akvamdandır olduklarına dair herhangi bir kayıt bulunmadığını, Osmanlı İmparatorluğunun ilk devirlerinde bu Türklerin tımar veya zeamet sahipleri altında çiftçiliğe devam ettiklerini, daha sonra tımar sahiplerinin nüfuzlu adamlar tarafından gasp edilmesi üzerine başlayan kargaşa üzerine topraklarını terk ettiklerini, Adana, Antalya, İzmir, İstanbul ve Tokat-Sivas hattı üzerinden geçerek Samsun gibi ticaret limanlarına sığındıklarını ifade etmiştir (Cami, 1932).

¹² Rum: Bizans İmparatorluğu vardır, ancak bir Bizans (Rum) ırkı yoktur. Bizans bünyesinde kendilerine Rum diyen herkes Helen ırkından değildir. Rumluk ve Helenlik bütünü ayrı ayrı şeylerdir. Rumlar din birliği neticesinde Bizans bünyesinde teşkil eden birçok ırk, kavim ve cemaatin oluşturduğu siyasi camiyadır. Eski Romalılar birçok toplumları -milletleri- sınırları içerisine almıştır. Daha sonra Romanın devamı Bizans’a (Doğu Roma) mensup olan bu toplumlar Romalı unvanını taşımıştır. İslam ordularının şimale yayılarak Roma ülkesini istila etmeleri ile Bizans şehri önüne geldikleri devirlerden sonra İslam tarihlerine Rum tabiri geçmiştir. Bu kapsamda Balkanlara da Rumeli ismi verilmiştir (Cami, 1932).

¹³ Tem-Tema-Thema: Seyyar ordudan başka olarak hudutları korumak için tertip edilmiş olan sabit teşkilat.

- Ortaylı; Konya’ nın kıyısında, dağlarda yaşayan Karamanlıların, Hristiyan Helen veya başka dil konuşan gruplar içerisinde iken Türkçe öğrenmelerinin mümkün olmadığını savunmuştur (Ortaylı, 2015: 90-100).
- Yağcıoğlu ise; “Karamanlıların, Rum olduklarını, Kapadokya ve çevresinin Karamanoğulları Beyliği yönetiminde bulunmasından dolayı, Rumların katı bir dil politikasına maruz kaldıklarını, yaşadıkları bölgenin Ege kıyıları, İstanbul ve Yunanistan ile bağlantılarının zayıf olması sebebi ile de kültürel asimilasyona uğradıklarını ve zamanla kendilerini Yunanlı/Helenli olarak tanımlamaya başladıklarını” söylemiştir. Ayrıca etnokültürel bir grubun kimliğini belirlemek için yapılması gerekenin o grubun kendini nasıl tanımladığının araştırılması gerektiğini vurgulamıştır (Yağcıoğlu, 2008).

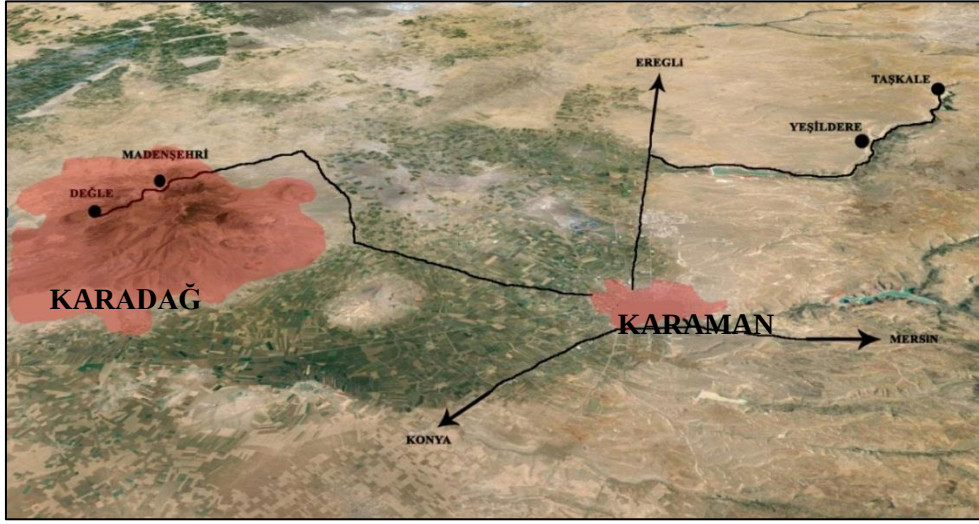
Görüldüğü gibi, Karamanlılar olarak adlandırılan ve Türkçe konuşan bu topluluk, Orta Anadolu genelinde, özellikle Kapadokya bölgesinde ve Karamanoğulları Beyliğinin hüküm sürdüğü bölgelerde, 5. ve 6. yy. lardan sonra yaşamaya başlamış ve nüfus mübadelesine kadar bu bölgelerde varlığını sürdürmüştür. Karamanlı Ortodoks Hristiyanların İstanbul’daki Patrikhane yöneticileri ve aileleri dışındaki hepsi, Cumhuriyetin ilanından sonra nüfus mübadelesi ile Yunanistan’ a yerleştirilmişlerdir. Bu bilgiler doğrultusunda Karamanlı Ortodoks Hristiyanların Orta Anadolu’ da uzun zaman yaşamlarını sürdürmesi ve Karamanlıların yaşadığı Aksaray, Karaman, Kayseri, Konya, Niğde, Nevşehir gibi illerde yoğun olarak bulunan ve aynı zaman aralığı ile tarihlenen kaya oyma yerleşim alanlar ve/veya mekânlar ve farklı niteliklerdeki Hristiyanlık eserleri dikkate alındığında, bu kültür ile kaya oyma miras değerleri arasında bir ilişki olduğu söylenebilir. Karaman İline yaklaşık 30 kilometre (km.) uzaklıkta bulunan ve sönmüş bir volkanik dağ olan Karadağ (Binbirkilise-Madenşehir-Değle) bölgesinde (Harita 3.2) yapılan araştırmalardan elde edilen bilgiler bu olasılığı arttırmaktadır.

Karadağ Bölgesinde gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda:

- Bölgede yoğun ve dağınık olarak bulunan, ne zaman inşa edildikleri ile ilgili net bir bilgi bulunmamakla birlikte 5., 6., 7. yüzyıllar ve sonrası dönem ile ilişkilendirilen kilise, şapel, manastır, kale ve kaya oyuklarındaki yaşam veya ibadet alanları gibi Hristiyanlık eserlerine rastlanıldığı ve bu eserlerin, Karamanoğulları Beyliğinin hüküm sürdüğü Taşkale Köyünde bulunan Manazan Mağaralarına, Konya ve

Kapadokya bölgesi sınırları içinde yer alan Kayseri, Nevşehir ve Niğde illerindeki kaya oyma yerleşim alanlarına ve/veya mekânlara yakından benzemekte olduğu,

- Bu eserlerin Yunanistan, İstanbul, Batı Ege kıyıları gibi farklı yörelerde bulunan, kaya oyma yerleşim alanları ve/veya mekânlara veya yapı olarak inşa edilen kilise, şapel, gibi aynı dönem eserlerine göre farklılık gösterdiği, mimari açıdan özgün nitelikleriyle dikkat çektiği, apayrı bir Orta Anadolu Hristiyan sanatı özelliklerini yansıttığı ve Grek kültürü içerisinde yetişmemiş, hatta ayrı dile sahip Grek olmayan ayrı bir kavimden veya Hristiyanlığı değişik görüşlere göre yaşayan topluluklardan kaldığı, bilgilerine ulaşılmıştır. (Eyice, 1971: 1,180).



Harita 3.2. Karaman İlinde bulunan Karadağ bölgesinin konumu (Google Earth görüntüsünden faydalanılarak hazırlanmıştır)

Sonuç olarak; Karamanlı Ortodoks Hristiyanların yaşamış olduğu bölgelerde rastlanan ve kendine özgü nitelikler barındıran miras değeri kapsamındaki Hristiyanlık eserlerinin Hristiyanlığı farklı şekilde yaşayan, Karamanlılarla ilişkili olabileceği düşüncesi güçlenmektedir. Bu doğrultuda, bu eserlerin Karamanlıların kültür ve inançlarını yansıttığı söylenebilir.

Karamanlı Ortodoks Hristiyanların kültür ve inançlarını yansıtan kaya oyma yerleşim alanları ve/veya mekânların ilk olarak yapımı 4. yy. da Kayseri Piskoposluğunda görülmektedir. Bu yerleşim alanlarının neden oluştuğuna ilişkin yapılan çalışmalarda, Ortodoks Hristiyanların bu alanları, 7. yy. dan sonra başlayan Arap akınlarına karşı korunma ve ibadetlerini rahatça gerçekleştirme amacı ile oluşturdukları söylenmektedir

(Biçer, 2012; Fewkes, 2008). Ancak, Karamanlıların, Nüfus Mübadelesine değin Müslümanlarla birlikte barış içinde ve kardeşçe yaşamaları dikkate alındığında, bu hususun gerçeğı yansıtmadığı ortaya çıkmaktadır. Gerçek neden, Roma İmparatorluğunun tek tanrıcılığı içeren Hristiyanlığı MS 500 yılından sonra kabul etmesinde ve daha önceki dönemlerde İmparatorluğun Hristiyanların tanrısına hoşgörü göstermemesinde ve Hristiyanlara zulmetmesinde yatmaktadır (Hararı, 2018:217). Her ne amaç doğrultusunda inşa edilirlerse edilsin, Karamanlıların izlerini yansıtan bulunan bu alanlar Anadolu'nun önemli miras değeri arasında bulunmaktadır.

Miras değeri kapsamındaki kaya oyma yerleşim alanları ve/veya mekânların tasarım ve inşası incelendiğinde bu alanların tüflü yapının etkisiyle Hristiyanlar tarafından ibadet, güvenlik ve yaşama gibi amaçlarla inşa edildiğı, bölgede Hristiyan nüfusun yok olmasıyla bu alanların bazılarının Müslümanların ihtiyaçlarına göre –konut, depo, ağıl, samanlık vb. olarak- kullanıldıkları, bazılarının da tahrip edildikleri ve atıl hale geldikleri anlaşılmaktadır.

Bu alanların tercih edilmesinde ise kaya malzemenin yapısı nedeniyle dışarıdaki havanın içeriye etkisinin olmaması ve içerideki ısının sabit tutulması önem arz etmektedir. (Biçer, 2012; Kurt; 2012). Kapadokya ve sınırdaş bölgesinde; Karaman, Konya, Niğde ve Nevşehir illerinde bulunan bazı kaya oyma yerleşim alanları ve/veya mekân örnekleri verilmiştir (Resim 3.2). Bu alanların hepsi Hristiyanların ve/veya Karamanlıların kültürlerini yansıtmaktadır.



Resim 3.2. Türkiye'de Orta Anadolu'da kaya oyma yerleşim alanları ve/veya mekân örnekleri (Gültekin, Uysal, 2018a)

Dünya genelinde birçok kaya oyma alan ve/veya mekân DML'de kayıt altında bulunmasına rağmen, Türkiye genelinde ve özellikle Orta Anadolu'da yoğun olarak

bulunan kaya oyma alanları ve/veya mekânları arasında ise, sadece Kapadokya sınırları içerisinde konumlanan, Göreme vadisindeki kaya yerleşimleri;

- İnsanın yaratıcı dehasının üst düzeyde bir temsilcisi olması,
- Yaşayan veya yok olan bir kültür geleneğinin veya uygarlığın istisnai, ender rastlanan bir temsilcisi olması,
- Özellikle geri dönülmez bir değişimin etkisi altında hassaslaşmış olan çevre ile insan etkileşiminin veya bir kültürün/kültürlerin temsilcisi olan, geleneksel insan yerleşimi, arazi kullanımı veya deniz kullanımının istisnai bir örneği olması,
- Üstün doğal görünelere veya eşsiz doğal güzelliklere ve estetik öneme sahip alanları içermesi, iklim, jeolojik ve coğrafik koşullarla doğal olarak oluşan veya bu koşulların etkisiyle insan eliyle kaya yüzeylerine veya yeraltına oyularak oluşturulmuş yerleşimler olması, nitelikleri ile DML' de yer almaktadır.

Kapadokya Kaya Siteleri, Orta Anadolu platosunda Erciyes, Hasan ve Melendiz Dağlarının tüflerinin, rüzgâr ve suyun aşındırmasıyla oluşan vadiler ve peri bacası (fairy chimney, hoodoos) denilen kaya konilerinin birbirini izlediği Nevşehir ili, Ürgüp ve Avanos ilçeleri, Karain, Karlık, Yeşilöz ve Soğanlı yerleşimleri ve Kaymaklı ve Derinkuyu yer altı şehirleri arasındaki alanı kapsamaktadır. Oyma kaya odaları, kiliseleri, ilkel köyleri, MÖ 2 yüzyılda yapımına başlanan yer altı şehirleri ile bu bölge dünyanın en ilginç ve en büyük mağara yerleşiminden biridir. Kapadokya Bölgesi jeolojik ve etnolojik bu değerleriyle birlikte ikonoklazm¹⁴ sonrası Bizans sanatının öncü örnekleri olan Hristiyan mabetlerini (Resim 3.3.) de barındırmaktadır (UNESCO, 2004b).



Kaya konutları

Elmalı Kilise ve iç mekânda petroglifler

Resim 3. 3. Göreme-Kapadokya'da farklı işlevi olan kaya oyma mekânlar (Gültekin, Uysal, 2018a)

¹⁴ İkonoklazm (*iconoclasm*) tasvir ve puta karşı olma, ikonolast (*iconoclast*) tasvir ve put kırıcı anlamındadır. Kapadokya'da yeraltı şehirleri sayesinde ikonolast 8. yüzyıldan 9. yüzyıla kadar sürdürülmüştür (Aydın, 2002).

DML'sinden özetle aktarılan bu alan tanımı sadece idari sınırlara ve fiziksel verilere dayandırılmıştır. Bu nedenle değer odaklı yaklaşımla, alan tanımı, tampon bölge ve etkileşim alanlarıyla birlikte yeniden yapılmalı ve bu tanıma göre KMY sistemi ve/veya MYP hazırlanmalıdır. Böylece, Taşkale köyü ve bölgede bulunan bütün kaya oyma mekânların Kapadokya Bölgesindeki yeri ve önemi uluslararası bağlamda da değerlendirilebilir. Bu konuda, 2013 tarihli Göreme Millî Parkı Uzun Devreli Gelişim Planında, ulusal ölçekte münferit koruma amaçlı imar planları ve bazı araştırmalar dışında güncel ve yeterli çalışmaya rastlanmamış, 2015-2017 değerlendirme dönemine ait DMK bölgesel periyodik raporuna ulaşılammıştır. Bu kapsamda Kapadokya ve çevresindeki kaya oyma mekânlar ve/veya yerleşim alanları ile birlikte değerlendirilmemiş, bu yönde dünya üzerinde Güney Afrika'da olduğu gibi (Bölüm 3.1) bütünleşik projeler geliştirilmemiştir.



4. KARAMAN TAŞKALE (KIZILLAR) KÖYÜ VE KAYA OYMA MEKÂNLARI

Kapadokya Bölgesine güney-batı yönünde sınırdaş olan Taşkale (Kızıllar) Köyü ve yakın çevresinin (Resim 4.1), insan uygarlığının temeli Bereketli Hilal “Fertile Crescent” olarak tanımlanan coğrafyada, neolitik dönemden itibaren yerleşim alanı olduğu bilinmektedir.

Köy, Toros Dağlarının Karaman’a uzanan yamaçlarında (Miosen ve Pliosen alanı olan) aşınım sathı özelliği olan platoda, İbrala (Yeşil) deresinin geçtiği dar polisiklik vadinin kuzey yamacında kurulmuştur. Bu derenin vadi tabanındaki alüvyal topraklar sulı tarım, vadi yamacında rüzgâr erozyonuna açık kolüvyal topraklar yerleşim alanıdır.



Resim 4.1. Kapadokya ve Taşkale'nin coğrafi konumu

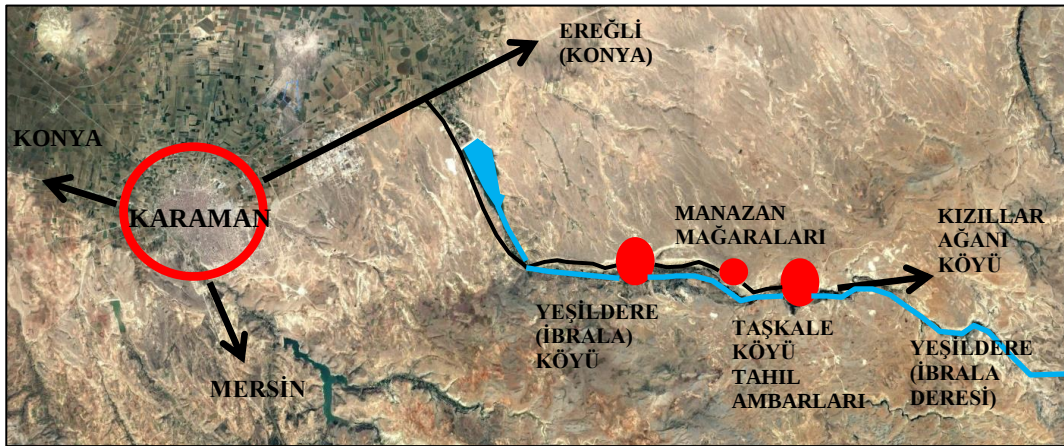
Hacıbaba Dağı’nın güneyinden doğuya uzanan bu plato üzerinde Yeşildere-Taşkale arasında yatayda kalın bir tabaka oluşturan volkanik formasyonlar, köyün çevresindeki karstik oluşumlu mağara sistemlerini (Manazan, İncesu ve Asarini Mağaraları) oluşturmuş ve kale, tahıl ambarı, mabet gibi oyma mekân (Resim 4.2) yaratma olanağı sağlamıştır (Tapur, 2009).



Resim 4.2. Taşkale Köyü ve kaya oyma tahıl ambarları

4.1. Kentsel Sit Alanı Taşkale (Kızıllar) Köyü

Taşkale Köyü ve bu köydeki kaya oyma tahıl ambarları Karaman İl Merkezinin yaklaşık 40 km. güneydoğusunda bulunmaktadır. Köyün güneyinde Mut ve Silifke İlçeleri (Mersin), kuzeybatısında Karaman İl Merkezi, kuzeydoğusunda Ayrancı İlçesi (Karaman) ve Ereğli İlçesi (Konya) yer almaktadır (Resim 4.3).



Resim 4.3. Taşkale köyü yerleşimi (Google earth görüntüsünden faydalanılarak hazırlanmıştır)

Taşkale Köyü 2. yüzyıldan itibaren Hristiyanların, Bizanslıların, Selçukluların, Karamanoğullarının, Osmanlıların ve günümüzün yerleşim alanıdır. Köyün yakın

çevresindeki Manazan, Zanzana ve Miske Mağaraları ve ören yerlerine ait buluntular ise Frigler, Geç Roma, Erken Hristiyanlık, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine tarihlenmektedir. Dolayısıyla, Taşkale Köyünün yerleşime ve tarıma uygun alanlar üzerindeki konumu nedeniyle aynı süreçlerde var olduğu düşünülmektedir. Köyün, “Kızıllar” adıyla anılması köyün ve ülkenin yakın tarihi açısından önemlidir. Selçuklu Devletinin Malazgirt Zaferi sonrasında Anadolu’yu Türkleştirme politikasıyla, konar-göçer Türkmen Yörüklerinden¹⁵ Kızıllar (Kızıl Oğuz) aşiretinin¹⁶ bu köye de yerleştirilmesiyle köye bu ad verilmiştir (Çiçek, 2017; Şekercioğlu, 1974). Kızıllar, 1530 tarihli tahrirde Larende (Karaman) Livasına bağlı Kızıllar Yurdu olarak belirtildiğine göre, buradaki Kızıl Oğuz dolayısıyla Türk yerleşiminin çok daha eski tarihlerde gerçekleşmiş olması gerekir. Muhtemelen, Malazgirt Zaferi’ni takip eden Türkleşme sırasında Kızıl Oğuz Yörükleri buraya yerleşerek adlarını vermiş olmalıdırlar (Güler, 2017:11-13). Taşkale’de özel günlerde izlenen halk tiyatroları, seyirlik oyunlar (Yemeğe Davet, Mermer Mekik, vb.), halı dokumayla özdeşleştirilen Saya-Boya Törenleri, 40’ın üzerinde geleneksel Türk desenleriyle Kızıllar ya da Karamaniyye Halısının (Kızıllar Ladiği, Mihraplı, Kiliseli, Tek, Dalak ve Mangal Göbekli gibi tiplerin) dokunması gibi kültür motifleri bu aşirete kadar uzanmaktadır.

Osmanlılar, benzer iskân politikasıyla kuruluş döneminde 1356’da Gelibolu-Çimpe Kalesi’nin alınmasından itibaren fethettikleri yerleri Türkleştirmek için birçok Türkmen aşiretleriyle birlikte Kızıl Oğuz aşiretini de Balkanlarda iskân ettirmiştir. Bu aşiretin büyük bir bölümü, Fatih Sultan Mehmet zamanında Evrenos-Oğlu Ali Bey komutasında Rumeli’de fethedilen Selanik, Manastır ve Yanya illerine yerleştirilmiştir. Atatürk’ün anne soyu Konyarlar, baba soyu Kocacık aşiretleri olup Taşkale Köyünden gelmektedir¹⁷

¹⁵ Resmi kayıtlarda Türk olan konar-göçerler için Batı Anadolu ve Rumeli’dekilere Yörük- Yörük, Orta ve Doğu Anadolu’dakilere Türkmen veya Aşiret denilmektedir 14. yüzyıldan itibaren Yörük terimi, yörümek fiilinden türemiş, Anadolu’yu yurt tutan Oğuz Boylarını (Türkmenleri) (Eröz, 1991: 20; İncelik, 1993:67-70) ya da Göçebe Türkmenleri ifade etmektedir (Sümer, 1999: 518; Doğan ve Doğan, 2004).

¹⁶ Oğuzlar, 10. yüzyılda Orhun bölgesinden Seyhun nehri kenarlarına ve 11. Yüzyılda Maveraünnehir üzerinden İran’a ve Anadolu’ya gelmişlerdir (Çiçek, 2013). Hazar Denizi’nin doğusunda yaşayan Yamutlar’dan olan Kızıl aşireti, Moğol İstilası ile Anadolu’ya göç etmiştir. Bu aşiret, Sibiry Türklerinden Hakas, Abakan Tatarlarının bir boyu olarak da açıklanmaktadır (Özkan, 2006). Ayrıca, 1041 yılı civarında Hazar Denizinin güneyinde ve güneybatısında ve Kızıl Özen (Ören) Irmağı bölgesinde yaşayan ve İldeniz hükümdarları Arslan Şah’ın oğlu Kızıl Bey’in oymakları olan bu Türkmenlere Kızıl Oğuz Türkleri Kızıl Kocalu (Kocalı, Kocacıklılar, Kocacıklar, Kocacık Türkmenleri-Yörükleri) denildiği de belirtilmektedir (Şekercioğlu, 1974).

¹⁷ Rumeli’ye yerleşen Türklerin üç önemli grubu, Anadolu’dan geldikleri yerin (Konya- Karaman) ismiyle anılan Konyarlar, Yörükler ve Tatarlardır. Atatürk’ün baba soyu önce Manastır Vilayeti’nin Debre-i Balâ Sancağı’na bağlı Kocacık’a sonra 1830’larda dedesi Kızıl Hafız Ahmet Efendi Selanik’e göç etmiştir. Annesi

(Özkan, 2006:9-11; Tapur, 2009; Güler, 2000). 1924'deki Mübadelede, Karamanlı¹⁸ kabul edilenlerin Yunanistan'a (Yıldırım, 2006:106-185) ve kaya kopma riski nedeniyle 1970'lerde Karaman merkeze ve köyden 17 km. uzaklıkta kurulan Atatürk Mahallesi'ndeki afet evlerine yaşanan göçler ve günümüzde kente ekonomik göç, köyün yakın tarihinde nüfusun azalma nedenleridir.

Cumhuriyet döneminde 1935'de 1.524 kişi, 1960'da 2.442 kişi olan nüfus 1970'lerde başlayan göçlerle (2007'de 952 kişi, 2012'de 707 kişi) giderek azalmıştır. 2017 yılında köyün nüfusu (261 erkek, 289 kadın olmak üzere) 550 kişidir (TÜİK, 2017a). Köyün Türkçe olan Kızıllar adı 1952 yılında, belki de soğuk savaş ortamında -siyasi (komünizm) çağrışımı anımsattığından- uygun görülmediği için köydeki kale görünümlü kayadan ve tahıl ambarlarından dolayı Taşkale olarak değiştirilmiştir. Bu nedenle Kızıl Oğuz aşiretine dayalı geçmişin unutulmak üzere olduğu söylenebilir. Köy, Türkiye'de idari sistem değişikliğine de 20 Mart 1967'de Belediyenin kurulması, 21 Haziran 1989'da Karaman İli, Merkez İlçe, Yeşildere Bucağına bağlanması ve 28 Mart 2009'da son kez yapılan belediye seçimleri ardından 2012'de belediyenin kapatılmasına tanıklık etmiştir¹⁹.

Köyün sosyal ve siyasal tarihi geçmişini, gelişmişlik düzeyini, yaşama ve yerleşme geleneğini aktaran ve vadi yamaçlarının dik eğimli coğrafi morfolojisiyle biçimlenen özgün yerleşme deseni ve kaya oyma mekânlarla birlikte oluşturulan yapılaşma biçimi, taşınmaz kültür mirası niteliğini taşımaktadır. İbrala vadisinin kuzey yamacında, en düşük kot olan derenin talveg hattından yaklaşık 30 m. (metre) kadar yükselen, dik, eğimli ve dar arazinin yerleşimi zorlayan topografyası nedeniyle vadiye paralel sokaklar ve yapılar, teraslama yöntemiyle yapılmıştır. Böylece Kapadokya'da benzer arazi yapısındaki benzeş yerleşimleri ve yapılaşmayı (İncesu-Kayseri gibi) andıran, birbirinin üstüne yapılmış gibi

Zübeyde Hanım'ın soyu 1466'larda Konya/Karaman yöresinden Vodina Sancağına bağlı Sarıgöl nahiyesine yerleştirilen ve Konyarlar diye bilinen Yörük/Türkmen grubuna mensuptur. Aile sonradan Selanik yakınlarındaki Lankaza (Langaza)'ya, oradan da Selanik'e göç etmiştir (Güler, 2017:16-19).

¹⁸ 1923'de Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan Türk-Yunan Ahali Mübadelesine ilişkin Sözleşme ve Protokol din bazında uygulanmış ve Yunanistan'da yaşayan Müslümanlarla Anadolu'da yaşayan Ortodokslar karşılıklı göç etmek zorunda kalmıştır. Bu, Karamanlı olarak adlandırılan Ortodoks Türkleri kapsamıştır (Anzerlioğlu, 2003:42-49, 2009; Yüce, 2010; Ekin, 2017).

¹⁹ Taşkale 15 Haziran 1989 tarihli 3578 sayılı Kanuna göre Yeşildere Bucağına bağlanmış, 22.03.2008 tarihli 5747 sayılı Kanuna göre nüfusu 2.000'in altında kaldığı için köye dönüştürülmüştür. Danıştay 8. Daire Başkanlığı'nın 19.12.2008 gün ve 2008/8384 sayılı kararı gereği belediye tüzel kişiliği devam ettirilen Taşkale, 6360 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile nüfusu 2000'in altında kaldığı için tekrar köye dönüştürülmüştür.

görünen konutların toprak damları birbirlerinin avlusu niteliğindedir. Üst kottaki sokaklardan da evlerin damına geçilmektedir (Resim 4.4). Görece geç döneme tarihlenen konut yapılarının çatısı kırma formlu, ahşap konstrüksiyon üzeri kiremit ya da galvaniz örtülü olduğu için bu geçişler yapılamamaktadır. Köyün girişindeki dik kaya kitlesinin oyulmasıyla oluşturulan zaman içerisinde ön yüzeyindeki kaya kütlesinin koptuğu öne sürülen ve kale olarak adlandırılan mekânların geçmişte yaşam alanı olduğu düşünülmektedir.



Resim 4.4. Taşkale Köy yerleşimi ve kaya oyma tahıl ambarları (Çetin, 2017), kaya ev ve kaya oyma barınak

Aynı kaya kitlesine yaslanan konut yapılarının arka cephesi kaya oyma mekânlarla tamamlanmıştır. Bitişik nizamda sokağa tek cepheli olup, taban alanı 70-100 metrekare, iki katlı, kerpiç ve ahşap taşıyıcı üzeri toprak dam ile Anadolu geleneksel konut mimarisine uyan özgün ve ayrıcalıklı bu konutlar kaya ev ya da bugünün kullanım biçimiyle taş ambar olarak anılmaktadır (Resim 4.5). Köydeki konutların plan şemasında kurucu öge mabeyn (aralık), sofa anlayışıyla iki odanın bağlandığı ortak mekândır. Aynı şemanın tekrarlandığı üst katta, beşik çatılı çıkmalara rastlanmaktadır. Bu yapılaşma biçimi diğer sivil mimarlık örneklerinde yapının işlevine uyarlanarak tekrarlanmaktadır. Köydeki Orta Câmii, Karamanoğulları dönemine tarihlenmektedir. Yapının, taban alanı enine dikdörtgen (küfe tipi) sahnalı, kırma ahşap çatı üzeri galvaniz kaplamadır. Kemerli kapısının biri doğuya biri batıya açılmaktadır. Mihrabı ve taşıyıcı sistemi kesme taştır. Aliağa Mescidi ise yeni olmasına karşın harimdeki hat ve kalem işi süslemeleri önem arz etmektedir.



Resim 4.5. Taşkale Tahıl Ambarlarının bulunduğu kaya kütlesindeki kale ve kaya evler (Gültekin, Uysal, 2018a)

Köy yerleşiminin merkezinde Yeşildere'nin üzerindeki Taş Köprü'nün yapımına Karamanlıların başladığı, Kurtuluş Savaşı sonrası Müslüman Türkler tarafından tamamlandığı bilinmektedir (Konyalı, 1967:660-662). Köprü, 7m yükseklikte, 25m uzunluğunda ve 3.80m genişliğinde tek gözlü (yuvarlak kemer açıklığı 4.80m) köprüdür. Köy içerisindeki tarihi taş çeşmeler (Kayadibi, Orta, Değirmen ve Hoduloğlu çeşmeleri) bugüne ulaşmıştır.

Köy yerleşimini kuzeyden sınırlayan kaya kitlesinin oyulmasıyla oluşturulan mekânlar ve taşınmaz kültür varlıkları olan sivil mimarlık örnekleri, Erken Hristiyanlık dönemine, Anadolu'nun ve Rumeli'nin Türkleştirilmesine, mübadeleye ve yakın tarihteki yönetsel yapı değişikliklerine güven tanıklığı ve sürdürülen Yörük gelenekleri, köyün doğal, tarihsel, kültürel ve sosyal kimliğinin ve miras değerlerinin kanıtlarıdır. Köy ve yakın çevresindeki bu miras değerleri ulusal koruma mevzuatına göre koruma altındadır. Konya Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 20.06.1992 tarih/1360 sayılı kararıyla;

- Kaya oyma mekânların-ambarlarının bulunduğu kaya kitlesi 1. derece arkeolojik sit alanı ilan edilmiştir.
- Kaya oyma mekânlarla bütünleşmiş mimari dokuya sahip köy yerleşimi kentsel sit alanı ilan edilmiştir.
- Kaya kitlesi içerisindeki Taş Mescit, yerleşim alanında Osmanlı dönemine tarihlenen Orta Camii ve Yeşildere deresi üzerinde bulunan Taş Köprü anıtsal taşınmaz kültür varlığı olarak tescillenmiştir. Bu Kurulun 12.07.1995 tarih 2333 sayılı kararıyla onaylanan koruma amaçlı imar planı yürürlüktedir.
- Aynı Kurulun 27.01.1993 tarihli ve 1570 sayılı kararıyla Yeşildere Vadisi 2. derece doğal sit alanı olarak koruma altına alınmıştır (Resim 4.6).



Resim 4.6. Taşkale Köyü ve yakın çevresinde taşınmaz kültürel miras sit alanları

4.2. Arkeolojik Sit Alanı; Kaya Oyma Tahıl Ambarları

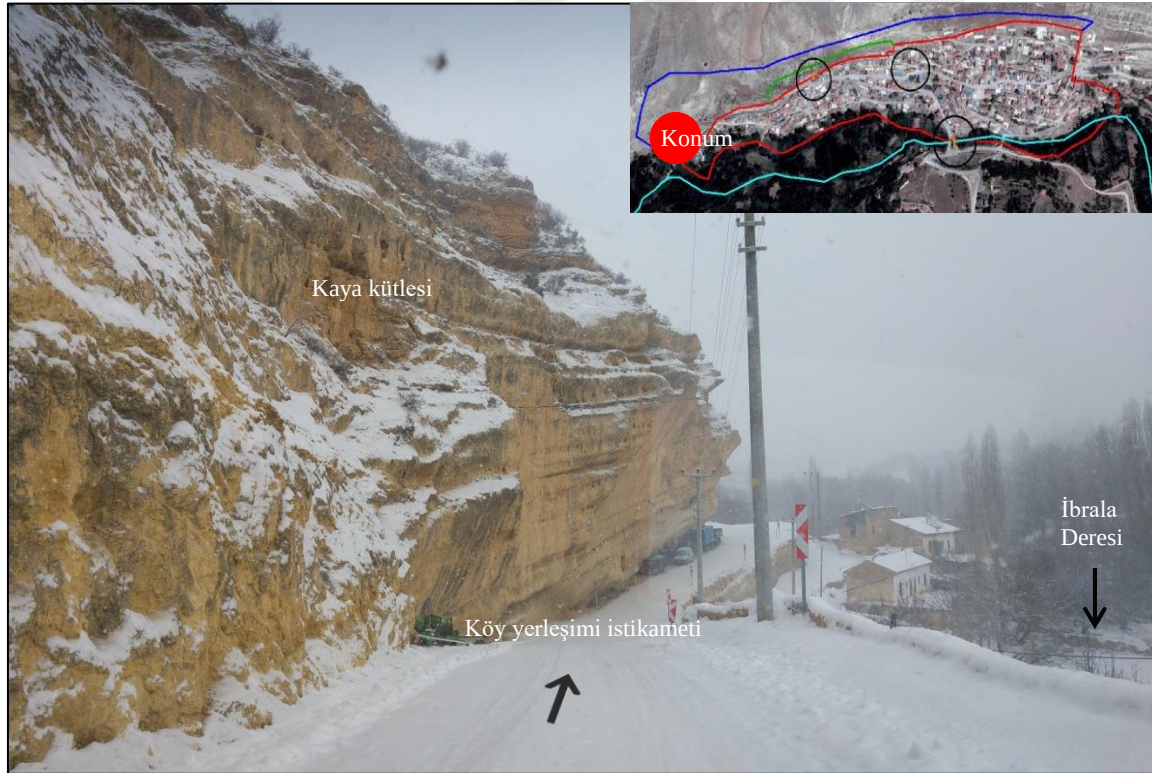
Kaya oyma tahıl ambarlarının yapım tarihi, uzman incelemesi gerektiren bir konu olduğu ve bu inceleme yapılmadığı için bilinmemektedir. Taşkale Köyü ve çevresi, ilkçağlardan beri yerleşme alanı olarak kullanıldığına göre bu ambarların tarihi, köyün 2. yüzyıla uzanan tarihiyle eşleştirilebilir. Köyün ilk yerleşiklerinin Hristiyanlar olması, Kapadokya bölgesinde olduğu gibi kaya oyma mekânların dini nedenlerle saklananların barınma ve ibadet mekânları olarak inşa edildiği Türklerle işlev değişikliği olduğu düşüncesini doğrulamaktadır²⁰.

Köyü güney batı/doğu yönünden sınırlayan Karaman yolu üzerindeki ince tabakalı kalker ve volkanik tabakadan oluşan kaya kitlesinin, yataydaki uzunluğu 165 m. olan kısmı 1970'li yıllara kadar oyularak, 352 adet kaya oyma mekân oluşturulmuştur.

²⁰ Roma ve Bizans dönemlerindeki baskılar nedeniyle ilk Hristiyanlar sığınacak yer aramışlardır. Kapadokya, doğal oluşumun gizlenmeye uygun için Hristiyanlığı yaymaya çalışanların manastır hayatını başlattıkları bölgedir. Kaymaklı, Derinkuyu gibi yer altı şehirleri, İhlara vadisi gibi yerler ve kaya oyma mekânlar Hristiyanlar için inzivaya çekilme ve korunma yerleri olmuştur. 2. yüzyılda Arap saldırıları, 7. 8. ve 12. yüzyılda tekrarlanan Arap ve Türk saldırıları ile 12. yüzyıla kadar ikonoklazm karşısında, Kapadokya Hristiyanlar için en güvenli sığınak olmuştur (Aydın 2002; Lamec, 2006:8-36).

Kaya kitlesi içerdığı, ısıyı ve nemi sabit tutabilen killi kireç taşı, tahıl ürünlerinin uzun süreli bozulmadan saklanması sağladığı için, bu kitlede oluşturulan oyma mekânlar yüzyıllarca bu amaçla kullanılarak taş ambarlar olarak anılmaktadır. 2000’li yıllarla nüfusun azalmasına bağlı olarak ambarların kullanımı azalarak günümüzde elli civarındaki ambar eşya saklamak için kullanılmaktadır. Ambarlar, yasal olmamasına karşın kazıldığı kişiler tarafından sahiplenilmiştir.

Ambarların bulunduğu kaya kütlesi köy yerleşimine girilmeden önce başlayarak, yerleşim boyunca doğu-batı yönünde uzanmakta, İbrala Deresinin, karayolunun ve köy yerleşiminin kuzeyinde yer almaktadır (Resim 4.7).



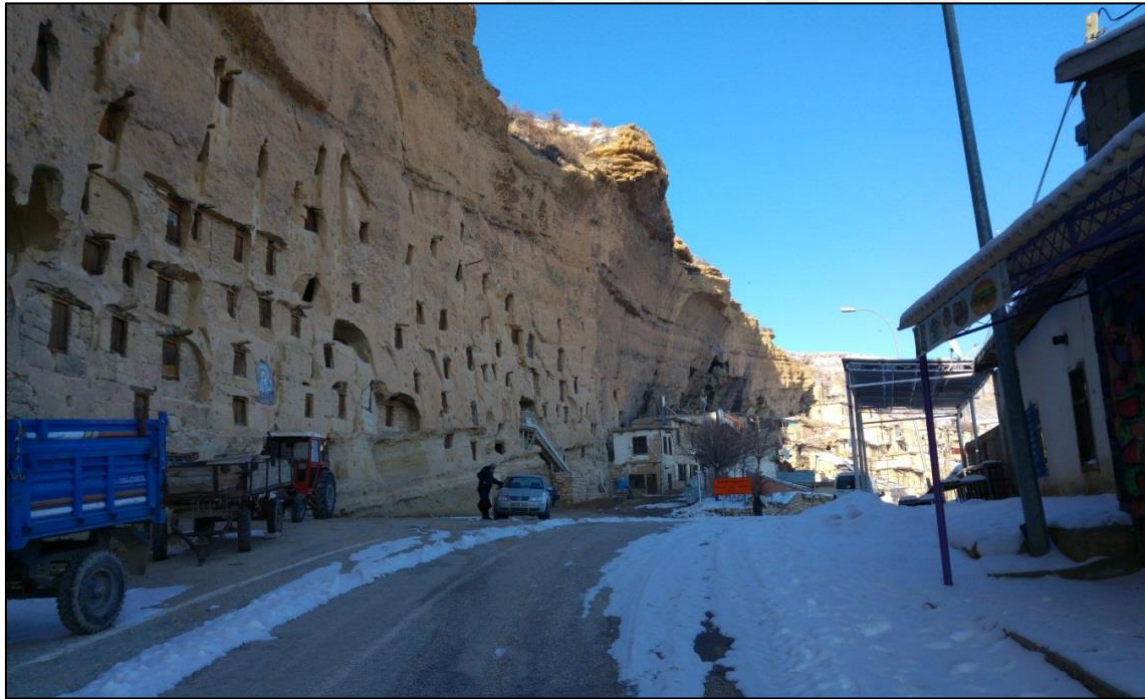
Resim 4.7. Taşkale Köyünün Karaman istikametinden girişi -batı yönü- (Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarlarının bulunduğu kaya kütlesinin, köy yerleşimine doğru -doğu yönü- uzantısı)

Köy yerleşimi içine doğru, doğu yönünde ilerledikçe, köy merkezine gelmeden, atıl vaziyetteki kaya oyma yerleşim alanlarına ve/veya mekânlara ve kayalara bitişik konumda bulunan evlere rastlanılmaktadır (Resim 4.8).



Resim 4.8. Taşkale Köyünde atıl durumdaki kaya oyma yerleşim alanları

Köy yerleşimi merkezinde İbrala Deresi, karayolu ve köy yerleşiminin kuzeyinde bulunan ortalama yüksekliği yaklaşık olarak 35 m. civarında olan I. derece arkeolojik sit alanı sınırları içerisindeki kaya kütlesi üzerine oyulmuş, kaya oyma yerleşim alanları ve/veya mekânlarından Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarları görülmektedir (Resim 4.9).

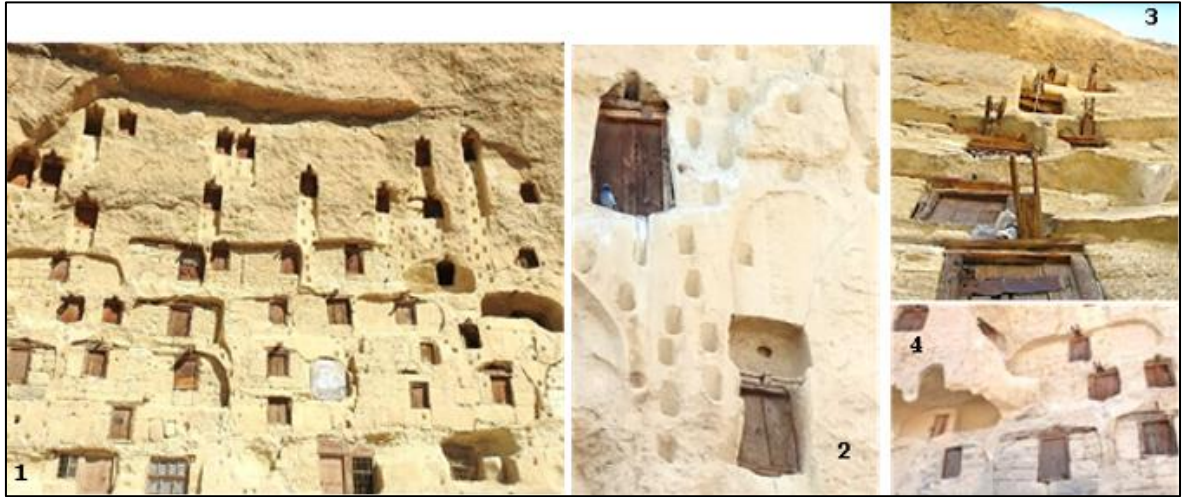


Resim 4.9. Taşkale köyü yerleşim merkezi ve Taşkale Tahıl Ambarları

Kaya oyma ambarlar herhangi bir düzenle değil gereksinimlere göre ve rastgele yapılmıştır. Her ambarın formu, büyüklüğü farklıdır. Ambarlarda kapalı ve bağımsız mekânlara bölünmemiş olan oda(cık)lar yapılmıştır. Ortak özellikleri, ambarlara kaya

kitlesinin dış yüzeyindeki nişlere (tutamak) tutunarak ve oyuklara (sekemek) basılarak tırmanılması, ürünlerin makara sistemiyle taşınması ve kapıların dayanıklı ardıç ağacından yapılmış olmasıdır (Resim 4.10).

Ambar birimleri yaklaşık 4.000-7.200 kg. (250-450 teneke-havay) tahıl kapasitesine sahiptir.



Resim 4.10. Taş ambarlar, tutamak, sekemek, kapı ve makara örnekleri (Gültekin, Uysal, 2018a)

Ambarları tanımak ve tanıtmak için ikisi iki odalı ve biri üç odalı olan ambarlar incelenmiştir. Bu ambarlardan iki odalı olanın, birincisinin (Resim 4.11).

- Giriş kapısının eninin 75 santimetre (cm.), boyunun 95 cm. olduğu,
- Kapı girişinin, ambarın iç taban zemininden 50 cm. yüksekte bulunduğu,
- Ambarın, net olarak tamamen kapalı bir duvar ile iki odaya bölünmediği, kapı girişinden itibaren; zeminden yaklaşık olarak 50 cm. yüksekliğinden başlayarak, ambarın sonuna doğru tavan yüksekliğine ulaşan 20 cm. genişliğinde iç duvar niteliğindeki kaya malzeme ile iki odaya ayrıldığı,
- Ambarın birinci bölmesinin; eninin 3 m., boyunun 2 m., yüksekliğinin de 1,60 m., ikinci bölmesinin; eninin 2,50 m., boyunun 1,80 m., yüksekliğinin de 1,50 m. olduğu tespit edilmiştir.



Resim 4.11. Taşkale Tahıl Ambarlarında iki odalı ambar örneği

İki odalı ambarlardan, ikincisinin (Resim 4.12):

- Giriş kapısının eninin 87 cm., boyunun 100 cm. olduğu,
- Kapı girişinin ambarın iç taban zemininden 50 cm. yüksekte bulunduğu,
- Bu ambarın da net olarak tamamen kapalı bir duvar ile iki odaya bölünmediği, kapı girişinden 1.85 m. uzaklıktan sonra başlayan 1 m. yüksekliğindeki, ambarın sonuna doğru tavan yüksekliğine ulaşan 20 cm. genişliğinde iç duvar niteliğindeki kaya malzeme ile iki odaya ayrıldığı,
- Ambarın birinci bölmesinin eninin 2,85 m., boyunun 2,30 m., yüksekliğinin 1,70 m., ikinci bölmesinin eninin 2,50 m., boyunun 2,10 m., yüksekliğinin de 1,50 m. olduğu bilgilerine ulaşılmıştır.



Resim 4.12. Taşkale Tahıl Ambarlarında iki odalı ambar

Üç odalı olan ambara bakıldığında:

- Giriş kapısının eninin 80 cm., yüksekliğinin 110 cm. olduğu,

- Kapı girişinin ambarın iç taban zemininden 1 m. yükseklikte olduğu,
- Ambarın diğer iki ambarda olduğu gibi, net olarak tamamen kapalı bir duvar ile üç odaya bölünmediği,
- Giriş kapısının ortasında hol niteliğinde geniş bir odanın olduğu, bu odanın solunda yerden yaklaşık 1 m .yükseklikte ve 20 cm. genişliğindeki iç duvar niteliğindeki kaya ile ayrılan; üçgen şeklinde küçük bir odanın bulunduğu, hol niteliğindeki ana odanın sağında bulunan odanın da belli bir mesafesinin hol niteliğindeki ana odadan, yerden başlangıçta 1 m. olan ve ambarın sonunda tavan yüksekliğine ulaşan iç duvar niteliğindeki kaya yüzeyiyle ayrıldığı,
- Ana oda niteliğindeki birinci bölmenin eninin 2, 80 m., boyunun 2, 20 m., yüksekliğinin 2, 20 m., girişin sol tarafında bulunan küçük üçgen şeklindeki odanın kenar uzunluklarının 1,20, 1,20 ve 1,00 m, yüksekliğinin 2,00 m. olduğu, girişin sağ tarafında bulunan odanın da eninin 2,60 m., boyunun 1,80 m., yüksekliğinin 1,80 m. olduğu tespit edilmiştir (Resim 4.13).

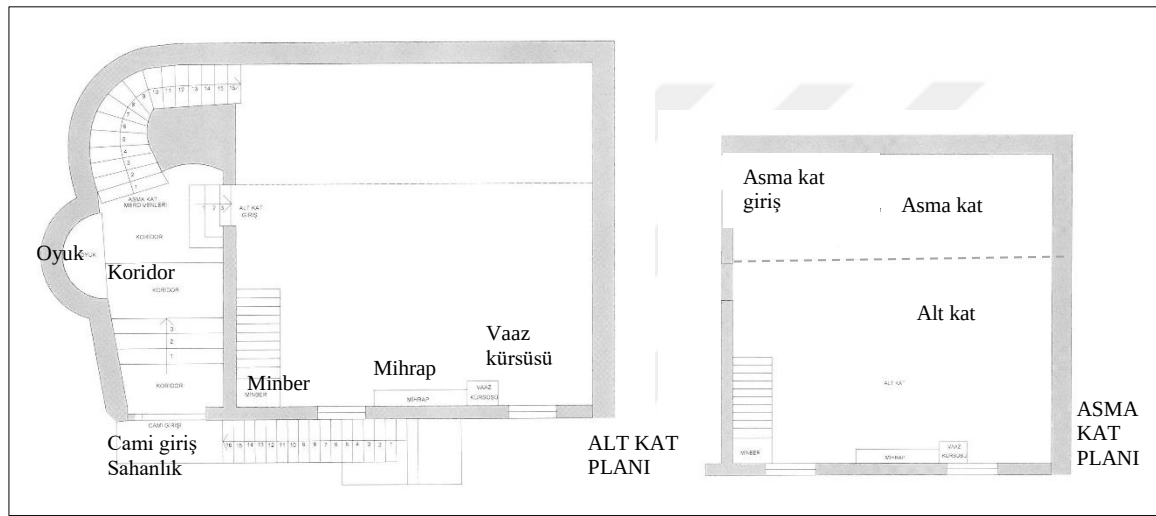


Resim 4.13. Taşkale Tahıl Ambarlarında üç odalı ambar

İncelenen örnekler, Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarlarının sabit bir formu veya boyutunun bulunmadığını, ambar odalarının net olarak kapalı duvarlarla birbirinden ayrılmadığını ve bölme şeklinde olduğunu, oda sayısının da bu bölmelere göre tayin edildiğini göstermektedir.

4.3. Anıtsal Taşınmaz Kültür Varlığı; Kaya Oyma Mabet (Camii)

Taş Câmii (Taşmescit, Mağara Mescit) taş ambarlar olarak anılan kaya kitlesinin köy merkezine doğru sonlandığı kısmında tamamen yekpare kaya oyma bir yapıdır. Yapım tarihi kesin olarak bilinmemesine karşın, bu mabedin erken Hristiyanlık dönemi bir kiliseden ya da mezarlıktan bozma olduğu ileri sürülmektedir (Konyalı, 1967:602-603). Kaya oyma bu mekân 1960’larda büyütülerek camiye/mescide dönüştürülmüş, 1986’da da tekrar genişletilmiş ve asma kat eklenmiştir (Resim 4.14).



Resim 4.14. Taşkale Tahıl Ambarlarında Taş Camii'nin planı

Sokağa tek yönlü caminin cephesinde ahşap giriş kapısı (en 1.90 m., boy 1.85m.) ve ikisi zemin, ikisi asma katta olan dört pencere bulunmaktadır. Caminin 8 m. solundaki taş çeşme, oyulan kaya kitlesiyle bütünlük arz etmektedir. Camiye ve öncesindeki misafir evi olarak kullanılan oyma mekâna giriş aynı merdiven üzerindedir (Resim 4.15).

Camiye, sokaktan 90 cm. üst kotta girişi olan Misafir Evi giriş sahanlığı sonrasında başlayan ve kaya kitlesine paralel olan ahşap merdivenle ulaşılmaktadır. Camiye giriş, sokak kotundan yaklaşık 6 m. yüksekliğindeki giriş kapısı önündeki açık sahanlıkla sağlanmaktadır.



Resim 4.15. Taş Camii'nin dış cephesi, taş çeşme, cami ve misafir evi girişi (Gültekin, Uysal, 2018a)

Giriş holünden yaklaşık 80 cm. üst kottaki ana koridora (ortalama en 2.90 m., boy 2.00 m., yükseklik 5.00 m.) merdivenle çıkılmaktadır. Bu koridordan yarı-döner merdivenle asma kata ve 70 cm. üst kottaki zemin kata tek kollu merdivenle ulaşılmaktadır. Bu koridorun girişe göre solunda 1.10 m. derinliğinde, 2.00 m. genişliğindeki ve 1.45 m. yüksekliğindeki yarım hilal şeklindeki oyuk dikkat çekmektedir (Resim 4.16).



Resim 4.16. Taş Camii ana koridor, oyuk ve katlara çıkış merdivenleri (Gültekin, Uysal, 2018a)

Caminin asma katta (2.40 m.) dâhil olmak üzere toplam yüksekliği 4.50 m.'dir. Her iki katın tabanı halı döşelidir. Zemin katın tabanı 8.20 m., genişliğinde, 7.90 m. uzunluğundadır. Giriş kapısının sağında, dış duvarın tam ortasında mermer mihrap, mihrabın solunda bitişik durumda küçük bir vaiz kürsüsü ve mihrabın sağ tarafında duvara bitişik durumda ahşap merdivenli minber yer almaktadır (Resim 4.17).



Resim 4.17. Taş Camii zemin katı, minber ve mihrabı (Gültekin, Uysal, 2018a)

Asma katın eni 2.90 m., boyu 8.20 m.'dir. Bu kat ahşap direk ve demir payandalarla desteklenmiş, zemin kat yönünde ahşap süslemeli parapetle çevrelenmiştir (Resim 4.18).



Resim 4.18. Taş Camii asma kat, asma katın zemin kattan görünüşü, minbere çıkış (Gültekin, Uysal, 2018a)

Caminin özellikleri dikkate alındığında kaya oyma yerleşim alanları ve/veya mekânların insan eliyle oluşturulan Dünyadaki ender örneklerinden olduğu sonucuna varılmaktadır.



5. PAYDAŞLARIN TAŞINMAZ KÜLTÜR MİRASI KONUSUNDAKİ FARKINDALIĞI VE KORUMA SÜRECİNE KATILMA EĞİLİMİ

Bu bölümde, çalışmanın temel amaçlarından olan Taşkale Köyü ve Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarları ile bulunduğu alanın, miras değeri olarak öneminin anlaşılabilmesi ve sahiplenilmesi için, koruma politikalarındaki güncel yaklaşımların en önemli kıstasları arasında bulunan “alan tanımı”, “farkındalık”, “algı”, “bilinçlenme” ve “katılım” açısından değerlendirilmesi gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda:

- Alanın miras değeri ve sürdürülebilirliğinin Taşkale Köyü halkı, korumayla ilgili kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum örgütleri ve eğitim kurumları çalışanları tarafından nasıl algılandığı ve alanın korunması, tanıtımı ve sahiplenilmesi hakkında bilgi edinmek amacıyla gerçekleştirilen anket çalışmaları²¹ (EK-2, 3, 4) ve derin görüşmelerden,
- Taşkale Köyü muhtarı, yöre halkı, turistler ve T.C. KTB’ de görevli kişilerle yapılan görüşmelerden (Ek-5)

edinilen bilgiler değerlendirilmiştir.

Verileri toplama amacıyla Ocak 2017’de başlatılan çalışmalar, yaz aylarında köye gelen köy dışında yaşayanlarla görüşebilmek için Temmuz 2017’ye kadar aralıklı sürdürülmüştür. Aynı sürede ve aynı yaklaşımla, yarı-yapılandırılmış odak küme görüşmeleri, farklı yaş grubundaki erkeklerle köy kahvesinde ve muhtarlıkta, kadınlarla evlerde, öğrencilerle okul bahçesinde yapılmıştır. Yerel halkı tanımaya ve halkın kültür mirası, köydeki bu değerlere ve değerlerin korunmasına ilişkin bilgisini ölçmek için alınan yanıtlar tablolama, ilişkilendirme, anlamlandırma araçlarıyla “içeriksel analiz” (Mason, Wong ve Entwistle, 1983), katılım ve farkındalığa ilişkin yanıtlar da tanımlama, açıklama, yorumlama ile “betimsel analiz” (Stone ve diğerleri, 2004) yöntemiyle analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlar karşılaştırma-anlamlandırma ile sorgulanarak değerlendirilmiştir.

Bu değerlendirmede, miras değerlerinin sahiplenilmesi, korunması, yaşatılması, tanıtılması konularında yetki ve sorumlulukları olan başta T.C. KTB ile birlikte T.C. MEB’in anılan konularda genelde ve bu tezin örneklem alanında ne derece etkin oldukları, yöre halkının,

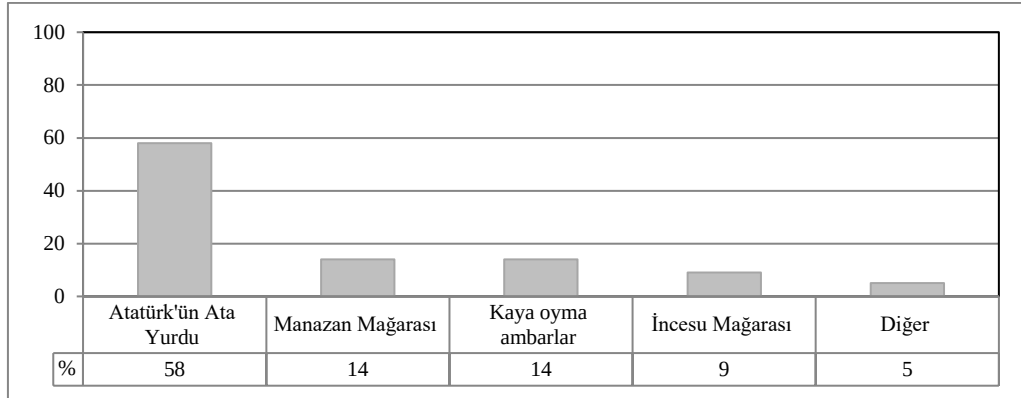
²¹ Anket değerlendirmeleri kapsamında oranlar yuvarlandığından, toplam %100 oranı vermeyebilir. Yaş grupları aralıkları TÜİK’ e göre belirlenmiştir. TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) değerlendirmelerinde genç nüfus yaş aralığı 15-24, yetişkin nüfus yaş aralığı 25-64, yaşlı nüfus yaş aralığı ise 65 ve üzeri yaştır (TÜİK, 2017a, 2016a, 2016b).

diğer kurum ve kuruluşlar ile sivil toplum örgütleri ve eğitim kurumları çalışanlarının, koruma politikalarına ve alana yönelik algı ve farkındalıkları sorgulanmıştır.

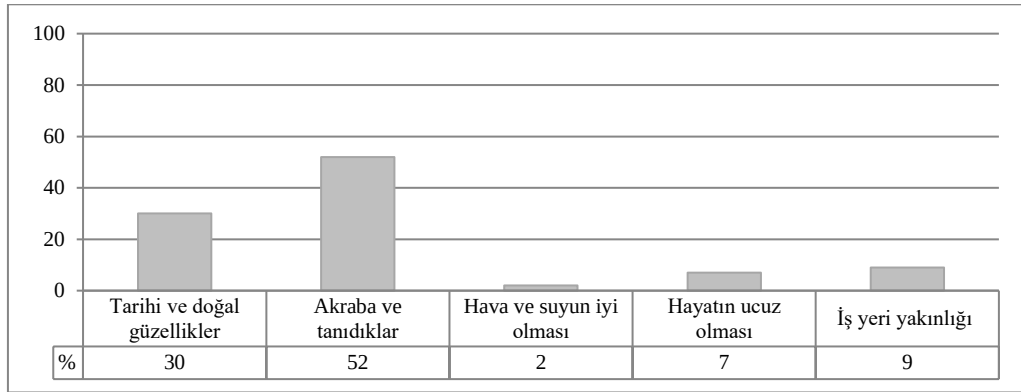
5.1. Taşkale Köyü Halkının Farkındalığı ve Katılım Eğilimi

Ocak-Temmuz 2017 tarihleri arasında yapılan çalışmalar kapsamında köy nüfusuna kayıtlı 550 kişiden (TÜİK, 2017), köy dışında yaşıyor olsa da bu köyün insanı olduğunu düşünen 63 kişiyle (yaklaşık yüzde [%]11 oranında) anket uygulanmıştır.

Çalışma kapsamında taşınmaz kültür mirasının sürdürülebilirliğinde farkındalık ve katılımın dayanağı bilgi düzeyi olduğu esas alınarak ankete katılanların öncelikle öğrenim durumları ve yaşam alanlarına ilişkin bilgi ve aidiyet duyguları belirlenmeye çalışılmıştır. Ankete katılanlarda 45-64 yaş aralığı oranı (45-54 yaş % 41, 55-64 yaş % 25 toplam % 66) yüksektir. Genç nüfus (18-24 yaş % 7, 25-34 yaş % 3 toplam % 10) ve yaşlı nüfus oranı (65 yaş ve üzeri % 10) düşüktür. Öğrenim düzeyi orta yaş (35-44 yaş % 19, 45-54 yaş % 25) grubunda yükselirken genç ve yaşlı nüfusta düşmektedir. Orta yaş grubunun 35-44 yaş aralığında (% 19), ilkokul ve lisans mezunu aynı oranlarda (% 16) iken lise mezunu oranı (% 68) yüksek, 45-54 yaş aralığında (% 25) ise ilkokul ve ortaokul aynı oranlarda (19) iken lise (% 31) ve lisans mezunu % 24) oranı daha yüksektir. Yaşlı grubun tamamı okur-yazar olup % 80'si ilkokul % 20'si ortaokul mezunudur. Genç nüfusun 18-24 yaş aralığında ilkokul ve lisans mezunu aynı oranlarda (% 28) lise mezunu % 43 oranındadır. Her yaş grubunun, kültür mirasının önemi ve korunmasına ilişkin örgün eğitimle ya da sivil toplum örgütlerinin düzenlediği bir eğitim programıyla bilgi sahibi olup olmadıkları sorulduğunda tamamının yanıtı "hayır"dır. Ankete katılanların tamamı (% 17 oranında köyde yaşam süresi 15 yıl altında olanlar da dahil) memleketleri olduğu için kendilerini bu köye ait hissettiklerini belirtmişlerdir. Ancak, aidiyet bağlarının güçlü olmasına karşın köyün kimliği (doğal kimliği %37, tarihi kimliği % 35 ve kültürel kimliği %28 oranlarıyla) ve kimlik öğelerinin tanımlanmasında farklı yanıtlar verilmiştir. Yerleşme alanı dışındaki doğal öğeler (Manazan Mağarası % 14, İncesu Mağarası % 9) % 23 oranında önemsenirken, somut olmayan kültür ögesi olarak Atatürk'ün ata yurdu % 58, kaya oyma tahlıl ambarları % 14 oranında kimlik ögesi olarak belirtilmiştir (Şekil 5.1, 5.2).



Şekil 5.1. Köyün tanımlanan kimlik öğeleri

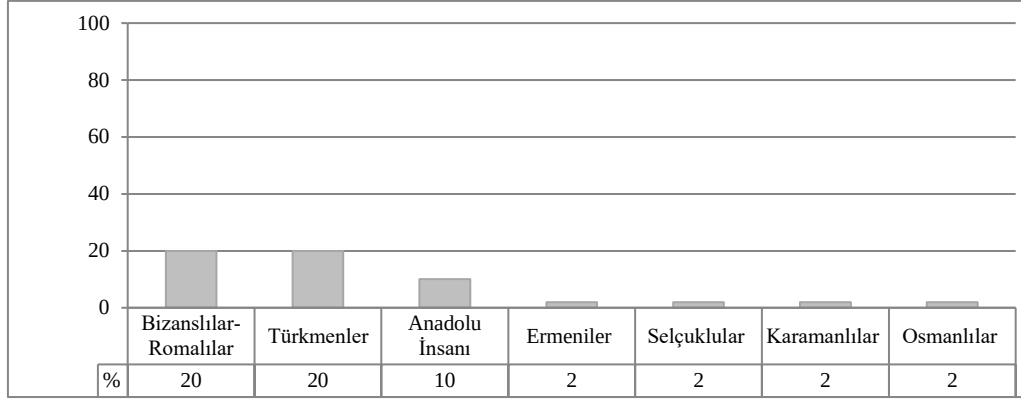


Şekil 5.2. Köy halkının Köyde yaşama nedenleri

Köyde yaşama gerekçesi olarak aidiyet bağı akraba ve tanıdıklarla kurulurken (% 52), kimlikle ilişki (tarihi ve doğal güzellikleri % 30) daha az önemsenmiştir. Bu ortamda katılımcıların kültürel miras alanı olan yaşam alanlarına ilişkin bilinç ve farkındalık düzeyi ve korumaya katılım eğilimleri belirlenmeye çalışılmıştır.

5.1.1. Köy halkının kültür mirası farkındalık düzeyi

Köy halkının kültür mirasının farkındalığı, köyün geçmişi ile bağlantılı sorgulandığında katılımcıların yarısı fikri olmadığını belirtirken, diğer yarısı çoktan-çoklu seçme anahtar bilgidен çoklu doğruları seçememiştir (Şekil 5.3).

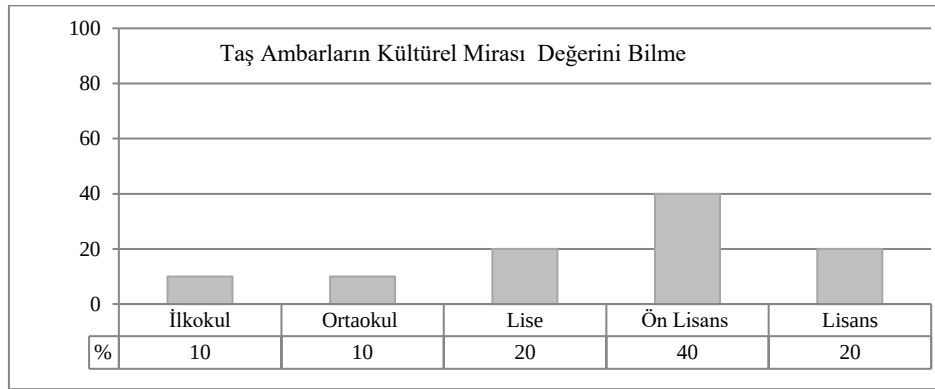


Şekil 5.3. Köy halkının Köyün geçmişteki yerleşikleri hakkında bilgisi

Köyün tarihi hakkında bilgisi olmayanların (% 50) eğitim seviyeleri kendi içerisinde değerlendirildiğinde, % 83 oranda ilkokul, % 25 oranda ortaokul, %54 oranda lise, % 33 oranda lisans mezununun bilgisi bulunmamaktadır. 35 yaş altındaki ve ön lisans mezunlarının tamamı bu gruptadır. Köyde sürdürülen geleneksel yaşam motifleri sorgulandığında da bunların kültürel değer olduğunu konusunda katılımcıların % 62'si fikrinin olmadığını, % 24'ü alışkanlık olup değeri olmadığını, % 12'si köyde yaşamının zorunluluğu olduğunu belirtmişlerdir. Görüşme ve sohbetlerde 65 yaş ve üzeri grup -halı dokumanın dışında- geleneklerin sürdürülmesinden mutlu olduklarını, ergen grup ise ilgilenmediklerini ve katılmadıklarını belirtmişlerdir.

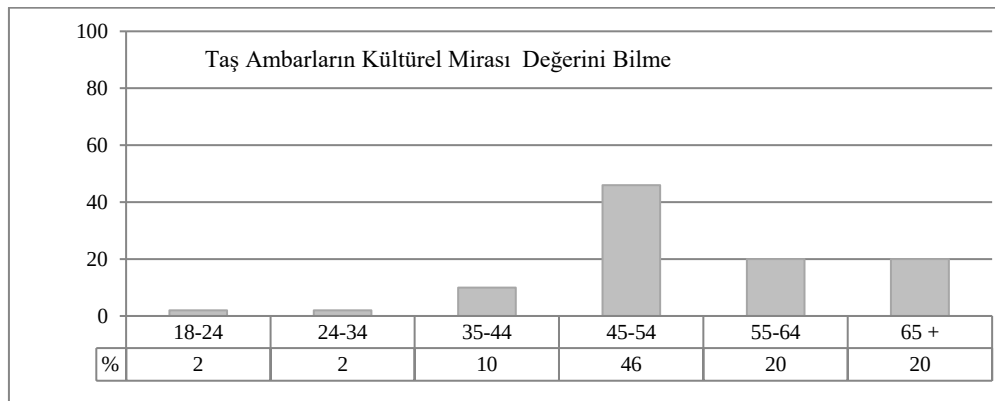
Katılımcılar geleneksel konutların taşınmaz kültür mirası ve kimlik ögesi olduğu konusunda, % 28 oranında neden eski eser olduğunu anlamadıklarını, % 36 oranında yeniden yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. 65 yaş ve üzerindekiilerin tamamı (% 10) bu evleri baba-ocağı olarak, yurt dışında yaşamış ve yaşıyor olanlar (% 6) bu değeri bildiklerini ve nedenlerini anladıklarını vurgulamışlardır. Katılımcıların sadece % 18'si (lise ve lisans mezunu olanlar) kaya evlerin bu değerde olduğunu Kapadokya'dakiler gibi onarılması gerektiğini düşünmektedirler. Görüşmelerden kadınların tamamına göre evlerin kültürel (manevi) değeri değil gayrimenkul değerinin ve konfor koşullarının (merkezi ısıtma, modern mutfak gibi) önemli olduğu anlaşılmıştır. Ergen grup bu evlerde değil Karaman'daki modern evlerde (apartmanlarda) yaşamak istediklerini ve bu evlerin yıkılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Taşınmaz kültür varlığı olan Orta Camii tüm katılımcılara göre korunması gereken değerli bir yapıdır. Ancak görüşme ve sohbetlerde bu caminin yerine anıtsal nitelikli yeni bir caminin yapılmasını istediklerini belirtmişlerdir. Aynı görüş Taş Köprü için de geçerlidir.

Taş ambarlar konusunda yeterli farkındalık olmasa da tüm katılımcıların bilgi ya da fikir sahibi oldukları görülmüştür. Ancak, bu ambarların -Kapadokya'daki gibi- taş oyma mekânlar olarak tanınmadıkları, halk için sadece ambar niteliği taşıdığı ve turizme açılmadığına göre değerli olmadığı görüşü yaygındır. Taş ambarların miras değeri katılımcıların öğrenim düzeylerine göre değişkenlik gösterirken, lise (% 20), ön lisans (% 40) ve lisans (% 20) mezunlarında bu oran yükselmektedir (Şekil 5.4)



Şekil 5.4. Taş ambarları önemseyen Köy halkının öğrenim düzeyine göre dağılımı

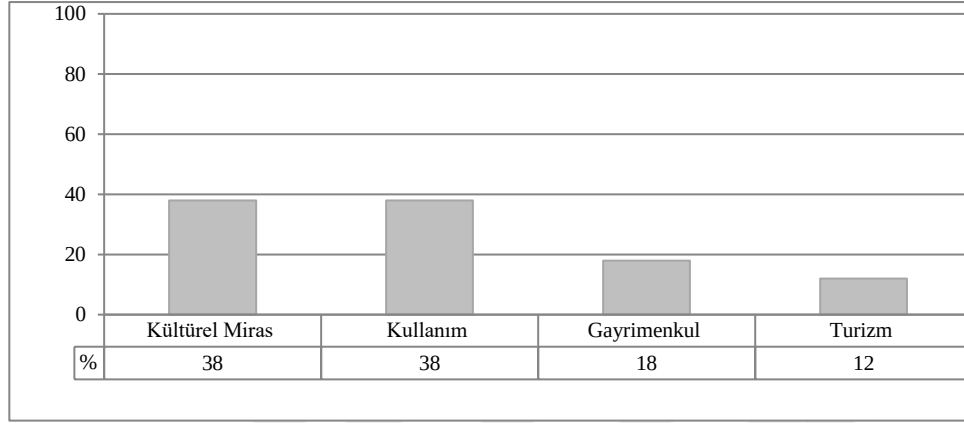
Katılımcıların yaşlarına göre de benzer durum belirlenmiş, 35 yaş altındakilerin taş ambarların kültür ve kimlik değeri konusunda bilgi düzeyi oldukça düşük olduğu gibi önemsemedikleri de görülmüştür (Şekil 5.5).



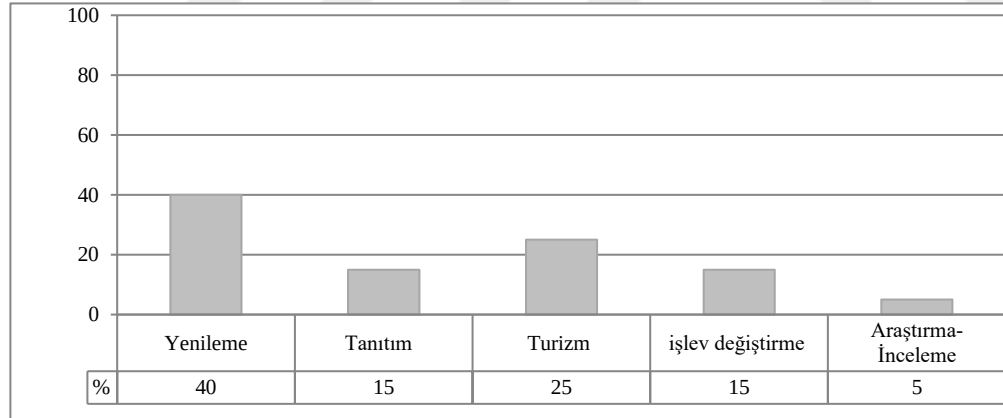
Şekil 5.5. Taş ambarları önemseyen Köy halkının yaş aralıklarına göre dağılımı

Köy halkına göre taş ambarların değeri yeterince önemsenmese de (% 38), sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yönelik önerilerde bulunulmuştur (Şekil 5.6, 5.7). Taş ambarların kültürel miras değerinin bilincinde ve farkındalığında olan gruptaki lise ve

lisans mezunlarının tamamı turizm ve işlev değişikliğini önerirken, ön lisans mezunlarının % 30'u ile ortaokul mezunlarının tamamı yenileme-sağlıklaştırma yapılarak, mevcut kullanımın devam etmesini istemişlerdir. Bilimsel araştırma ve incelemelerle taş ambarların başta köylüler olmak üzere tanıtımın yapılmasını önerenlerin tamamı lisans mezunu olanlardır.



Şekil 5.6. Köy halkının Taş Ambarların Sürdürülebilirliğine yönelik gerekçeleri



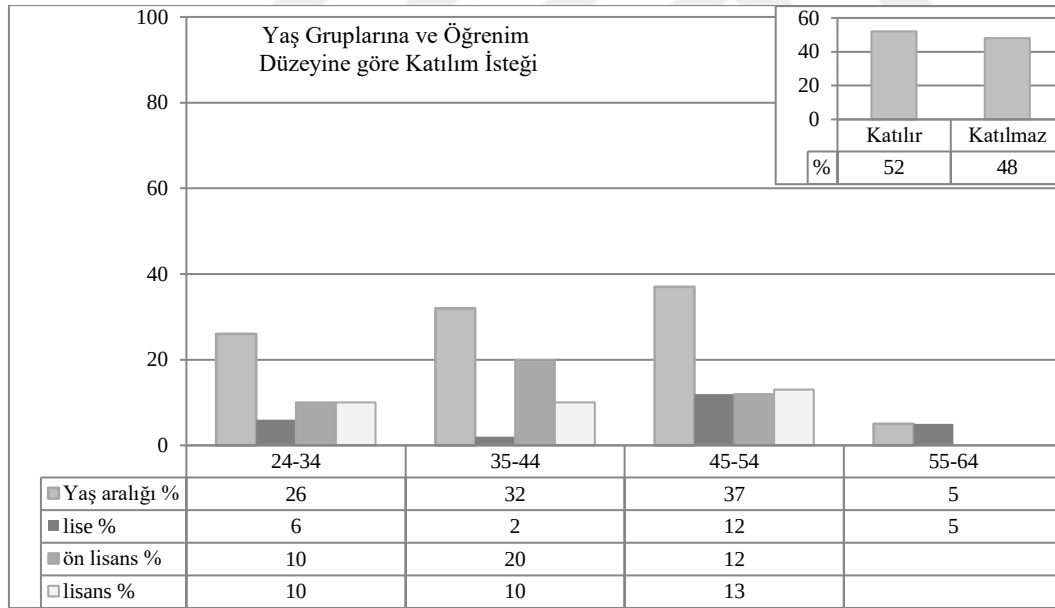
Şekil 5.7. Köy halkının sürdürülebilirlik önerileri

5.1.2. Köy halkının miras değerlerini koruma sürecine katılım eğilimi ve davranışları

Köy halkına öncelikle köyün miras değerleri konusundaki bilinçlendirme ve tanıtım çalışmaları nasıl değerlendirdikleri ve bu çalışmalara katılım istekleri sorulmuştur. Kurumsal bir işyerinde çalışanların % 28'i bu kurumların çalışmalarını yeterli görmüştür. Bu grubun öğrenim düzeyi ortaokul % 20, lise % 30, ön lisans % 40 ve lisans %10

oranlarındadır. Yaş aralığına göre yeterli bulma oranı ise 25-35 yaş % 30, 35-44 yaş % 30, 45-54 yaş % 30, 55-64 yaş % 10'dur. Bu konuda sivil toplum örgüt çabalarının daha olumlu değerlendirildiği ve köyde düzenlenen böyle bir toplantıya katılanların (% 22) tamamı kamu kurumlarının çalışmalarını yetersiz görerek, koruma faaliyetlerine katılabileceklerini belirtmişlerdir (Şekil 5.8).

Katılımcıların köydeki taşınmaz kültürel mirasa sahip çıkma, koruma-yaşatma kararlarına ve uygulamalarına katılma isteklerinin bilinç ya da farkındalık düzeyinden daha yüksek olduğu görülmüştür. Ergen ve yaşlı grup ile üst orta yaş grubunun istekli olmadığı diğer yaş gruplarının istekli olduğu belirlenmiştir. Bu konudaki öğrenim düzeyine göre katılım isteği de benzer oranlardadır (Şekil 5.8). Köy halkının katılıma istek(siz)li olması ile ekonomik getirinin çoğunlukla örtüştüğü görülmüştür. Katılmak istemeyenlerin (% 48) % 42'si köyde turizmden yüksek getiri sağlarsa, % 26'sı ücreti ödenirse, % 12'si taş ambarların mülkiyeti verilirse sürece katılacaklarını söylemişlerdir.

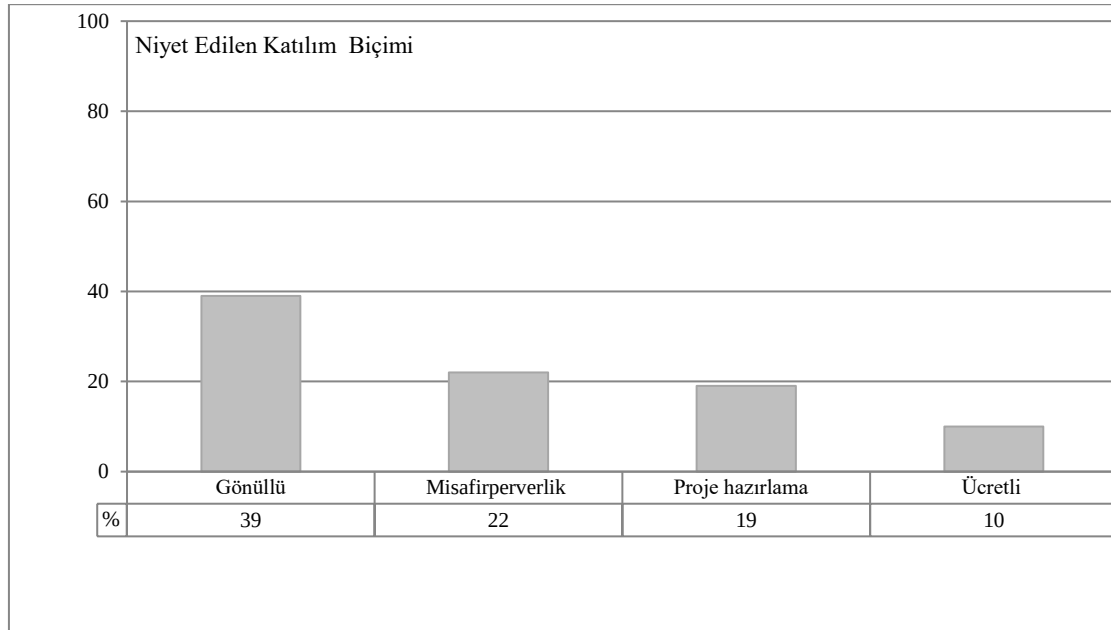


Şekil 5.8. Köy halkının yaş gruplarına ve öğrenim düzeyine göre koruma-yaşatma sürecine katılım isteği

Köy halkının Taş Ambarların kültürel değeri hakkında bilinç düzeyi düşük olmasına karşın sürdürülebilirliğine ilişkin katılım eğilimi yüksektir (% 87).

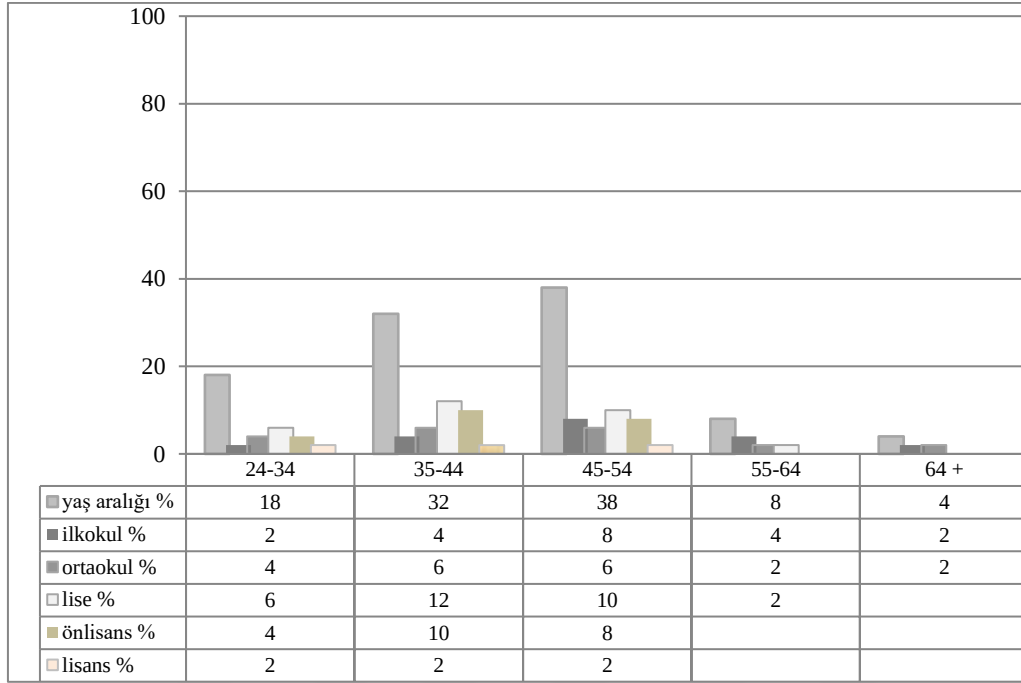
Halkın katılım isteği farklı biçimlerde olup (Şekil 5.9), derin görüşmelerde Taş Caminin bakım ve onarımına çoğunlukla gönüllü katılabilecekleri belirtilmiştir. Koruma sürecine

ücretli katılmak isteyenler (%10) ön lisans ve lisans mezunu olmayıp, 35 yaş altındaki gruptur. Derin görüşmelerde bu grubun Taşkale Köyünden yaşamaktan memnun olmayan köyün alt yapısından ve evlerin kötü ve iş olanaklarının yetersiz olmasından şikayetçi oldukları belirlenmiştir. Gönüllü katılmak isteyenlerin (%39) çoğunluğu (% 54) ilkokul mezunu kadınlardır.



Şekil 5.9. Köy halkının taş ambarların korunmasına katılım niyeti

Taş ambarları koruma sürecine katılım niyeti yaş ve öğrenim düzeyine göre değişkenlik göstermektedir. Katılım isteği yüksek olanlar 45-54 yaş aralığında (% 38) olup, ilkokul (% 8), lise (% 12), ön lisans (% 8) mezunu ve 35-44 yaş aralığındaki (%32) lise (%12) ve ön lisans mezunu (% 10) olanlar çoğunluktadır. En az katılım isteği olanlar ise 65 yaş ve üzeri (%4) ve 55-65 yaş aralığındaki (% 8) katılımcılardır (Şekil 5.10).



Şekil 5.10. Köy halkının yaş gruplarına ve öğrenim düzeyine göre taş ambarların korunmasına katılım niyeti

5.2. Koruma ile İlgili Kurum ve Kuruluşlarda Çalışanların Farkındalığı ve Katılım Eğilimi

Koruma politikalarındaki güncel yaklaşımlar kapsamında korumanın ve miras değerlerinin önemini anlaşılmaması ve farkındalık oluşturulması/arttırılmasında koruma ile ilgili kurum kuruluşların ve sivil toplum örgütlerinin önemli rolleri bulunmaktadır. Ocak-Temmuz 2017 tarihleri arasında yapılan çalışmalar kapsamında yerelde 3 farklı kurum ve kuruluşta (Karaman Belediye Başkanlığı, Karaman Valiliği, Mimarlar Odası) görevli 36 kişiye anket uygulanmıştır.

Anket uygulanması aşamasında kültür ve turizmle ilgili sivil toplum kuruluşları dikkate alınmıştır. Ancak, Karaman İli genelinde koruma ve turizm konusunda çalışan sivil toplum kuruluşunun bulunmadığı tespit edilmiş, sadece mimarlar odasındaki 1 çalışana anket uygulanabilmiştir.

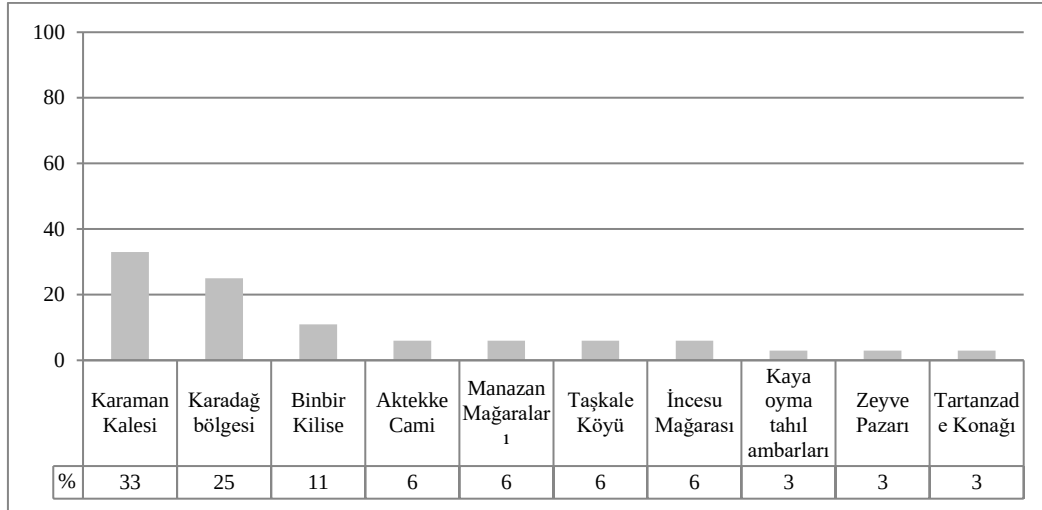
Bu kapsamda, Karaman İlinde koruma politikalarına ve miras değerlerine farkındalık/algı oluşturmada/arttırmada en önemli ayaklardan biri olan sivil toplum örgütü eksikliğinin bulunduğu ve koruma ile ilgili kurum kuruluşlara bu konularda büyük sorumluluk yüklendiği anlaşılmaktadır.

Çalışma kapsamında taşınmaz kültür mirasına ve bu tür değerlerin sürdürülebilirliğinde farkındalık ve katılımın dayanağı bilgi düzeyi olduğu esas alınarak ankete katılanların öncelikle öğrenim durumları ve yaşam alanları ilişkin ilgi ve aidiyet duyguları belirlenmeye çalışılmıştır. Ankete katılanların tamamına yakını (%97) 25-54 yaş aralığındadır. Genç nüfus (18-24 yaş % 0, 25-34 yaş % 39 toplam % 39) ve yaşlı nüfus oranı (65 yaş ve üzeri % 0) düşüktür.

Öğrenim düzeyi ankete katılanların tamamında yüksek olup (% 22 ön lisans, % 55 lisans ve % 6 yüksek lisans mezunu toplam % 83 ön lisans ve üzeri mezuniyet), yalnız % 3 oranda ilkokul mezunu bulunmaktadır. 45-54 yaş aralığının tamamı lise mezunudur. Kurum kuruluşlarda görevli kişilerin öğrenim düzeyi Türkiye ortalamasının (Türkiye genelinde 25 yaş üzeri yaş grubunda yer alan kişilerin lise ve üzeri öğrenim düzeyine sahip olma oranı % 35 -%19,5 lise ve dengi, %15,5 yüksekokul ve fakülte mezunu-) çok üzerindedir.

Her yaş grubunun, kültür mirasının önemi ve korunmasına ilişkin örgün eğitimle ya da sivil toplum örgütlerinin düzenlediği bir eğitim programıyla bilgi sahibi olup olmadıkları sorulduğunda tamamının yanıtı “hayır”dır.

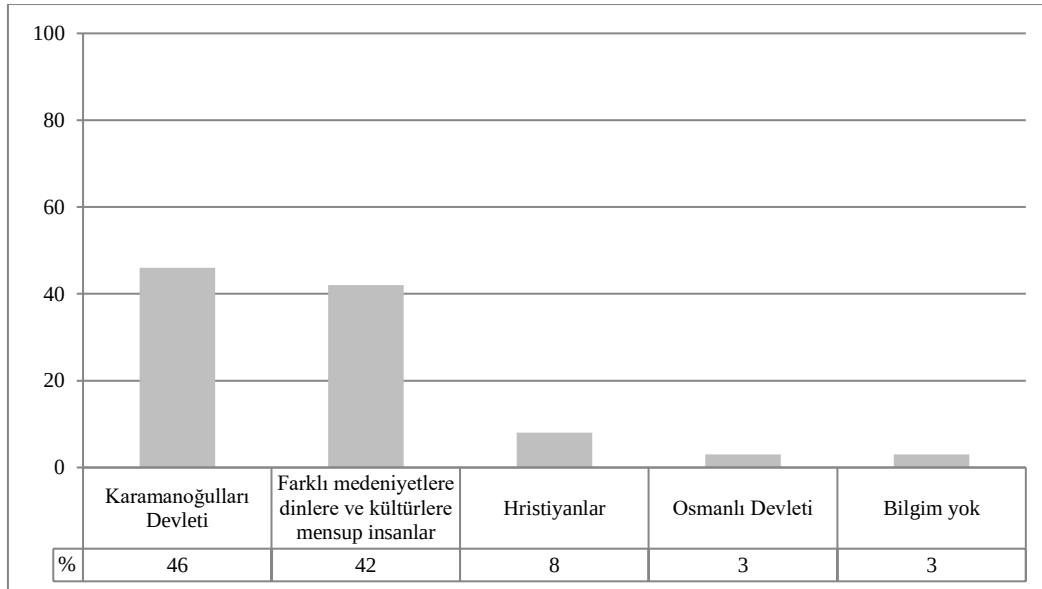
Öğrenim düzeyi yüksek olmasına karşın Karaman İli ve Taşkale Köyünün kimlik öğelerinin tanımlanmasında farklı yanıtlar verilmiştir. Karaman ili genelinde Taşkale Köyü ve çevresindeki değerler kültür ögesi olarak dikkate alınmamıştır. Taşkale Köyü özelinde ise yerleşme alanı dışındaki doğal öğeler (Manazan Mağarası % 33, İncesu Mağarası % 14, toplam % 47) daha fazla önemsenirken, somut olmayan kültür ögesi olarak Atatürk’ün ata yurdu % 17, kaya oyma tahıl ambarları % 31 oranında önemsenmektedir. Bunun yanında Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarlarının istinai doğal ve kültürel değerlere sahip olması konusunda sadece % 25 oran bilgiye sahiptir (Şekil 5.11). Bu ortamda katılımcıların kültürel miras alanı olan yaşam alanlarına ilişkin bilinç ve farkındalık düzeyi ve korumaya katılım eğilimleri belirlenmeye çalışılmıştır.



Şekil 5.11. Karaman İli tanımlanan kimlik öğeleri

5.2.1. Koruma ile ilgili kurum ve kuruluşlarda çalışanların kültür mirası farkındalık düzeyi

Koruma ile ilgili kurum ve kuruluşlarda çalışanların kültür mirasının farkındalığı, Karaman İli ve Taşkale Köyü geçmişi ile bağlantılı sorgulandığında katılımcıların yarısı Karamanoğulları Devletini belirtirken, % 42 oranda doğru yanıtı ulaşılmıştır (Şekil 5.12).

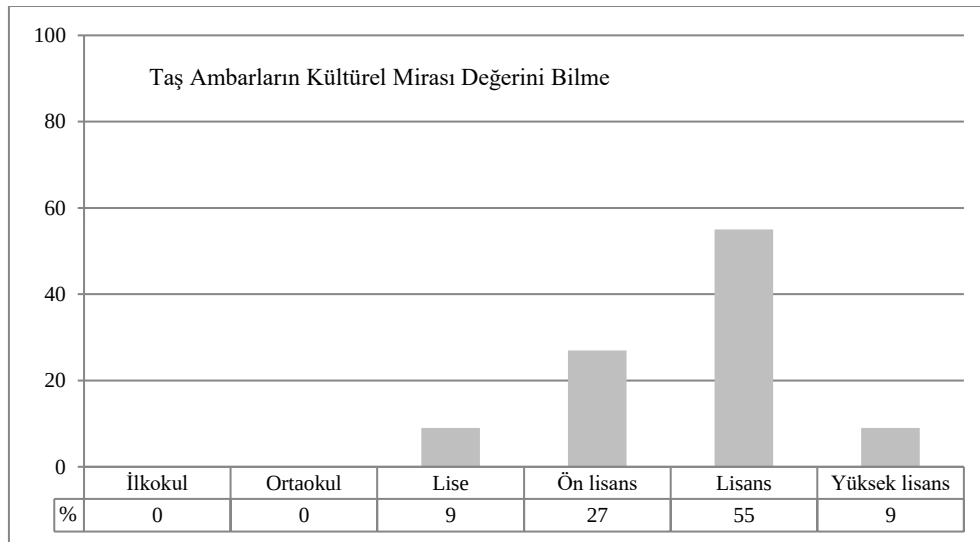


Şekil 5.12. Koruma ile ilgili kurumlarda çalışanların Taşkale Köyünün geçmişteki yerleşikleri hakkında bilgisi

Köyün tarihi hakkında net olarak bilgisi olmayanların (% 46) öğrenim seviyeleri kendi içerisinde değerlendirildiğinde yüksek lisans mezunlarının tamamının, %53 oranda lisans

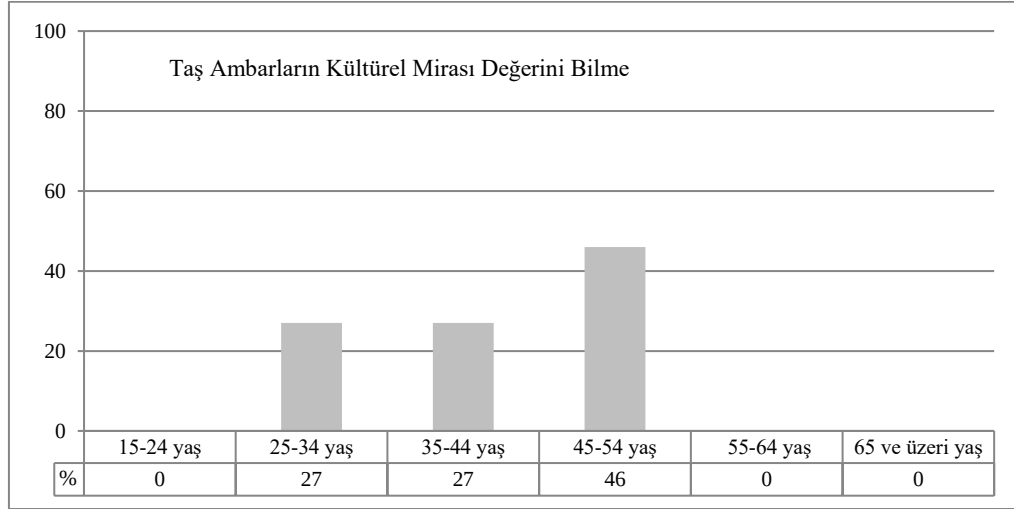
mezununun, %75 oranda ön lisans mezununun, %40 oranda lise mezununun net bilgi sahibi olmadıkları ve kapsamlı düşünmedikleri anlaşılmaktadır. Bu ilişkide, öğrenim düzeyinin tarih bilinci konusunda da tek başına yeterli olmadığı ortaya çıkmakta ve Karaman İli tarihi hakkında bilgilendirme kampanyaları adı altında paydaşların kapasitesini arttırmaya yönelik, ilgili kurum-kuruluşlarca (T.C. KTB merkez teşkilatı, sivil toplum örgütleri, üniversiteler vb.), faaliyetler (konferans, sergi, yarışma vb.) gerçekleştirilmediği ve eğitimde de bu konuya yeterli önemin verilmediği anlaşılmaktadır.

Taş ambarlar Karaman İli kimlik öğeleri kapsamında dikkate alınmasa da (% 3), katılımcının % 31 oranda ambarlar hakkında bilgi ya da fikir sahibi oldukları görülmüştür. Ancak, ambarların istisnai doğal ve kültürel değerlere sahip olmalarından ziyade - Kapadokya'daki gibi- taş oyma mekânlar olarak tanındıkları görüşü yaygındır. Taş ambarların miras değeri katılımcıların öğrenim düzeylerine göre değişkenlik gösterirken ön lisans (% 27), lisans (% 55) ve yüksek lisans (% 9) mezunlarında bu oran yükselmektedir (Şekil 5.13). Öğrenim düzeyleri kendi içerisinde değerlendirildiğinde, % 80 oranda lise mezununun, %63 oranda ön lisans mezununun, % 70 oranda lisans mezununun, % 50 oranda yüksek lisans mezununun kaya oyma tahıl ambarlarının farkında olmadıkları anlaşılmaktadır.



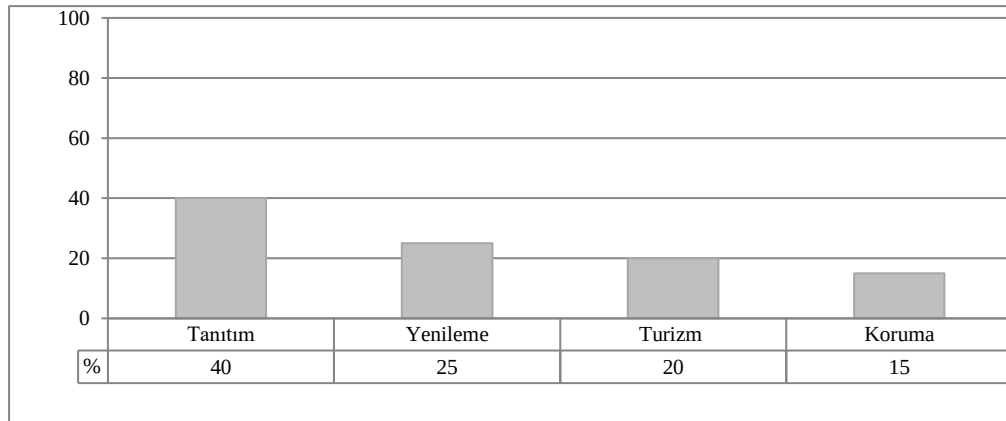
Şekil 5.13. Taş ambarları önemseyen çalışanların öğrenim düzeyine göre dağılımı

Katılımcıların yaşlarına göre de benzer durum belirlenmiş, 45-54 yaş grubundakilerin taş ambarların kültür ve kimlik değeri konusunda bilgi düzeyi oldukça düşük olduğu gibi önemsemedikleri de görülmüştür (Şekil 5.14).



Şekil 5.14. Taş ambarları önemseyen çalışanların yaş aralıklarına göre dağılımı

Çalışanlara göre taş ambarların değeri yeterince önemsenmese de (% 69) sürdürülebilmesinin gerektiğini düşünerek önerilerde bulunmuşlardır (Şekil 5.15). Lise mezunların tamamı ambarların yenileme yapılmasını önerirken, bilimsel araştırma ve incelemelerle taş ambarların korunmasını önerenlerin tamamı lisans ve yüksek lisans mezunu olanlardır.



Şekil 5.15. Çalışanların sürdürülebilirlik önerileri

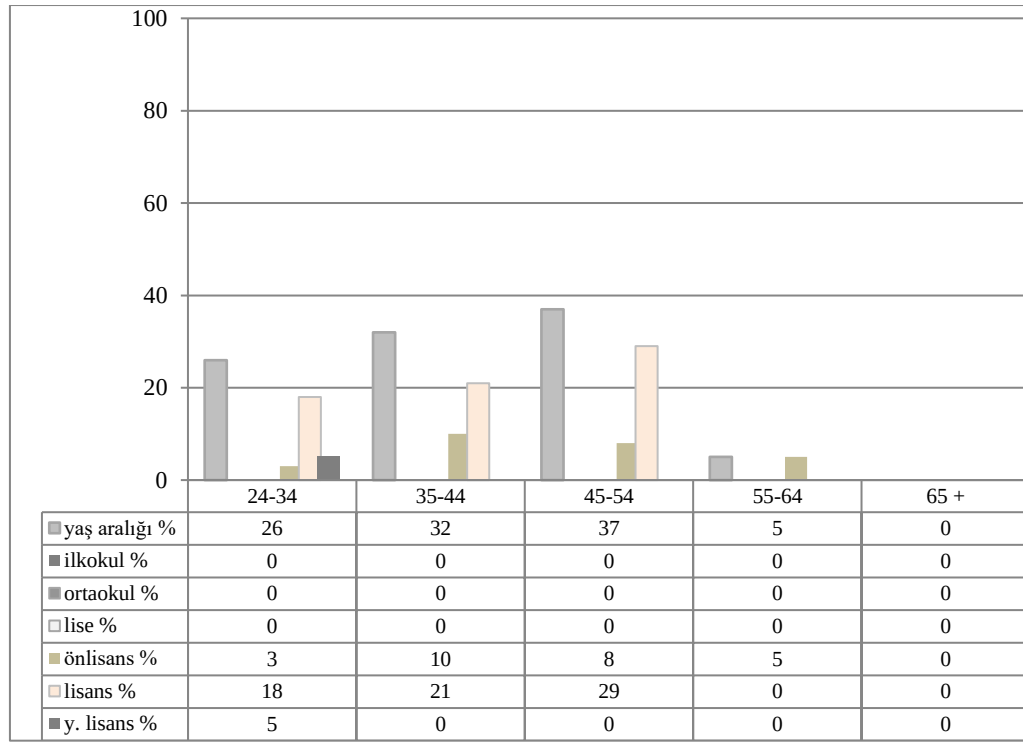
5.2.2. Koruma ile ilgili kurum ve kuruluşlarda çalışanların miras değerlerini koruma sürecine katılım eğilimi ve davranışları

Koruma ile ilgili kurum ve kuruluşlarda çalışanlara öncelikle kurumlardaki Taşkale Köyü miras değerleri konusundaki bilinçlendirme ve tanıtım çalışmaları nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Katılımcılar %28 oranda çalıştıkları kurumlarda Taşkale Köy ve taş ambarların tanınırlığını arttırmak ve farkındalık oluşturmak için gerçekleştirilen çabaları yeterli görmüştür. Kurumlardaki çabaları yeterli görenler çaba olarak turizme yönelik çalışmaların yapıldığı yönünde görüş bildirmişlerdir. Ancak, Taşkale Köyünde turizmin geliştirilmesi adına turizm sektörünü ileriye götürecek faaliyetlerin gerçekleştirilmediği ortada olup, gelen turistlerin de genelde, Karaman İli ve çevresinden geldikleri, tanıdıklarının (öğrenci, akraba, arkadaş vb.) Karamanda yaşamasından kaynaklı olarak veya internet ve sosyal medya aracılığıyla alandan haberdar oldukları tespit edilmiştir. Kurum-kuruluşlarda herhangi bir çalışanın dünya üzerinde Dünya Mirası Sözleşmesi doğrultusunda, UNESCO öncülüğünde koruma politikalarına ve miras değerlerine farkındalık oluşturmayı/arttırmayı amaçlayan çalışmalar kapsamında gerçekleştirilen faaliyetlerden bahsetmemesi, koruma politikalarındaki güncel yaklaşımların Türkiye’de hala gelişim göstermediğine kanıt niteliğindedir.

Çalışmaları yeterli görmeyenlerin tamamı ise sebep olarak kurumların ilgisizliğini göstermiştir. İlgisizlikten söz edilmesi, yukarıda bahsedilen iki ihtimalden birincisine “paydaşların kapasitesini arttırmayı amaçlayan bilgilendirme kampanyaları adı altındaki faaliyetlerin (konferans, sergi, yarışma vb.) gerçekleştirilmediğine” işaret etmektedir.

Katılımcıların köydeki taşınmaz kültürel mirasa sahip çıkma, koruma-yaşatma kararlarına ve uygulamalarına katılma isteklerinin kurumlardaki ilgisizlikle doğru orantılı şekilde az oranda (% 53) olduğu anlaşılmıştır. Ancak bu oranın bilinç ya da farkındalık düzeyinden (% 31) daha yüksek olduğu görülmüştür. Katılım oranı lisans mezunlarında ve 45-54 yaş grubunda en fazla olduğu tespit edilmiştir. Ancak, öğrenim düzeyleri ve yaş grupları kendi içerisinde değerlendirildiğinde, ilkokul ve lise mezunlarının tamamının, %38 oranda ön lisans mezununun, %35 oranda lisans mezununun, %50 oranda yüksek lisans mezununun, %64 oranda 25-34 yaş grubundakilerin, %14 oranda 35-44 yaş grubundakilerin, %50 oranda 45-54 yaş grubundakilerin katılımında isteksiz oldukları belirlenmiştir.

Taşkale Köyü kaya oyma tahlıl ambarlarının korunması faaliyetlerine katılım oranının lisans öğrenim düzeyinde ve 45-54 yaş grubunda en fazla olduğu ortaya çıkmaktadır. Ancak, öğrenim düzeyleri ve yaş grupları kendi içerisinde değerlendirildiğinde, ilkokul ve lise mezunlarının tamamının, %38 oranda ön lisans mezununun, %35 oranda lisans mezununun, %50 oranda yüksek lisans mezununun, %64 oranda 25-34 yaş grubundakilerin, %14 oranda 35-44 yaş grubundakilerin, %50 oranda 45-54 yaş grubundakilerin katılımında isteksiz oldukları anlaşılmaktadır. Katılımda isteksiz olanların çoğunluğunun lisans (%30) ve lise mezunları ile 25-34 yaş grubundakiler (%30) olduğu dikkat çekmektedir (Şekil 5.16).



Şekil 5.16. Çalışanların yaş gruplarına ve öğrenim düzeyine göre taş ambarların korunmasına katılım niyeti

5.3. Öğretmenlerin Farkındalığı ve Katılım Eğilimi

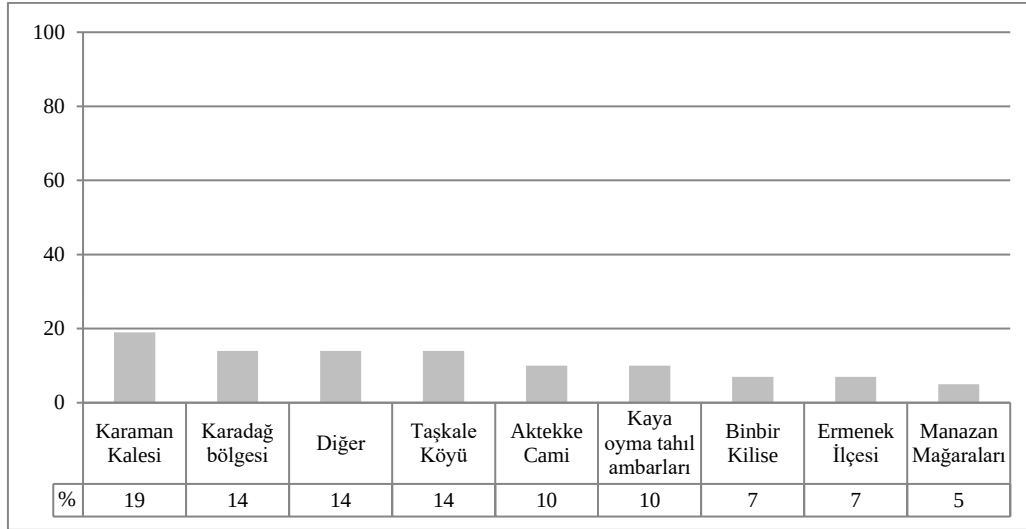
Miras değerlerinin korunmasında başarı, toplumun farkındalık düzeyi ile katılımına bağlı olup, farkındalık ve katılımın temelinde eğitim yer almaktadır. Bu noktada gelecek nesilleri yetiştirecek olan öğretmenlerin koruma politikaları ve miras değerleri hakkındaki bilgi birikimleri ve farkındalıklarının yüksek olması büyük önem arz etmektedir. Bu yaklaşımla değerlendirmeye esas olmak üzere Ocak-Temmuz 2017 tarihleri arasında

yapılan çalışmalar kapsamında 2' si Taşkale Köyünde, diğerleri Karaman Merkezde olmak üzere eğitim kuruluşlarında görevli 41 öğretmene anket uygulanmıştır.

Çalışma kapsamında taşınmaz kültür mirasına ve bu tür değerlerin sürdürülebilirliğinde farkındalık ve katılımın dayanağı bilgi düzeyidir. Ancak, öğretmenlerin tamamı lisans öğrenim düzeyine sahip olduğundan, bu bağlamda öğrenim düzeyi ile tarih bilinci ve miras değerlerinin ilişkisine yönelik değerlendirme yapılamamış, öğretmenlerin yaş grupları ve dalları değerlendirmeye etken olmuştur.

Ankete katılanlarda 35-44 yaş aralığı oranı (15-24 yaş % 5, 25-34 yaş % 10, 35-44 yaş % 48, 45-54 yaş % 31, 55- 64 yaş % 7) yüksektir. Genç nüfus (18-24 yaş % 5, 25-34 yaş % 10 toplam % 15) düşük ve yaşlı nüfus ise bulunmamaktadır. Öğretmenlerin tamamına yakını (%83) 10 yıl ve üzeri süredir Karaman İlinde yaşamaktadır. Büyük çoğunluğu da sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır (% 43 sınıf öğretmeni, % 14 okul öncesi öğretmeni, % 7 fen bilgisi öğretmeni).

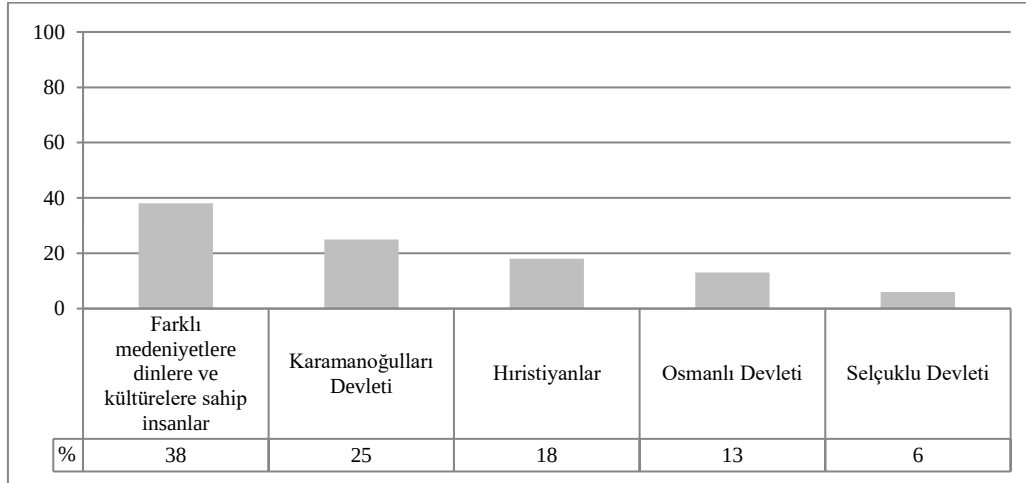
Öğrenim düzeyi yüksek ve Karaman İlinde yaşam süresi fazla olmasına karşın Karaman İli ve Taşkale Köyünün kimlik öğelerinin tanımlanmasında farklı yanıtlar verilmiş, Karaman ili kültür öğeleri arasında Taşkale Köyü ve çevresindeki değerler dikkate alınmamıştır. Taşkale Köyü özelinde ise yerleşme alanı dışındaki doğal öğeler (Manazan Mağarası % 26, İncesu Mağarası % 17, toplam % 43) daha fazla önemsenirken, somut olmayan kültür ögesi olarak Atatürk'ün ata yurdu % 24, kaya oyma tahıl ambarları % 21 oranında önemsenmektedir (Şekil 5.17). Bunun yanında, Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarlarının istisnai doğal ve kültürel değerlere sahip olması konusunda sadece % 31'lik oranın bilgi sahibi olduğu, % 5 oran tarafından Karaman İli tarihi ve kültürel değerlerinin önemsenmediği, % 2 oran tarafından da Taşkale Köyünün bilinmediği belirlenmiştir. Bu oranlar sayısal olarak az gibi değerlendirilse de, bu öğretmenlerin Karamandaki yaşam süresinin 10 yıl üzeri olması düşünüldüğünde, İlin tarihi ve kültürel zenginliğinin tam manana anlaşılmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bu noktada kurum-kuruluşlarca T.C. KTB, üniversiteler vb.), öğretmenlere yönelik yeterli düzeyde faaliyet gerçekleştirilmemesinin olumsuz etkisi görülmektedir. Bu ortamda katılımcıların kültürel miras alanı olan yaşam alanlarına ilişkin bilinç ve farkındalık düzeyi ve korumaya katılım eğilimleri belirlenmeye çalışılmıştır.



Şekil 5.17. Karaman İli tanımlanan kimlik ögeleri²²

5.3.1. Öğretmenlerin kültür mirası farkındalık düzeyi

Öğretmenlerin kültür mirasının farkındalığı, Karaman İli ve Taşkale Köyü geçmişi ile bağlantılı sorgulandığında öğretmenlerin çoğunluğu (% 38) tam anlamda doğru olacak yanıtı vermiştir (Şekil 5.18).

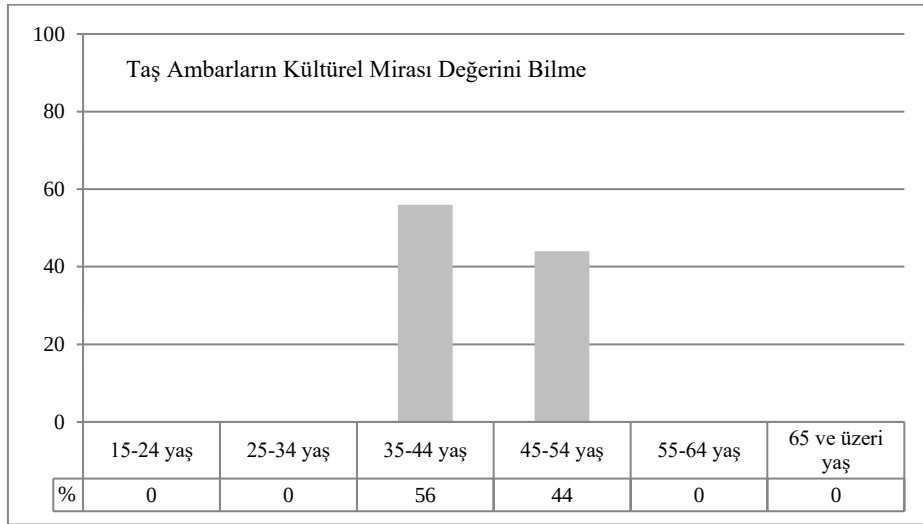


Şekil 5.18. Öğretmenlerin Taşkale Köyünün geçmişteki yerleşikleri hakkında bilgisi

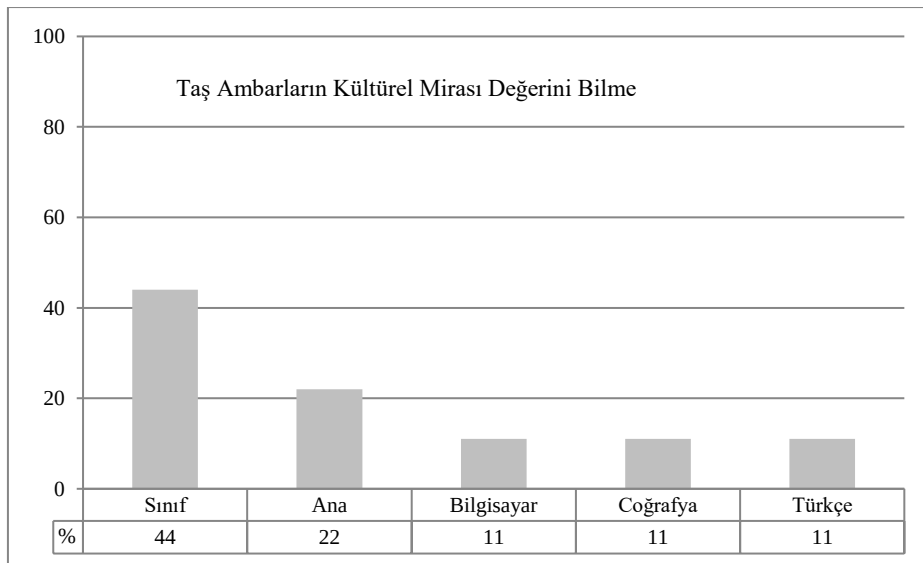
Öğretmenlerin çoğunluğu doğru cevaplar verse de geriye kalan oran (% 62) düşünüldüğünde öğrenim düzeyinin tarih bilinci konusunda tek başına yeterli olmadığı

²² Diğer başlığı içeriğinde Yunus Emre Türbesi, Tartanevi, Çeşmeli Kilise, mağaralar vb. değerler bulunmaktadır.

ortaya çıkmakta ve Karaman İli tarihi hakkında bilgilendirme kampanyaları adı altında paydaşların kapasitesini arttırmaya yönelik, ilgili kurum-kuruluşlarca (T.C. KTB merkez teşkilatı, sivil toplum örgütleri, üniversiteler vb.), faaliyetler (konferans, sergi, yarışma vb.) gerçekleştirilmediği ve eğitimde de bu konuya yeterli önemin verilmediği anlaşılmaktadır. Taş ambarlar hakkında ise % 21 gibi düşük oranın bilgi ya da fikir sahibi olduğu görülmüştür. Taş ambarların miras değeri 35-44 yaş grubunda (% 56) ve sınıf öğretmenlerinde (% 44) yükselmektedir (Şekil 5.19, 5.20).

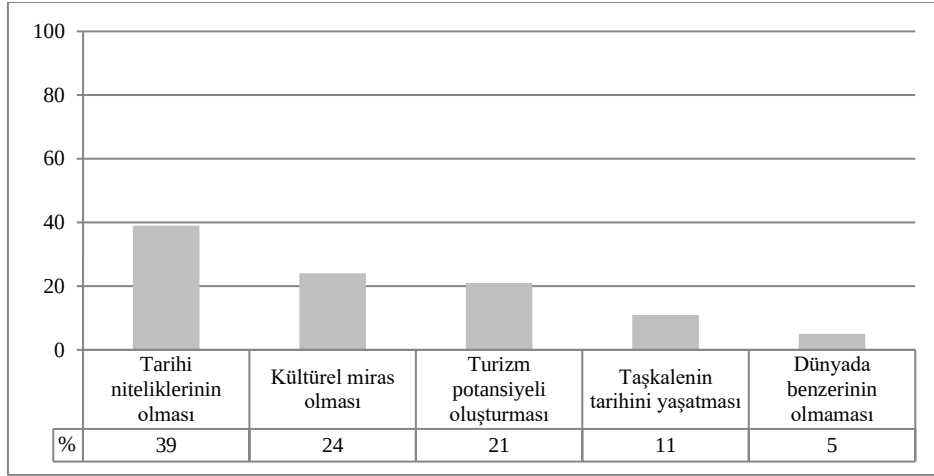


Şekil 5.19. Taş ambarları önemseyen öğretmenlerin yaş aralıklarına göre dağılımı

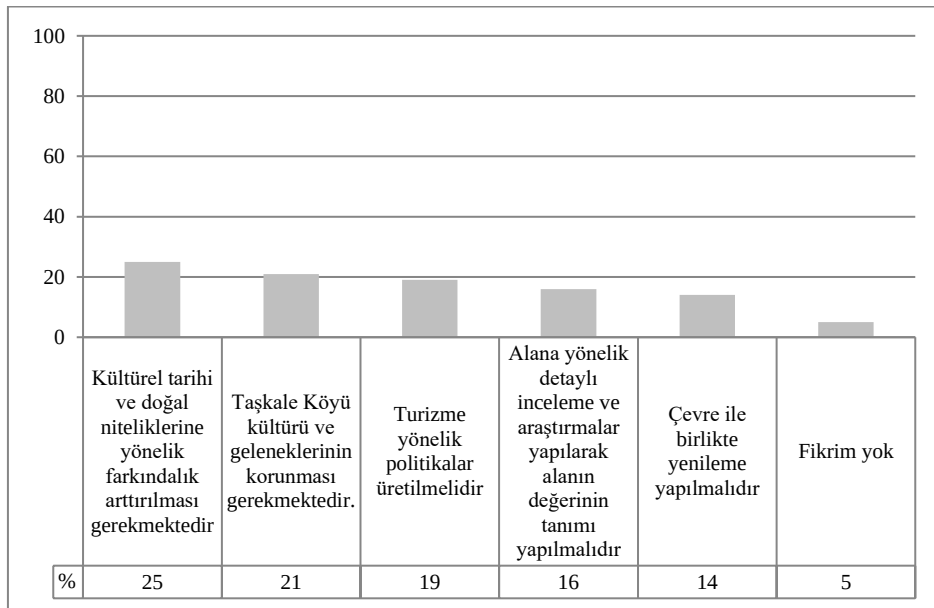


Şekil 5.20. Taş ambarları önemseyen öğretmenlerin branşlarına göre dağılımı

Öğretmenlere göre taş ambarlar yeterince önemsenmese de (% 21) öğretmenlerin tamamı sürdürülebilmesinin gerektiğini düşünerek (Şekil 5.21) önerilerde bulunmuşlardır (Şekil 5.22). Bu öneriler arasında tezin çalışma alanda eksik olduğu belirlenen farkındalık ve alan tanımı ile ilgili önerilerin ilk sıralarda yer aldığı tespit edilmektedir. Yapılan değerlendirmenin, konuyla ilgili yöre halkının değerlendirmesine benzer olduğu anlaşılmaktadır. Önerilerin benzer olması ve farklılaşması dikkate alındığında alanın etkin şekilde korunmasını sağlayabilmek için güncel koruma politikaları çerçevesinde bütüncül olarak ele alınması gerekliliği açığa çıkmakta ve detaylı alan tanımının yapılmaması durumunun, ankete katılan öğretmenler tarafından da algılandığına ulaşılmaktadır.



Şekil 5.21. Öğretmenlerin Taş Ambarların sürdürülebilirliğine yönelik gerekçeleri

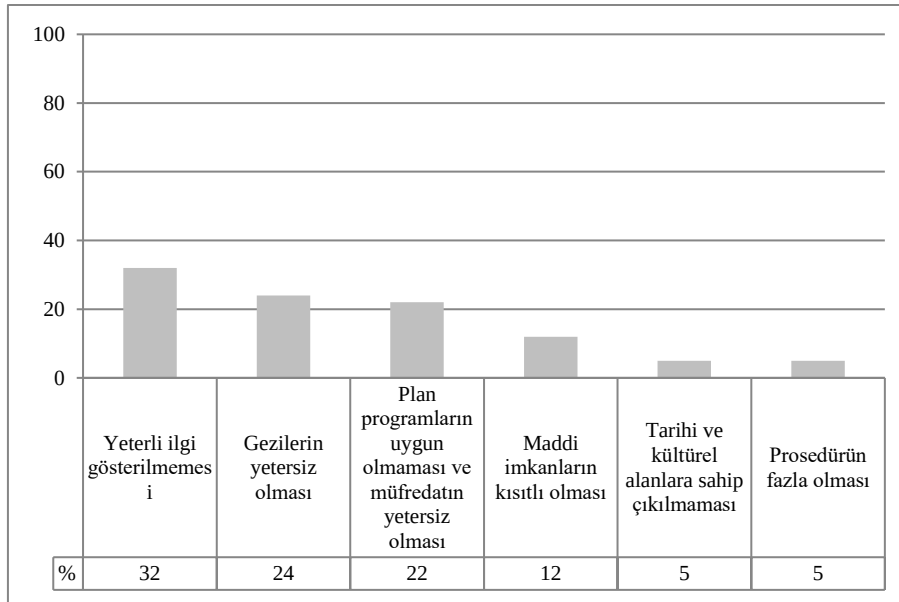


Şekil 5.22. Öğretmenlerin sürdürülebilirlik önerileri

Öğretmenlerin tamamı kaya oyma tahıl ambarlarının öneminin anlaşılabilmesi amacıyla kamu kurum ve kuruluşlarından destek talep edilmediği yönünde görüş bildirmiştir. Kurum kuruluşlardan talep olmaması, koruma ile ilgili kurum kuruluşlar ve sivil toplum örgütlerinde olduğu gibi, öğretmenlerde de bu konuya ilgisizlik olduğuna işaret etmektedir

5.3.2. Öğretmenlerin miras değerlerini koruma sürecine katılım eğilimi ve davranışları

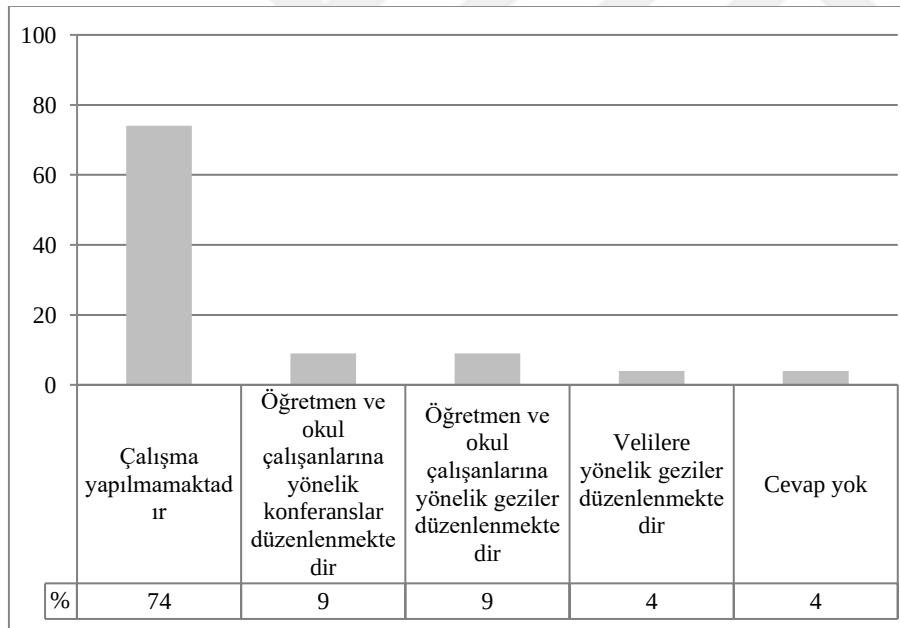
Öğretmenlere öncelikle kurumlardaki tarih bilinci ve Taşkale Köyü miras değerleri konusundaki bilinçlendirme ve tanıtım çalışmaları nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Tarih bilinci ile ilgili olarak öğretmenlerin tamamının insanların yaşadıkları illerin tarihi ve kültürel değerlerini tanınmasını gerektiğini düşündüğü, ancak bu amaca yönelik okullarda gerçekleştirilen faaliyetleri yeterli görmediği belirlenmiştir. Gerçekleştirilen faaliyetlerin yeterli görülmemesine gösterilen nedenler arasında %32 oranda “koruma konusuna yeteri kadar ilgi gösterilmemesi” hususunun ilk sırada yer almaktadır. Belirtilen diğer nedenlerin ise konu hakkında T.C. MEB öğrenim programları ve müfredatlarındaki eksikliklerden kaynaklandığı tespit edilmektedir (Şekil 5.23).



Şekil 5.23. Öğretmenlerin kültür bilinci artırma faaliyetlerini yetersiz görme nedenleri

Karaman İli özelinde de Taşkale köyü ve kaya oyma tahıl ambarlarına yönelik olarak öğretmenler, okul çalışanları ve velilere yönelik okullarda yeterli düzeyde çalışma gerçekleştirilmediği belirlenmiştir (Şekil 5.24). Çalışma gerçekleştirilmemesinde T.C.

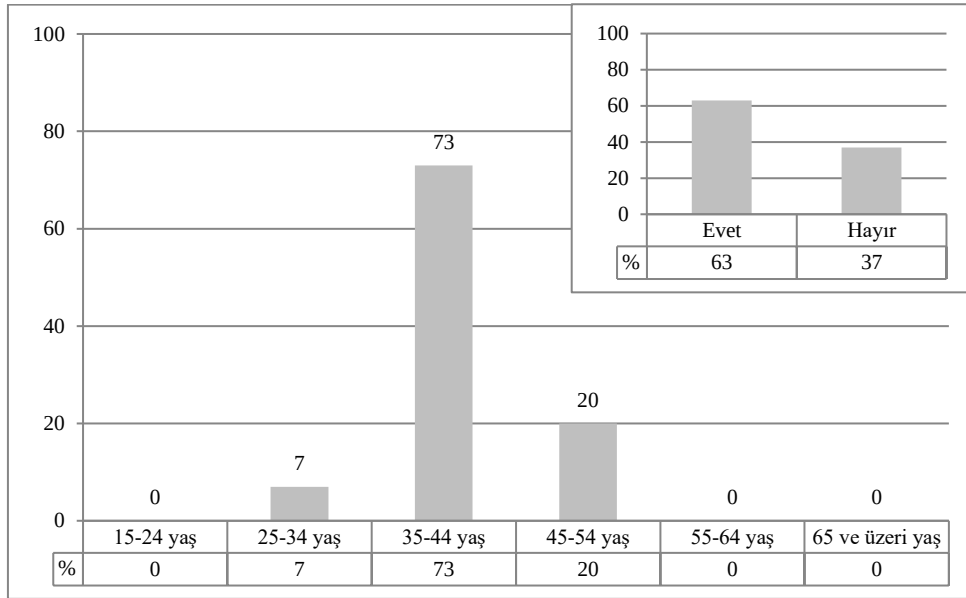
KTB merkez teşkilatı, yereldeki koruma ile ilgili kurum kuruluşlar, T.C. MEB ve buralarda görevli kişiler olmak üzere bütün paydaşların hepsinin ortak sorumlulukları bulunmaktadır. Bu kapsamda, koruma politikalarındaki güncel yaklaşımların Türkiye’de etkinliğinin sağlanabilmesi için gerek T.C. KTB, gerek koruma ile ilgili kurum kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri, gerekse de T.C. MEB’in birlikte hareket etmesi ve kurum-kuruluşlar arasında etkin dayanışmanın sağlanması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Ancak, bu birlikteliği ve dayanışmayı sağlayacak ve paydaşların kapasitesini arttıracak olan T.C. KTB merkez teşkilatının miras değerlerinin öneminin anlaşılması, koruma politikalarına ve miras değerlerine farkındalık oluşturulması/arttırılması konularında yeterli düzeyde etkin olmadığı ve Bakanlık mevzuatında bu konuların detaylandırılmadığı hususları dikkate alındığında, bu şartlar altında, bahsedilen birlikteliğin ve dayanışmanın sağlanmasının çok zor olduğu ve Dünya üzerindeki güncel koruma uygulamalarının, Türkiye’de hala neden olgunlaşmadığı açık şekilde görülmektedir.



Şekil 5.24. Taş ambarlara farkındalık oluşturmaya yönelik yapılan çalışmalar

Katılımcıların köydeki taşınmaz kültürel mirasa sahip çıkma, koruma-yaşatma kararlarına ve uygulamalarına katılma isteklerinin koruma ile ilgili kurum kuruluş çalışanlarına benzer oranda yetersiz düzeyde (% 63) olduğu belirlenmiştir. Katılımda en fazla isteksiz olanlar 35-44 yaş grubundakiler ve sınıf öğretmenleridir (Şekil 5.25). Ancak, branşlar kendi içerisinde değerlendirildiğinde sınıf öğretmenlerinin %78’inin katılım isteğinde oldukları anlaşılmaktadır. Öğretmenlerin tarih bilincini anlamada miras değerlerini önemli olarak

değerlendirmeleri dikkate alındığında sorumluluk almaktan kaçınıldığı ortaya çıkmaktadır. Verilen bilgiler, koruma politikalarının ve miras değerlerinin öneminin anlaşılması ve koruma politikalarına ve miras değerlerine farkındalık oluşturulması/arttırılması konularındaki ilgisizliğin tek bir kurum veya kuruluşa bulunmadığını göstermektedir. Koruma politikaları ve miras değerleri konusunda bilgi sahibi olunmaması bir yana bırakıldığında, korumanın en önemli ayaklarının katılım konusunda isteksiz olmaları Türkiye’deki koruma anlayışının gelişimi açısından vahim bir durumdur.



Şekil 5.25. Öğretmenlerin yaş gruplarına ve öğrenim düzeyine göre taş ambarların korunmasına katılım niyeti

5.4. Kültür ve Turizm Bakanlığında Çalışanların Farkındalığı ve Katılım Eğilimi

Koruma politikalarındaki güncel yaklaşımlar kapsamında korumanın ve miras değerlerinin öneminin anlaşılması ve farkındalık oluşturulması/arttırılması konularında T.C. KTB’ ye büyük görev düşmektedir. Bu yaklaşımla, Taşkale Köyü ve kaya oyma tahıl ambarlarının öneminin anlaşılabilmesi ve değerinin sürdürülebilirliğini sağlamak için Bakanlıkça gerçekleştirilen faaliyetlerin (var ise) yeterli olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Değerlendirmeye esas olmak üzere T.C. KTB (Karaman İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü-Karaman Müze Müdürlüğü) bünyesinde çalışanları ile 2017 yılı, Ocak ayında derin görüşmeler yapılmıştır. Derin görüşmeler sonucunda;

- Taşkale Köyü tarihini ve kültürünü anlamaya yönelik çalışmaların gerçekleştirilmediği,

- Taşkale Köyü ve Köyde bulunan miras değerlerini koruma çabalarının yeterli düzeyde olmadığı,
- 1995 yılında onaylanan koruma amaçlı imar planının uygulamasının sağlanamadığı,
- Alana yönelik, etkin tanıtma çabalarının yapılması gerektiği,
- Alanın yönetimi için kurumlar arasında koordinasyon sağlayan yeni politikalara ihtiyaç duyulduğu tespit edilmiştir.





6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu tez çalışması taşınmaz kültürel miras değerlerinin korunması ve öneminin anlaşılmasında, “miras yönetimi” sürecinin ilk aşaması olan “alan tanımı ve koruma alanı sınırının belirlenmesi” ve sürecin her aşamasında öncelikli olan paydaş katılımını etkin kılan “farkındalık” üzerine temellenmektedir. Günümüzde doğal ve kültürel değerleri koruma politikalarında ve sürdürülebilir, bütüncül koruma yaklaşımını esas alan miras yönetiminde insanoğlunun oluşturduğu medeniyetlerin izlerini yansıtan somut değerlerle (fiziksel/mekânsal) birlikte, bu değerlerin yaratılmasında belirleyici olan somut olmayan kültürel değerler korunması-yaşatılması gereken miras değerleri olarak tanımlanmaktadır. Bu değerler, ülkelerin sosyo-ekonomik açıdan gelişimlerine katkı sağlamakla birlikte kültürel kimlik oluşumunda, gelenekleri ve yaşam tarzlarını sürdürülebilirlik çerçevesinde gelecek nesillere aktarmada, dünya barışına katkı sağlamada, tarihi gelişimi anlamada, tarih bilincini arttırmada ve insanların yaşadıkları coğrafyayı sahiplenmelerinde önemli rol oynamaktadır. Miras değerlerinin önemlerinin anlaşılacak, etkin ve sürdürülebilir şekilde bütünleşik koruma yaklaşımı çerçevesinde korunması ve gelecek nesillere özgün nitelikleriyle ulaştırılabilmesi karmaşık bir yapıya dönüşmüştür. Bu sürece etki eden farklı birçok faktör bulunmakla birlikte sürecin her aşamasında etkin olan faktörler;

- Güncel koruma yaklaşımlarını önemseme ve uygulama biçim ve düzeyi,
- Miras yönetimi sürecinde alan tanımı ve tanıtımının yapılması ile miras değerlerine farkındalık, bilinç ve algı oluşturulmasıdır.

Uluslararası sözleşmeler ve koruma ilkeleriyle öngörülen bu faktörler bu tez çalışmasında Taşkale Köyü ve Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarları üzerinde irdelenmiş ve alanın taşınmaz kültürel miras değeri değer odaklı alan tanımı yaklaşımıyla tanımlanarak, farkındalık düzeyi sorgulanarak, sürdürülebilir ve bütünleşik koruma yaklaşımı ile etkin biçimde korunmasına yönelik çözüm önerileri geliştirilmiştir.

6.1. Bulgular

Koruma anlayışının günümüzdeki şekline dönüşmesi çok uzun yıllar almıştır. Bu süreç uzun zamana yayılmasına rağmen, günümüz koruma anlayışı 20. yy. ve sonrası dönemdeki politikalar çerçevesinde gelişim göstermiştir. Gelineen noktada, koruma politikalarındaki

yeni açılımlar kapsamında: miras değerlerinin korunmasında eğitim, katılım, mevzuat, denetim, tanıtım, planlama, farkındalık gibi farklı faktörlerin birlikte ele alınması gerektiği anlaşılmakta ve miras değerlerinin tüm paydaşlarca önemlerinin anlaşılacak ve farkına varılarak, sürdürülebilir şekilde korunmasını, akılcı şekilde kullanılmalarını ve gelecek nesillere özgün nitelikleriyle ulaştırmalarını temel alan “değer odaklı yaklaşım” amaç edinilmektedir. Değer odaklı yaklaşım; kültür mirasının, soyut ve somut (taşınır ve taşınmaz) değerleriyle bir bütün olduğu görüşüne dayanmakta ve mirasın ÜED’sini tanıma, tanımlama, aktarma veya ifade etmeye olanak tanımlamaktadır. Bu kapsamda korumada başarının alan tanımı, bilinçlenme ve farkındalıkla doğrudan ilişkili olduğu ve bu ilişkinin katılımı davranış biçimine dönüşmesinin önemli olduğu sonucuna varılmaktadır.

Türkiye’ de, dünyada gelişen koruma politikaları doğrultusunda şekillenen bir koruma anlayışı var olmasına rağmen, uygulamalar yeterince olgunlaşmamıştır. Tez çalışması içeriğinde elde edilen verilerin analizinden ulaşılan çıkarımlar aşağıda açıklanmaktadır:

- Türkiye koruma politikalarında korunması gerekli varlıkların tamamının, “miras” kavramı kapsamında değerlendirilmediği (Bölüm 3.2), miras değerlerinin korunması sürecinin yenilenen açılım ve kavramlara göre yürütülmediği (Bölüm 3.2), miras değerlerinden kaya sanatı eserlerine ve kaya oyma mekânlara yönelik yeterli düzeyde ilgi bulunmadığı (Bölüm 3.2, Bölüm 4.2) ve yöre halkı, koruma ile ilgili kurum kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri çalışanları ve öğretmenlerin alanın miras değerinin farkında olmadığı söylenebilir (Bölüm 5).
- Kültürel değerleri yaşatmak, geliştirmek, yaymak, tanıtmak, değerlendirmek ve benimsetmek, tarihî ve kültürel varlıkların tahribini ve yok edilmesini önlemek, T.C. KTB, tarihi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren vatandaşlar yetiştirmek de T.C. MEB’in görevleri arasındadır. Kültür eğitimi programlarının geliştirilmesi, eğitim düzenin yükseltilmesi amacıyla dış kaynaklardan teknik yardım sağlamak, toplumda kültür bilincinin geliştirilmesi için gerekli çalışmaları yapmak, bu amaçla ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği sağlamak T.C. KTB. Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü sorumludur (KTB, 2003). Dolayısıyla kültürel değerlerin ve kültür mirasına ilişkin bilinç ve farkındalığın geliştirilmesinde, bu köy özelinde T.C. KTB’nin desteği, çalışmaları ya da işbirliği olmadığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, aidiyete bağlı ya da geleneksel yöntemlerle edinilen alt bilginin, bireyleri bu konuda duyarlı kılmaya yetmediği görülmüştür. T.C MEB öğretim programlarındaki derslerde de kültürel miras kavramının açık, net ve örnekleriyle tanımlanmadığı, tanıtılmadığı, Türk Kültür ve

Medeniyet Tarihi dersinin de müfredata yeni alındığı (MEB, 2018) dolayısıyla kültürel mirasın değer ve önemine ilişkin bilgilendirmenin yeterli olamayacağı söylenebilir (Bölüm 2.2, Bölüm 5.2, Bölüm 5.4).

- Taşkale Köyünde yerel değerlere ilişkin bir bilgilendirme toplantısı, halkın bilinçlenmesinde yeterli olmasa da etkisini göstermiştir (Bölüm 5.1). Bu köyde olduğu gibi zengin taşınmaz kültür mirasına sahip olma, saygınlık, ayrıcalık kazanma kadar sorumluluklar ve yükümlülükler de getirmektedir. Bu değerleri toplumun sosyal zenginliğine ve bilgisine katarak, geleceğe aktarılması sadece kamu kurumlarına bırakılmamalıdır. Evrensel, ulusal ve yerel bu sorumluluk başta ekonomik giderleri olmak üzere sadece KTB' ye yüklenmemeli, yerel yönetim, sivil toplum örgütleri, üniversiteler, özel sektör ve toplum ile paylaşılmalı, katılımcı politikalar geliştirilmelidir.
- UNESCO'nun düzenlediği bilinç ve farkındalığa ilişkin tüm eğitim programlarına taraf devletlerin vatandaşlarının katılma hakkı vardır. Uluslararası eğitim programlarına katılım taraf devletin, resmi başvurusu ile gerçekleşebilir (UNESCO, 1972). Türkiye'de MEB ve KTB, bu iş ve işlemlerden sorumludur. Dolayısıyla, örgün eğitim kadar sivil toplum örgütlerinin kültürel miras değerleri ve korunması konusunda çocuklara ve gençlere yönelik eğitim programlarını yaygınlaştırmaları, geleceğin katılımcılarını bilinçlendirme ve farkındalık yaratma konusunda etkin olacaktır. Bu grubun UNESCO'nun kamplarına yönlendirilmesi kamu aracılığıyla sağlanabilir. Derin görüşme ve sohbetlerde Taşkaleli çocukların ve gençlerin bu tür katılımlara istekli ve heyecanlı oldukları görülmüştür.
- Taşınmaz kültür mirası ve alanını, değer odaklı yaklaşımı dikkate almadan sadece fiziksel nitelikleri ile tanımlamak, sürdürülebilir, bütünleşik ve akılcı faydacı koruma anlayışına aykırıdır. Taşkale Köyünün alan tanımı değer odaklı yaklaşımı içermemektedir. 1.derece arkeolojik sit alanı ilan edilen Taşkale'deki kaya kitlesine ait tescil fişinde 250'nin üzerinde tek ve iki odalı ambar olduğu bilgisinin gerçeği yansıtmamaktadır (Bölüm 4.1, Bölüm 4.2). Alanın tanımının yapılmaması öneminin anlaşılamamasına yol açmaktadır.
- Taşkale Köyü ve taş ambarları, Türkiye'de dünya mirası statüsünde olan Kapadokya Bölgesinde bulunan kaya sanatı ve kaya oyma mekânlara eşdeğer miras değerlerine sahip olmasına karşın bu statü kapsamında değildir. Alanın Kapadokya Bölgesinin tampon bölgesi ya da etkileşim alanı olma durumu sorgulanmamıştır. Bu durum iki

farklı açıdan değerlendirildiğinde; hem Kapadokya Bölgesinin hem de Taşkale Köyündeki miras değerlerinin koruma-yaşatmada yeni(lenen) açılımlara, kavramlara, miras koruma “yönetim” modeline göre tanımlanmamış olduğu anlaşılmaktadır (Bölüm 4.1, Bölüm 4.2).

- Alana yönelik miras yönetim modeli dolayısıyla KYP hazırlanmadığı için alanın değerlerini tanımlama, tanıma, tanıtmaya ve farkındalık yaratma konuları yadsınmaktadır (Bölüm 4.1, Bölüm 4.2).
- Taşkale Köyü kültürel miras değerleri için sürdürülebilir koruma ilkelerinin dikkate alınmadığı, alanın öznelilikleri tanımlanmadığı için bilinmediği, bu değerlerle ekonomik katma değer yaratacak ve bu getiriyi yerel halka yansıtacak ve dolayısıyla katılıma ve farkındalığa ivme kazandıracak biçimde mekânsal ve sosyal stratejilerin göz ardı edildiği anlaşılmaktadır (Bölüm 4.1, Bölüm 4.2).

Alan tanımının yapılmaması ve alana yönelik farkındalık olmaması alanın etkin korunmasını ve akılcı kullanımını sağlayamamakta ve alanın miras değeri olarak öneminin anlaşılamamasına ve sahiplenilmemesine yol açmaktadır. Bu doğrultuda çalışma içeriğinde belirlenen:

- Miras değerlerinin tanımı ve tanıtımının yapılması ile bu değerlerin öneminin anlaşılması arasında ilişki olduğu,
- Miras değerlerinin tanımını ve tanıtımını yaparak, bu değerlere ve korumaya olan algı, bilinç ve farkındalığın oluşturulması/arttırılması sonucunda koruma politikalarının etkinliğinin arttığı hipotezlerinin doğru olduğu tespit edilmektedir.

6.2. Öneriler

Öneriler, günümüz koruma politikalarının bütünsel koruma anlayışı çerçevesinde yürütülmesi ve tez konusunun “alan tanımı” ve “farkındalık” üzerine odaklanması dikkate alınarak, odaklanılan konular ve genel koruma politikaları üzerinden iki başlık altında sunulmuştur. Bu yaklaşımla;

- 1- Günümüz koruma anlayışı çerçevesinde gerçekleştirilmesi gerekli görülen düzenlemeler,

- 2- Alanı tanımlı ve tanıtımı ile farkındalık ve algı konularına ilişkin Türkiye’deki koruma politikalarında ve Taşkale Köyü ve Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarlarında yapılması gerekli görülen faaliyetler belirlenmiştir (Şekil 6.1).

KONU	ÖNERİLER	
GÜNÜMÜZ KORUMA ANLAYIŞI	- Mevzuatta, Türkiye’de bulunan kültürel ve tarihi varlıkların hepsinin miras değeri olarak tanımlanması ve bütün miras değerlerinin yönetim anlayışı çerçevesinde değerlendirilmesi için düzenlemeler yapılmalıdır. - Türkiye genelindeki miras değerlerinin özelliklerini aktaran herkesin ulaşabileceği detaylı bir coğrafi döküm sistemi tasarlanmalıdır. - Koruma anlayışı kapsamında tematik alanlardan ve miras değerlerinden kaya sanatı eserlerine ve kaya oyma mekânlara olan ilgi artırılmalıdır. - Kentsel arkeolojik alanlarla ilgili detaylı mevzuat çalışması gerçekleştirilmelidir. - Alanın sit statüsü gözden geçirilmelidir. - Alan, kentsel arkeolojik alan olarak değerlendirmeli ve alanın korunması ve yaşatılması noktasında bu yönde bütünsel koruma yaklaşımı çerçevesinde stratejiler geliştirilmelidir. - Alana yönelik koruma-kullanma dengesini içeren yeni bir yönetim planı hazırlanmalıdır. - Hazırlanacak olan planda turizm dikkate alınmalıdır. - Taşkale Köyü yerleşimi altyapısı ve Köyde bulunan evler, sokaklar, kaldırımlar vb. yenilenmeli ve sağlıklılaştırılmalıdır. - Alanın DML listesine adaylık sürecine yönelik çalışmalar başlatılmalıdır.	
ALAN TANIMI VE FARKINDALIK	ALAN TANIMI - Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarları ve Taşkale Köyünün detaylı alan tanımının yapılmasına yönelik çalışmalar gerçekleştirilmeli, Yapılacak alan tanımı değer odaklı olmalı ve somut olmayan kültürel değerler önemsenmelidir. - Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarları ile Taşkale yakın çevresindeki, Kapadokya’ daki benzer kaya oyma yerleşim alanları ve/veya mekânlarının ilişkisi sorgulanmalıdır	FARKINDALIK - Koruma ile ilgili mevzuatta ilgili kurumlar arasındaki dayanışmayı ve koruma politikaları ve miras değerlerine olan farkındalığı arttırmaya yönelik detaylı düzenlemeler yapılmalıdır. - T.C. KTB taşra teşkilatı bünyesinde miras değerlerine ve koruma politikalarına farkındalık, bilinç ve algı oluşturulması konularında faaliyet gösterecek bilgilendirici ve eğitici birimler (farklı disiplinleri içeren) kurulmalıdır. - Kurulacak birimler aracılığıyla koruma konusundaki paydaşlara yönelik eğitici ve bilgilendirici faaliyetler düzenlenmelidir. - Türkiye’de Dünya Miras Günü belirlenmelidir.

Şekil 6.1. Taşınmaz kültür mirasının ve taş ambarların sürdürülebilirliğine yönelik öneriler

		• Eğitim programlarındaki dersler ve müfredat gözden geçirilmelidir. • Eğitim kurumlarına tarihi ve kültürel bilinci arttırmaya yönelik faaliyetler için ayrı bütçe ayrılmalıdır. • Taşkale Köyü ve Taşkale köyü kaya oyma tahıl ambarlarına farkındalık ve algı oluşturulması için tüm paydaşlara yönelik bilgilendirici faaliyetler gerçekleştirilmelidir.
--	--	--

Şekil 6.1. (devam) Taşınmaz kültür mirasının ve taş ambarların sürdürülebilirliğine yönelik öneriler

Öneriler her ne kadar, iki başlık altında sunulsa da, miras değerlerinin önemini anlaşılması, sahiplenilmesi ve koruma politikalarının benimsenerek, etkinliğinin artırılması noktasında 2. başlık altında yer alan konular temel oluşturmaktadır. Türkiye’de, koruma politikaları kapsamında belirtilen konular göz ardı edildikçe, temeli sağlam olmayan bir yolda ilerlenecek, korumada sürdürülebilirlik ve etkinlik sağlanamayacaktır.

Koruma anlayışına ilişkin öneriler

Taşkale Köyü ve Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarları, Dünya Mirası Sözleşmesi kapsamında, miras değerlerinin dünyadaki ender örneklerindendir. Güncel koruma politikaları çerçevesinde, Taşkale Köyü ve Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarları ile ilgili olarak:

- Alanın 1992 yılında belirlenen sit statüsü gözden geçirilmeli, alan bulundurduğu özellikleri dikkate alınarak, kentsel arkeolojik alan olarak değerlendirmeli ve alanın korunması ve yaşatılması noktasında bu yönde bütünsel koruma yaklaşımı çerçevesinde stratejiler belirlenmelidir.
- T.C. KTB’ ce, kentsel arkeolojik alanlarla ilgili –bu alanlarda koruma uygulamalarının nasıl gerçekleştirileceğinin belirlendiği- detaylı mevzuat hazırlanmalı ve Türkiye genelindeki miras değerlerinin özelliklerini aktaran, herkesin ulaşabileceği detaylı bir coğrafi envanter sistemi tasarlanmalıdır.
- Alanın, geçerliliğini yitiren ve günümüze değin uygulaması gerçekleştirilemeyen koruma amaçlı imar planı iptal edilerek, katılımcılığı ve koruma-kullanma dengesini içeren yönetim planı hazırlanmalıdır.

- Hazırlanacak plan çerçevesinde alanın altyapısı yenilenmeli, Taşkale Köyü yerleşiminde bulunan evler başta olmak üzere, sokaklar, kaldırımlar vb. yapı elemanları sağlıklılaştırılmalıdır.
- Hazırlanacak olan planda -yöre insanına iş imkânı sağlayacak- turizm dikkate alınarak, bu yönde hedefler geliştirilmelidir.
- Alanın yakın çevresinde ve Orta Anadolu'da bulunan diğer kaya oyma mekânlarla ilişkisi sorgulanarak, bu alanlar bütünlük içerisinde değerlendirilmelidir.
- Taşkale Köyü ve Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarlarının barındırdığı özellikler dikkate alınarak, DML listesine adaylık süreci başlatılmalıdır.

Koruma politikaları kapsamında alan tanımı ve tanıtımı ile farkındalık ve algı konuları çerçevesinde öneriler

Taşkale Köyü, Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarları ve bulunduğu alanın detaylı tanımı yapılmamış olup, alana yönelik bilimsel çalışma bulunmamaktadır. Bu kapsamda, Atatürk'ün ata yurdu olma ve Karamanlı Ortodoks Hristiyanların izlerini yansıtmaya olasılığı bulunan alanın miras değeri ortaya koyulamamış, alana farkındalık oluşturulamamış, farkındalık, bilinç ve algı oluşturma noktasında da yeterli faaliyet gerçekleştirilmemiştir. Bu kapsamda:

- Koruma ile ilgili mevzuatta miras değerlerinin etkin korunması için ilgili kurumlar arasındaki dayanışmayı arttırmaya ve T.C. KTB' nin koruma politikaları ve miras değerleri ile ilgili bilgilendirici faaliyetlerini üst seviyelere çıkarmaya yönelik düzenlemeler yapılmalıdır.
- Miras değerlerinin tanıtımının yapılması, miras değerlerine ve koruma politikalarına farkındalık, bilinç ve algı oluşturulması konularında faaliyet gösterecek bilgilendirici ve eğitici birimler (farklı disiplinleri içeren) T.C. KTB taşra teşkilatı bünyesinde kurulmalıdır.
- Kurulacak birimlerin faaliyetleri kapsamında dünya üzerinde, UNESCO öncülüğünde gerçekleştirildiği gibi düzenli olarak, koruma politikalarının ve miras değerlerinin öneminin anlaşılmasına ve koruma konusunda paydaşların kapasitesini arttırmaya yönelik bilgilendirici seminer ve konferanslar düzenlenmeli, öğrencilere ve öğretmenlere yönelik olarak da eğitim kampları programları geliştirilmelidir.
- Farkındalık arttırmak için Dünya Miras Günü belirlenmeli ve kutlamalar yapılmalıdır.

- Eğitim kurumları programındaki ilgili dersler ve müfredatlar, miras değerlerinin önemini gerçek manada anlamaya ve bu değerlerin sahiplenilmesine ve kültürel kimlik oluşumunda dikkate alınmasına yönelik içeriğe sahip olacak şekilde düzenlenmelidir.
- Eğitim kurumlarına tarihi ve kültürel bilinci artırma amacıyla faaliyetler (gezi, seminer vb.) gerçekleştirilmesi için ayrı bütçe ayrılmalı, ilkökul seviyesindeki öğrencilerin tarih ve kültür bilincinin artırılmasına yönelik yılda en az bir kez DML listesinde bulunan alanlara ziyaret olanağı tanınmalıdır.
- Taşkale Köyü ve Taşkale köyü kaya oyma tahıl ambarlarına farkındalık ve algı oluşturulması için yöre halkına, yereldeki koruma ile ilgili kurum kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri çalışanlarına, eğitim kurumlarında görevli öğretmenlere ve ilgili tüm paydaşlara yönelik dünya üzerinde UNESCO öncülüğünde yapıldığı şekliyle bilgilendirici faaliyetler gerçekleştirilmelidir.
- T.C. KTB sorumluluğunda, ilgili kurumlardan da katkılar sağlanarak, Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarları ve Taşkale Köyünün detaylı alan tanımının yapılması amacıyla çalışmalar gerçekleştirilmeli, Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarlarının yakın çevresindeki, Kapadokya'daki ve Orta Anadolu'daki benzer kaya oyma yerleşim alanları ve/veya mekânlar ile ilişkisi sorgulanmalıdır.

Koruma politikaları bağlamında, Türkiye'de bulunan bütün miras değerlerinin öneminin anlaşılması, benimsenmesi ve bu doğrultuda kültürel kimlik oluşturulması biz olmamızı, millet olarak varlığımızı sürdürmemizi, bulunduğumuz coğrafyayı sahiplenmemizi, bu coğrafyanın kültürü ile bütünleşmemizi ve özümüzü bulmamızı sağlayacaktır. Bu noktada, miras değerlerinin alan tanımlarının ve tanıtımlarının yapılması ve bu değerlere farkındalık, bilinç ve algı oluşturulması en önemli faktörlerdir.

Miras değerlerinin öneminin anlaşılmasında alan tanımını ve farkındalığı, Türkiye'de bulunan kaya oyma yerleşim alanlarını ve/veya mekânları, Taşkale Köyünü ve Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarlarını konu edinen çalışmaların alanyazında çok kısıtlı olması dikkate alındığında, bu çalışmayı geliştirici nitelikte farklı çalışmalar gerçekleştirilmesi, Taşkale Köyü ve kaya oyma yerleşim alanları ve/veya mekânların ender örneklerinden olan Taşkale Köyü kaya oyma tahıl ambarları başta olmak üzere, miras değerlerinin ve Anadolu'nun yaşam ve yerleşik kültürünün daha fazla tanınmasına, benimsenmesine ve miras değerlerinin korunmasına yönelik etkin politikaların üretilmesine fırsat tanıyacaktır.

KAYNAKLAR

- Akbulut, Y., Ataizi, M., Balaban Salı, J., Doğanay, A., Şimşek, A. (2012). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (Birinci Baskı). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 80-195.
- Akın, T., Kejanlı, T., Yılmaz, A. (2007). Türkiye’ de koruma yasalarının tarihsel gelişimi üzerine bir inceleme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(19), 179-196.
- Altınöz Bilgin, G. A. (2002). *Assessment of historical stratification in multi-layered towns as a support for conservation decision-making process; a geographic information systems (gis) based approach case study: Bergama*, Yayımlanmış Doktora Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, Ankara, 10.
- Altınöz, G. (2012a). Kültürel miras ve koruma anlayışının tarihsel gelişimi., M. Ersoy (Editör). *Kentsel planlama ansiklopedik sözlük*. (Birinci Baskı). İstanbul: Ninova Yayıncılık, 299-303.
- Altınöz, G. (2012b). Kültürel mirasın korunmasına ilişkin uluslararası kurumlar., M. Ersoy. (Editör). *Kentsel planlama ansiklopedik sözlük*. (Birinci Baskı). İstanbul: Ninova Yayıncılık, 310-313.
- Altınöz, G. (2012c). Kültürel mirasın korunmasına ilişkin uluslararası belgeler ve sözleşmeler., M. Ersoy. (Editör). *Kentsel planlama ansiklopedik sözlük*. (Birinci Baskı). İstanbul: Ninova Yayıncılık, 305-310.
- Anzerlioğlu, Y., (2003). *Karamanlı Ortodoks Türkler*. Ankara: Phoenix Yayınları, 400-432.
- Anzerlioğlu, Y. (2009). Tarihsel verilerle Karamanlı Ortodoks Türkler, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 51, 171-188.
- Ata, B. (2002). *Müzelerle ve tarihi mekanlarla tarih öğretimi: Tarih öğretmenlerinin müze eğitimine ilişkin görüşleri*, Yayımlanmış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 166.
- Aydeniz N. E. (2009). Kentsel arkeoloji kavramının dünyadaki gelişimi ve Türkiye’deki yansımaları, *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, 4(16), 2501-2524.
- Aydın, M., (2002). Bizans kilisesinde ikonoklast (Tasvir Kırıcı) hareketin kökenleri, *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 13(13), 15-14.
- Balta, E. (1990). Anadolulu Türkofon Hristiyan Ortodoksların “ulusal bilinç” lerini araştırmaya yarayan kaynak olarak Karamanlıca kitapların önsözleri, *Tarih ve Toplum Dergisi*, 82-84.
- Belge, B. (2004). Çok katmanlı tarihi kent merkezlerinin yönetimi: Kentsel arkeoloji ve planlama, *Planlama Dergisi*, 2004/4(30), 48-56.

- Biçer P. Z. Ö. (2012). An example of the design construction of rock cut places in Cappadocia: *CEC, Intercultural Understanding*, 2, 35-44.
- Buhagiar, K. (1997, Dec). The San Nicklaw Cave-Settlement. *Melita Historica*, 131-137
- Cami B. (1932). *Osmanlı ülkesinde Hristiyan Türkler* (İkinci Baskı). İstanbul: Sanayi Nefise Matbaası, 9-10.
- Can, C.; Doyduk S. (2012). Nesne merkezli koruma bilgisine farklı yaklaşımlar: Kentsel arkeolojik bir araştırma, *Sigma*, 4, 12-21.
- Çiçek, A. (2013). Türklerde iskân siyaseti. *İnönü Üniversitesi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 29-46.
- Coşkun, R., Altunışık, R., Bayraktaroğlu, S., Yıldırım, E. (2015). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri spss uygulamalı*. (Sekizinci Baskı). Türkiye: Sakarya Kitabevi: 303-350.
- Demirkese, A. C., Özlüdemir, M. T., Demir, H. (2005, 28 Mart-1 Nisan). *Kapadokya örneğinde tarihi ve kültürel mirasın korunması ve bu işlemlerde harita mühendislerinin yetki ve sorumlulukları*. 10. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayında sunuldu, Ankara.
- Dinçer, İ. (2012a). Kentsel koruma kavramı ve evrimi., M. Ersoy. (Editör). *Kentsel planlama ansiklopedik sözlük*. (Birinci Baskı). İstanbul: Ninova Yayıncılık, 228-231.
- Dinçer, İ. (2012b). Türkiye’de sit alanlarına ilişkin uygulamalar., M. Ersoy. (Editör). *Kentsel planlama ansiklopedik sözlük*. (Birinci Baskı). İstanbul: Ninova Yayıncılık, 234-236.
- Doğan, M.S. ve Doğan, C., (2004). Tarihsel gelişim sürecinde Yörükler. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 30, 15-29.
- Dökmen, Ü. (2007). *Yarına kim kalacak? Evrenle uyumlaşma sürecinde varolmak gelişme uzlaşmak*, İstanbul: Sistem yayınları, 124-139.
- Ekin, C., (2017). Karamanlıların soy kütükleri Karamanlıca (Grek Harfli Türkçe) Kitabeli Mezar Taşları. *Sanat Tarihi Dergisi*, 26(2), 221-241.
- Eröz, M., (1991). *Yörükler*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, 6-21.
- Eyice, S. (1971). *Karadağ (Binbirkilise) ve Karaman çevresinde arkeolojik incelemeler*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1-180.
- Feilden, B. M., Jokilehto, J. (1998). *Management guidelines for world heritage sites*. (Birinci Baskı). Roma: ICCROM Yayınları, 2-6.
- Fewkes, W. J. (2008, Oct). The cave dwellings of the old and new worlds. *American Anthropologist*, 12(3), 390-416.

- Gilpin Hays K. A. (2004). *Ambiguous images gender and rock art* Newyork: Rowman&LittleField Publisher, 1-10.
- Güler, A., (2000). *Hemşerimiz Atatürk*, Karaman: Karaman Valiliği Yayınları, 10-30.
- Güler, A. (2017). *Atatürk'ün soyu Kızıl Oğuzlar ve Konyarlar*. (İkinci Baskı), İstanbul: Berikan Basımevi, 11-19.
- Gültekin, N. (2010a). Kültürel miras alanlarının yönetimi. *Yasal ve Yönetmelik Boyutlarıyla Planlama, Prof.Dr. Feral Eke Anısına, Ankara: GÜ. Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü*, 258-269.
- Gültekin, N., (2010b). Gültekin, N., (2010-b). *Kültür mirasını korumada alan yönetimi ve kent planlama*. Dünya Şehircilik Günü 34. Kolokyumu Bildiriler Kitabı: Planlamanın Dili, Kayseri: TMMOB-ŞPO, 237-250.
- Gültekin, N., (2012). Cultural heritage management: The case of Historical Peninsula in İstanbul. *Gazi Üniversitesi Journal of Science*, 25(1), 235-243.
- Gültekin, N., Uysal, M. (2018a). Kültür mirasının sürdürülebilirliğinde alan tanımı: taşkale kaya oyma tahıl ambarları; *Humanities Sciences*, 13(3), 36-56.
- Gültekin, N., Uysal, M. (2018b) Kültür mirasının sürdürülebilirliğinde alan tanımı: Taşkale kaya oyma tahıl ambarları; *OPUS*, 8(15), 2030-2065.
- Günay, Z. (2012). Tarihi çevre ve kültürel miras., M. Ersoy. (Editör). *Kentsel planlama ansiklopedik sözlük*. (Birinci Baskı). İstanbul: Ninova Yayıncılık, 232-234.
- Harari, Y. N. (2018). *Sapiens: a brief history of humankind*, (Kırk üçüncü Baskı). İstanbul: Kolektif Kitap 17, (32), 211-230.
- ICCROM, ICOMOS, IUCN, UNESCO. (2013). *World heritage resource manual managing cultural world heritage*. Paris: UNESCO.
- ICOMOS. (2006). *Rock art of Latin America and The Caribbean*. Paris, France.
- ICOMOS. (2007). *Rock art of Sahara and North Africa: A thematic study*. Paris, France.
- ICOMOS. (2010). *Rock art: Pre-nomination guidelines in the framework of the World Heritage Convention*. Paris, France.
- ICOMOS. (2011a). *Rock art in Central Asia: A thematic study*. Paris, France.
- İnalçık, H., (1993). *The Yürüks: their origins, expansion and economic role, the middle east and the balkans under the ottoman empire essays on economy and society*, Bloomington-USA: Indiana Univ Turkish Studies Department.

İnternet: Avrupa Konseyi. (1969). Arkeolojik Mirasın Korunmasına Yönelik Avrupa Sözleşmesi (European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage). URL:<http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Fwww.coe.int%2F1680072318&date=2017-05-21>, Son Erişim Tarihi: 21.05.2017.

İnternet: Avrupa Konseyi. (1975). Mimari Miras Avrupa Tüzüğü (European Charter of the Architectural Heritage). URL:<http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.icomos.org%2Fen%2Fcharters-and-texts%2F179-articles-en-francais%2Fressources%2Fcharters-and-standards%2F170-european-charter-of-the-architectural-heritage&date=2017-05-21>, Son Erişim Tarihi: 21.05.2017.

İnternet: Avrupa Konseyi. (1985). Mimari Mirasının Korunması Sözleşmesi (Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe). URL:<http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Fwww.coe.int%2F168007a087&date=2017-08-09>, Son Erişim Tarihi: 10.08.2017.

İnternet: Avrupa Konseyi. (1992). Arkeolojik Mirasın Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi (European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage-Revised). URL:<http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Fwww.coe.int%2Fen%2Fweb%2Fconventions%2Ffull-list%2F-%2Fconventions%2Frms%2F090000168007bd25&date=2017-08-09>, Son Erişim Tarihi: 10.08.2017.

İnternet: Avrupa Konseyi. (2005). Faro Sözleşmesi (Council of Europe Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society). URL:<http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.coe.int%2Fen%2Fweb%2Fconventions%2Ffull-list%2F-%2Fconventions%2Frms%2F0900001680083746&date=2017-05-21>, Son Erişim Tarihi: 21.05.2017.

İnternet: Çetin, M., (2017). Taşkale Tahıl Ambarları Farklı Mimarisi İle İlgili Odağı. URL:<http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Fwww.aa.com.tr%2Ftr%2Fkultur-sanat%2Ftaskale-tahil-ambarlari-farkli-mimarisi-ile-ilgi-odagi%2F892624&date=2018-12-16>, Son Erişim Tarihi: 16.12.2018.

İnternet: Deacon J. (2002). South American Rock-Art Sites. URL:<http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Fwww.icomos.org%2Fen%2Fabout-icomos%2F116-english-categories%2Fresources%2Fpublications%2F227-southern-african-rock-art-sites&date=2018-02-04>, Son Erişim Tarihi: 04.01.2018.

İnternet: Dünya Mirası Eğitim Programı (World Heritage Educaiton Programme). (1994). URL:<http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Fwhc.unesco.org%2Fen%2Fwheducation%2F&date=2018-06-10> Son Erişim Tarihi: 10.06.2018

İnternet: Dünya Mirası Gençlik Formu (World Heritage Youth Form). (2001). URL:<http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Fwhc.unesco.org%2Fen%2Factivities%2F141&date=2018-06-10> Son Erişim Tarihi: 10.06.2018

- İnternet: Dünya Mirası Listesi (World Heritage List). (2018). URL: <http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Fwhc.unesco.org%2Fen%2FList%2F&date=2018-06-10> Son Erişim Tarihi: 10.06.2018
- İnternet: Dünya Mirası Sözleşmesi 5 Stratejik Hedefi (Strategic Objectives the “Five Cs”). (2007). URL: <http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Fwhc.unesco.org%2Fen%2FConvention%2F&date=2018-06-10>, Son Erişim Tarihi: 10.06.2018
- İnternet: UNESCO. (2017). Dünya Miras Sözleşmesinin Uygulama Yönergesi (The Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention). URL: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwhc.unesco.org%2Fen%2Fguidelines%2F&date=2017-05-27>, Son Erişim Tarihi: 22.05.2017
- İnternet: Franklin, S., Baars, B. J., Ramamurthy, U., Ventura, M. (2005). The role of consciousness in memory. *Journal of New Media in Neural and Cognitive Science and Education*, 2(3), 1-38. URL: <http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Fwww.brains-minds-media.org%2Farchive%2F150&date=2018-12-16>, Son Erişim Tarihi: 16.12.2018.
- İnternet: ICOMOS. (1964). Anıtlar ve Sitlerin Korunmasında ve Restorasyonunda Uluslararası Tüzük-Venedik Tüzüğü (The Venice Charter-International Charter for Conservation and Restoration of Monuments and Sites). URL: http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Fwww.icomos.org%2Fcharters%2Fvenice_e.pdf&date=2017-05-21, Son Erişim Tarihi: 21.05.2017.
- İnternet: ICOMOS, (1975). Amsterdam Deklarasyonu (The Declaration of Amsterdam). URL: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.icomos.org%2Fen%2Fcharters-and-texts%2F179-articles-en-francais%2Fressources%2Fcharters-and-standards%2F169-the-declaration-of-amsterdam&date=2017-05-21>, Son Erişim Tarihi: 21.05.2017.
- İnternet: ICOMOS. (1987). Tarihi Kentlerin Ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü-Washington tüzüğü (Charter For The Conservation Of Historic Towns And Urban Areas-Washington Charter). URL: http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Fwww.icomos.org%2Fcharters%2Ftowns_e.pdf&date=2017-08-09, Son Erişim Tarihi: 10.08.2017.
- İnternet: ICOMOS. (1994). Nara Özgünlük Tüzüğü (The Nara Document On Authenticity). URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.icomos.org.tr%2FDo syalar%2FICOMOSTR_0280416001353669454.pdf&date=2018-12-1, Son Erişim Tarihi:14.12.2018.

İnternet: ICOMOS. (1990). Arkeolojik Mirasın Korunması ve Yönetimi Tüzüğü (Charter For The Protection And Management Of The Archaeological Heritage). URL: http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Fwww.icomos.org%2Fimages%2FDOCUMENTS%2FCharters%2Farch_e.pdf&date=2017-08-09, Son Erişim Tarihi: 10.08.2017.

İnternet: ICOMOS. (1999). Burra Charter. URL: http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Faustralia.icomos.org%2Fwp-content%2Fuploads%2FBURRA_CHARTER.pdf&date=2018-12-15, Son Erişim Tarihi: 16.12.2018.

İnternet: ICOMOS. (1999). Uluslararası Kültürel Turizm Tüzüğü (İnternational Cultural Tourism Charter Managing Tourism at Places of Heritage Significance). URL: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.tuik.gov.tr%2FPreHaberBultenleri.do%3Fid%3D24644&date=2018-02-04>, Son Erişim Tarihi: 12.08.2017.

İnternet: ICOMOS. (2008a). Kültürel Miras Alanlarının Algılanması ve Sunumu Tüzüğü (ICOMOS Charter for the İnterpretation and Presentation of Culturel Heritage Sites). URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.icomos.org%2Fcharters%2Finterpretation_e.pdf&date=2017-08-12, Son Erişim Tarihi: 12.08.2017.

İnternet: ICOMOS. (2008b). Kültürel Rotalar Tüzüğü (Cultural Routes Charter). URL: http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Fwww.icomos.org%2Fimages%2FDOCUMENTS%2FCharters%2Fculturalroutes_e.pdf&date=2017-08-12, Son Erişim Tarihi: 12.08.2017.

İnternet: ICOMOS. (2011b). Paris Deklarasyonu (Paris Declaration). URL: http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Fwww.icomos.org%2FParis2011%2FGA2011_Declaration_de_Paris_EN_20120109.pdf&date=2017-08-12, Son Erişim Tarihi: 12.08.2017.

İnternet: ICOMOS. (2017). Thematic Studies for the World Heritage Convention. URL: <http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Fwww.icomos.org%2Fen%2Fabout-the-centre%2Fpublicationsdoc%2Fmonographic-series-3%2F198-thematic-studies-for-the-world-heritage-convention&date=2018-12-20> , Son Erişim Tarihi: 20.12.2018.

İnternet: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. Göreme Milli Parkı ve Kapadokya. URL: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.kulturvarliklari.gov.tr%2FTR%2C44433%2FGoreme-milli-parki-ve-kapadokya-nevsehir.html&date=2017-08-21>, Son Erişim Tarihi: 21.08.2017

İnternet: Kültürel ve Tabiat Varlıklarının Ulusal Düzeyde Korunmasına Dair Tavsiye Kararı (Recommendation concerning the Protection, at National Level, of the Cultural and Natural Heritage). (1972). URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fportal.unesco.org%2Fen%2Fev.php-URL_ID%3D13087%26URL_DO%3DDO_TOPIC%26URL_SECTION%3D201.html&date=2018-05-06, Son Erişim Tarihi: 06.05.2018

İnternet: Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun. (2003). URL: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.mevzuat.gov.tr%2FMevzuatMetin%2F1.5.4848.pdf&date=2017-07-18>, Son Erişim Tarihi: 18.07.2017.

İnternet: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu 702 Nolu İlke Kararı (2005). URL: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fteftis.kulturturizm.gov.tr%2FTR%2C14344%2F702-nolu-ilke-karari-kentsel-arkeolojik-sit-alanlari-ko.html&date=2017-08-21>, Son Erişim Tarihi: 21.08.2017

İnternet: Milli Eğitim Bakanlığı Öğretim Programları. (2017). URL: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fttkb.meb.gov.tr%2Fwww%2Fogretim-programlari%2Ficerik%2F72&date=2017-07-18>, Son Erişim Tarihi: 18.07.2017

İnternet: Şahin S. (2008). Kültürel miras ve algılanması sorunu. Mersin Üniversitesi Arkeoloji Bölümünde sunuldu, Mersin. URL: http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Fwww.academia.edu%2F1091190%2FK%25C3%25BClt%25C3%25BCrel_Miras_ve_Alg%25C4%25B1lanmas%25C4%25B1_Sorunu&date=2017-07-18, Son Erişim Tarihi: 18.07.2017

İnternet: TÜİK. (2017a). Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları, 2017. URL: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.tuik.gov.tr%2FPreHaberBultenleri.do%3Fid%3D27587&date=2018-02-04>, Son Erişim Tarihi: 04.02.2018.

İnternet: TÜİK. (2017b). Eğitim durumu istatistikleri. URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Ffile%3A%2F%2F%2FC%3A%2FUsers%2FAcer%2FDownloads%2F%25C4%25B0statistiklerle_Kad%25C4%25B1n_07.03.2017%2520%283%29.pdf&date=2018-02-02, Son Erişim Tarihi: 02.02.2018

İnternet: TÜİK. (2017c). Taşkale köyü nüfus değişimi. URL: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.tuik.gov.tr%2FUstMenu.do%3Fmetod%3Dkategorist&date=2017-05-30>, Son Erişim Tarihi: 31.05.2017.

İnternet: TÜİK. (2016a). İstatistiklerle gençlik, 2016. URL: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.tuik.gov.tr%2FPreHaberBultenleri.do%3Fid%3D24648&date=2018-02-04>, Son Erişim Tarihi: 04.02.2018

İnternet: TÜİK. (2016b). İstatistiklerle yaşlılar, 2016. URL: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.tuik.gov.tr%2FPreHaberBultenleri.do%3Fid%3D24644&date=2018-02-04>, Son Erişim Tarihi: 04.02.2018

İnternet: UNESCO. (1956). Arkeolojik Kazılara Uygulanabilir Uluslararası Prensipler Hakkında Tavsiye Kararı (Recommendation on International Principles Applicable to Archaeological Excavations). URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fportal.unesco.org%2Fen%2Fev.php-URL_ID%3D13062%26URL_DO%3DDO_TOPIC%26URL_SECTION%3D201.html&date=2017-08-09, Son Erişim Tarihi: 10.08.2017.

İnternet: UNESCO. (1972). Dünya Kültürel Ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesi (Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage). URL: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwhc.unesco.org%2Fen%2Fconventiontext%2F&date=2017-08-09> Son Erişim Tarihi: 21.05.2017.

İnternet: UNESCO. (1976). Tarihi Alanların Korunması ve Çağdaş Rolü ile ilgili Tavsiye Kararları (Recommendation concerning the Safeguarding and Contemporary Role of Historic Areas). URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fportal.unesco.org%2Fen%2Fev.php-URL_ID%3D13133%26URL_DO%3DDO_TOPIC%26URL_SECTION%3D201.html&date=2018-06-10, Son Erişim Tarihi: 10.06.2018.

İnternet: UNESCO. (1992). Çevre ve Gelişim Hakkında Rio Deklarasyonu (Rio Declaration on Environment and Development). URL: http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.unesco.org%2Feducation%2Fpdf%2FRIO_E.PDF&date=2017-08-12, Son Erişim Tarihi: 12.08.2017.

İnternet: UNESCO. (2002). Budapeşte Deklarasyonu (Budapest Declaration on World Heritage). URL: <http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Fwhc.unesco.org%2Fen%2Fdecisions%2F1217%2F&date=2018-05-19>, Son Erişim Tarihi: 21.05.2017.

İnternet: UNESCO. (2004). The World Heritage List: Filling the Gaps - An Action Plan for the Future, World Heritage Committee, Twenty-eighth Session Suzhou-China. URL: <http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Fwhc.unesco.org%2Farchive%2F2004%2Fwhc04-28com-13e.pdf&date=2018-12-14>, Son Erişim Tarihi: 14.12.2018.

İnternet: UNESCO. (2018). Sualtı Kültürel Mirasa Yönelik Faaliyetleri Yönlendirme Klavuzu (Manual For Activities Directed at Underwater Cultural Heritage). URL: <http://www.webcitation.org/query?url=http%3A%2F%2Fwww.unesco.org%2Fnew%2Fen%2Fculture%2Fthemes%2Funderwater-cultural-heritage%2Funesco-manual-for-activities-directed-at-underwater-cultural-heritage%2Funesco-manual%2Fconservation-management%2Fsite-management-plan%2F&date=2018-02-06>, Son Erişim Tarihi: 06.02.2018.

- İnternet: WHV. (2017). World Heritage Volunteers Initiative. URL: <http://www.webcitation.org/query?url=https%3A%2F%2Fwhc.unesco.org%2Fen%2Fwhvolunteers%2F&date=2018-12-16>, Son Erişim Tarihi: 06.02.2018.
- Konyalı, İ.H., (1967). *Abideleriyle ve kitabeleriyle Karaman tarihi, Ermenek ve Mut abideleri*, İstanbul: Baha Matbaası, 600-662.
- Kopar, İ. (2001). Kapadokya volkanik provensinde mağara konut esinli tuf ambarlara iki örnek: Güzelöz (Kayseri) ve Şahinefendi (Nevşehir) tuf ambarları, *Doğu Coğrafya Dergisi*, 7(6), 127-141.
- Kurt, M. (2012). Karaman çevresindeki kaya yerleşim sahalarına turizm açısından genel bir bakış, *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 2(2), 95-102.
- Lamec, J., (2006). *Kapadokya (Kappadokien)*. İstanbul: Silk Road Touristic Publication.
- Loewenstein, G. F., Weber, E. U., Hsee, C. K., Welch, N. (2001). Risk as feelings. *Psychological Bulletin*, 127(2), 267-286.
- Madran, E. (2012). Kültürel mirası koruma mevzuatının ülkemizdeki gelişimi., M. Ersoy. (Editör). *Kentsel planlama ansiklopedik sözlük*. (Birinci Baskı). İstanbul: Ninova Yayıncılık, 303-305.
- Marton, F., Booth, S. (2009). *Learning and awareness*. New York, London: Routledge.
- Nyaupane, G. P., Timothy, D. J. (2010). Heritage awareness and appreciation among community residents: Perspectives from Arizona, USA. *International Journal of Heritage Studies*, 6(3), 225-239.
- Olca, Y. B. (1998). *Kapadokya bölgesindeki serbest haç planlı kaya kiliselerinin mimari incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ortaylı, İ. (2015). *Türklerin Tarihi*, (Birinci Baskı). İstanbul: Timaş yayınları, s. 90-100
- Ortaylı, İ. (2017). *Son İmparatorluk Osmanlı*, (Yirmi Üçüncü Baskı). İstanbul: Timaş yayınları, 32-37.
- Ortaylı, İ. (2018). *Gazi Mustafa Kemal Atatürk*, (Birinci Baskı). İstanbul: Kronik Kitap, 24-26.
- Önder, Ö. (2013). Yerelleşme ve yerel demokrasinin güçlendirilmesi bağlamında yerel katılım. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9(18), 311-326.
- Özcan, K. (2009). Sürdürülebilir Kentsel Korumanın Olabilirliği Üzerine Bir Yaklaşım Önerisi: Konya Tarihi Kent Merkezi Örneği. *METU JFA*, 2009/2 26(2), 1-18.
- Özdemir, M. (2011). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3), 323-343.

- Özer, M. A. (2015). Yönetimden yönetişime geçişte karar verme sürecinde yaşanan değişim. İçinde Ö. Önder, F. Kırışik (ed.), *Kamu yönetimi ve siyaset biliminde karar verme*. (İkinci baskı) Ankara: Detay Yayıncılık. 459-486.
- Özkan, N. (2006). *Atatürk' ün ata yurdu Taşkale (Kızıllar)*, Konya: Altınarı Ofset, s. 9-60.
- Paulsson S. B., Dawson H., Ling J., Mattioli T. (2017, Eylül). *Rock art and the sea: The symbols of coastal prehistoric societies and maritime interaction in Europe*. European Accounting Association 2018, Göteborg Üniversitesi, İsveç.
- Sayers, R. (2006). *Principles of Awareness-Raising for Information Literacy, a Case Study*, Bankok: UNESCO, 1-19.
- Searight S. (2001). *The prehistotic rock art of morocco: A study of its extension, environment and meaning* (Doctoral dissertation, Bournemouth University, 2001).
- Sevin V.(2012). *Anadolu arkeolojisi*. (Dördüncü Baskı). İstanbul: Der yayınları, 1-50.
- Sümer, F., (1999). Oğuzlar (Türkmenler). İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Şekercioğlu, H. (1974). Atatürk'ün soy ve sülalesi hakkında Anadolu'da yaptığım araştırmalar. *Türk Kültürü Dergisi*, 13(145), 6-18.
- Tapur, T. (2009). Atatürk' ün ecdat yurdu Taşkale yerleşmesinin coğrafyası, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 26, 265-292.
- Tankut, G. (2005). Doğal ve tarihi çevrenin korunması: Sorunlar ve olası çözümler, *Planlama Dergisi*, 2005/1, 9-12.
- Tekeli İ. (2013). *Tarih bilinci ve gençlik*. (İkinci Baskı).İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 23-30.
- Thomas, L. and Middleton, J., (2003). *Guidelines for Management Planning of Protected Areas*. Cambridge, UK, Gland, Switzerland: IUCN.
- Tuna, N. (2000). Kentsel arkeoloji üzerine, *İdol Arkeoloji ve Arkeologlar Derneği Dergisi*, 7, 7-13
- Tuna, N. (2001). Türkiye' de arkeolojik kültür mirası yönetimi, *Cogito*, 28, 291-296
- Tuna, N. (2003). İstanbul Suriçinde kentsel arkeolojik kültür mirası, *İstanbul*, 88-92.
- Ulusoy Binan, D. (2013). Türkiye' de çok katmanlı yerleşimlerde tanımlama-koruma yaklaşımı ve öneriler: Bergama örneği. *Tasarım Kuram Dergisi*, 9(16), 1-26.
- UNESCO, World Heritage Center. (2013). *Management Cultural World Heritage*. Paris: UNESCO, ICCROM, ICOMOS, IUCN.
- World Heritage Committe. (2001).Awareness building and education activities: WHC Report, WHC-01/CONF.208/17. *Paris*. 1-19.

- Yağcıoğlu, D. (2008). Karamanlı Rumlar ve kimlik-köken tartışmaları, *Azınlıkça*, 39.
- Yaylı, H., Eroğlu G. (2015). Yerel Katılım Bağlamında Türkiye’de Kadın Temsili. *Bilim, Kültür ve Spor Dergisi*, 11(3), 504-524.
- Yıldırım, O., (2006). *Diplomasi ve göç: Türk-Yunan mübadelesinin öteki yüzü*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 106-185.
- Yüce, N. (2010). Karamanlı Türkleri, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 42(42), 155-165.







EK-1. Dünya mirası listesine girebilme kriterleri

Bir alanın Dünya Miras Listesi'ne dahil edilebilmesi için DMK tarafından belirlenen üstün evrensel değerini ölçen 6 kültürel ve 4 doğal kriterden en az birini karşılaması gerekmektedir. Bu kriterler:

1. İnsanın yaratıcı dehasının üst düzeyde bir temsilcisi olması,
2. Dünyanın bir kültür bölgesinde veya bir dönemde mimarlık veya teknoloji, anıtsal sanatlar, kent planlama veya peyzaj tasarımı alanlarında önemli gelişmelere ilişkin insani değer alışverişlerine tanıklık etmesi,
3. Yaşayan veya yok olan bir kültür geleneğinin veya uygarlığın istisnai, ender rastlanan bir temsilcisi olması,
4. İnsanlık tarihinin önemli bir aşamasını veya aşamalarını gösteren bir yapı tipinin, mimari veya teknolojik bütünü veya peyzajın istisnai bir örneği olması
5. Özellikle geri dönülmez bir değişimin etkisi altında hassaslaşmış olan çevre ile insan etkileşiminin veya bir kültürün/kültürlerin temsilcisi olan, geleneksel insan yerleşimi, arazi kullanımı veya deniz kullanımının istisnai bir örneği olması,
6. İstisnai evrensel önem taşıyan sanatsal veya edebi eserler, inançlar, fikirler, yaşayan gelenekler ve olaylarla doğrudan veya dolaylı olarak ilgili olması (Komite bu kriterin tercihen diğer kriterler ile birlikte kullanılması gerektiğini kabul etmektedir.)
7. Üstün doğal görüngelere veya eşsiz doğal güzelliklere ve estetik öneme sahip alanları içermesi,
8. Yaşamın kaydı, yer şekillerinin oluşumunda devam eden önemli jeolojik süreçler veya önemli jeomorfolojik veya fizyografik özellikler dahil dünya tarihinin önemli aşamalarını temsil eden istisnai örnekler olması,
9. Kara, tatlı su, kıyı ve deniz ekosistemleri ve hayvan ve bitki topluluklarının evrim ve gelişiminde devam eden önemli ekolojik ve biyolojik süreçleri sunan istisnai örnekler olması,
10. Bilim veya koruma açısından istisnai evrensel değere sahip tehlike altındaki türleri içeren yerler de dahil, biyolojik çeşitliliğin yerinde korunması için en önemli ve dikkat çeken doğal habitatları içermesi.

EK-2. Taşkale Köyü yöre halkının kaya oyma tahlil ambarlarının kültürel değeri konusundaki farkındalığını belirlemeye ilişkin soru kâğıdı

HALKA YÖNELİK ANKET ÇALIŞMASI	
Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans programı öğrencisiyim. Karaman İlinde ve Taşkale’de doğal ve kültürel miras alanlarıyla ilgili tez çalışmamda sadece bu amaçla kullanılmak üzere anket çalışması ile bilgi edinmek istiyorum. Katılımınız için teşekkür ederim.	
Şehir Plancısı Mehmet UYSAL uysalmehmet70@gmail.com	
1- Cinsiyetiniz:	☐ Erkek ☐ Kadın
2- Yaşınız:.....	Doğum Yeriniz:.....
3- Öğrenim Durumunuz:.....	Mesleğiniz:..... İşiniz:.....
4- Hangi kurumda/sivil toplum örgütünde görevlisiniz?	
5- Kaç yıldır Karamanda yaşıyorsunuz?	
6- Karamanlı mısınız/Taşkaleli misiniz? ☐ Evet ☐ Hayır Memleketiniz:.....	
7- Kapadokya hangi özellikleri ile Dünya Mirası alanı kapsamında yer almaktadır? ☐ Bilgim yok ☐ Fazla turist çekmesiyle ☐ İstisnai kültürel ve doğal özellikleri ile ☐ Peribacalarına sahip olması ile ☐ Diğer (Belirtiniz).....	
8- Dünya Mirası alanı kapsamında bulunan Kapadokya’daki kültürel değerler hangi devlet veya topluluklara aittir? ☐ Bilgim yok ☐ Osmanlı Devleti ☐ Anadolu’da yaşamış olan Hristiyanlar ☐ Selçuklu Devleti ☐ Diğer (Belirtiniz).....	
9- Kültürel-tarihi miras alanı kapsamında Kapadokya’ dan farklı bildiğiniz bir yer var mıdır? ☐ Evet (10. soruya geçiniz) ☐ Hayır (11. soruya geçiniz)	
10- Bildiğiniz yerlere örnek veriniz? (Belirtiniz)	

EK-2. (devam) Taşkale Köyü yöre halkının kaya oyma tahıl ambarlarının kültürel değeri konusundaki farkındalığını belirlemeye ilişkin soru kâğıdı

11- Karaman İli genelinde geçmişte hangi topluluklar yaşamıştır? ☐ Bilgim yok ☐ Hristiyanlar ☐ Selçuklular ☐ Osmanlılar ☐ Karamanoğulları ☐ Karamanlılar ☐ Farklı medeniyetlere, dinlere ve kültürlere mensup insanlar ☐ Diğer (Belirtiniz).....
12- Karamanlılar diye adlandırılan topluluk hakkında bildikleriniz nedir? ☐ Bilgim yok ☐ Karamanoğulları Beyliği döneminde Karaman’ da yaşayanlar ☐ Osmanlı Devleti döneminde Karaman’da yaşayan Türkler ☐ Osmanlı döneminde farklı tarihlerde farklı yerlere ve mübadele ile Yunanistan’a gönderilenler ☐ Geçmişte bilim, sanat, kültür ve ekonomide gelişmiş bir toplum ☐ Diğer (Belirtiniz).....
13- Karaman İlinin kardeş kentleri hakkında bilginiz var mıdır? ☐ Evet (14. soruya geçiniz) ☐ Hayır (15. soruya geçiniz)
14- Karaman’ ın kardeş kentlerine örnek vererek, hangi nitelikler bakımından kardeş kent olduklarını belirtiniz? (Belirtiniz).....
15- Karaman İli genelinde tarihi ve kültürel açıdan önemli gördüğünüz değer hangisidir? ☐ Fikrim yok ☐ Karaman Kalesi ☐ Karadağ bölgesi ☐ Ermenek İlçesi ☐ Taşkale Köyü ☐ Aktekke Cami ☐ Kaya oyma tahıl ambarları ☐ Manazan Mağaraları ☐ Binbir Kilise ☐ Yunus Emre Türbesi ☐ Diğer (Belirtiniz).....

EK-2. (devam) Taşkale Köyü yöre halkının kaya oyma tahıl ambarlarının kültürel değeri konusundaki farkındalığını belirlemeye ilişkin soru kâğıdı

16- Taşkale Köyü denince aklınıza ilk hangisi gelmektedir?

- ☐ Fikrim yok
- ☐ Atatürk' ün ata yurdu olması
- ☐ İncesu Mağarası
- ☐ Kaya oyma tahıl ambarları
- ☐ Manazan Mağaraları
- ☐ Taş Mescit
- ☐ Orta Cami
- ☐ Taşkale Halısı
- ☐ Diğer

17- Taşkale Köyü koruma konusunda hangi statüde alanlara sahiptir? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir)

- ☐ Fikrim yok
- ☐ Doğal sit alanları
- ☐ Arkeolojik sit alanları
- ☐ Kentsel sit alanı
- ☐ Kentsel-arkeolojik sit alanı
- ☐ Diğer (Belirtiniz).....

18- Taşkale Köyünün Dünya Mirası Kapadokya'ya benzer özelliği nedir?

- ☐ Fikrim yok
- ☐ Turizm potansiyeline sahip olması
- ☐ Hristiyanlık eseri kiliselere sahip olması
- ☐ Benzer nitelikte istisnai kültürel ve doğal değerlere sahip olması
- ☐ Kaya oyma alanlara sahip olması
- ☐ Farklı kültür ve medeniyetlere ev sahipliği yapması
- ☐ Aynı coğrafi bölgede bulunması
- ☐ Diğer (Belirtiniz).....

19- Taşkale Köyünün tanınırlığını arttırmak ve farkındalık oluşturmak için görevli olduğunuz yerde kurumsal/örgütsel herhangi bir çaba bulunmakta mıdır?

- ☐ Evet (20. soruya geçiniz)
- ☐ Hayır (21. soruya geçiniz)

EK-2. (devam) Taşkale Köyü yöre halkının kaya oyma tahıl ambarlarının kültürel değeri konusundaki farkındalığını belirlemeye ilişkin soru kâğıdı

20- Kurumunuzda/örgütünüzde gerçekleştirilen çalışmalar nelerdir? (Belirtiniz).....
21- Taşkale Köyünü koruma ve tanııtma çabalarının yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? <u>(Cevabınızı nedeniyle birlikte belirtiniz)</u> ☐ Evet Neden..... ☐ Hayır Neden.....
22- Taşkale Köyünde bulunan kaya oyma tahıl ambarlarının niteliği nedir?(Birden fazla seçeneği önem sırasına göre; (1) numara en önemli olacak biçimde numaralandırınız) ☐ Taşkale Köyü tarihi ve kültürünün oluşumunda etkili olan kendine özgü niteliklere sahip değerlerden olması ☐ Turizm potansiyeli sağlaması ☐ Ürünleri depolamaya olanak tanınması ☐ Doğal olarak istisnai özelliklerinin olması ☐ Arkeolojik sit alanı olması ☐ Fikrim yok ☐ Diğer (Belirtiniz).....
23- Kaya oyma tahıl ambarları korunmalı ve yaşatılmalı mıdır? <u>(Cevabınızı nedeniyle birlikte belirtiniz)</u> ☐ Evet Neden (24. Soruya geçiniz) ☐ Hayır Neden(25. Soruya geçiniz)
24- Taşkale kaya oyma tahıl ambarlarının korunmasının ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için önerileriniz nelerdir? <u>(Birden fazla seçenek işaretlenebilir)</u> ☐ Turizme yönelik politikalar üretilmelidir ☐ Kültürel, tarihi ve doğal niteliklerine yönelik farkındalığın artırılması gerekmektedir ☐ Çevresi ile birlikte yenileme ve sağlıklılaştırma çalışmaları yapılmalıdır ☐ Alana yönelik detaylı araştırma ve incelemeler yapılarak alanın değerinin tanını yapılmalıdır ☐ Taşkale köyü kültürü ve geleneklerinin korunması gereklidir ☐ Diğer (Belirtiniz).....
25- Kaya oyma tahıl ambarlarının depo olarak kullanılmasını onaylıyor musunuz? <u>(Cevabınızı nedeniyle birlikte belirtiniz)</u> ☐ Onaylıyorum Neden ☐ Onaylamıyorum Neden
26- Taşkale kaya oyma tahıl ambarlarının kültürel ve doğal olarak korunması ve yaşatılması faaliyetlerine katılır mısınız? ☐ Evet (27. soruya geçiniz) ☐ Hayır

EK-2. (devam) Taşkale Köyü yöre halkının kaya oyma tahıl ambarlarının kültürel değeri konusundaki farkındalığını belirlemeye ilişkin soru kâğıdı

27- Katılımınız nasıl olur?

- ☐ Gönüllü-bedelsiz çalışarak
- ☐ Bilgilendirme faaliyetlerine gönüllü olarak katılarak
- ☐ Tanıtıma yönelik projeler hazırlayarak
- ☐ Diğer (Belirtiniz)



EK-3. Koruma ile ilgili kurum kuruluşlarda ve sivil toplum örgütlerinde çalışanların kaya oyma tahıl ambarlarının kültürel değeri konusundaki farkındalığını belirlemeye ilişkin soru kâğıdı

KORUMA İLE İLGİLİ KURUM KURULUŞLARDA VE SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİNDE ÇALIŞANLARA YÖNELİK ANKET ÇALIŞMASI	
Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans programı öğrencisiyim. Karaman İlinde ve Taşkale’de doğal ve kültürel miras alanlarıyla ilgili tez çalışmamda sadece bu amaçla kullanılmak üzere anket çalışması ile bilgi edinmek istiyorum. Katılımınız için teşekkür ederim. Şehir Plancısı Mehmet UYSAL uysalmehmet70@gmail.com	
1- Cinsiyetiniz:	☐ Erkek ☐ Kadın
2- Yaşınız:.....	Doğum Yeriniz:.....
3- Öğrenim Durumunuz:.....	Mesleğiniz:..... İşiniz:.....
4- Hangi kurumda/sivil toplum örgütünde görevlisiniz?	
5- Kaç yıldır Karamanda yaşıyorsunuz?	
6- Karamanlı mısınız/Taşkaleli misiniz? ☐ Evet ☐ Hayır Memleketiniz:.....	
7- Kapadokya hangi özellikleri ile Dünya Mirası alanı kapsamında yer almaktadır? ☐ Bilgim yok ☐ Fazla turist çekmesiyle ☐ İstisnai kültürel ve doğal özellikleri ile ☐ Peribacalarına sahip olması ile ☐ Diğer (Belirtiniz).....	
8- Dünya Mirası alanı kapsamında bulunan Kapadokya’daki kültürel değerler hangi devlet veya topluluklara aittir? ☐ Bilgim yok ☐ Osmanlı Devleti ☐ Anadolu’da yaşamış olan Hristiyanlar ☐ Selçuklu Devleti ☐ Diğer (Belirtiniz).....	
9- Kültürel-tarihi miras alanı kapsamında Kapadokya’ dan farklı bildiğiniz bir yer var mıdır? ☐ Evet (10. soruya geçiniz) ☐ Hayır (11. soruya geçiniz)	
10- Bildiğiniz yerlere örnek veriniz? (Belirtiniz)	

EK-3. (devam) Koruma ile ilgili kurum kuruluşlarda ve sivil toplum örgütlerinde çalışanların kaya oyma tahıl ambarlarının kültürel değeri konusundaki farkındalığını belirlemeye ilişkin soru kâğıdı

11- Karaman İli genelinde geçmişte hangi topluluklar yaşamıştır? ☐ Bilgim yok ☐ Hristiyanlar ☐ Selçuklular ☐ Osmanlılar ☐ Karamanoğulları ☐ Karamanlılar ☐ Farklı medeniyetlere, dinlere ve kültürlere mensup insanlar ☐ Diğer (Belirtiniz).....
12- Karamanlılar diye adlandırılan topluluk hakkında bildikleriniz nedir? ☐ Bilgim yok ☐ Karamanoğulları Beyliği döneminde Karaman’ da yaşayanlar ☐ Osmanlı Devleti döneminde Karaman’da yaşayan Türkler ☐ Osmanlı döneminde farklı tarihlerde farklı yerlere ve mübadele ile Yunanistan’a gönderilenler ☐ Geçmişte bilim, sanat, kültür ve ekonomide gelişmiş bir toplum ☐ Diğer (Belirtiniz).....
13- Karaman İlinin kardeş kentleri hakkında bilginiz var mıdır? ☐ Evet (14. soruya geçiniz) ☐ Hayır (15. soruya geçiniz)
14- Karaman’ ın kardeş kentlerine örnek vererek, hangi nitelikler bakımından kardeş kent olduklarını belirtiniz? (Belirtiniz).....
15- Taşkale Köyü denince aklınıza ilk hangisi gelmektedir? ☐ Fikrim yok ☐ Atatürk’ ün ata yurdu olması ☐ İncesu Mağarası ☐ Kaya oyma tahıl ambarları ☐ Manazan Mağaraları ☐ Taş Mescit ☐ Orta Cami ☐ Taşkale Halısı ☐ Diğer

EK-3. (devam) Koruma ile ilgili kurum kuruluşlarda ve sivil toplum örgütlerinde çalışanların kaya oyma tahlil ambarlarının kültürel değeri konusundaki farkındalığını belirlemeye ilişkin soru kâğıdı

16- Taşkale Köyü koruma konusunda hangi statüde alanlara sahiptir? (Birden fazla seçenek işaretlenebilir) ☐ Fikrim yok ☐ Doğal sit alanları ☐ Arkeolojik sit alanları ☐ Kentsel sit alanı ☐ Kentsel-arkeolojik sit alanı ☐ Diğer (Belirtiniz).....
17- Taşkale Köyünün Dünya Mirası Kapadokya'ya benzer özelliği nedir? ☐ Fikrim yok ☐ Turizm potansiyeline sahip olması ☐ Hristiyanlık eseri kiliselere sahip olması ☐ Benzer nitelikte istisnai kültürel ve doğal değerlere sahip olması ☐ Kaya oyma alanlara sahip olması ☐ Farklı kültür ve medeniyetlere ev sahipliği yapması ☐ Aynı coğrafi bölgede bulunması ☐ Diğer (Belirtiniz).....
18- Taşkale Köyünün tanınırlığını arttırmak ve farkındalık oluşturmak için görevli olduğunuz yerde kurumsal/örgütsel herhangi bir çaba bulunmakta mıdır? ☐ Evet (20. soruya geçiniz) ☐ Hayır (21. soruya geçiniz)
19- Kurumunuzda/örgütünüzde gerçekleştirilen çalışmalar nelerdir? (Belirtiniz).....
20- Taşkale Köyünü koruma ve tanııtma çabalarının yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? (<u>Cevabınızı nedeniyle birlikte belirtiniz</u>) ☐ Evet Neden..... ☐ Hayır Neden.....

EK-3. (devam) Koruma ile ilgili kurum kuruluşlarda ve sivil toplum örgütlerinde çalışanların kaya oyma tahıl ambarlarının kültürel değeri konusundaki farkındalığını belirlemeye ilişkin soru kâğıdı

21- Taşkale Köyünde bulunan kaya oyma tahıl ambarlarının niteliği nedir?(Birden fazla seçeneği önem sırasına göre; (1) numara en önemli olacak biçimde numaralandırınız) ☐ Taşkale Köyü tarihi ve kültürünün oluşumunda etkili olan kendine özgü niteliklere sahip değerlerden olması ☐ Turizm potansiyeli sağlaması ☐ Ürünleri depolamaya olanak tanınması ☐ Doğal olarak istisnai özelliklerinin olması ☐ Arkeolojik sit alanı olması ☐ Fikrim yok ☐ Diğer (Belirtiniz).....
22- Kaya oyma tahıl ambarları korunmalı ve yaşatılmalı mıdır? (<u>Cevabınızı nedeniyle birlikte belirtiniz</u>) ☐ Evet Neden(24. Soruya geçiniz) ☐ Hayır Neden(25. Soruya geçiniz)
23- Taşkale kaya oyma tahıl ambarlarının korunmasının ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için önerileriniz nelerdir? (<u>Birden fazla seçenek işaretlenebilir</u>) ☐ Turizme yönelik politikalar üretilmelidir ☐ Kültürel, tarihi ve doğal niteliklerine yönelik farkındalığın artırılması gerekmektedir ☐ Çevresi ile birlikte yenileme ve sağlıklılaştırma çalışmaları yapılmalıdır ☐ Alana yönelik detaylı araştırma ve incelemeler yapılarak alanın değerinin tanımı yapılmalıdır ☐ Taşkale köyü kültürü ve geleneklerinin korunması gereklidir ☐ Diğer (Belirtiniz).....
24- Kaya oyma tahıl ambarlarının depo olarak kullanılmasını onaylıyor musunuz? (<u>Cevabınızı nedeniyle birlikte belirtiniz</u>) ☐ Onaylıyorum Neden ☐ Onaylamıyorum Neden
25- Taşkale kaya oyma tahıl ambarlarının kültürel ve doğal olarak korunması ve yaşatılması faaliyetlerine katılır mısınız? ☐ Evet (27. soruya geçiniz) ☐ Hayır

EK-3. (devam) Koruma ile ilgili kurum kuruluşlarda ve sivil toplum örgütlerinde çalışanların kaya oyma tahıl ambarlarının kültürel değeri konusundaki farkındalığını belirlemeye ilişkin soru kâğıdı

26- Katılımınız nasıl olur?

- ☐ Gönüllü-bedelsiz çalışarak
- ☐ Bilgilendirme faaliyetlerine gönüllü olarak katılarak
- ☐ Tanıtıma yönelik projeler hazırlayarak
- ☐ Diğer (Belirtiniz)



EK-4. Eğitim kurumlarında çalışanların kaya oyma tahlil ambarlarının kültürel değeri konusundaki farkındalığını belirlemeye ilişkin soru kâğıdı

EĞİTİM KURUMLARINA YÖNELİK ANKET ÇALIŞMASI	
Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans programı öğrencisiyim. Karaman İlinde ve Taşkale’de doğal ve kültürel miras alanlarıyla ilgili tez çalışmamda sadece bu amaçla kullanılmak üzere anket çalışması ile bilgi edinmek istiyorum. Katılımınız için teşekkür ederim. Şehir Plancısı Mehmet UYSAL uysalmehmet70@gmail.com	
1- Cinsiyetiniz:	☐ Erkek ☐ Kadın
2- Yaşınız:.....	Doğum Yeriniz:.....
3- Hangi dalda öğretmensiniz? (Belirtiniz).....	
4- Hangi okulda öğretmensiniz? (Merkez, Köy, Mahalle, v.b) (Belirtiniz).....	
5- Kaç yıldır Karamanda yaşıyorsunuz? (Belirtiniz).....	
6- Karamanlı mısınız/Taşkaleli misiniz? ☐ Evet ☐ Hayır Memleketiniz:.....	
7- Dünya Mirası alanının ne olduğunu hakkında bilginiz var mıdır? ☐ Evet (8. soruya geçiniz) ☐ Hayır (9. soruya geçiniz)	
8- Kapadokya hangi özellikleri ile Dünya Mirası alanı kapsamında yer almaktadır? ☐ Fazla turist çekmesiyle ☐ Tarihi yapılara sahip olması ile ☐ İstisnai kültürel ve doğal özellikleri ile ☐ Peribacalarına sahip olması ile ☐ Diğer (Belirtiniz).....	
9- Kültürel-tarihi miras alanı kapsamında Kapadokya’ dan farklı olarak bildiğiniz bir yer var mıdır? ☐ Evet (10. soruya geçiniz) ☐ Hayır (11. soruya geçiniz)	
10- Bildiğiniz yerlere örnek veriniz? (Belirtiniz)	

EK-4. (devam) Eğitim kurumlarında çalışanların kaya oyma tahıl ambarlarının kültürel değeri konusundaki farkındalığını belirlemeye ilişkin soru kâğıdı

11- İnsanların yaşadıkları alanda tarihi ve kültürel değerlerin farkında olmalarının gerekli olduğunu düşünüyor musunuz? (<u>Cevabınızı nedeniyle birlikte belirtiniz</u>) ☐ Evet Neden..... ☐ Hayır Neden.....
12- Okullarda insanların yaşadıkları illerin tarihi ve kültürel değerini kavramalarına yönelik gerçekleştirilen faaliyetler yeterli seviyede midir? (<u>Cevabınızı nedeniyle birlikte belirtiniz</u>) ☐ Evet Neden..... ☐ Hayır Neden.....
13- Okulunuzda Karaman İli genelinde bulunan tarihi ve kültürel değerlere yönelik öğrencilerin bilinçlerini arttırmak için nasıl yöntemler uygulanmaktadır? (<u>Birden fazla cevap verilebilir</u>) ☐ Derslerde tarihi ve kültürel değerler tanıtılarak bilgilendirme yapılmaktadır. ☐ Bu değerlerin bulundukları alanlara geziler düzenlenmektedir. ☐ Konuyla ilgili eğitsel sunumlar gerçekleştirilmektedir. ☐ Herhangi bir çalışma yapılmamaktadır. ☐ Diğer (Belirtiniz).....
14- Okulunuzda Karaman İli genelinde bulunan tarihi ve kültürel değerlerin tanınırlığını sağlamak ve bu değerlere yönelik farkındalık oluşturmak için öğretmenler, okul çalışanları ve velilere yönelik nasıl çalışmalar gerçekleştirilmektedir? (<u>Birden fazla cevap verilebilir</u>) ☐ Özel olarak bir çalışma yapılmamaktadır. ☐ Öğretmen ve okul çalışanlarına konuyla ilgili konferanslar veya bilgilendirici toplantılar düzenlenmektedir. ☐ Öğretmen ve okul çalışanları bu değerlerin bulundukları alanlara götürülerek bilgilendirilmektedir. ☐ Veliler bu değerlerin bulundukları alanlara götürülerek bilgilendirilmektedir. ☐ Velilere konuyla ilgili bilgilendirici toplantılar düzenlenmektedir. ☐ Diğer (Belirtiniz).....

EK-4. (devam) Eğitim kurumlarında çalışanların kaya oyma tahıl ambarlarının kültürel değeri konusundaki farkındalığını belirlemeye ilişkin soru kâğıdı

15- Karaman İlinin tarihi ve kültürel bakımdan önemli değerlere sahip olduğunu düşünüyor musunuz? (Cevabınızı nedeniyle birlikte belirtiniz)

- ☐ Evet Neden.....
- ☐ Hayır Neden.....

16- Karaman İli genelinde tarihi ve kültürel açıdan önemli gördüğünüz ve öğrencilerin gezip görmesi gerektiğini düşündüğünüz tarih ve kültür bilincini arttıracak önemli değer hangisidir?

- ☐ Karaman Kalesi
- ☐ Karadağ Bölgesi
- ☐ Taşkale Köyü
- ☐ Aktekke Cami
- ☐ Ermenek İlçesi
- ☐ Kaya oyma Tahıl Ambarları
- ☐ Manazan Mağaraları
- ☐ Binbir Kilise
- ☐ Yunus Emre Türbesi
- ☐ Diğer (Belirtiniz).....

17- Karamanlılar diye adlandırılan topluluk hakkında bildikleriniz nedir?

- ☐ Bilgim yok
- ☐ Karamanoğulları Beyliği döneminde Karaman' da yaşayanlar
- ☐ Osmanlı Devleti döneminde Karaman'da yaşayan Türkler
- ☐ Osmanlı döneminde farklı tarihlerde farklı yerlere ve mübadele ile Yunanistan'a gönderilenler
- ☐ Diğer (Belirtiniz).....

18- Karaman İlinde bulunan Taşkale Köyünün tarihi ve kültürel değerler arasında yer aldığını düşünüyor musunuz? (Cevabınızı nedeniyle birlikte belirtiniz)

- ☐ Evet Neden.....
- ☐ Hayır Neden.....
- ☐ Fikrim Yok

EK-4. (devam) Eğitim kurumlarında çalışanların kaya oyma tahıl ambarlarının kültürel değeri konusundaki farkındalığını belirlemeye ilişkin soru kâğıdı

19- Taşkale Köyü denince aklınıza ilk hangisi gelmektedir?

- ☐ Fikrim yok
- ☐ Atatürk' ün ata yurdu olması
- ☐ İncesu Mağarası
- ☐ Kaya oyma Tahıl Ambarları
- ☐ Manazan Mağaraları
- ☐ Taş Mescit
- ☐ Orta Cami
- ☐ Taşkale Halısı
- ☐ Diğer (Belirtiniz).....

20- Taşkale Köyünün Dünya Mirası Kapadokya'ya benzer özelliği nedir?

- ☐ Fikrim yok
- ☐ Turizm potansiyeline sahip olması
- ☐ Hıristiyanlık eseri kiliselere sahip olması
- ☐ Benzer nitelikte istisnai kültürel ve doğal değerlere sahip olması
- ☐ Kaya oyma alanlara sahip olması
- ☐ Farklı kültür ve medeniyetlere ev sahipliği yapması
- ☐ Aynı coğrafi bölgede bulunması
- ☐ Diğer (Belirtiniz).....

21- Taşkale Köyünde bulunan kaya oyma tahıl ambarlarının niteliği nedir? (Birden fazla seçeneği önem sırasına göre; (1) numara en önemli olacak biçimde numaralandırınız)

- ☐ Bilgim yok
- ☐ Taşkale Köyü tarihi ve kültürünün oluşumunda etkili olan kendine özgü niteliklere sahip değerlerden olması
- ☐ Turizm potansiyeli sağlaması
- ☐ Ürünleri depolamaya olanak tanınması
- ☐ Doğal olarak istisnai özelliklerinin olması
- ☐ Diğer.....

EK-4. (devam) Eğitim kurumlarında çalışanların kaya oyma tahıl ambarlarının kültürel değeri konusundaki farkındalığını belirlemeye ilişkin soru kâğıdı

22- Kaya oyma tahıl ambarlarının depo olarak kullanılmasını onaylıyor musunuz? <u>(Cevabınızı nedeniyle birlikte belirtiniz)</u> ☐ Onaylıyorum Neden ☐ Onaylamıyorum Neden ☐ Fikrim yok
23- Kaya oyma tahıl ambarları korunmalı ve yaşatılmalı mıdır? <u>(Cevabınızı nedeniyle birlikte belirtiniz)</u> ☐ Evet Neden(23. soruya geçiniz) ☐ Hayır Neden(24. soruya geçiniz)
24- Taşkale kaya oyma Tahıl Ambarlarının korunmasının ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için önerileriniz nelerdir? <u>(Birden fazla seçenek işaretlenebilir)</u> ☐ Turizme yönelik politikalara üretilmelidir ☐ Kültürel, tarihi ve doğal niteliklerine yönelik farkındalığın artırılması gerekmektedir ☐ Çevresi ile birlikte yenileme ve sağlıklılaştırma çalışmaları yapılmalıdır ☐ Alana yönelik detaylı araştırma ve incelemeler yapılarak alanın değerinin tanımı yapılmalıdır ☐ Taşkale köyü kültürü ve geleneklerinin korunması gereklidir ☐ Fikrim yok ☐ Diğer (Belirtiniz).....
25- Kamu kurum ve kuruluşlarından Taşkale kaya oyma tahıl ambarlarının değerinin ortaya konulması noktasında destek talep ettiniz mi? ☐ Evet (26. soruya geçiniz) ☐ Hayır (27. soruya geçiniz)
26- Ne konuda destek gördünüz? ☐ Eğitim verilmesi ☐ Festivaller düzenlenmesi ☐ Seminer düzenlenmesi ☐ Diğer (Belirtiniz).....
27- Kültürel ve doğal değerlerin korunması ve yaşatılması faaliyetlerine katılırmısınız? ☐ Evet (29. soruya geçiniz) ☐ Hayır
28- Katılımınız nasıl olur? ☐ Korunmasına yönelik düzenlenecek eğitim faaliyetlerine gönüllü olarak katılarak ☐ Tanıtıma yönelik projeler hazırlayarak ☐ Gönüllü-bedelsiz çalışarak ☐ Diğer (Belirtiniz)

EK-5. T.C. KTB yetkililerinin, Taşkale Köyü muhtarının ve yöre halkının, ambarları depo olarak kullananların ve turistlerin kaya oyma tahıl ambarlarının kültürel değeri konusundaki farkındalığını belirlemeye ilişkin soru kâğıdı

GÖRÜŞME ÇALIŞMASI

Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans programı öğrencisiyim. Karaman İlinde ve Taşkale’de doğal ve kültürel miras alanlarıyla ilgili tez çalışmamda sadece bu amaçla kullanılmak üzere görüşme çalışması ile bilgi edinmek istiyorum. Katılımınız için teşekkür ederim.

Şehir Plancısı
Mehmet UYSAL
uysalmehmet70@gmail.com

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI YETKİLİLERİ İLE YAPILACAK GÖRÜŞME SORULARI

- 1- Taşkale Köyü tarihi ve kültürünü anlamaya yönelik herhangi bir çalışma yapılmış mıdır? (Kazı, araştırma v.s.)
- 2- Yapılan çalışmalar yeterli düzeyde midir?
- 3- Taşkale Köyü koruma amaçlı imar planının yapım amacı nedir?
- 4- Yapılan koruma amaçlı imar planı uygulaması gerçekleşmiş midir?
- 5- Alanın etkin şekilde yönetimi için yeni bir politikaya ihtiyaç var mıdır?
- 6- Alanın yönetimi kapsamında turizm planlaması düşüncesi bulunmakta mıdır?
- 7- Taşkale Köyünün varolan kültürel, tarihi ve doğal değerinin arttırılması için çevre düzenlemesi, restorasyon veya sağlıklılaştırma projesi düşünülmekte midir?
- 8- Taşkale Köyünde bulunan kaya oyma tahıl ambarları kültürel ve doğal miras mıdır?
- 9- Kaya oyma tahıl ambarlarının depolama amaçlı kullanımı için insanlara herhangi bir izin verilmiş midir?
- 10- Kaya oyma tahıl ambarlarının depolama amaçlı kullanımı bu alana zarar vermekte midir, bu yönde bir araştırma bulunmakta mıdır?
- 11- Kaya oyma tahıl ambarlarının tarihi ve kültürel değerinin anlaşılması için ne tür çalışmalar yapılmaktadır?

EK-5. (devam) T.C. KTB yetkililerinin, Taşkale Köyü muhtarının ve yöre halkının, ambarları depo olarak kullananların ve turistlerin kaya oyma tahıl ambarlarının kültürel değeri konusundaki farkındalığını belirlemeye ilişkin soru kâğıdı

TAŞKALE KÖYÜ MUHTARI VE HALKI İLE YAPILACAK GÖRÜŞME SORULARI

- 1- Taşkale Köyü yerleşimi ve çevresinde tarihsel süreç içerisinde meydana gelen değişimler nelerdir? (çevresi, fiziksel dokusu, doğası, kültürü, vb.)
- 2- Taşkale Köyünde yaşayan halkın kökeni kimlerden gelmektedir?
- 3- Taşkale Köyünde bulunan kültürel değerlerin korunması ve tanıtımına ilişkin yapılan çalışmalar nelerdir?
- 4- Taşkale Köyünde bilinen tarihi ve kültürel değerler dışında tarihsel dönem içerisinde gerçekleştirilen altyapı veya inşaat gibi faaliyetler esnasında herhangi bir kalıntıya rastlanılmış mıdır?

AMBARLARI DEPO OLARAK KULLANANLAR İLE YAPILACAK GÖRÜŞME SORULARI

- 1- Kaya oyma tahıl ambarlarının özellikleri nelerdir?
- 2- Kaya oyma tahıl ambarları doğal ve kültürel miras değerleri arasında yer almakta mıdır?
- 3- Kaya oyma tahıl ambarlarının kullanılması için herhangi bir kurumdan izin aldınız mı? (Koruma Kurulu vb.)
- 4- Ticari kimliğiniz var mıdır?
- 5- Kaya oyma tahıl ambarlarında hangi ürünler depolanmaktadır, günümüzde de depo olarak kullanmakta mısınız, depolama süreci hakkında bilgi veriniz?
- 6- Depolama sürecinin kaya oyma tahıl ambarlarına zararı olmakta mıdır?
- 7- Kaya oyma tahıl ambarlarının kullanımı tarihsel süreç içerisinde nasıl değişim göstermiştir? (kullanım amacı, yapısında bozulmalar, kullanım oranındaki değişim v.s.)
- 8- Kaya oyma tahıl ambarlarının yapısını değiştiren veya olumsuz olarak etkileyen etmenler nelerdir?

EK-5. (devam) T.C. KTB yetkililerinin, Taşkale Köyü muhtarının ve yöre halkının, ambarları depo olarak kullananların ve turistlerin kaya oyma tahıl ambarlarının kültürel değeri konusundaki farkındalığını belirlemeye ilişkin soru kâğıdı

TURİSTLERLE YAPILACAK GÖRÜŞME SORULARI

- 1- Taşkale Köyünü hangi bilgi kaynağından veya kimden öğrendiniz?
- 2- Taşkale Köyünü ziyaret amacınız nedir?
- 3- Ziyaret etmek için nerden geliyorsunuz?
- 4- Kaya oyma tahıl ambarları kültürel ve doğal miras mıdır?

EK-7. Taşkale kaya oyma tahıl ambarları ve bulunduğu alanın I. derece arkeolojik sit alanı ilan edilmesine ilişkin ilan föyü

SİT ALANLARI

ADI	Tahıl Ambarları	MÜLKİYETİ	Hazine-Özel Mülkiyet		
TESCİL TARİHİ	22.06.1992	ŞİMDİKİ KUL.	Tahıl Ambarı-Depo		
TESCİL KARARI	1360	PAFTA NO			
YAPIM TARİHİ		ADA NO		PARSEL	
ORJİNAL KUL.	Tahıl Ambarı-Depo	TÜRÜ	Arkeolojik	DERECE	
ADRES	Taşkale Kasabası, Kasaba İçi KARAMAN				
YAPILAN RESTORASYONLAR					

GENEL TANIMI:

Taşkale Kasabasının içinde, kasaba kuzeyindeki killi kireç taşından oluşan yüksek kaya kütesine, tamamen insan eli ile oyulmuş 250'nin üzerinde ambar vardır. Ambarlar tek ve iki odalı olarak oyulmuştur. Kaya yüzeyindeki nişlere tutunarak çıkılmakta, makara sistemi tahıl ürünleri taşınmaktadır.

Tahıl ürünlerinin killi kireç taşının ısı ve nemi sabit tutma özelliği sonucu uzun süre bozulmadan saklanabildiği ambarlar Bizans Devrinden itibaren oyulmuş ve kullanılmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : UYSAL, Mehmet
 Uyruğu : T.C.
 Doğum tarihi ve yeri : 16.11.1987, Karaman
 Medeni hali : Evli
 Telefon : 0 (506) 338 81 70
 e-mail : uysalmehmet70@gmail.com



Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi / Şehir ve Bölge Planlama	Devam ediyor
Lisans	Anadolu Üniversitesi / Kamu Yönetimi	2017
Lisans	Gazi Üniversitesi / Şehir ve Bölge Planlama	2012
Lise	Karaman Fatih Yabancı Dil Ağırlıklı Lise	2005

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2012-2014	Karaman Valiliği	Şehir Plancısı
2014-Halen	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Kültür ve Turizm Uzmanı

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

Gültekin, N., Uysal, M. (2018a). Kültür mirasının sürdürülebilirliğinde alan tanımı: taşkale kaya oyma tahlıl ambarları; *Humanities Sciences*, 13(3), 36-56.

Gültekin, N., Uysal, M. (2018b) Kültür mirasının sürdürülebilirliğinde alan tanımı: Taşkale kaya oyma tahlıl ambarları; *OPUS*, 8(15), 2030-2065.

Hobiler

Spor, Müzik



GAZİ GELECEKTİR..